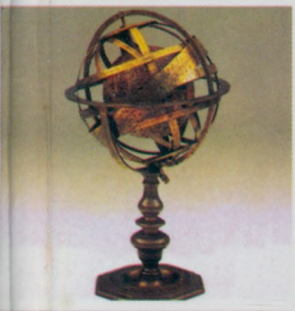
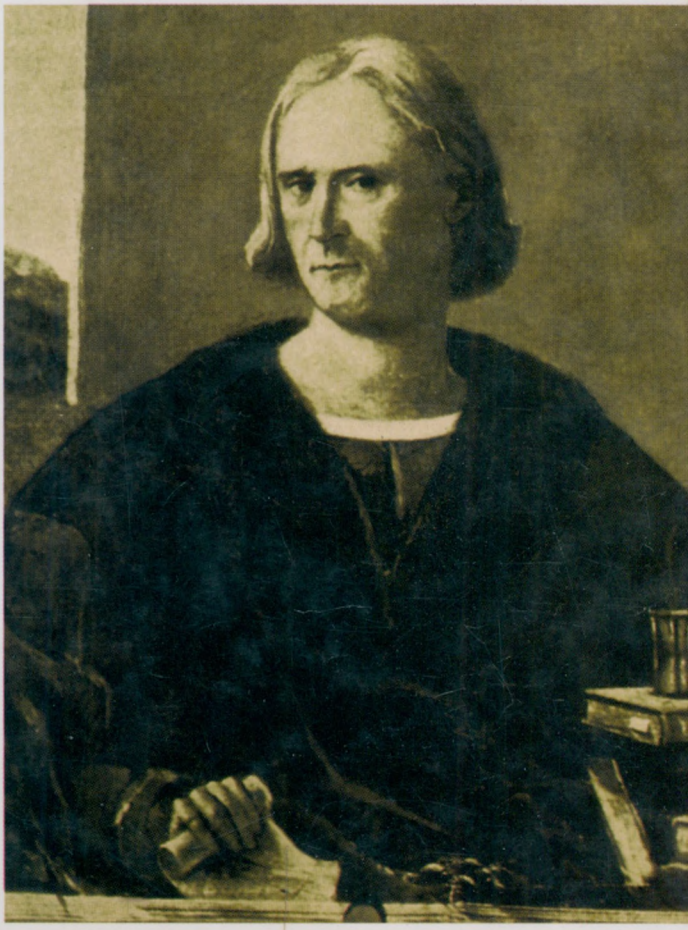
KOLUMBAS

LIKIMAI

Rafaelis Sabatinis

KOLUMBAS

Romanas

DAJALITA
Kaunas
2000

UDK 850-3
Sa-08

Sabatini, Rafael

Sa-08 Kolumbas: romanas / Rafaelis Sabatinis; [iš rusų kalbos vertė Linas Balsys]. — Kaunas: UAB „Dajalita“, 2000. — 384 p. [4] iliustr. lap. — (Likimai).

Virš. aut. nenurodytas

ISBN 9986-951-10-0

Romantinė istorija apie Amerikos atradėją Kristupą Kolumbą. Autorius intriguojančiai pasakoja apie didžiojo jūrų keliautojo gyvenimą, meilės peripetijas, istorinius atradimus.

UDK 850-3

ISBN 9986-951-10-0

© Leidykla „Dajalita“, 2000
© V. Beresniovas, dailininkas, 2000

I skyrius
KELEIVIS

Žiemos dienai einant į pavakarį, tarp pušų vinguriuojančiu smėlėtu takeliu skardin kopė vyras ir vaikas. Tą žiemą Ispanijos valdovai puolė Granadą, paskutinę pusiasalyje išsilaikiusią maurų tvirtovę, taigi pasakosime apie įvykius, nutikusius penkioliktojo amžiaus paskutinį dešimtmetį.

Prieš keliauninkų akis glūdėjo ilga kopų virtinė, nubanguojanti daugelį mylių Kadiso pusėn. Iš pietvakarių atlėkę pikto vėjo šuorai pustė jiems į veidą smėlį. Užnugaryje, pilkų debesų prislėgtas, pilkavo audrotas Atlanto vandenynas.

Vyras buvo apyaukštis, plačiapetis, ilgų rankų ir kojų, iš visko sprendžiant, nepaprastos jėgos. Iš po neišvaizdžios apvalios skrybėlės kyšojo tankūs rudi plaukai. Pilkos akys žiburiavo įdegusiame, išdidžiame, sakytum, patricijaus veide. Beje, apsirengęs jis buvo labiau nei kukliai. Kelius siekiantį durtinį, pasiūtą iš naminės, kažkada juodos, bet jau gerokai išblukusios gelumbės, buvo persijuosęs paprasčiausiu odiniu diržu. Prie diržo karojo durklas ir odos maišelis: durklas — prie dešinės, o maišelis — prie kairės rankos. Raitininko kelnės, surauktos iš šiurkštaus juodo vilnonio audeklo, kojos aptemptos auliniais batais. Ant lazdos, permestos per petį, vyriškis nešėsi apsiaustan susuktą savo kuklią mantą. Jam galėjai duoti trisdešimt penkerius metus su trupučiu.

Vaikas, kokių septynerių ar aštuonerių metų stiprus berniūkštis, žingsniavo laikydamasis dešinės vyro rankos. Kilstelėjęs galvą, paklausė: „Ar dar toli?“

Klausė portugališkai ir atsakymą išgirdo ta pačia kalba.

— Šį klausimą, padėk man, Dieve, aš užduodu sau jau bene dešimtį metų ir dar nesulaukiau atsakymo. — Tačiau tučtuoj nuramino berniuką: — Ne, ne, nebetoli. Žiūrėk. Mes jau beveik ir atėjome.

Takelis suktelėjo į šoną, ir jiedu atsidūrė priešais ilgą žemą pastatą — akinančiai baltą kvadratą tamsių pušų, prigludusių prie jo rytiniu kraštu, fone. Kvadrato centre, tarsi raudonkepuris grybas, į dangų kilo koplytėlė čerpėmis dengtu stogu.

— Šiandien čia galutinis mūsų kelionės tikslas, Diegai, — tarė vyras, rodydamas pastatą. — O gal pradžia, — jis tarsi garsiai mąstė. — Girdėjau, prioras — išsimokslinęs žmogus ir turi nemažą įtaką karalienei. Mat buvo jos nuodėmklausys. Moterys visuomet paklūsta tam, kas išklauso jų išpažintį. Tokia mūsų mįslingo gyvenimo maža paslaptis. O mes žengsime į šiuos namus nuleidę galvas, nieko neprašydami. Žinok, sūnau mano, šiame pasaulyje jau taip — jei ko prašysi, bemat užsitrauksi nemalonę. Šią pamoką tau dar teks išmokti. Jeigu nori gauti, ko neturi, sergėk, Dieve, tik neužsimink, kad tas daiktas tau reikalingas. Atvirkščiai, žmonėms parodyk, kokią jie pajustų palaimą, jeigu įprašytų paimti tai, ko tu slapta trokšti. Tavo jaunam protui tai dar sunku suvokti, Diegai. Juk ir aš pats visai neseniai šią tiesą supratau, o esu už tave nepalyginamai vyresnis ir kur kas labiau patyręs. Mes patikrinsime šią tiesą su geraširdžiu pranciškonu.

Geraširdžiu pranciškonu vyriškis pavadino frėją Chuaną Peresą, La Rabido vienuolyno priorą. Frėjas Chuanas manė, kas žmogaus sielą atspindi jo balsas. Prioras, matyt, turėjo be galo jautrią klausą. Galimas daiktas, tai lėmė nuodėmklausio patirtis: jis klausydavosi nusidėjėlio, jo nema-

tydamas, ir vien iš balso tekdavo spręsti, ar nusidėjėlis yra nuoširdus ir, suprantama, kokią skirti bausmę.

Ir jeigu ne frėjo Chuano įprotis žmogaus balsui skirti nepaprastą reikšmę, galimas daiktas, mūsų keliauninkui nebūtų pasisekę taip lengvai pasiekti trokštamo tikslo.

Prioras tuo metu vaikštinėjo po kiemą su atversta maldaknyge rankose. Jo lūpos krutėjo, be garso tardamos maldos žodžius. Ūmai jis išgirdo kažką kreipiantis į pasaulietį brolį vartininką:

— Mielaširdingasis mano broli, gal susimylėtum ir duotum truputį duonos bei vandens šitam pavargusiam vaikeliui?

Prioro dėmesį patraukė ne žodžiai, dažnai tariami prie vienuolyno vartų, o balsas, ir dar labiau nei balsas — stebinantis kontrastas: prašančiojo tonas bylojo apie savo vertės suvokimą, išdidumą ir tuo pačiu nuolankumą. Tikriausiai šį kontrastą būtų pastebėjęs ir ne tokios jautrios ausies žmogus kaip frėjas Chuanas. Jis nugirdo ir užsienietišką akcentą, tačiau taisyklingas kiekvieno garso tarimas bylojo, kad šis žmogus nemažai laiko skyręs ispanų kalbos mokymuisi.

Frėjas Chuanas, kuriam nebuvo svetimas žmogiškas smalsumas, ypač jei išpuldavo galimybė nors šiek tiek paįvairinti monotonišką La Rabido gyvenimą, užvertė maldaknygę, nepamiršęs įkišti piršto į tą vietą, kur ką tik skaitė, ir pasuko prie vartų, norėdamas pažvelgti į prašytoją.

Pakako tik užmesti akį ir jis bemat įsitikino — vyro išvaizda visiškai atitinka jo balsą. Aukštaūgis, gražios išvaizdos. Švariai nuskustas valingas smakras ir ereliška nosis bylojo ne tik apie fizinę, bet ir dvasios jėgą. Ypač priorą paveikė nepažįstamojo akys — didelės, pilkos, tyros kaip pranašo arba mistiko, kurio atidų žvilgsnį retas atlaiko. Ryšulį su daiktais ateivis buvo pasidėjęs ant akmeninio suolo prie vartų. Prioro akys pastebėjo ir kuklų vyro apdarą.

Berniukas, kuriam vyras meldė duonos ir vandens, stovėjo už jo nugaros ir baugščiai žvelgė į ateinantį vienuolį su maldaknyge rankoje.

Don Chuanas ėjo neskubėdamas. Tai buvo apvalainas storulis: pilka sutana, pailgas blyškus veidas, geros akys, storos lūpos. Jis pasveikino nepažįstamąjį šypsena ir lotyniška fraze, norėdamas patikrinti jo išsilavinimą, o taip pat tikybą, nes erelio nosis virš storų jausmingų lūpų dar nereiškė, kad jis — krikščionis.

— Pax Domini sit tecum*.

— Et cum spiritu tuo**, — atsakė nepažįstamasis, truputį palenkdamas išdidžią galvą.

— Jūs — keliauninkas, — prioras ne klausė, o konstatavo. Nenorėdamas trukdyti, vartininkas pasitraukė tolėliau.

— Keliauninkas. Tik ką atkakau iš Lisabonos.

— Kur veda jūsų kelias?

— Šiandien norėčiau nupėdinti tik iki Uelvos.

— Tik tiek? — frėjas Chuanas nustebęs kilstelėjo tirštus antakius. — Bet juk iki Uelvos gal dešimt mylių. O netrukus naktis. Ar kelią žinote?

Keliauninkas nusišypsojo.

— Tai ne bėda mokančiam rasti kelią vandenynuose.

Prioras jo balse pajuto pasididžiavimą. Vėl paklausė:

— Ar esate patyręs jūrininkas?

— Spręskite patys. Šiaurės kryptimi nuplaukiau iki Tulės, plaukdamas į pietus, pasiekiau Gvinėją, o rytų pusėje — Aukso ragą.

Prioras giliai atsiduso ir dar atidžiau sužiuro į vyrą, norėdamas įsitikinti regįs ne pagyrūną. Pagaliau patenkintas vėl nusišypsojo.

---

* Dievo pasaulis su tavimi.

** Ir dvasia jo su tavimi. (lot.).

— Vadinasi, pabuvojote pasaulio pakraščiuose.

— Teisingiau sakant, to pasaulio, kurį pažįstame. Bet ne tikrojo pasaulio. Iki tikrojo pakraščių — dar plaukti ir plaukti.

— Kaip galite šitą teigti, niekada jų neregėjęs!

— O argi jūs, šventasis tėve, neteigiate, kad yra rojus ir pragaras, nors niekada jų nematėte?

— Tai paremta tikėjimu ir dievoieška, — išgirdo rūstoką atsakymą.

— Teisingai. O jeigu kalbėsime apie mane, tai prie tikėjimo ir dievoieškos dar reikia pridėti kosmografiją ir matematiką.

— A! — prioro akyse sužibo smalsumo ugnelės. — Užeikite, senjore, užeikite susimildami. Čia pučia kiaurai, o ir vakaras vėsokas. Inosensijau, uždaryk vartus. Prašau jūsų, senjore — parodykite mums garbę, neatsisakykite mūsų kuklaus svetingumo. Kuo jūs vardu, senjore?

— Kolonas. Kristupas Kolonas.

Atidus prioro žvilgsnis vėl perbėgo semitiškais keliauninko veido bruožais — ši pavardė nebuvo jau tokia reta tarp naujųjų krikščionių, o prioras galėjo prisiminti ne vieną atsitikimą, kai Šventieji rūmai pasiųsdavo juos į laužą už žydų religijos pranašavimą.

— Kuo verčiatės?

— Aš — jūrininkas ir kosmografas.

— Kosmografas! — Prioras bemat pamiršo visus įtarinėjimus. Be kita ko, jį labai domino kosmografijos paslaptys.

Suskambo varpas. Iš vidaus apšviesti sušvito pailgi gotiški koplyčios langai.

— Turiu jūsų atsiprašyti — vakarinių pamaldų metas, — tarė frėjas Chuanas. — Inosensijus palydės į svečių celę. Pasimatysime per vakarienę. O tuo tarpu numalšinki-

te berniuko alkį ir troškulį. Suprantama, naktį praleisite pas mus.

— Esate labai malonus nepažįstamam žmogui, pone priore, — Kolonas oriai priėmė pasiūlymą, kurio ir tikėjosi.

Prioras iš tikrųjų buvo geros širdies, nors pats puikiai žinojo, kad taip elgiasi ne vien iš gerumo. Jis akimoju perprasdavo žmones. Aiškiai matė— į vienuolyno vartus pasibeldė ne eilinis keleivis. Pokalbis su tokiu žmogumi galėjo duoti nemažai naudos. O jeigu ir nieko neduotų, tai bent šiek tiek paįvairintų gana nuobodų gyvenimą.

Tačiau Kolonas neskubėjo į celę, o pasistengė parodyti priorui esąs giliai tikintis.

— Pailsėti dar suspėsiu. Pirmiausia norėčiau padėkoti mūsų Dievui ir švenčiausiajai Mergelei už tai, kad ji atvedė mus į tokius svetingus namus. Jeigu leisite, šventasis tėve, aš eisiu drauge su jumis į vakarines pamaldas. Žinoma, mažylis pavargo. Mielai sutikčiau, kad juo pasirūpintų kuris nors brolis.

Jis pasilenkė, norėdamas pasikalbėti su vaiku, kuris, gimęs ir mokęsis Portugalijoje, kastilietiškai nesuprato nė žodžio. Išgirdęs tėvą žadant jam ilgai lauktą poilsį ir sočią vakarienę, berniukas noriai nusekė paskui brolį pasaulietį. Kristupas palydėjo jį meiliu žvilgsniu.

— Aš jus trukdau, šventasis tėve, — tarė.

Maloniai nusišypsojęs, prioras pakvietė jį užeiti į mažąją koplytėlę, pavadintą šventosios mergelės Rabidos vardu — Rabida stebuklingai išgydydavusi pamišėlius.

Varpas nutilo. Vienuoliai jau buvo susibūrę chore, ir prioras, palikęs Koloną koplyčios prieduryje, nužingsniavo į savo vietą.

2 skyrius
LA RABIDO PRIORAS

Dixit Dominus Domino Meo: Sede A Dextris Meis...* — koplyčioje skambėjo malda ir frėjas Chuanas, markstydamasis nuo žvakių dūmų, patenkintas stebėjo pamaldžiai klūpantį svečią.

Prioro smalsumas buvo begalinis — jis paliepė pakviesti Koloną prie savo stalo, o ne pamaitinti šaltoje salėje, skirtoje benamiams klajūnams.

Kolonas priėmė pakvietimą lyg niekur nieko — nei nustebo, nei dvejojo, ir broliai, sėdėję prie ilgų stalų valgomojo pasieniuose, paslapčia žvilgčiojo į kukliai apsirengusį nepažįstamąjį, išdidžiai tarsi princas įžengusį kartu su prioru, ir klausė savęs, kas per vienas tas idalgas, malonėjęs aplankyti jų kuklią buveinę.

Frėjas Chuanas nuvedė Koloną į tolimąjį valgomojo galą, kur ant neaukštos pakylumėlės stovėjo prioro stalelis. Sieną puošė freska, vaizduojanti paskutinę vakarienę. Sprendžiant iš darbo kokybės, jos autorius buvo kažkuris vienuolis. Salės skliaute tas pats dailininkas pavaizdavo šventąjį Pranciškų, beje, ir toji freska nepasižymėjo meniškumu. Paveikslus apšvietė palubėje pakabinta šešiaragė alyvinė lempa. Ant sienų, prie kurių buvo išrikiuoti stalai, kabėjo dviejų Medinos-Selio hercogų portretai. Vyrai buvo pavaizduoti visu ūgiu, sumedėjusiomis rankomis, kojomis, liemenimis ir galvomis. Hercogai piktai žvelgė vienas į kitą. Kvadratiniai, grotomis užraizgyti langai tebuvo tik

* Ir tarė Dievas: sėsk prie mano dešiniosios rankos ...(lot).

šiaurinėje sienoje ir gana aukštai — pro juos matėsi vien dangus.

Skanėstais vienuolių nelepino, bet maitino gerai: šviežia, tik ką sugauta žuvimi aštriame padaže, veršienos sultiniu, balta duona ir kvapniu vynu iš Paloso, iš vakarinių slėnių vynuogynų, kurie prasidėjo tuoj už pušyno.

Valgė vienam vienuoliui katedroje monotoniškai skaitant skyrių iš šventojo Pranciškaus „Vita et Gesta".

Kolonas sėdėjo prioro dešinėje. Kairėje prie frėjo Chuano įsitaisė jo padėjėjas ir vienuolių broliukų auklėtojas. Aliejinės lempos prieblandoje pranciškonų figūros prie ilgų stalų priminė pilkus šešėlius.

Vienuoliui katedroje ištarus paskutinius žodžius, pilkosios figūros sujudo, ir tą atokvėpio valandą prie eilinių vienuolių stalų sušnaro prislopinta šneka. Tuo tarpu ant prioro stalo padėjo dubenį su vaisiais: apelsinais, datulėmis, obuoliais ir saldaus vyno ąsotį. Frėjas Chuanas savo svečiui pripylė pilną puodelį, galbūt vildamasis tokiu būdu atrišti jo liežuvį. O po valandėlės ryžosi tiesiai paklausti:

— Sakykite, senjore, ar po tokių ilgų ir tolimų klajonių jūs traukiate į Uelvą pailsėti?

— Pailsėti? — Kolonas atsilošė. — Ne. Uelva tik žingsnis į naują kelionę. Tikriausiai ten pabūsiu kelias dienas — pas giminaitį mano žmonos, kuri jau iškeliavo į kitą pasaulį — duok, Viešpatie, atilsį jos sielai. O vėliau vėl leisiuos į kelionę. — Ir visai tyliai pridūrė: — Kaip Kartafilas.

— Kartafilas? — prioras suraukė kaktą, stengdamasis kažką prisiminti. Veltui. — Kažkodėl nepamenu tokio.

— Tai Jeruzalės batsiuvys, spjovęs į mūsų Viešpatį ir pasmerktas vargti iki antrojo jo atėjimo.

Frėjo Chuano veidas ištįso iš nuostabos:

— Senjore, juk tai labai baisus palyginimas.

— Sakyčiau, tai išniekinimas, išsiveržęs iš manęs praradus kantrybę. Argi mane vadina ne Kristupu? Argi

mano varde neįžvelgiate Dievo ženklo? Kristupas. Christum terens. Kristaus skelbėjas. Štai mano misija. Tam aš gimiau šiame pasaulyje. Tam esu išrinktas. Nešti žinią apie jį į dar nežinomas žemes.

Ant prioro liežuvio jau sukosi klausimas, bet, frėjui dar nespėjus praverti burnos, prie jo prigludo padėjėjas ir kažką pašnibždėjo. Chuanas pritardamas linktelėjo. Visi atsistojo ir padėjėjas sukalbėjo padėkos maldelę.

Tačiau Kolonui vakarienė dar nesibaigė. Jis jau buvo beeinąs paskui vienuolius, bet prioras sulaikė ir, užėmęs savo vietą stalugalyje, paprašė sėstis.

— Mes neturime kur skubėti, — ir Kolono puodelį pripylė saldaus vyno.

— Senjore, jūs užsiminėte apie nežinomas žemes. Ką turėjote galvoje? Platono Atlantidą ar Septynių Miestų salą?

Kolonas sėdėjo nudūręs akis, nenorėdamas, kad frėjas Chuanas pamatytų jose sužėravusių ugnelių. Kaip tik šito klausimo Kolonas ir laukė. O tai bylojo, kad mokytasis vienuolis, kurio nuomonės klausydavo karalienė, pakliuvo į svečio sumaniai užmestą tinklą.

— Jūsų šventenybė juokauja. Tačiau ar Platono Atlantida — tik mitas? Galbūt Azorų salos — jos likučiai? O gal kitų liekanų, ir kur kas didesnių, yra jūrose, dar nepažymėtuose žemėlapiuose?

— Ar tai ir yra tos jūsų nežinomos žemės?

— Ne. Mano galvoje ne jos. Aš vakaruose ieškau didelės imperijos, dėl kurios egzistavimo nė kiek neabejoju, ir tą imperiją aš padovanosiu tam valdovui, kuris padės man ją surasti.

Prioro lūpose sušvito švelni šypsena:

— Štai jūs sakėte nė trupučio neabejojąs, jog egzistuoja milžiniška imperija. Argi matėte tas žemes?

— Savo mintyse. Akimis proto, kurį man davė Die-

vas, kad tose žemėse paskleisčiau žinią apie jį. Mano regėjimas buvo toks aiškus, jūsų šventenybe, kad tas žemes aš pažymėjau žemėlapyje.

Kadangi frėjas Chuanas buvo tikintis žmogus, todėl svečio regėjimu nedvejodamas patikėjo. Tačiau remdamasis savo gyvenimiška patirtimi, į aiškiaregius žvelgė įtariai, ir dažnai ne be pagrindo.

— Aš šiek tiek domėjausi kosmografija ir filosofija, bet, galimas daiktas, ne mano galvai perprasti tokius sudėtingus mokslus. Todėl niekaip negaliu suvokti, kaip įmanoma nubraižyti žemėlapyje tai, ko nematome akimis?

— Ptolomėjas pavaizdavo žemėlapyje nematomą pasaulį.

— Bet jis turėjo svarių įrodymų.

— Turiu ir aš. Daugiau nei įrodymų. Jūsų šventenybė tikriausiai sutiks su manimi, kad logiškos proto išvados leidžia permesti tiltelį nuo jau žinomo į atradimą. Priešingu atveju filosofija negalėtų vystytis.

— Žinoma, jūs teisus, jeigu kalbėsime apie dvasinę sferą. Tačiau turėdamas galvoje materialųjį pasaulį, pirmenybę atiduodu realiems įrodymams, bet ne samprotavimams, kad ir kokie logiški jie būtų.

— Tada leiskite atkreipti jūsų dėmesį į realius įrodymus. Štormas, atsiritęs iš vakarų į Port Santo pakrantę, išmetė rąstą, kurio nebuvo palietęs geležinis peilis ar kirvis, tačiau išraižytą keistais raštais, ištelžė milžiniškas pušis, kokios neauga Azoruose, neįmanomo dydžio nendrę — vienoje ertmėje tarp jungčių telpa keli galonai vyno. Viską galima pamatyti Lisabonoje, o tai tik maža dalis keistų daiktų.

Kolonas, tarsi norėdamas atsikvėpti, valandėlę patylėjo. Iš tikrųjų — trokšdamas pažvelgti į priorą. Įsitikinęs, kad šis gaudo kiekvieną žodį, ramiai ir sklandžiai tęsė:

— Prieš du šimtus metų keliautojas Markas Polas iš

Venecijos patraukė į rytus. Iki tol ir vėliau nei vienas europietis nebuvo nuplaukęs taip toli. Markas Polas nukeliavo į Kiniją ir į pasakiškai turtingas Didžiojo Chano valdas.

— Aš žinau, žinau, — pertraukė frėjas Chuanas. — Turiu vieną Marko Polo knygą. Kaip jau sakiau, šiek tiek domiuosi šiais dalykais.

— Turite jo knygą! — nušvitęs sušuko Kolonas. — Tokiu būdu mano uždavinys labai palengvėja. Aš nežinojau, — pamelavo jis, — kad šnekuosi su išmanančiu žmogumi!

— Nemeilikaukite, sūnau mano, — frėjas Chuanas, galimas daiktas, Kolono šūksme pajuto ironiją. — Vadinasi, Marko Polo raštuose jūs užtikote tai, kas praslydo pro mano akis. Įdomu — ką?

— Jūsų šventenybė tikriausiai prisimena pasakojimą apie Sipango salą. — Frėjas Chuanas linktelėjo, patvirtindamas, kad apie tai skaitęs. — Ir nepamiršote — tie kraštai garsėję aukso gausybe? Jo šaltiniai, teigė Markas Polas, neišsemiami. Šis metalas ten labai plačiai vartojamas, net karaliaus rūmai pastatyti iš aukso plytų. Markas Polas rašo apie tai, kad toje šalyje visur pilna brangiųjų akmenų ir perlų, pabrėždamas — milžiniškų rožinių perlų.

— Tuštybių tuštybė, — smerkdamas burbtelėjo prioras.

— Ne, atleiskite už paprieštaravimą. O jeigu visą tą turtą panaudotume kilniam tikslui? Turtai ten tokie, apie kokius europiečiai negali nė svajoti.

— Bet ką bendra su jūsų atradimais turi Marko Polo Sipangas? — prioras neleido jam plačiau paporinti apie pasakiškus salos turtus. — Jūs kalbėjote apie žemes, glūdinčias už vakarinio vandenyno. Jeigu sutiksime, kad Marko Polo rytų stebuklai — tiesa, argi tai įrodymas, kad egzistuoja ir vakarinės žemės?

— Ar jūsų šventenybė tiki, kad žemė — tai sfera? — Kolonas paėmė iš vazos apelsiną. — Kaip šitas vaisius?

— Dauguma filosofų tuo neabejoja.

— Ir jūs, suprantama, sutinkate su sferos diametro padalijimu į tris šimtus šešiasdešimt laipsnių?

— Tai matematinis sąlygiškumas. Ko čia ginčytis? Bet kokia seka išvada?

— Iš tų trijų šimtų šešiasdešimt laipsnių mūsų žinomasis pasaulis užima ne daugiau kaip du šimtus aštuoniasdešimt. Su šia išvada sutinka visi kosmografai. Tokiu būdu, labiausiai vakarinį mūsų žinomą tašką, Lisaboną, nuo rytinio pasaulio sienų skiria aštuoniasdešimt laipsnių — maždaug ketvirtis žemės diametro.

Prioras abejodamas pakandžiojo apatinę lūpą:

— Mus tikina, kad ten — begalinis okeanas, toks audringas, kad perplaukti neįstengtų joks laivas.

Kolono akys sužibo:

— Visa tai nedrįsusių pabandyti silpnuolių pasakėlės. Anksčiau gąsdino neįveikiamoji ugnies siena pietuose, o portugalų plaukiojimai palei Afrikos krantus išsklaidė šį mitą.

Pažvelkite čionai, jūsų šventenybe. Štai — Lisabona, — jis parodė taškelį apelsine. — O štai rytinis Kinijos pakraštys. Milžiniškas nuotolis — apie keturiolika tūkstančių mylių. Remiuosi tuo, kad pagal mano paskaičiavimus šios paralelės vienas laipsnis lygus penkiasdešimčiai mylių.

O dabar, užuot keliavę į Rytus sausuma, mes plaukiame į Vakarus jūra... — Kolono pirštas slinko į kairę nuo Lisabonos. Ir, nukeliavę aštuoniasdešimt laipsnių, patenkame į tą patį tašką. Kaip jūsų šventenybė regi, mes galime pasiekti Rytus, keliaudami į Vakarus, nuo sausumos mus teskirtų tik šiek tiek daugiau kaip du tūkstančiai mylių. Tokie įrodymai. Ir mūsų išprotavimai jokiu būdu neperša išvados, kad Sipangas — žemės pakraštys. Ne, tai venecijiečio žinių riba. Ten turi būti kitos salos, kitos žemės, imperijos, kurios laukia savo atradėjų.

Karšta Kolono kalba apsvaigino frėją Chuaną. Paprasčiausias pavyzdys su apelsinu jam atskleidė dar vieną tiesą, pirmiau ne visiškai suvokiamą gan skvarbiam protui. Audringas jaunojo kosmografo entuziazmo srautas pasigavo priorą ir nusinešė. Bet netikėtai iškilo kliūtis, už kurios galėjo užkliūti jo šaltas protas.

— Palaukite, palaukite. Sakote — turi būti kitos žemės. Jūs nuklystate taip toli, kad man nedrąsu paskui eiti, mano sūnau. Tai ne kas kita, tik jūsų įsitikinimai, o įsitikinimai gali pasirodyti esą ir klaidingi.

Tai išgirdęs, Kolonas nė kiek neatvėso. Atvirkščiai, tarsi laužas, įpūstas švelnaus vėjelio, suliepsnojo dar karščiau.

— Ne tik įsitikinimai, jūsų šventenybe, ne tik. Turiu ir kur kas svaresnių prielaidų. Jau ne matematinių, bet teologinių. Pasiremsiu pranašu Eliju, teigusiu, kad žemė susideda iš šešių dalių sausumos ir vienos — vandens, — pasinaudokite šituo santykiu mano apskaičiavimuose ir pasakykite, kur aš klystu? Žinoma, galite nekreipti dėmesio į mano samprotavimus apie žemę, bet tada norom nenorom turėtumėte padaryti išvadą, kad pranašas neteisus. — Kolonas įmetė apelsiną į dubenį. — Taigi Indija tikriausiai yra į Vakarus nuo mūsų už dviejų tūkstančių mylių.

— Ir kas iš to? — prioras įsivaizdavo bekraštį vandenyną ir jį apėmė siaubas. — Du tūkstančiai mylių vientisinio vandens, savyje slepiančio Dievas žino kokius pavojus.Jau vien apie tai pagalvojus krečia šiurpas. Kas išdrįs pulti į nežinomybę?

— Aš, — Kolonas trinktelėjo kumščiu sau į krūtinę, jo akys žibėjo fanatiška liepsna. — Viešpats Dievas taip aiškiai nurodė man kelią, kad visos tos prielaidos, matematika ir žemėlapiai — menkniekis, palyginus su mane apėmusiu įkvėpimu. Dievas taip pat man suteikė valios jėgą, būtiną jo sumanymui įgyvendinti.

Kolonas beatodairiškai tikėjo — jis teisus, ir jau nieko nebepaisė. Ir frėjas Chuanas, jau įtikintas nepažįstamojo logikos ir kosmografijos išaiškinimo, pats to nepastebėdamas, tapo ištikimu jo sąjungininku.

— Dėl savo tuščiagarbiškumo, teatleidžia man už tai Dievas, aš maniau šį bei tą nutuokiąs. Bet jūs padėjote suprasti, kad esu paprasčiausias neišmanėlis. — Jis nuleido galvą ir susimąstė.

Kolonas, nenuleisdamas nuo frėjo Chuano akių, mažais gurkšneliais siurbčiojo vyną.

Nelauktai prioras paklausė:

— O iš kur jūs kilęs, senjore? Iš kalbos aiškiai regiu — ne ispanas.

Prieš atsakydamas, Kolonas kiek patylėjo.

— Aš tarnavau Portugalijos karaliaus dvare, o dabar keliauju į Prancūziją.

— Į Prancūziją? Bet ko gi jūs ten ieškote?

— Neieškau. Aš siūlau imperiją, apie kurią tik ką pasakojau, — jis kalbėjo taip, tarsi imperija jau būtų jo kišenėje.

— Bet kodėl pasirinkote Prancūziją? — frėjo Chuano veidas surūstėjo ir tapo panašus į kaukę. — Kodėl Prancūziją?

— Vieną kartą aš ją jau siūliau Ispanijai. Mano pasiūlymą nagrinėjo dvasiškis. Iš to nebuvo jokios naudos, ir visai nesistebiu. Juk ir jūreivis negali būti teologinio ginčo teisėju. Po to išvykau į Portugaliją ir nemažai laiko sugaišau su mokytais stuobriais, bet man nepavyko pramušti jų prietarų šarvų. Ten, kaip ir Ispanijoj, niekas negalėjo už mane garantuoti, ir aš kuo aiškiausiai supratau — šių šalių valdovai neišgirs mano balso, jeigu kas nors neužtars už mane žodelio. Svajoju visus surastus turtus atiduoti Ispanijai. Svajoju tarnauti Kastilijos karalienei Izabelei. Bet argi aš galiu tikėtis audiencijos pas jos didenybę? Jeigu turėčiau

globėją, kurio patarimo ji klauso, jeigu tas globėjas būtų pakankamai protingas ir sugebėtų įvertinti mano pasiūlymą ir atkakliai įtikintų karalienę mane priimti, tada... tada man nebūtų jokio reikalo atsisveikinti su Ispanija. Bet kur rasti tokį bičiulį?

Prioras išsiblaškęs vedžiojo pirštą ąžuolinio stalo lenta.

Slapčiomis jį stebėdamas, Kolonas po trumpos pauzės pats atsakė į savo klausimą:

— Ispanijoje tokio draugo aš neturiu. Štai kodėl nusprendžiau kreiptis į Prancūzijos karalių. Jeigu ir ten patirsiu nesėkmę, pabandysiu laimę Anglijoje. Tikriausiai dabar suprantate, kodėl save lyginu su nusidėjėliu žydu Kartafilu.

Prioro rodomasis pirštas tęsė kelionę ąžuoliniu stalu.

— Kas žino? — pagaliau sumurmėjo frėjas Chuanas.

— Kas žino — ką, jūsų šventenybe?

— O? A! Galbūt jūsų žodžiai ir teisingi. Bet ne veltui sakoma — rytas gudresnis už vakarą. Išsimiegokime, o tada pratęsime pokalbį.

Kolonas neprieštaravo. Iš valgomojo išėjo kupinas vilties, kad ne veltui sugaišo laiką, keliavęs į La Rabidą.

3 skyrius
LAIDUOTOJAS

Per ilgus ramius vienuoliško gyvenimo metus frėjas Chuanas nė karto nepatyrė tokio stipraus jaudulio, kaip po pokalbio su Kristupu Kolonu. Naktis, kaip pats vėliau prisipažino, buvusi nerami. sapnavo auksinius Sipango stogus — kaip tik Sipangu — dabar tai jau visuotinai pripažinta — Markas Polas vadino Japoniją; sapnavo ir brangenybėmis spinduliuojančias salas, apaugusias milžiniškomis nendrėmis, kurias nukirtus iš stiebų tryško vyno fontanai. Ispano frėjo Chuano širdis plyšo iš skausmo vien pagalvojus, kad tokias žemes praras jo valdovai. O juk jiems daug, labai daug reikia turtų, norint užgydyti žaizdas, kurias šalis patyrė karuose su kitatikiais. Nėra ko stebėtis, kad, vienu laiku buvęs karalienės Izabelės nuodėmklausiu, Frėjas jautė jai ne tik dvasiškus, bet ir tėviškus jausmus. Chuanas manė, ir ne be pagrindo, galįs tikėtis karalienės simpatijos, ir jeigu jis laiduotų už tą keistą svečią, tokiam žingsniui karalienė neliktų abejinga. Tikriausiai pasisektų ją įtikinti atidžiai išnagrinėti Kolono pasiūlymus, nepaisant, kad jie pirmiau buvo atmesti.

Be sapno gulėdamas kietoje lovoje ir apie tai mąstydamas gerasis prioras jau ėmė pamažu tikėti — tai Viešpaties valia, kad jis atsitiktinai susitiko su Kolonu. Suprantama, prioras net neįtarė, kad toli gražu ne atsitiktinumas, o šaltas apskaičiavimas atvedė aną keleivį į La Rabidą. Kolonas rizikavo šiame žaidime statydamas už prioro susižavėjimą kosmografija ir siūlelį, siejantį jį su karaliene. Į vienuolyną jis tyčia atėjo tik tam, kad pasimatytų su senuoju

pranciškonu ir patrauktų jį į savo pusę. Prioro smalsumas, pakurstytas skardaus keliauninko balso, palengvino Kolono užduotį. Jeigu prioras nebūtų išgirdęs jo balso, Kolonas, gavęs duonos ir vandens sūnui, ketino pasiprašyti nakvynės. O jau per vakarą tikėjosi rasiąs progą pasikalbėti su prioru ir sužadinti jo susidomėjimą savo persona.

Tačiau frėjui Chuanui panašios mintys nė į galvą neatėjo, ir jis jau regėjo Dievo pirštą, atlygį už svetingumą. Įgimta išmintis vis dėlto slopino prioro entuziazmą. Prieš palaikydamas Koloną, jis nutarė kreiptis į žmones ir pasiklausyti, ką jie mano apie tą drąsią idėją.

Patarėjais pasirinko Garsiją Fernandesą, Paloso gydytoją, kurio žinios toli peržengė medicinos ribas, ir Martiną Alonsą Pinsoną, turtingą pirklį, kelių laivų savininką, patyrusį jūrų keliautoją.

Priorui nesunkiai pasisekė įkalbėti Koloną atidėti kelionę bent dienai, ir saulei nusileidus, po vakarienės, paguldžius mažąjį Diegą, visi keturi susibūrė Chuano celėje. Ankštame kambaryje tetilpo trys kėdės, stalelis, lova ir dvi lentynėlės su knygomis prie nubalintos sienos.

Paprašė, kad Kolonas pakartotų visa tai, ką jau buvo pasakojęs priorui. Šis sutiko nelabai noriai, dėdamasis nedrįstąs atimti tokių žymių žmonių brangaus laiko, bet pradėjęs ir vis labiau užsidegdamas nuo savo žodžių, nebeįstengė susivaldyti. Netrukus jis jau nebetvėrė sėdėti ant kėdės ir, mosikuodamas rankomis, ėmė žingsniuoti po celę — Kolono akys žaižaravo. Viršininkas neslėpė paniekos tiems, kurie neįvertino jo talento. Iš visko matėsi — Kolonas neabejojo, kad jame kunkuliuojanti energija galiausiai vis dėlto sunaikins visas kliūtis ir atvers kelią į išsvajotąjį tikslą.

Dar net neužsiminus apie detales, kurios buvo pakerėjusios frėją Chuaną, gydytojas ir pirklys jau žavėjosi Kolonu, nes, tikint arkivyskupo Laso Kaso, asmeniškai pažį-

nojusio Koloną, žodžiais, Kristupą akimoju pamildavo visi, vos tik jį išvydę.

Gydytojas Fernandesas, aukštas, liesas, kiaušinio formos galva, plikę prisidengęs maža kepuraite, klausėsi išsproginęs akis ir kaulėtais pirštais kedeno barzdą. Su kiekvienu Kolono žodžiu jo skepticizmas nyko lyg dūmas.

Pinsonas jau degė troškimu padėti nepažįstamajam, kadangi klausimai, kuriuos iškėlė Kolonas, seniai nedavė ramybės. Plačiapetis, energingas, apžėlęs gaurais, pačiame jėgų žydėjime, ryškiai mėlynų akių, žiburiuojančių iš po tiršty juodų antakių, jis godžiai dėjosi į širdį viską, ką sakė Kolonas.

Keliauninko kalbos kulminacija buvo žemėlapio demonstravimas. Prie to, ką jau buvo suradęs Markas Polas ir išpranašavęs pranašas Elijas, Kolonas jame nubraižė teritorijas, apie kurių egzistavimą bylojo vidinis jo balsas. Visi keturi tuoj sukišo galvas prie žemėlapio.

Fernandesas ir Pinsonas, kuriems per savo amželį buvo tekę matyti nemažai žemėlapių, bemat pastebėjo Kolono darbo tobulumą ir, išskyrus vieną detalę, viskas, kas buvo pažymėta jo žemėlapyje, atitiko tuolaikinius vaizdinius apie supantį pasaulį.

Apie tą skirtumą Fernandesas ir prabilo:

— Jūsų žemėlapis byloja, kad Lisabona nuo rytinio Azijos kranto yra nutolusi per du šimtus trisdešimt žemės diametro laipsnių. Šiuo atžvilgiu, man atrodo, jūsų nuomonė skiriasi nuo Ptolomėjo.

Kolonas tik apsidžiaugė, išgirdęs tokią gydytojo pastabą:

— Kaip Ptolomėjas pataisė Mariną iš Tiro, taip aš čia pataisiau Ptolomėją. Atkreipkite dėmesį, aš jį pataisiau ir nustatydamas Tulos vietą, kuri yra vakariau negu manė Ptolomėjas. Šitą aš puikiai žinau, kadangi ten plaukiojau.

Fernandesas laikėsi savo:

— Dėl Tulos viskas aišku. Jūs pataisėte Ptolomėją, remdamasis savo patirtimi. Bet kieno patirtimi remiatės, pažymėdamas žemėlapyje Indiją?

Kolonas neskubėjo iš karto atsakyti.

— Ar girdėjote apie florencijietį Toskanelį?

— Paolą del Paoco Toskanelį? — perklausė Fernandesas. — Nejaugi atsirastų kosmografija besidomintis žmogus, kuris nebūtų apie jį girdėjęs?

Fernandeso klausimas nė kiek neturėjo stebinti — neseniai mirusį Paolą Toskanelį kultūringi žmonės laikė pačiu žymiausiu matematiku ir fiziku.

— Kas gi apie jį negirdėjo? — sugaudė ir Pinsonas.

— Aš galiu juo pasiremti. Savo apskaičiavimais Ptolomėjo teiginius patikslinau ne tik aš, bet ir Toskanelis. Mes padarėme vieną ir tą pačią išvadą. — Ir tuoj pat Kolonas dar pridūrė: — Apskritai, maža bėda, jeigu kiek ir apsirikome. Argi ką nors lemtų, jeigu auksinis Sipangas pasirodytų esąs keliais laipsniais arčiau ar toliau? Ne čia esmė. Ir nebūtina remtis Toskanelio autoritetu, įrodinėjant, kad keliaujant sfera galima patekti į vieną ir tą patį tašką, tiek pasukus į rytus, tiek į vakarus.

— Tiesą sakote, nėra jokio reikalo remtis Toskanelio autoritetu, bet jūsų pozicijos bus kur kas stipresnės, jeigu galėsite įrodyti, kad šis didis matematikas buvo tos pačios nuomonės kaip ir jūs.

— Šitą įrodyti aš galėsiu, — skubiai atsakė Kolonas ir tuoj pat pasigailėjo, kadangi iš lūpų išsprūdęs žodis užgavo jo paties savimeilę: tai buvo tarsi užuomina, kad kažkas padėjęs jam gauti galutinį rezultatą.

Bet paskubom ištarta frazė taip sudomino pašnekovus, kad Kolonui teko viską plačiau paaiškinti:

— Suformulavęs savo teoriją, tuoj visą medžiagą nu-

siunčiau Toskaneliui. Jis atrašė ne tik sutinkąs su manišKėmis išvadomis, bet dar pridėjo ir savo žemėlapį, kuris iš esmės nieko nesiskiria nuo to, kuris dabar guli prieš jus.

Frėjas Chuanas palinko į priekį:

— Ar turite tą žemėlapį?

— Ir žemėlapį, ir laišką, patvirtinančius mano padarytas išvadas.

— Tai labai svarbūs dokumentai, — tarė Fernandesas. — Aš abejoju, ar kas nors iš dabarties mokslininkų yra pajėgus paneigti Toskanelio nuomonę.

Pinsonas kaip visuomet karštai prisiekė Dievu ir šventąja Mergele bet kokį ginčą šia tema laikąs beprasmišku. Jis nė kiek neabejojąs — Kolonas teisus.

O ant lovos sėdėjęs prioras iš pasitenkinimo kone murkte sumurkė:

— Viešpats Dievas nubaus Ispaniją, jeigu ji neišnaudos tų žemių, kurių teritorija daug kartų viršija tai, ką atrado Portugalijos jūrų keliautojai.

Kolono nuotaika nejučia pasikeitė. Jis prabilo griežtu lediniu balsu:

— Ispanija jau turėjo savo šansą, bet jo neišnaudojo.Stengdamiesi atkariauti iš maurų vieną provinciją, Ispanijos valdovai numojo ranka į visą imperiją, kurią aš jiems siūliau. O Portugalijos karalius, iš pradžių palankiai vertinęs mano pasiūlymą, pasikliovė apgailėtina komisija, į kurią įėjo žydas astronomas, gydytojas ir dvasininkas. Komisija atstūmė mane tikriausiai iš pavydo. Štai kodėl atsidūriau toli nuo namų. Tiek metų praradau veltui! — Ir jis ėmė vynioti žemėlapį, visa savo išvaizda bylodamas, kad daugiau kalbėti — beprasmiška.

Bet įžvalgusis Pinsonas, pažinęs realųjį gyvenimą geriau už priorą ir gydytoją, jautė kur kas mažesnę pagarbą karališkosioms esybėms, tuo labiau Kolono paminėtosioms.

Pinsonas klausė savęs, kodėl šitas žmogus, ryžtingai nusiteikęs keliauti į Prancūziją, taip smulkiai jiems dėsto savo planus? Ir padarė išvadą: Kolonas, žodžiais atsisakęs bendradarbiauti, iš tikrųjų ieško, kas jam padėtų įgyvendinti be galo viliojantį sumanymą. Taigi prieš prabildamas, Pinsonas tikriausiai jau žinojo ne veltui drebinąs orą.

Jis pareiškė nebūtų vertas ispano vardo, jeigu išgirdęs tai, ką išgirdo, nesigriebtų visų priemonių, kad Ispanija pasinaudotų būsimo neįtikėtinai svarbaus atradimo vaisiais.

— Ačiū, senjore, už tai, kad manimi patikėjote, — išgirdo arogantišką Kolono atsakymą.

O Pinsonas nebegalėjo nurimti.

— Jūsų išvados labai įtikinamos ir visiškai sutampa su mano asmeniniais apmąstymais, todėl aš galėčiau dalyvauti ekspedicijoje bei padėti jai pasiruošti. Pagalvokite apie tai, senjore. — Pinsonas net nebandė slėpti trokštąs tapti Indijos atradėju. — Aš galėčiau duoti jums laivą ar net du laivus ir viskuo juos aprūpinti. Pamąstykite dėl mano pasiūlymo.

— Leiskite dar kartą padėkoti. Tačiau tokia ekspedicija negali būti privatus žygis.

— Kodėl ne? Kodėl visos gėrybės turi atitekti vien princams?

— Todėl, kad tokį be galo sunkų darbą turi remti karūna. Žemių už tolimų jūrų valdymas ir brangenybių, kurios ten bus surastos, panaudojimas pareikalaus labai daug išlaidų ir žmonių. Tik monarchas gali parūpinti ir viena, ir kita. Jeigu ne ši aplinkybė, nejaugi būčiau veltui gaišęs tiek metų, belsdamasis į rūmų duris ir apsikentęs vartininkų nuvejamas?

Prioras nusprendė, kad dabar jau pats laikas ir jam įsikišti:

— Manau, aš galėsiu jums padėti, sūnau mano, nes žinau, kokiu galingu ginklu esate apsiginklavęs. Turiu omenyje Toskanelio žemėlapį. Žinoma, aš esu tolimas karalių rūmams žmogus, bet, galimas daiktas, mano prašymas neliks karalienės Izabelės neišgirstas. Mielaširdingoji didenybė išsaugojo gerus jausmus tam, kuris kažkada buvo jos nuodėmklausys.

— Iš tiesų? — gudrauti nepratęs prioras pamanė, kad Kolonas nuoširdžiai nustebo.

O šis gana abejingai klausėsi prioro žodžių. Chuanas karštai pritarė Pinsonui, kad kiekvieno ispano garbės reikalas — padaryti viską, kad tie turtai atitektų Ispanijai. Tegu senjoras Kolonas dar truputį palaukiąs. Juk laukęs metus, tai ką bereiškiančios kelios savaitės? Rytoj, jeigu tik senjoras Kolonas sutiksiąs, jis, frėjas Chuanas, vyksiąs į karaliaus rūmus, į Granadą ar dar kur, ir pasinaudosiąs savo įtaka jų didenybėms, įtikinsiąs karalienę priimti Koloną ir jį išklausyti. Frėjas Chuanas pasistengsiąs pasiekti rūmus kiek galint greičiau, o kol jo nebūsią, Kolonu ir jo sūnumi pasirūpinsią vienuoliai.

Prioro balse vis aiškiau buvo jaučiamos maldavimo gaidelės. Jis norėjo pramušti ledo sieną, kuria nuo jo atsiskyrė žymusis keliautojas.

Kai frėjas Chuanas nutilo ir lyg maldai ant krūtinės sunėrė rankas, Kolonas sunkiai atsiduso:

— Jūs mane gundote, šventasis tėve, — apsigręžęs nuėjo prie lango. Jį lydėjo dvi poros susirūpinusių akių — prioro ir gydytojo. O pirklio Pinsono, gerai pažinusio gyvenimą ir prekiautojų spąstus, žvilgsnis aiškiai bylojo — Kolonu jis ėmė nebepasitikėti.

Kolonas atsigręžė. Aukštai iškėlęs rudaplaukę galvą, išdidžiai ištiesė pečius:

— Nuo tokio nuoširdaus pasiūlymo neįmanoma atsisakyti. Tegu būna, kaip pageidaujate, šventasis tėve.

Prioras, dėkingai šypsodamasis, nutrepeno prie jo, o už vienuolio nugaros garsiai nusijuokė Martinas Alonsas. Frėjas Chuanas pamanė, kad šis džiaugiasi sėkminga pabaiga, o iš tikrųjų Pinsonas juokėsi todėl, kad pasitvirtino jo spėjimas.

4 skyrius
PAMIRŠTASIS PRAŠYTOJAS

Kitą rytą La Rabido prioras pabalnojo mulą ir išjojo į Granadą — ten įsikūrę Ispanijos valdovai rengėsi paskutiniam saracėnų citadelės puolimui.

Jojo tikėdamas sėkme ir neapsiriko. Karalienė Izabelė dvasios tėvą priėmė su derama pagarba. Atidžiai išklausiusi ir užsikrėtusi frėjo Chuano entuziazmu, pasišaukė iždininką ir įsakė atskaičiuoti dvidešimt tūkstančių maravedžių* Kolono kelionės išlaidoms ir laivų aprūpinimui. Atsilabindama su triumfuojančiu pranciškonu, paliepė atvesti pas ją tą žmogų.

Garbusis prioras net nesvajojo, kad jo žygis bus toks sėkmingas. Tuoj pat išsiskubino į La Rabidą, trokšdamas kuo greičiau pasakyti Kolonui gerą naujieną.

— Karalienė, mūsų išmintingoji ir geraširdė valdovė, išgirdo vargšo vienuolio maldą. Išnaudokite šitą šansą, ir visas pasaulis klūpos prie jūsų kojų.

Kolonas, dar negalėdamas patikėti savo laime, nedelsdamas susiruošė į kelionę. Priorui sutikus, nutarė sūnų kuriam laikui palikti vienuolyne — jį vėliau pasikvies į jos didenybės rūmus. Prieš pat jam išvykstant užsuko Martinas Alonsas Pinsonas.

— Atėjau palinkėti sėkmės ir pasveikinti su karališkąja audiencija. Prisiekiu Dievu, jūs negalėjote rasti geresnio pasiuntinio už priorą.

— Aš puikiai tai suprantu, lygiai kaip jaučiu jūsų geraširdiškumą.

* Ispanijos aukso moneta.

— Geraširdiškumas — dar ne viskas. Juk šiaip ar taip ir aš pridėjau savo ranką prie jūsų sėkmės, — ir, atsakydamas į klausiamą Kolono žvilgsnį, kalbėjo toliau: — Teisingai mane supraskite, senjore. Kaip tik todėl, kad aš palaikiau jus, frėjas Chuanas jojo pas karalienę.

— Vadinasi, esu jūsų skolininkas, senjore, — Kolono balsas skambėjo šaltokai.

Martinas Alonsas prunkštelėjo. Juodoje barzdoje tarp raudonų lūpų sužvilgo stiprūs dantys.

— Tą skolą galėsite grąžinti su nauda sau. Atsiminkite, senjore, kad aš pasirengęs paremti jūsų sumanymą. Mėgstu riziką ir turiu pinigų už ją užmokėti. Be to, kaip jau sakiau, aš moku komanduoti laivams.

— Jūs įkvepiate mane žygdarbiui, senjore, — mandagiai, bet abejingai atsakė Kolonas. — Tačiau, regis, aš išsireiškiau pakankamai aiškiai, sakydamas, kad privatiems asmenims tokia ekspedicija ne pagal kišenę.

— Nejaugi atsisakote minties, kad privatūs asmenys gali joje dalyvauti? Nesuprantu, kodėl ne, jeigu karūna sau prisiima išlaidų liūto dalį?

— Man atrodo, jeigu karalienė mane palaikys, tai ji turi prisiimti visas išlaidas.

— Turi, bet ar pajėgi? — nepasidavė Alonsas. — Karališkasis iždas aukso nepertekęs. Karas gerokai jį nusiaubė. Karalius ir karalienė, galimas daiktas, nuolankiai jus priims, bet ar ryšis tokioms didelėms išlaidoms? O mano parama galėtų būti labai naudinga. Aš teprašau prisiminti mane, jeigu iškiltų tokia būtinybė. Galų gale, prašau tik to, kas man teisėtai priklauso — juk frėjas Chuanas pas karalienę jojo mano dėka.

— Aš jus prisiminsiu, — pažadėjo Kolonas.

Jis išjojo ryžtingai nusprendęs pamiršti Alonsą. Kolonas netroško turėti bendrą, ypač nenorėjo šalia regėti tą akilandą pirklį su stora pinigine, kuris ne tik pareikalautų

dalytis pelnu, bet geidautų sau pasiglemžti ir atradėjo garbę.

Manydamas, kad visos nesėkmės jau praeityje, vildamasis gauti iš karalienės pinigų, Kolonas atvyko į jų didenybių rūmus. Jo atmintyje visiems laikams liko prancūzkono žodžiai: „Karalienė, mūsų išmintingoji ir geraširdė valdovė, išgirdo vargšo vienuolio maldą. Išnaudokite šitą šansą, ir visas pasaulis klūpos prie jūsų kojų".

Frėjo Chuano palinkėjimų įkvėptas, Kolonas neabejojo sėkme. Kas jau kas, o jis mokės pasirodyti kuo geriausiai.

Taigi audiencijon į Alkazarą* baltojo akmens Kordobos mieste atvyko ne kaip apgailėtinas prašytojas, bet išvaizdus gražuolis, įsitikinęs, kad jis — savo likimo šeimininkas.

Jeigu viskas būtų priklausę tik nuo karalienės, Kolonas būtų savo pasiekęs tą pačią dieną. Nors ir protinga, ir šaltakraujė, Izabelė vis dėlto buvo moteris ir negalėjo atsilaikyti prieš žavingą, entuziastingą, magnetizuojantį Kolono žvilgsnį. Bet šalia jos buvo karalius Ferdinandas — rūstus, nesišypsantis, vienas taupiausių Europos valdovų. Jis dar neturėjo nė keturiasdešimties. Vidutinio ūgio, plačiapetis, šviesiaplaukis, veriančių akių. Karalius aiškiai nepasitikėdamas sutiko frėjo Chuano globotinį, kuris, be kita ko, elgėsi taip, tarsi būtų lygus karališkajai šeimai.

Jų didenybės Koloną priėmė Alkazaro sosto salėje, nutviekstoje saulės šviesos, srūvančios pro milžiniškus langus. Sienos buvo muštos oda, kurios išdirbimu garsėjo Kordobos maurai, marmurinės grindys iškloto brangiais rytietiškais kilimais. Už karalienės nugaros stovėjo dvi jos freilinos — apveidi jaunoji markizė Moija ir grafienė Eskanola. Karalių atlydėjo jo iždininkas Andresas Kabrera, markizas Moija, don Luisas de Santanchelis, žilabarzdis Aragono iž-

* Įtvirtinti maurų rūmai.

dininkas, ir Ernandas de Talavera, Prado prioras, aukštas, asketiškas vienuolis balta sutana ir juoda mantija.

Visi jie, kaip ir dauguma artimiausių Kastilijos ir Aragono valdovų patarėjų, buvo naujieji krikščionys, žydai, priėmę krikštą ir iškilę per savo talentą, būdingą daugumai jų tautybės atstovų. Jų išaukštinimas gimdė pavydą, ir Šventieji rūmai vis labiau ėmė žydus persekioti.

Kolonas, kaip bylojo jo pavardė, buvo vienas iš jų ir norėdamas galėjo pajusti simpatiją Santanchelio ir Kabreros akyse. O Talavera net nepažvelgė į prašytoją. Bekompromisiškai doras, suprantama, pagal savąjį dorovės suvokimą, naujakrikštams žydams jis jautė labiau priešiškumą negu simpatiją.

Kolonas didikų tarsi nė nepastebėjo. Jo akys buvo įsmeigtos į karalienę, malonėjusią paklausyti frėjo Chuano Pereso patarimo. Priešais save jis regėjo kokių keturiasdešimties metų moterį, nedidelio ūgio, tukloką, gerų mėlynų akių. Jos paprastumą neįstengė nuslėpti net iškilmingas apdaras — purpurinė, šermuonėlio kailiu apraštuota skraistė ir auksinio brokato suknelė, perjuosta baltu odos diržu su milžinišku, kumščio dydžio rubinu vietoje sagties.

Izabelė gana švelniai kreipėsi į Koloną, tačiau lygiame jos balse keliauninkas pajuto valdovams būdingą valdingumą. Pagyrusi idėjas, kurias jai persakęs La Rabido prioras, pareiškė norinti sužinoti smulkmenas, kaip jis ketinąs stiprinti Kastilijos ir Aragono galybę.

— Bučiuoju jūsų didenybės kojas, — aukštai iškėlęs galvą, skardžiu balsu prabilo Kolonas. — Dėkoju jums už man parodytą garbę. Aš pažadu atrasti tai, kas, lyginant su viskuo, ką turi Portugalija, atrodys menka ir niekam tikę.

— Pažadate! — paniekinamai prunkštelėjo karalius, bet Kolonas nė kiek nesutriko.

_ Taip, pažadu, jūsų didenybe. Ir Dievas regi — šis pažadas bus įvykdytas.

— Kalbėkite, kalbėkite, — šypsodamasis pridūrė karalius. — Mes pasirengę išklausyti.

Ir Kolonas ėmė dėstyti naująją kosmografijos teoriją. Tačiau nespėjo pažerti įrodymų — vėl pertraukė gergždiantis Ferdinando balsas:

— Taip, taip. Visa tai mes jau girdėjome iš La Rabido prioro lūpų. Kaip tik dėl sklandaus jūsų idėjų persakymo jos didenybė suteikė jums audienciją tuo laiku, kai, kaip jau tikriausiai gerai žinote, visos mūsų mintys užimtos kryžiaus žygiu prieš netikėlius.

Menkiau savimi pasitikintis žmogus, jaučiantis didesnę pagarbą karališkosioms esybėms, be abejo, būtų sutrikęs. O Kolonas ryžtingai veržėsi pirmyn:

— Indijos turtai, kuriuos aš padėsiu prie jūsų sosto, — neišsenkantis šaltinis, iš kurio semdami užgydysite visas karo žaizdas ir turėsite lėšų sėkmingam jo pabaigimui net jeigu kova tęstųsi iki Viešpaties karsto išvadavimo dienos.

Vargu ar kas būtų galėjęs rasti geresnį atsakymą užkariaujant karalienės simpatijas. Bet iš Ferdinando veido Kolonas regėjo — tai rimtas priešininkas. Storose karaliaus lūpose žaidė skeptiška šypsenėlė, ir jis prabilo karalienei dar nespėjus praverti burnos:

— Tik nepamirškite pridurti — jūsų žodžiais mes turime paprasčiausiai patikėti.

— O kas yra tikėjimas, sere? — leido sau paklausti Kolonas ir atsakydamas davė suprasti, kad klausimas grynai retorinis: — Mokėjimas pamatyti tai, ką junti intuityviai, be apčiuopiamų įrodymų.

— Tai labiau primena teologiją, o ne kosmografiją. — Ferdinandas kreipėsi į Talaverą: — Čia jau jūsų sritis, mielasis priore, o ne mano.

Vienuolis kilstelėjo galvą. Jo balsas skambėjo rūsčiai:

— Aš nesiginčysiu dėl tokio tikėjimo apibrėžimo.

— Žinoma, aš ne teologė, — įsiterpė karalienė, — bet nesu girdėjusi labiau suprantamos formuluotės.

— Tačiau panašiuose reikaluose faktų uncija nusveria tikėjimo svarą, — Ferdinandas žvelgė tiesiai jai į akis. — Kuo praktiškai senjoras Kolonas gali patvirtinti savo samprotavimus?

Užuot atsakiusi, karalienė kreipėsi į Koloną:

— Jūs girdėjote jo didenybės klausimą?

Kolonas nuleido akis:

— Aš ir vėl tegaliu tik paklausti, kas yra patirtis ir atsakyti, kad patirtis — niekas daugiau kaip pamatas, ant kurio pastatą stato tas, kurį Dievas apdovanojo vaizduote.

— Jūsų žodžiai gana migloti ir todėl sunku juos būtų pavadinti giliamintiškais, — niršiai perspėjo Ferdinandas. — Taigi neskatina mūsų žengti nė mažiausio žingsnio.

— Bet, jūsų didenybe, jie bent parodo kelią. Kaip tik naudodamasis vaizduotės dovana, įsivaizduodamas nežinoma kaip žinomo, patirto pamatą, žmogus ir kyla vis aukščiau ir aukščiau, pamindamas po kojomis barbarų tamsumą.

Ferdinandas ėmė dirgti: Kolonas randa atsakymą į bet kokį klausimą!

— Jūs vedate mus nuo realaus į regėjimų pasaulį, — burbtelėjo.

Kolonas, tarsi jį būtų įžeidę, greitu judesiu atmetė galvą. Akys užsiliepsnojo fanatiška ugnimi.

— Regėjimų! — Kristupo balsas skambėjo dar garsiau. — Pasaulyje nėra tokio žmogaus, kuriam kas nors pirma nebūtų pasiregėję, o tik po to tapę realybe. Net Viešpats Dievas, prieš kurdamas mūsų pasaulį, pirmiausia jį išvydo savo mintyse.

Karalius taip nustebo, kad net žandikaulis atvipo. Talavera raukėsi. Bet kitų veiduose, taip pat karalienės, Kolonas matė pritarimą, o Santanchelis net nežymiai linktelėjo galva.

Kruopščiai rinkdamas žodžius, vėl prabilo karalius:

— Aš tikiuosi, senjore, kad ginčo įkarštyje nepradėjote skleisti erezijų, — ir sužiuro į Talaverą, ragindamas ir jį tarti žodį.

Prado prioras krustelėjo galvą, pailgas jo veidas tapo akmeninis.

— Erezijos aš čia neįžvelgiu. Ne. Bet vis dėlto... — dabar jis jau kreipėsi į Koloną: — Jūs grimztate į pavojingą gylį, senjore.

— Toks jau esu, jūsų šventenybe.

— Ar pavojai jūsų nebaugina? — rūsčiai paklausė vienuolis.

Priorui jis galėjo atsakyti kur kas griežčiau nei monarchui:

— Jeigu būčiau bailus, šventasis tėve, nesiūlyčiau plaukti į nežinomybę ir bijočiau visko, kas laukia kelyje.

Ferdinandui, matyt, įgriso tos kalbos ir jis nutarė tarti galutinį žodį:

— Mes neabejojame jūsų drąsa, senjore. Jeigu iškiltų tik šis klausimas, tikriausiai džiaugdamiesi pasinaudotume jūsų paslaugomis. Bet... toks jau aš žmogus: negaliu iš karto priimti sprendimo, remdamasis vien pasiūlymais.

— Aš irgi nesu greitų sprendimų šalininkė, — pridūrė karalienė. — Bet tai nereiškia, kad mes atmetame jūsų pasiūlymą, senjore. Paprasčiausiai dabar nesame pasiruošę deramai jo įvertinti. Jo didenybė ir aš sudarysime mokslininkų komisiją. Ji viską išnagrinės ir mums patars, kaip pasielgti.

Kolonas negalėjo neprisiminti, ką patyrė su portugalų mokslininkų neišmanėlių komisija, ir jo širdis būtų iššokusi iš krūtinės, jei karalienė nebūtų pridūrusi:

— Artimiausiu metu aš vėl jus priimsiu, senjore Kolonai. O kolei kas likite rūmuose. Mano iždininkas don Alonsas de Kintanilja pasirūpins, kad jums nieko netrūktų.

Tuo audiencija baigėsi. Visiškos pergalės Kolonas nepatyrė, bet džiaugėsi padaręs karalienei gerą įspūdį.

Netrukus jis įsitikino, kad ir daugelis kitų dvariškių jam yra gana palankūs. O pirmiausia — Kintanilja, kurio namuose apsigyveno karalienės paliepimu. Ne tik patraukli Kolono išvaizda ir geros manieros lėmė, kad jį šiltai priėmė. Karas su maurais iki dugno išsšlavė abiejų karalysčių rezervus, ir Kastilijos iždininkas nuolat kamavosi, sukdamas galvą, kur pešti pinigų. Valstybės laivą sekėsi išlaikyti nenuskendusį tik žiauriai persekiojant žydus. Šventieji rūmai atkakliai ieškojo tų, kas priėmė krikščionybę, bet po senovei slapta išpažino judaizmą. Kaltieji buvo baudžiami mirtimi, o jų turtą konfiskuodavo. Iždą papildė ir paskolos, gautos iš turtingų žydų, tokių kaip Abarbanelis ir Senioras, kurie aršiai kovojo už tai, kad bent šiek tiek susilpnintų inkvizicijos įniršį, nes pinigų vaikymasis Izraelio vaikų sąskaita vis stiprėjo. O kai kas jau įkalbinėjo karalių ir karalienę išleisti įsakymą dėl visų žydų išvarymo iš Ispanijos, konfiskuojant jų turtą, įtikinėjo, kad tokiu būdu įgyti turtai su kaupu padengs visas karo išlaidas. O kolei kas pinigų prasimanydavo su didžiausiu vargu, ir Kastilijos iždininkas labiau nei kas kitas troško susipažinti su tuo, kas pasiūlė Ispanijai surasti Rytų lobius. Štai iš šito žmogaus Kolonas galėjo tikėtis ir kredito, ir paramos.

Ne mažiau jis domino ir Luisą de Santanchelį, Aragono iždininką. Prie Kolono jį traukė tie patys motyvai kaip ir Kintanilją. Patyręs, kad Kolonas gali būti potencialus Ispanijos žydų gelbėtojas, jis tučtuoj patikėjo, jog Kristupas — Dievo pasiuntinys. (Tiesą sakant, ir pats Kolonas buvo tokios nuomonės.) Nors Santanchelį apkrikštijo ir dabar jis išpažino krikščionybę, širdyje liko su savo tauta. Tačiau taip prastai slėpė jausmus, kad vieną kartą jau pajuto ištiestą ir sučiupti ketinančią Saragosos Šventųjų rūmų leteną. Tada atsipirko vieša atgaila. Vien tai, kad jau spėjo pelnyti

Ispanijos valdovų meilę ir buvo nepakeičiamas valstybės reikaluose, išgelbėjo Santanchelį nuo laužo.

Tą pačią dieną Santanchelis susirado Koloną Kintaniljos namuose, suspaudė jo rankas ir pažvelgė į akis:

— Aš skubu pareikšti esąs jūsų draugas, kol dar neįsigijote tiek draugų, kad aš pasimesčiau tarp jų.

— Kitaip sakant, don Luisai, būdamas geros širdies, norite mane padrąsinti.

— Ne tik. Aš tikiu, kad jūsų laukia dideli žygiai, kuriais išgarsinsite Ispaniją.

Kolonas kreivai šyptelėjo:

— Jeigu ir karalius būtų tokios nuomonės!

— Karalius atsargus. Niekada neskuba spręsti.

— Man pasirodė, jis gana greitai nusprendė, kad aš — šarlatanas.

Don Luisas atšlijo:

— Iš kur ištraukėte? Karaliaus skepticizmas — tik patikrinimas, ir jūs garbingai jį išlaikėte. Tai kolegos žodžiai, mano bičiuli. Taigi apsiginkluokite kantrybe ir patikėkite manimi — laukti reikės neilgai. Šiandien jūs vakarieniausite su manimi, kaip ir jūs, don Alonsai. O rytoj jus pakvies markizė Moija. Ji geidauja arčiau susipažinti. Neapsiriksiu pasakydamas, kad nė vieno žmogaus nuomonės karalienė taip atidžiai neklauso kaip Moijos, taigi pasistenkite padaryti jai kuo geresnį įspūdį. O apskritai ko aš čia aušinu burną? Markizės grožis priverčia kiekvieną klūpoti prie jos kojų.

O kitą dieną, kai don Luisas atvedė į Rondos vilą, Kolonas kiek širdis geidžia galėjo mėgautis Beatričės de Bobadiljos, markizės Moijos, grožiu.

Kolonas apsirengė lyg eidamas į priėmimą pas karalienę. Jo akys švytėjo taip patikliai, tarsi jau būtų pasiekęs, ko geidė, ir visos kliūtys likusios už nugaros. O markizė sutiko jį meiliai šypsodamasi.

Vakar, per audienciją, jis, suprantama, neliko abejingas markizės grožiui. Bet vakar daug kas trikdė jo dėmesį, o šiandien Kolonas galėjo vien tik į ją žiūrėti. O ir vargu ar atsirastų galantiškas kavalierius, kuris būtų įstengęs atitraukti akis nuo tos jaunos gražuolės, aukštos, nuostabios figūros moters, apsirengusios pagal paskutinę madą. Juodi plaukai rėmino baltą lyg sniegas veido ovalą, šilkinis kykas spindėjo brangakmeniais. Drėgnos raudonos lūpos, bedugnės juodos akys... Geltono šilko su mėlynu apsiuvu suknelės gili iškirptė paryškino nuostabiai gracingą kaklą...

Santanchelis, vaidindamas rūpestingo tėtušio vaidmenį, pristatė Koloną:

— Markize, aš atvedžiau didįjį atradėją pabučiuoti jūsų rankučių.

Šią frazę ji suprato tiesiogine prasme ir atkišo ranką, už kurią baltesnės Kolonui nebuvo tekę matyti. Oda jo lūpoms ir pirštų galiukams pasirodė esanti švelnesnė už aksomą. Ir Kolonas nuo jos rankų lūpų neatitraukė ilgiau nei to reikalavo padorumas.

— Ar galiu jums išpranašauti ateitį? — nusišypsojo markizė. — Ispanija lygiai taip nenori paleisti jūsų rankos, kaip jūs nenorite paleisti manosios.

— Svaiginate mane savo pranašyste, senjora.

— Man atrodo, ne taip jau lengva jus apsvaiginti.

— Ne. Žinoma, ne. Tačiau kai vynas saldus ir stiprus, aš už save negarantuoju. Bet pasiryžęs rizikuoti.

— Pasitikėjimo savimi jums netrūksta. Vakar mes tuo įsitikinome.

— Vakar, senjore, jūs matėte jūrų keliautoją, demonstruojantį profesines žinias.

— O! — jos antakiai išlinko. — O šiandien?

— Šiandien aš — nusižeminęs prašytojas, trokštąs jūsų malonės.

— Nusižeminimo kažkaip nepastebėjau...

— Vakar aš juk nesiryžau kreiptis į jus.

— Ir gerai padarėte, senjore! — pagyrė markizė. — Juk būtumėte mane iškėlęs aukščiau už karalienę.

— Pasigailėkite manęs, senjora. Nestumkite į nusikaltimą.

— Štai šitaip kalbate be reikalo. Karalienė tapo jūsų ištikima drauge, ir jos parama visuomet galite pasikliauti.

— Net pačios drąsiausios mano svajonės taip toli nesiekia.

— Kodėl gi? — markizės akys užsidegė. — Šiaip ar taip, karalienė — moteris, o labiausiai jai patinka ryžtingi vyrai. Ji, o taip pat ir karalius, pastebėjo, kad ryžto turite su kaupu.

— Ji neapsiriks, manimi patikėjusi. Aš įvykdysiu viską, ką žadu.

— Vakar jūs tai įrodėte labai įtikinamai. Ar ne tiesa, don Luisai?

— Visiškai su jumis sutinku, — nusišypsojo Santanchelis.

— Ir galite neabejoti — aš pasirūpinsiu, kad karalienė nė vienai dienai jūsų nepamirštų, — pažadėjo markizė.

— Už tai jums dėkosiu ne tik aš, — išdidžiai atsakė Kolonas. — Ir karalienė Izabelė, ir visa Ispanija liks jums skolinga.

— Va, dabar aš girdžiu kalbant tą patį žmogų kaip ir vakar, senjore Kolonai, — susijuokė markizė.

Taip jiedu kalbėjosi gerą valandą, o atsisveikinant, kai Kolonas vėl pabučiavo markizės ranką, ji tarė:

— Jūs svetimšalis, senjore Kolonai, ir galite apsirikti, priimdamas mūsų, ispanų, ištartus žodžius už gryną pinigą.

Kolonas nusijuokė:

— Norite pasakyti, kad ispanai dėl mandagumo siūlo viską, manydami, kad pašnekovas, būdamas toks pat mandagus, nuo visko atsisakys?

— Suprasdamas kas ir kaip, jūs nepervertinsite markizės žodžių.

— Lygiai kaip ir neįstengsiu neįvertinti jos gerumo.

— Ir jos išmintingumo, — pridūrė don Luisas. — Dona Beatričė de Bobadilja — artimiausia karalienės bičiulė, daranti jai nemenką įtaką. Jai patikimos paslaptys, apie kurias kiti nedrįsta nė pagalvoti. Tačiau karalienė Izabelė gana griežta garbės klausimais ir nepakęs nė mažiausio trivalumo net su artimiausia bičiule. Prašyčiau turėti tai omenyje. Ir dar — nepamirškite Kabreros, — Santanchelis truputį patylėjo, iš padilbų žvelgdamas į Koloną, ir galiausiai baigė sakinį: — Jis — vienas iš mūsų.

Kolonas nieko nesuprato:

— Vienas iš mūsų?

— Naujasis krikščionis, — paaiškino don Luisas. — Nors jis markizas Moija, bet vis dėlto rabino Dovydo iš Kuenkio sūnus.

Kolonas daug ką suprato. Kaip ir manė, Santanchelis buvo maranas*, dėl to kito marano žmona jam buvo šventa. O Kolonas, nepaisant ispanizuotos pavardės ir charakteringos išvaizdos, nebuvo maranas. Bet nutarė neprisipažinti, nes prisipažinimas galėjo pakenkti geriems santykiams, ir žmogus, vaidinęs svarbų vaidmenį valstybės reikaluose, galėjo jau visai kitaip su juo elgtis.

— Aišku, — linktelėjo jis.

— Aš neatkreipčiau jūsų dėmesio į tokias smulkmenas, jeigu nemanyčiau, kad tai jums išeis į gera.

— Man nelieka nieko kito, tik jums padėkoti, — Kolonas nusijuokė. — Bet nesijaudinkite, senjore, Kristupas

---

* Žydas, priėmęs krikščionybę.

Kolonas — ne tas žmogus, kuris leistų aistroms lemti jo likimą. Tikslas, kurį sau iškėliau, pernelyg svarbus ir didingesnis už žmogiškas silpnybes.

— Tikslas — galbūt. O jūs pats? — Aragono iždininko balse girdėjosi abejonė. — Būkite apdairesnis, mano drauge, jeigu norite savo pasiekti.

Ir prasidėjo begalinės laukimo dienos. Koloną, vaikštantį Alkazaro salėmis, smaigstė dvariškių žvilgsniai. Jis nuėjo ilgą kelią nuo mažo namelio Viko Drito di Pontisele, kuris yra Genujoje, — ten gimė, — ir nuoširdžiai tikėjo, kad jo laukia didinga ateitis. Tas įsitikinimas lėmė ir patriciškas manieras. Kai Kolonas eidavo pro šalį, vyrai kumščiodavo vienas kitą, ir jis dažnai girdėdavo, kaip žmonės susižavėję taria jo vardą. Išdidūs grandai, idalgai, bažnyčios kunigaikščiai, žinomi kariai ir valstybės vyrai ieškojo progos su juo susipažinti. Ne viena gražuolė jo akivaizdoje pamiršdavo kastiliečių kuklumą ir šaudydavo susižavėjimo kupinais žvilgsniais. Jį gaubė paslaptingumo aureolė ir, šitą žinodamas, Kolonas, suprantama, nieku gyvu nenorėjo, kad ji išnyktų. Niekas negalėjo tiksliai pasakyti, kas jis toks ir iš kur atsirado rūmuose. Vieni manė — jis portugalas, kiti — Ligūrijos bajoras. Kai kas dievagojosi, kad Kolonas mokęsis Pavijoje ir teisėtai vadintas universiteto pasididžiavimu. Girdėjosi ir tokių balsų: jis — garsus jūrų vilkas, saracėnų siaubas Vidužemio jūroje. O patys nuovokiausi guldė galvas, kad Kolonas plaukiojęs jūromis, kurių dar neraižė kiti laivai. Dvariškiai sutarė tik dėl vieno: Kolono išvaizda, laikysena, lengvai randama kalba su visai nepažįstamais žmonėmis, kalbos sklandumas, nors ir šiek tiek akcento nuspalvintas, be jokių abejonių byloja, kad šis vyras — svarbus paukštis.

Tos dienos, kai jis lyg niekur nieko bendravo su aukštuomenės žiedu, galimas daiktas, buvo laimingiausios jo gyvenime — leido pajusti, kad ne šiaip sau sakoma: patogiai

keliaujant, nėra jokio reikalo skubėti į paskirties vietą. Bet, gaila, viskam, kas gera, ateina galas. Jį gaubęs švytėjimas blanko, nes savaitė slinko po savaitės, o Kolono gyvenime niekas nesikeitė. Tiesa, karalienės bičiulė markizė Moija drįsdavo į jį kreiptis prie žmonių, neslėpdama savo palankumo. Kabrera ir Santanchelis, kitų nuomone — pats įtakingiausias dviejų karalysčių didikas, nepaliaujamai kėlė į padanges jo dorybes. Bet Kolonas negalėjo nepajusti — jo asmeniu jau nebe taip domimasi kaip anksčiau. Ir nutarė kreiptis į markizę Moiją, ketindamas pasinaudoti jos įtaka, kurią ji darė rūmininkams, būdama artima karalienės bičiulė.

Jis patraukė į Rondos rūmus. Markizė sutiko labiau nei palankiai, prikaišiodama už tai, kad jis labai jau ilgai nesirodęs.

— Senjora, — teisinosi Kolonas, — aš nedrįsau apie tai net pagalvoti.

— Bet juk iš atradėjų laukiama tik atradimų, — markizė pakvietė jį į svetainę.

— Kol kas vadinuosi atradėju, bet bijau, kad netrukus mane visi pamirš.

— Tik ne aš, mano drauge. Jeigu viskas priklausytų nuo manęs arba mano užuominų karalienei, jūs jau seniai turėtumėte savo laivyną. Man jau priekaištauja už atkaklumą.

Jis apsimetė labai dėl to apgailestaująs:

— O, senjora! Ir tai turite pakęsti tik dėl manęs!

— Aš niekada nepaliksiu jūsų, — markizė užtikrino Koloną taip nuoširdžiai, kad šis akimoju pamiršo ir Santanchelio perspėjimą, ir savo žodžius, esą jam nepažįstamos žmonių silpnybės.

— Aš dar nepadariau nieko tokio, kad pelnyčiau jūsų palankumą. Man gėda, kad atėjau pas jus, norėdamas pasidalinti savo rūpesčiais.

— Turite gėdintis vien to, kad neradote kitos vizito priežasties.

— Tegaliu tik sukalbėti maldą už tai, kad jūs prisimenate mano reikalus.

— Maldą? O Dieve, senjore! Aš juk ne šventoji, kad man melstumėtės.

— Kaip galiu patikėti tais žodžiais, jeigu mano akys mato ką kitą!

— Ką gi jos mato? — nusišypsojo markizė.

— Dievišką grožį, į kurį negalima žvelgti ramia širdimi, — jis paėmė moters ranką, ir valandėlę markizė jos neištraukė iš jo delnų.

Bet jos akys apniuko. Juodoje jų gelmėje kažkas sušvytuliavo, galbūt baimė, sukelta karštai užsiliepsnojusios Kolono aistros.

Tylių tyliausiai markizė sušnibždėjo:

— Senjore Kolonai, ar verta jums daryti kvailystę, dėl kurios vėliau tektų apgailestauti? Jūsų viltims pritars karalienė...

— Dabar atėjo kitų vilčių metas! — karštai paprieštaravo Kolonas.

— Ne, Kristupai. Būkime protingi, mano drauge.

Ramus jos balso tonas Kolono nesutramdė.

— Protingi! Ką turite omenyje, kalbėdama apie protingumą? — jautėsi, kad jis pats pasirengęs atsakyti į savo klausimą, bet markizė jį aplenkė:

— Būti protingu, vadinasi, stačia galva nepulti į pavojų, jei to, ko trokštate, galima pasiekti tik aukojant iliuziją geresnio, nors ir nerealaus, — ji tarsi meldė padėti jai ištverti. — Aš jums tiesiu pagalbos ranką. Pasitenkinkite tuo. O jeigu geisite daugiau, galime netekti visko. Ir jūs, ir aš.

Jis atsiduso, susitvardė, nulenkė galvą:

— Viskas bus taip, kaip jūs pasakysite. Mano vienintelis noras — tarnauti jums, o ne suteikti nemalonumų.

Ji atsakė meiliu žvilgsniu. Tuo tarpu įėjo Kabrera, ir pokalbį teko nutraukti.

Nedidukas, kreivakojis, truputį iššokusiomis besišypsančiomis akimis, Kabrera meiliai pasisveikino su Kolonu ir dar meiliau atsisveikino, po ketvirčio valandos Kolonui paliekant rūmus.

— Aš iš tikrųjų turiu nesigailėti jėgų ir padėti šitam jūrų keliautojui įgyvendinti savo svajonę! — svečiui išėjus, sušuko Kabrera. — Jis išmano, kaip mane sudominti savo reikalais.

— Džiaugiuosi tai girdėdama.

— Ir tu nė kiek nenustebsi, jei pasakysiu: aš pasirengęs išsinerti iš kailio, kad tik kuo greičiau įlaipinčiau jį į laivą, išplaukiantį į Indiją ar į pragarą.

— O, Andresai! Nejaugi ėmei pavyduliauti?

— Ne, — Kabrera susijuokė. — Aš kaip sykis noriu apsaugoti save nuo to niekingo jausmo. Štai kodėl trokštu padėti tik ką iš čia išėjusiam ponui kuo greičiau pakelti inkarą.

Susijuokė ir markizė:

— Aš nė piršto nepajudinsiu, norėdama tau sutrukdyti. Kolonas svajoja apie jūrą, o kadangi noriu jam gero, tai trokštu tik vieno — kad jis išplauktų! Vadinasi šito abudu sieksime.

Ji kalbėjo taip nuoširdžiai, kad Kabrera nusprendė — bus geriausia, jei susikirtimą su žmona pavers išdaiga. Tačiau neištvėrė dar kartelio neįgėlęs:

— Vargu, ar jis trokšta išplaukti taip pat aistringai, kaip aš. Man atrodo, jis turi kai kurių tikslų ir pakrantėje.

Tas pokalbis nenuėjo vėjais, nes po dviejų ar trijų dienų Santanchelis, vienoje Alkazaro galerijoje susiradęs Koloną, taip prabilo:

— Pasirodo, turite daugiau draugų negu galėjote ti-

kėtis. Kabrera kone susipyko su karaliumi — be galo karštai įkalbinėjo priimti sprendimą jūsų naudai. Dabar galite įvertinti mano patarimo išmintingumą — su žavingąja markize reikia būti apdairiam. Štai ir rezultatas — Kabrera remia jūsų planą.

— Paprasčiausiai jis nori kuo greičiau manimi atsikratyti, — sarkastiškai atsakė Kolonas. — O jeigu Kabrera supykdė jo didenybę, tai kokia man iš to nauda?

— Mane pas jus atsiuntė karalienė. Kabrera kalbėjosi su jais abiem, ir jos didenybė šįryt paprašė patikinti jus, kad reikalai netrukus pajudėsią iš mirties taško. Taigi ilgai delsta tik dėl to, kad karas pačiame įkarštyje, be to, dar Prancūzijos karalius pridėjo mums rūpesčių.

— Tegu velniai jį rauna!

— Tai dar ne viskas, — iždininko veidas parūstėjo. — Torkvemada reikalauja priimti įstatymą dėl žydų išvarymo iš Ispanijos.

— Tegu pats šėtonas jį paspirgina ant laužo!

Santanchelis susigūžė į kamuolį.

— Tššš! Vardan Dievo! Dabar žmones degina ir už kur kas menkesnius nusidėjimus. Karščiuotis nedera. Kantrybė. Kantrybė — vienintelis mūsų ginklas!

— Kantrybės aš sotus iki kaklo. Kiek dar galima tverti?

Bet pakentėti teko. Karalius ir karalienė paliko Kordobą ir patraukė į Granadą. Dvariškiai išsekė iš paskos, Kolonas — paskui dvariškius. Iš pradžių į Seviliją, paskui, žiemai, į Salamanką — ten įsitaisė naują ir labai įtakingą draugą domininkoną Diegą Desą, šventojo Estebano vienuolyno priorą, jaunojo princo Chuano globėją. Nuoširdus, neapsimestinis Desos susidomėjimas Kolono planu atgaivino pradėjusią gesti viltį. Autoritetingasis Desa palaikė tuos Kolono draugus, kurie po senovei įkalbinėjo jų didenybes duoti sutikimą rengti ekspediciją Indijon. Ir, galimas daiktas, sa-

vo būtų pasiekę, bet Galisijoje spygtelėjęs maištas privertė Ispanijos valdovus viską pamiršti.

Puolęs neviltin dėl naujos kliūties, Kolonas pareiškė: visi pragaro legionai susivieniję prieš jį, nieku gyvu neleisdami įvykdyti Viešpaties valios.

Ir štai, praėjus daugiau kaip metams po pirmosios audiencijos pas karalienę, į kurią jis dėjo visas viltis, Kolonas vėl su visais rūmais persikėlė į Kordobą, vis dar laukdamas lemiamojo sprendimo. Visi jį pamiršo, karalienė net nepasiūlė pirmykštės gyvenimo vietos, o jis, būdamas be galo išdidus, apie save nepriminė. Santanchelio patartas, išsinuomavo kambariuką Kalje Atajude, virš siuvėjo Bensabato dirbtuvių, pačioje siauriausioje ir kreiviausioje miesto gatvelėje, — miestas tik ir garsėjo savo kreivomis gatvelėmis.

Karalius ir karalienė, užimti pasiruošimu lemiamam Granados šturmui, jūrų keliautojo planams ir svajonėms negalėjo skirti nė vienos minutės, todėl Kolonas, vis dar be perstojo žingsniais matuojantis rūmų koridorius, dar taip neseniai kėlęs visų susižavėjimą, pakliuvo į pašaipūnų ugnį. Netrukus dvariškiai prunkščiodami vienas kitam deklamavo eilėraštukus, kuriuose Kolono ketinimai pasiekti Rytus plaukiant Vakarų link buvo lyginami su galimybe pakliūti į rojų per pragarą.

Vienas toks eilėraštukas užkliudė ir mesiro Frederiko Močenigo ausis — šis vyras buvo Venecijos pasiuntinys prie jų didenybių Kastilijos karalienės ir Aragono karaliaus rūmų. Nors Ispanijoje Koloną tarsi visi ir pamiršo, kitoje šalyje sumanymas plaukiant į Vakarus pasiekti Rytus sukėlė nemažą susidomėjimą.

Tolimojoje Venecijoje ėmė bręsti pavojingas suokalbis, vos nesužlugdęs visus Kolono siekius.

5 skyrius
DOŽAS

Tų laikų Venecija buvo pasiekusi šlovės ir turtų aukščiausią laipsnį, o prie savo valdų prisijungusi Kiprą, tapo svarbiausiu prekių perkrovimo punktu ir, žinoma, įsigijo monopolinę prekybos tarp Rytų ir Vakarų teisę. Veneciją valdė Agostinas Barbarigas, elegantiškas, linksmas, net šiek tiek lengvabūdis. Bet ne šios savybės lėmė valdovo garsą, o blaivus, apdairus protas ir gilus patriotizmo jausmas. Barbarigas nesibodėjo jokių aukų, jeigu aukos stiprindavo Respublikos galybę. Todėl jis atidžiai sekė viską, kas dėjosi įvairiuose Europos karališkuose dvaruose. Barbarigo agentai parūpindavo išsamios ir įvairios informacijos.

Iš Ispanijos gautas mesiro Močenigo pranešimas sujaudino jo šviesybę, kadangi vėl iškilo problema, kurią kartą jau teko spręsti. Apie tai jis ir mąstė, kalbėdamasis su savo svainiu Silvestru Sarazinu, vadovaujančiu visiems baimę varančiai Trejeto tarybai — Venecijos respublikos inkvizicijai.

Jiedu sėdėjo viename dožo rūmų kambaryje, kurį Barbarigas buvo pavertęs savo svetaine, prabangiai apstatyta, išpuošta su meile parinktais paveikslais ir kitais meno kūriniais — po sunkios darbo dienos į juos žvelgdamas pailsindavo akis.

Štai ir dabar Sarazinas, nedidukas druckis geltonu turko veidu ir dvigubu pagurkliu, apžiūrinėjo neseniai Barbarigo įsigytą naują paveikslą, vaizduojantį besimaudančią Dianą.

— Jeigu ieškai tokių formų nuotakos, aš, ko gero,

imsiu pavydėti, kad tu — dožas. Tikriausiai čia pavaizduotoji madam Leda, — Sarazinas atsiduso. — O Dievui, žinoma, teks pasiversti gulbinu.

— Tai ne Leda. Ne. Čia Diana. Aistringai jos trokšdamas, rizikuoji tapti antruoju Akteonu. Net jeigu ji tave susimylėtų, neišvengtum mano sesers keršto.

— Pervertini savo šeimos įtaką, — Sarazinas susiraukė, — Virginija — protinga moteris. Ji nemato to, ko nedera matyti.

— Vargšelė! Vadinasi, pasmerkei ją amžinai aklystei.

— Eik po velnių! — nė kiek nesupykęs, atšovė Sarazinas.

Būdami beveik vienmečiai, vos peržengę keturiasdešimt, iš pažiūros jie labai skyrėsi: storulis Sarazinas atrodė turįs tiek metų, kiek turėjo iš tikrųjų: šviesiaplaukis, lieknas, aukštas, dangiškai mėlyną atlasą vilkįs dožas išsaugojo jaunystės žavesį.

Jis atsistojo, užkišo ilgus pirštus už auksinio diržo. Dožo lūpose žaidė sarkastiška šypsena:

— Įdomu, kur tave nuves gašlumas? Girdėjau, buvai naujajame Santi Džovani e Paolo teatre. Ar padoru šitaip elgtis valstybės inkvizitoriui?

Mėlynos iššokusios Sarazino akys gręžte gręžė dožą:

— Jau pranešė? Kas? Tikriausiai tavieji šnipai? Niekas kitas negalėjo manęs atpažinti. Taip, aš neįstengiu atsisakyti malonumo lankytis tame teatre. Tačiau visuomet esu atsargus — apsivelku apsiaustą ir užsidedu kaukę. Ir nėra čia ko man priekaištauti! Teatre lankausi tarnybos reikalais.

Sarazinas nemelavo. Teatras, kurį atidarė Andželas Rudzantė, traukė žiūrovus neįprastomis pjesėmis ir jų pastatymais. „Žirgų sale“ („La Skala del Kavaljo“) tikriausiai vadinosi todėl, kad buvo įsikūręs nedidelėje aikštėje, papuoštoje milžiniška žirgų statula.

— Ko jau ko, bet uolumo tau pakanka, tuo labiau, jei darbą galima suderinti su malonumu, — nusijuokė dožas. — Įdomu, ką ten pamatei?

— Tuo, ką pamačiau, likau patenkintas. Jie vaidina kelias komedijas, ne gašlesnes už matytas patriarcho rūmuose. Vienas akrobatas vaikšto lynu — širdis apmiršta į jį žiūrint. Kitas artistas, rytų žonglierius, ryja ugnį. O mergina — lyg rojaus mergelė, kokią ją įsivaizduoja musulmonai.

— Vargšė mano apgautoji sesuo! O ką gi veikia toji rojaus mergelė?

— Šoka sarabandą, užjūrio saracėnų šokį, pati sau akomponuodama keistomis tarškynėmis, kastanjetėmis vadinamomis. Tikriausiai irgi atsivežtomis iš maurų. Ir dar ji dainuoja pritardama gitara — kaip lakštingala arba viena iš tų sirenų, kurios linksmino Ulisą.

Barbarigas nusijuokė:

— Rojaus mergelė, lakštingala, sirena. Kur ir rado tokį stebuklą?

— Man sakė — atvykusi iš Ispanijos. Dainuoja ispanų, andalūziečių dainas — nuo jų kraujas ima greičiau gyslomis srūti.

Dožo linksmybę lyg ranka nuėmė:

— Iš Ispanijos? Cha! Kaip tik apie Ispaniją aš ir norėjau su tavimi pasikalbėti. — Šokčiojančia eisena jis priėjo prie lango, grįžo atgal, pasitraukė kėdę, atsisėdo. — Iš Ispanijos gavau nerimastingą žinią.

Sarazinas sukluso:

— Apie Neapolį?

— Ne, ne, visai apie ką kitą. Pavojus kol kas negresia, nors kartą jau buvo kilęs. Portugalijoje, prieš dvejus metus. Tada man pasisekė viską sutvarkyti. Žinoma, teko išsijuosus paplušėti ir užmokėti apvalią sumelę. Bijau, kad šį kartą pinigai nepadės.

— Sakai, pavojus? — paklausė Sarazinas.

Barbarigas užmetė koją ant kojos, truputį palinko į priekį ir atsirėmė delnais į kelį.

— Klajoja po pasaulį kažkoks Ligūrijos avantiūristas — pats žinai, iš ligūriečio nieko doro negali tikėtis, — jis dievagojasi galįs nusigauti į Indiją vakariniu keliu.

Sarazino veidas pragiedrėjo.

— Beprotis, — paniekinamai šyptelėjo. — Tai tik pasakos.

— Ligūrietis sakosi turįs žemėlapį, kurį Florencijoje nubraižęs pats Toskanelis, — pridūrė Barbarigas.

— Toskanelis? — Sarazinas nustebo. — Nejaugi Toskanelis senatvėje išėjo iš proto?

— Ne. Geresnio matematiko už jį žemė dar nepagimdė. Toskanelis iš tikrųjų nubraižė žemėlapį, remdamasis mūsiškio Marko Polo atradimais ir savo matematiniais apskaičiavimais. Šitą žemėlapį ir motyvuotą laišką nusiuntė tam valkatai ligūriečiui Kolombui, Kristoferiui Kolombui, į Portugaliją.

— Kaip viską sužinojai? Ir kodėl Toskanelis sėbraujasi su valkatomis?

— Tas Kolombas nemažai plaukiojęs jūromis ir pagarsėjęs žemėlapių sudarymu. Kaip supratau iš pranešimo, Kolombas įsikalęs sau galvon, kad Indiją turįs pasiekti, plaukdamas į Vakarus, ir kreipęsis patarimo į Toskanelį. Taip jau išėję, kad ligūriečio svajonės sutapusios su Florencijos matematiko apskaičiavimais. Ir Toskanelis aprūpinęs ligūrietį žemėlapiu, didžiuodamasis, kad atradimus galima padaryti neišeinant iš kabineto, visai nesusimąstydamas, kiek nelaimių jie gali atnešti realiame gyvenime.

Su tuo žemėlapiu Kolombas nuvyko pas Portugalijos karalių. Toskanelio vardas ir garbė atvėrė jam karaliaus rūmų duris. Karalius Žuanas — jūrų keliautojų globėjas, juk per juos susikrovė nesuskaičiuojamus turtus, — sudarė

patikimų žmonių komisiją. Laimei, kaip ir visos komisijos, ši neskubėjo su išvadomis. Ir mano agentai, visą laiką pranešinėję apie įvykių eigą, spėjo tiksliai įvykdyti visus mano nurodymus. Mes papirkome du komisijos narius. Trečiąjį, žydą, papirkti nepasisekė. Galbūt tas Kolombas irgi žydas. Nežinau. Šiaip ar taip, dviem balsais prieš vieną Kolombo pasiūlymą atmetė, Toskanelio žemėlapį ir laišką užmaršino.

O neseniai iš Ispanijos man pranešė, kad tas pienburnis vėl apsireiškęs, pagal ispanišką madą pakeitęs pavardę ir pasivadinęs Kolonu. Dabar jis bando savo pasiekti įkalbinėdamas Ispanijos valdovus. Kolei kas jūreivio laimėjimai visai menki, nes karas su maurais atima visą jų didenybių laiką ir pinigus. Bet kai tik žlugs Granada, jis gaus savo šansą. Dauguma įtakingų didikų eina išvien su juo, ir Ispanija galbūt pabandys praturtėti užjūrio valdų sąskaita, kaip anksčiau pasielgė Portugalija.

Dožas nutilo, o Sarazinas vis dar negalėjo suprasti, kur Barbarigas suka.

— Na ir kas? Kodėl mums turi skaudėti galva dėl Ispanijos praturtėjimo?

— Arba tu manęs nesupratai, arba jau pamiršai, nuo ko pradėjau. Kolombas siūlo atrasti Vakarų kelią į Indiją. Jeigu jam pavyktų tai padaryti, kas bus su Venecijos turtais ir galia, kurią sukūriau ir išsaugojau turėdamas savo rankose prekybos su Rytais monopolį?

Saraziną nukratė šiurpas.

— Apsaugok mus, Dieve! — sušuko.

Barbarigas atsistojo:

— Manau, jau supratai, kokia susiklostė situacija. Ko mes galime griebtis? Šiuo atveju kyšiai negelbės. Karalienė Izabelė labai protinga, Ferdinandas — be galo taupus. Jie arba priims sprendimą patys, arba paskirs komisiją, prie kurios narių aš prieiti negalėsiu.

Sarazino akys sublizgo:

— Žinau paprastesnį sprendimą. Ačiū Dievui, žmonės mirtingi. Tu galėsi prieiti prie Kolombo. Panašiais atvejais tikslas pateisina priemones.

Bet dožas papurtė galvą:

— Viskas ne taip paprasta. Kitaip nedvejočiau. Tas žmogus — man tuščia vieta. Svarbu žemėlapis ir laiškas. Kol jų neturėsiu savo rankose, virš mūsų kabos nuolatinė grėsmė, sklindanti iš Kolombo ar kurio kito. Kol mes negausime dokumentų, Venecija jaus pavojų. Portugalijoje pabandžiau sulošti, bet mano agentai apsikvailino: Lisabonoje Kolombui surengė pasalą, tačiau jis sugebėjo atremti pirmuosius smūgius, o paskui susilaukė pagalbininkų. Po to dokumentus jis atidavė saugoti iždinei. Aš maniau, kad komisijai atmetus pasiūlymą, jie ten ir liko, bet kažkokiu būdu Kolombas vėl juos atgavo. Ir vargu ar mes galėsime atimti jėga.

Sarazinas susimąstė.

— Šį klausimą apsvarstysime Didžiojoje taryboje, — pagaliau pareiškė.

— Jeigu aš bejėgis, tai kuo padės Didžioji taryba?

— Respublika gali Kolombą papirkti. Kiekvienas žmogus turi savo kainą.

— Jau bandžiau. Kolombas išvijo mano žmogų. To ir reikėjo laukti. Juk žinodamas atrasiąs imperiją, progą praleisi tik mainais gavęs kitą imperiją. Taigi niekšas žino savo kainą.

Sarazinas žodžių kišenėje neieškojo.

— Tai perpirk jį iš Ispanijos! Tegu atranda Indiją Venecijai!

— O kokia mums iš to nauda? Pramintu takeliu skubės keliauti visas pasaulis.

— O argi mes nieko negalime laimėti iš tos imperijos, kurią jis grasina atrasiąs?

— Jo žodžiais visiškai pasikliauti negaliu. Tai, ką mes

turime dabar, — realybė, ir negalime jos atsisakyti vardan miglotos svajonės.

— Jeigu taip, tai aš pasiduodu. Daugiau neišmanau, ką pasiūlyti.

— Aš, deja, irgi, bet mes turime rasti išeitį ir į miltus sumalti tą avantiūristą. Pasuk galvą. O kol kas... — jis prispaudė prie lūpų pirštą: — Niekam nė žodžio!

6 skyrius
LA CHITANILJA

Andželo Rudzantės įkurtas teatras „La Skala del Kavaljo“ klestėjo. Augantis populiarumas pamažu iš jo išgrūdo prastuomenę — jos vietas užėmė aristokratai, ir netrukus ant suolų jau sėdėjo tik Venecijos aukštuomenė.

Aistringu teatro gerbėju tapo ir don Ramonas de Agilaras, grafas Arijas, Kastilijos ir Aragono pasiuntinys Venecijos respublikoje. Nepaisydamas aplinkinių nuomonės, išdidusis kastilietis, niekinęs visus, išskyrus ispanus, skirtingai nei Sarazinas, ėjo į teatrą nesislapstydamas, nedarydamas sekreto iš to, kad La Chitanilja vis labiau jį traukia. Po dainininkės koncerto jis paprastai negaišuodamas traukdavo namo, nebelaukdamas lynininko stebuklų, kurio išdaigas ir drąsą žiūrovai palydėdavo aikčiojimais ir ūkčiojimais. Tiesa, girdėjosi kalbant, kad don Ramoną teatras traukiąs tik todėl, kad ten galįs pasiklausyti gimtųjų ispaniškų dainų, bet ne dainininkė. Tačiau jis neturėjo muzikinės klausos, o apie grožį nutuokė ir puikiai suprato, kokią palaimą žada juodos karštos La Chitaniljos akys.

Žinoma, jis troško atsidėkoti dainininkei už džiaugsmą, suteikiamą savo kraštiečiui tolimoje šalyje, ir Ramonas nusiuntė jai gėlių, saldumynų, papuošalų. Naudodamasis savo padėtimi, iš Rudzantės išsiderėjo teisę pasimatyti su ja per koncertų pertraukas, bet La Chitaniljos buvo sutiktas santūriai, jei nepasakytume — šaltai.

Per pirmąjį susitikimą La Chitanilja buvo nedrąsi, ir Ramonas pamanė — vargšelė drovisi. Norėdamas palenkti merginą savo pusėn ir apraminti, grafas sušuko: „Vaikeli,

aš puikiai suprantu — jūs jaučiate man begaliniai didelę pagarbą ir todėl varžotės".

— O kodėl aš turėčiau varžytis? — abejingai paklausė La Chitanilja. — Jūs — garsus idalgas, žinomas grandas — tai tiesa. Bet juk ne Dievas, o aš garbinu tik Jį.

Kitą žmogų toks priėmimas būtų privertęs dėti į kojas, bet grafas nutarė, kad tai tik profesinis triukas, kurio tikslas — dar labiau uždegti vyro aistrą. Ir pajuokavo:

— Bet juk ir jūs, iš visko sprendžiant, ne deivė.

Tačiau dainininkė ir toliau liko tokia pat nepasiekiama, o tai žeidė grafo savimeilę — jis buvo pratęs prie lengvų pergalių.

Jai nenorom teko priiminėti don Ramoną savo grimo kambaryje, kadangi Rudzantė tiesiai pareiškė: Ispanijos pasiuntinys — labai svarbi figūra ir nevalia jam atsakyti tokios malonės. Bet nei puošnūs grafo apdarai, nei gan maloni išvaizda, nei gražbyliavimas neįstengė palenkti gražuolės širdies.

Kuo toliau, tuo Ramonas darėsi vis nekantresnis. Galima vaidinti kukluolę, bet viskam turi būti saikas! Ir štai tą rytą, išgirdęs, kad kažkokia La Chitanilja maldaujanti jo šviesybės susimylėti ir ją priimti, Ramonas valandėlę mąstė, kaip pagaliau padaryti galą užsitęsusiam dainininkės priešinimuisi.

Don Ramono lūpos lėtai išsilenkė į šypseną. Dar kartą pažvelgė į veidrodį ir liko patenkintas savo atvaizdu. Spėriu žingsniu nudrožė pasitikti netikėtos viešnios.

Ji laukė ilgame kambaryje, kurio balkonas buvo į Didįjį kanalą, nutviekstą vasario ryto saulės spindulių. La Chitanilja puolė jo pasitikti — pirmykščio kuklumo nebuvo likę nė pėdsako.

— Jūsų šviesybe, jūs toks malonus... nežinau kaip ir dėkoti už tai, kad sutikote mane priimti.

— Malonus? — don Ramonas tarsi įsižeidė. — Dieviškoji Beatriče, argi aš kada nors jums atrodžiau kitoks?

— Kaip tik tai ir suteikė man drąsos.

— Parodykite ją. Kodėl gi jums nenusivilkus apsiausto?

Ji paklusniai nusivilko rusvą mantiją su kapišonu, gaubusią ją nuo galvos iki pėdų, ir liko su šviesiai rusva, glotniai taliją aptempusia suknele, pabrėžiančią dailią figūrą. Dabar ji išrodė aukštesnė nei paprastai. Šviesias rusvų plaukų garbanas puošė siaurutė aukso grandinėlė.

Don Ramonas nužvelgė ją vertinančiu žvilgsniu. Švelni veido ir kaklo oda, parudę skruostikauliai. Aukšta krūtinė nuo jaudinimosi dažnai pakildavo ir nusileisdavo. Šokėjos laikysena ir gracija. Ne, tai ne šiaip kokia ištvirkėlė ar čigonė burtininkė, kaip galima suprasti iš jos sceninio vardo. Ko gero, mąstė jis, tose venose, taip jaudinančiai mėlynuojančiose pro baltą kaklo odą, srūva kilnios kastilietės kraujas. Kitaip iš kur tas išdidumas, pasitikėjimas savimi, kone patricijiškas savosios vertės jausmas?Kad ir kaip priekabiavo, nerado nė vieno trūkumo.

Iš po nuostabių juodų antakių į jį žiūrėjo tyros rudos akys.

— Aš atėjau pas jus kaip prašytoja, — jos žemame balse girdėjosi žavingas kimulys.

— Ne, ne! — galantiškai paprieštaravo jis. — Čia jūs niekada nebūsite prašytoja. Čia jūs galite tik įsakinėti.

Ji nuleido akis:

— Aš atėjau pas jus kaip pas jų didenybių pasiuntinį.

— Jeigu taip, tai man belieka dėkoti Dievui, kad esu pasiuntinys. Gal malonėtumėte atisėsti?

Paėmęs už rankos, nuvedė ją prie sofos palangėje. Pats liko stovėti nugara į šviesą.

— Reikalas, dėl kurio atėjau, liečia ispaną, jų didenybių valdinį. Kalbu apie savo brolį.

— Jūs turite brolį? Čia, Venecijoje? Apsakykite man viską kuo smulkiau.

Užsikirsdama ir dusdama nuo jaudulio, dainininkė papasakojo:

— Prieš savaitę Merserijoje, Dženaro tavernoje, kilo ginčas. Sužaibavo durklai, ir smarkiai buvo sužeistas vienas bajoras iš Morozinių giminės. Per sumaištį mano brolis, tuo metu irgi buvęs tavernoje, pamatė ant grindų durklą. Jo rankenėlę puošė brangakmeniai, ir mano brolis... — ji paraudo iš gėdos, — durklą pasiėmė. Prieš dvi dienas San Moize durklą pardavė žydui auksakaliui. Netrukus paaiškėjo, kad durklas priklausęs Moroziniui. Tą pat naktį mano brolį areštavo.

Don Ramonas apniuko:

— Viskas aišku kaip ant delno ir vargu, ar aš galėsiu padėti. Vagyste kaltinamas jūsų nelaimingasis brolis negali tikėtis pasiuntinio užuojautos.

Mergina išblyško. Jos akys virto siaubo ežerais.

— Tai... tai ne vagystė, — įtikinėjo. — Jis paėmė pamestą durklą...

— Bet vėliau pardavė. Beprotystė! Argi nežinojo, kokie griežti Venecijos įstatymai?

— Iš kur galėjo žinoti, juk kastilijietis.

— Bet vagystė yra vagystė, nesvarbu, kur apsivogta — Venecijoje ar Kastilijoje. Kodėl jis savo noru kilpon kišo galvą?

— Ar aš žinau? Juk gerai uždirbu, galiu išlaikyti ir jį, ir save, — karštai aiškino. — Nebent jį varžiau? Gal jis geidavo daugiau negu leido mano uždarbis?

— Jūsų pasakojimas mane giliai sujaudino, — užjautė don Ramonas. — Sąkykite, kodėl atvykote į Italiją?

Norėdama galutinai užkariauti don Ramono simpatiją, tikėdamasi, kad Ispanijos pasiuntinys nepaliks jos nelaimėje, La Chitanilja nieko neslėpdama viską papasakojo.

Ji palikusi Ispaniją ir nusileidusi atkakliam brolio prašymui tik todėl, kad jis pakliuvęs į bėdą. Kordobe nužudęs žmogų. O, nužudęs dorai, atviroje kovoje. Bet jo priešininkas buvęs iš įtakingos šeimos. Byla atsidūrusi ant alkaldo* stalo. Algvasilai ėmę ieškoti jos brolio. Ir jam nelikę nieko kito, tik dumti iš Ispanijos. Ji mylėjusi brolį, žinojusi, koks jis silpnas ir bejėgis. Be to, jai buvę vienas ir tas pats, kur gyventi, ir ji sutikusi važiuoti su juo. Maniusi, kad savo talentu sugebėsianti išmaitinti abudu. Prieš metus jiedu atvykę į Genują, vėliau ji dainavusi bei šokusi Milane, Pavijoje, Bergame, kol pagaliau atsidūrusi Venecijoje.

— O dabar, — sušuko ji, — jeigu jūsų šviesybė mums nepadės, Pablas... — ir jos pečiai sukrūpčiojo nuo raudos.

Pavojus, grėsęs nieko nekaltam broliui, nė kiek nesujaudino don Ramono. Vagis, manė jis, turi gauti pelnytą bausmę. Bet jis negalėjo likti abejingas verkiančiai gražuolei.

— Reikia ieškoti išeities. Negalima jo palikti venecijiečių letenose.

Tardamas tuos žodžius, don Ramonas atsisėdo ant sofos ir žiedu papuoštą ranką švelniai uždėjo ant La Chitanilos peties.

— Oficialiai kištis aš neturiu teisės. Bet jeigu kreipsiuosi asmeniškai — tai jau visai kas kita. Juk vis dėlto esu čia įtakingas žmogus. Pabandysiu padaryti viską, ką tik galėsiu.

— Dėkoju už viltį, kurią man suteikėte, — mergina ėmė tankiau alsuoti, jos skruostai vėl paraudo

— O, aš suteikiu ne tik viltį. Aš jums duodu garantiją. Respublika nebus suinteresuota nepatenkinti Ispanijos pasiuntinio prašymo, nors ir asmeninio. Taigi gana ašarų, mano vaikeli, tokios dieviškos akutės turi vien džiaugtis

* Alkaldas — teisėjas.

gyvenimu. Jūsų brolis netrukus vėl bus su jumis. Garbės žodis! Jo vardas — Pablas, ar ne?

— Pablas de Arana, — ji kilstelėjo galvą, pažvelgė į jį dėkingumo kupinomis akimis. — Tegu jums atsilygina šventoji Mergelė.

— Šventoji Mergelė! — jo šviesybė nepatenkintas susiraukė. — Vadinasi, aš turiu laukti, kol atsidursiu danguje? Viskas, kas žmogiška, man ne svetima, ir aš norėčiau, kad man atsidėkotumėte šiame pasaulyje.

La Chitanilja apniuko ir nusigręžė. Don Ramonas paniuro, bet po akimirkos ištiesė ranką, suėmė jos smakrą ir atgręžė į save, trokšdamas matyti dainininkės akis. Jose išvydo baimę ir panieką. Pajuto — juos vėl skiria ledo siena ir niekaip negalėjo suprasti, kodėl taip yra.

— Kas jums, mano Chitanilja? Norite mane atstumti tuo metu, kai aš pasiryžęs jums padėti? Man atrodo, nusipelniau geresnio atpildo. Ar verta žaisti su manimi ir vaidinti nekaltą mergelę?

— Aš visai nežaidžiu, — jos akys išdidžiai žibėjo. — Jūsų šviesybė, regis, negali net įsivaizduoti, kad aš — padori moteris.

Don Ramonas taip sudirgo, kad nebeištvėrė:

— Dorovingoji, savo grožybes demonstruojanti scenoje! Cha! Kažkodėl sunku patikėti, — jis paleido jos smakrą ir atsistojo. — Apskritai, įsisiūlyti aš nesiruošiu.

Tai išdrožė gana meistriškai, norėdamas, kad La Chitanilja imtų panikuoti.

— Mano pone! Mano pone! Padėkite man, ir dangus atsilygins jums už mielaširdystę.

Don Ramonas žvilgtelėjo į ją ir nusišaipė:

— Vadinasi, jūsų skolas užmoka dangus? Tegu tada dangus ir gelbsti jūsų brolį nuo rankos nukirtimo, galeros ar net mirties.

La Chitanilja krūptelėjo iš siaubo:

— Koks jūs negailestingas!

— Kokio gailestingumo tikitės? Ar manęs gailitės? Argi gailestinga atstumti mane, degantį meile? Ar bent įsivaizduojate koks pavydas mane graužia, kai regiu kitus, jus ryjančius akimis? Aš noriu atplėšti jus nuo visų ir tik vienas jumis mėgautis. — Don Ramonas truputį patylėjo. — Netrukus išvyksiu į Ispaniją. Jūs vyksite su manimi, mano globojama. O jūsų brolis... Kaip sakiau, aš padarysiu viską, ką galiu.

La Chitanilja, nors buvo dorovinga, puikiai pažinojo pasaulį, kuriame gyveno. Per pastaruosius metus visko prisižiūrėjo. Jeigu viena ranka kas nors jai padėdavo, tai kita beregint reikalaudavo atlygio. Kol kas jai pasisekdavo atsispirti, nepabaigiamoje kovoje užgrūdino valią, ir meilikaujantys žodžiai pralėkdavo pro ausis. Ji išmoko žygiuoti per pasaulio purvyną neišsipurvindama, priklausydama tik nuo savo talento ir grožio. O dabar jai siūlė pasirinkti viena iš dviejų: arba brolio gyvybę, arba garbę. Pablą išgelbėti galėjo tik apgaulė. Ji privalo šį žmogų suvilioti pažadais, o paskui, kai tik brolis išeis iš kalėjimo, don Ramonui įtaisyti ragus. Ir sąžinė neturi jos kamuoti, nes šitas negeras žmogus, besistengiantis pasimėgauti kito nelaime, nieko kito ir nenusipelno.

Nusigręžusi, kad don Ramonas nepamatytų, kaip ji gėdijasi, La Chitanilja atsakė:

— Išgelbėkite Pablą, mano pone, ir tada... — jos balsas tarsi užlūžo.

Don Ramonas pulte puolė prie jos. Prie pat ausies La Chitanilja pajuto karštą alsavimą.

— Ir tada?

— O, nejaugi negalite man padėti nesiderėdamas? — pratrūko La Chitanilja

Don Ramonas nustebo, nes tikėjosi ko kito.

— Ledas! — sušuko jis. — Akmuo! Chitanilja! Chitanilja! Iš ko jūs sutverta — iš kūno ar iš granito?

Ji užsidengė rankomis veidą — kad tik nematytų to žmogaus.

— Mane drasko sielvartas, — atsakė ji vis dar tikėdamasi don Ramono kilnumo, ir atsistojusi paėmė apsiaustą. Don Ramonas priėjo, padėjo apsivilkti. Staiga pasilenkė ir karštomis lūpomis prigludo prie jos skruosto.

Ji stuktelėjo alkūne, ir tai don Ramoną įsiutino.

— Manote, mane paveikti, į geraširdiškumą atsakydama žiaurumu? Ateikite, kai suprasite, jog šitaip elgdamasi nieko nelaimėsite.

Netarusi nei žodžio, La Chitanilja išbėgo iš kambario. O don Ramonas priėjo prie lango ir susimąstęs žiūrėjo į Didįjį kanalą. Ispanijos pasiuntinys buvo nepatenkintas savimi. Kažkur padarė klaidą. Juk vieną akimirką ji jau buvo bepasiduodanti, o jis nesugebėjo tuo momentu pasinaudoti. Don Ramonas neabejojo, kad ji vėl ateis. O tuo tarpu reikia pabandyti išvaduoti jos brolį, nutarė jis, kad per kitą susitikimą La Chitanilja akivaizdžiai pajustų — laimės tik tada, jei bus jam nuolaidi. La Chitanilja, regis, jau tokia moteris, iš kurios gali šį tą pešti tik rodydamas visišką abejingumą.

Šitaip don Ramonas pats sau išsiaiškino dainininkės elgesį, padarydamas išvadą, kad žaidimas vertas vargo.

7 skyrius
INKVIZITORIAI

Tarp gudrių Venecijos respublikos įstatymų buvo ir toks — dožui draudžiami bet kokie ryšiai su kitų valstybių atstovais. Šį, kaip ir daugelį kitų įstatymų, Agostinas Barbarigas pripažino, kadangi manė jį esant sau naudingą. Suprantama, kaip dožas jis savo rūmuose pasiuntinių nepriiminėdavo, bet kaip privatus asmuo, neoficialiai, nevengdavo palaikyti draugiškus santykius su kai kuriais, taip pat ir su don Ramonu de Agilaru. Čia jis nematė nieko bloga — nors ir pažeisdavo įstatymo dvasią, bet laikydavosi jo raidės. Manė — nuopelnai valstybei jam suteikia tokią teisę.

Štai kodėl don Ramonas prie dožo rūmų laiptelių, nusileidžiančių į Didįjį kanalą, priplaukė maža gondola, o ne prabangiu pasiuntinybės laivu, lydimas paradine uniforma vilkinčių jūreivių. Tai įvyko praėjus valandai po pokalbio su Chitanilja.

Pasiuntinį įvedė į dožo svetainę, prabangiai išpuoštą kambarį. Nepaisydamas čia pat buvusio inkvizitoriaus Sarazino, ispanas, vos pasisveikinęs, ėmė aiškinti, kokiu reikalu atvykęs:

— Atėjau prašyti pagalbos ir viliuosi jūsų mielaširdiškumo.

Purpurinės dožo mantijos skvernai laisvai krito ant kelnių klešnių. Maža, irgi purpurinė, auksu siuvinėta kepuraitė dailiai gulė ant šviesių garbanų. Dožas elegantiškai nusilenkė.

— Aš jūsų paslaugoms, jūsų šviesybe, jeigu tik galėsiu kuo padėti.

— Neabejoju, tikrai galėsite. Reikalas gana menkas. Vienas padauža, mano kraštietis, nusikalto įstatymui. Mat išdrįso parduoti rastą durklą. Suprantama, tai kvalifikuojama kaip vagystė, bet turint omenyje, jog jis nežinojo čionykštės tvarkos, aš tikiuosi, jūsų šviesybe, jo pasigailėsite.

Sarazinas, patogiai atsidrėbęs krėsle, nustebęs suraukė kaktą, o dožas stovėjo paniuręs ir glostė švariai nuskustą smakrą.

— Vagys Venecijoje nepageidaujami, — jo balse buvo juntama dvejonė.

— O, aš puikiai žinau. Bet vargu ar šį atvejį galima vadinti vagyste. Žmogus durklo nepavogė, o rado. Elgėsi nesąmoningai. Jeigu jūsų šviesybė manys esant galima tai laikyti ne įstatymo pažeidimu, vargu ar kas prieštarautų. O aš likčiau jūsų skolininku.

— Na, jeigu jau taip keliate klausimą... — dožas neapibrėžtai mostelėjo ranka. — Nors negaliu nesistebėti, kodėl grafas Arijas taip rūpinasi kažkokiu vargšeliu.

Don Ramonas suprato — su linksmuoliu Barbarigu dera kalbėti atvirai.

— Mane domina ne jis, bet jo sesuo, žavingoji Chitanilja. Ji meldė manęs įsikišti, o tokia prašytoja šventąjį gali paversti velniu, o velnią — šventuoju.

— Tai kuo pavertė jus?

Don Ramonas nusijuokė:

— Aš tik vargšas mirtingasis, o žmogaus prigimtis — silpna. Negalėjau atsakyti žavingai moteriai...

— Su sąlyga, — burbtelėjo Sarazinas, — kad vėliau ir ji nebeatsakys jūsų šviesybei.

— Jeigu man išpuls tokia galimybė, progos praleisti nesu linkęs. Mano vietoje, senjore, jūs tikriausiai pasielgtumėte lygiai taip.

— Žinoma! Žinoma! — Sarazinas nusikvatojo. — Aš

juk mačiau La Chitaniljį ir tokiomis sąlygomis išlaisvinčiau visus Venecijos vagis.

— Mano seseriai, kaip regite, su vyru nepasisekė, — atsiduso Barbarigas. — O jeigu kalbėsime apie tą vagišių, tai aš pasistengsiu jūsų šviesybei padėti. Kadangi jis užsienietis ir kaltė nedidelė...

— Kaltė menka, esu tuo įsitikinęs.

— Jeigu taip yra iš tikrųjų, tai nematau priežasties, dėl kurios nebūtų galima jo išvaduoti. Žinoma, su sąlyga, kad tučtuoj paliks mūsų respubliką. Kuo jis vardu?

— Pablas de Arana, — atsakė don Ramonas ir ėmė berti padėkos žodžius.

Jam išėjus, Sarazinas sunkiai atsistojo:

— Jeigu tavo seseriai nepasisekė su vyru, tai tokioje pat padėtyje atsidūrė ir respublika. Ką galima pasakyti apie dožą, kuris negerbia įstatymų?

— Man aukščiausias įstatymas — valstybės gerovė, — nusišypsojo dožas. — Kiti įstatymai — mano pavaldiniams.

— Teapsaugo jus Dievas! Vagies išlaisvinimas tarnauja valstybės gerovei! Atrodo, man pats laikas vėl mokytis abėcėlės.

— Jeigu šito vagišiaus paleidimas iš kalėjimo Ispanijos pasiuntinį padaro mūsų skolininku, vadinasi, tai tarnauja valstybei. Argi pamiršai, ką sakiau apie mesirą Kristupą Kolombą, Ligūrijos jūrininką?

Sarazinas įsmeigė į dožą akis:

— O kuo tau padės Arijas?

— Nežinau. Kol kas nežinau. Bet nelaikau beverčiu net mažiausio siūlelio, kuris mus sieja su Ispanija. Tegu jis pasiima tą vagišių ir jo seserį šokėją.

— Vagį tegul ima. O štai Chitaniljos gaila. Ji nusipelno geresnės lemties.

— Sakysim, valstybės inkvizitoriaus patalo. Gaila, ji

šito nežino. Juk pultų pas tave, o ne pas don Ramoną. Nesiseka tau, Silvestrai.

— Ką ir sakyti, sekasi prasčiau nei don Ramonui. Tiek to! Ką reiškia vienas vagis vagių kupiname pasaulyje?

Tačiau po dienos Sarazinas pakeitė savo nuomonę.

Sunkiai alsuodamas, visas prakaitu apsipylęs, pulte įpuolė į dožo kabinetą ir pirmiausia pareikalavo, kad išeitų sekretorius, kuriam Barbarigas kažką diktavo.

— Kas atsitiko? — paklausė dožas, kai jie liko vieni du. — Gal sultonas Bajazidas paskelbė karą?

— Velniop Bajazidą! Tas ispanas vagišius, tas Arana! Mesiras Grandė sakė, kad pasirašei įsakymą apie jo išlaisvinimą.

— Jokių įsakymų aš nerašinėjau. Tačiau iš meilės džiūstančiam pasiuntiniui pažadėjau kalinį paleisti.

— Laimei, vakar pažadėjai dovanoti už vagystę. O šiandien Trejeto taryba gavo pranešimą apie tai, kad Arana, atklydęs pas mus iš Milano, gali būti hercogo Lodoviko agentas.

Barbarigas numojo ranka.

— Milano šnipas? Sunku patikėti. Hercogo Lodoviko santykiai su Ispanija nė kiek negeresni nei su mumis.

— Nebūk toks patiklus. Šnipinėjime viskas įmanoma. Pranešimas gautas iš Galino, o jis — vienas geriausių mūsų agentų. Taigi dabar kalbame ne apie vagystę, o apie nusikaltimą valstybei. Šį žmogų reikia ne kalėjime laikyti, o perduoti inkvizicijai. Man.

— Tau? — dožo akys linksmai sužibo. — Vadinasi, tau? Įdomi mintis, Silvestrai. Ir viliesi sužaisti su Chitanilja tą patį žaidimą, kaip ir don Ramonas, pasinaudodamas jos vargšu broliu lyg kozeriniu tūzu?

— Tavo juokeliai man nepatinka. Argi aš kada naudojausi savo valdžia piktiems kėslams! Pakalbėkime rimtai. Šito žmogaus į laisvę negalime paleisti.

Dožas valandėlę susimąstė. Galvon šovė nauja idėja. Ūmai dožo lūpose sušvito vos pastebima šypsena.

— Taip, taip, teisingai sakai, dabar svarbiausia — ne vagystė. Gal tas Arana visai ne šnipas, bet reikia kruopščiai patikrinti, — dožas atsiduso. — Mums, ko gero, teks apvilti don Ramoną. Žinoma, gaila, bet... Tuoj pat apklausk niekšelį ispaną. Tik apsieik be kankinimų, Silvestrai. Patardyk ir merginą.

Tą pačią dieną du įmitę sargybiniai nusileido į niūrų Podzio požemio kalėjimą, įtaisytą po dožo rūmais, ir išsivedė ispaną kalinį, ir taip gyvenimo nelepintą, o per keturiasdešimt aštuonias valandas, praleistas dvokiančioje kameroje, pavirtusį baimės kamuoliu.

Pablas susigūžęs sėdėjo ant medinio gulto, bijodamas užmigti, gindamasis nuo žiurkių kirbinių, šmirinėjančių po tamsią kamerą. Išvydęs sargybinius, didelius ir baisius silpnoje žibinto-rūkeklės šviesoje, iš krūtinės išsiveržė baimės aimana. Arana juos palaikė budeliu ir budelio padėjėju.

Šie kalinį apramino ir nusivedė į viršų, į mažytę Trejeto posėdžių salę.

Inkvizitoriai jau laukė. Rimti sėdėjo odiniuose krėsluose už poliruoto stalo: Sarazinas — viduryje, apsirengęs raudonais rūbais, o kiti du iš šonų — juodais.

Arana drebėjo. Apgailėtinas, persigandęs, apakęs nuo šviesos, juodais šeriais apžėlusiais skruostais ir smakru, dvokiantis kalėjimu. Inkvizitoriai, netardami nė žodžio, rūsčiai smaigstė jį akimis.

Pagaliau Sarazinas nutraukė užsitęsusią tylą. Užsiminė apie vagystę ir bemat tai pamiršo, nes vienas juodasis inkvizitorius pareiškė, kad apie bausmės dydį sprendžiąs ne ypatingasis tribunolas. Pablui paaiškino, kad už įvykdytą nusikaltimą gali jį nubausti dešinės rankos nukirtimu arba paskirti bausmę atlikti respublikos galerose. Tačiau

spręsti turįs žemesnės instancijos teismas, kadangi Trejeto taryba nagrinėja kur kas sunkesnius nusikaltimus.

Tardyti ėmė Sarazinas.

Ar Arana prisipažįsta atvykęs į Veneciją iš Milano? Šis prisipažino. Ką jis veikęs Milane ir kokiu reikalu keliavęs į Veneciją? Araną įspėjo, kad gyniotis beprasmiška, nes, siekdamas sužinoti tiesą, tribunolas galįs griebtis kankinimų, todėl geriau iš karto pasakyti visą teisybę.

Ir jis pasipasakojo, dievagodamasis, kad nemeluojąs, liudytojais šaukdamasis visus šventuosius, kurie tik minimi kalendoriuje. Venecijoje jis neturėjęs jokių reikalų, tik norėjęs apsaugoti seserį Beatričę Enrikes de Araną, žinomą kaip La Chitanilją.

Sarazinas sarkastiškai nusišypsojo:

— Tu — asmens sargybinis? Telieka tik pasigailėti moters, kuri tavimi patikėjo. Bet tai nesvarbu. Mes norime žinoti, kodėl negalėjai jos globoti Milane?

Jis mielai būtų likęs Milane, greitakalbe išpyškino Pablas. Bet mesiras Andželas Rudzantė, išvydęs seserį šokančią ir dainuojančią scenoje, įkalbėjęs persikelti į Veneciją, žadėdamas gerą pinigą.

Sarazinas paglostė dvigubą pagurklį:

— Ir tai viskas? Gerai pagalvok, prieš atsakydamas. Ar neturėjai kitos priežasties atsikelti į Veneciją?

Kitos priežasties neturėjęs. Jis atvažiavęs todėl, kad negalėjęs sesers palikti vienos, nes aktorės gyvenimas esąs kupinas pavojų. Šį kartą liudininku Pablas šaukėsi šventąjį Jagą de Kompostelą, ir tuo vėl pralinksmino raudonąjį inkvizitorių.

— Aš abejoju, ar šventasis Jagas de Kompostelas paliks rojų, norėdamas liudyti už tokį niekšą, koks esi tu. Bet mes pasišauksime Rudzantę ir tą moterį. Paklausysime, ar ji patvirtins tavo žodžius, o tada vėl pasikalbėsime su tavimi, — ir jis mostelėjo ranka: — Išveskite jį.

Rudzantė, tą pačią dieną Trejeto tarybos apklaustas, patvirtino kalinio versiją. Gana išsilavinęs, aštraus proto, savo parodymais jis neblogai Pablui pasitarnavo.

Po Rudzantės prieš inkvizitorius stojo Chitanilja — atvedė tribunolo agentas Galinas, tas pats, kuris apskundė jos brolį šnipinėjimu.

Ji stovėjo prieš inkvizitorius tiesi, liekna, išoriškai visai neišsiduodama bijanti.

Keliolika klausimų, visiškai nesusijusių su vagyste, dar labiau ją suneramino. Nepasiduodama panikai, La Chitanilja atsakinėjo ramiu žemu balsu, kurio melodingumas visuomet pavergdavo klausytojus. Bet šitie trys pagyvenę vyrai nepasidavė jos kerams. Juodieji inkvizitoriai paeiliui uždavinėjo klausimus, kurie dvelkė pragaro šalčiu, tuo tarpu Sarazinas sėdėjo ir atidžiai žiūrėjo į ją.

Į klausimus, ką ji veikusi Milane ir kodėl persikėlusi į Veneciją, La Chitanilja atsakė labai sklandžiai. Tvirtai pareiškė, kad brolis nevertęs jos priimti Rudzantės pasiūlymo, apskritai nedalyvavęs derybose. Nesivargindama išvardino artistų, su kuriais dainuodavo ir šokdavo Milane, pavardes. Po to inkvizitoriai panoro išgirsti dėl kokios priežasties ji su broliu išvažiavusi iš Ispanijos. Nuslėpti tiesos jai nepavyko, todėl susipainiojo ir ją apkaltino melavimu. Galiausiai teko prisipažinti, kad jos brolis bėgęs, vengdamas pakliūti į teisiamųjų suolą.

Kai apklausa jau ėjo į pabaigą, atsidarė siauros durelės už inkvizitorių nugarų, ir durų angoje pasirodė auksu spindinti figūra. Respublikos dožas Barbarigas atvyko tiesiai iš Didžiosios tarybos posėdžio, vilkėdamas paradinį drabužį, baltaplaukę galvą pridengęs auksine kepuraite.

Rankos mostu jis sulaikė besistojančius inkvizitorius, paliepdamas jiems tęsti apklausą, o pats, uždaręs duris, liko stovėti pasienyje.

Jis atidžiai nužvelgė liudytoją — ilga mėlyna paleri-

na, ant nugaros paleisti kaštoniniai plaukai. Didelės akys po juodais antakiais be galo išdidžios, bet dožas pastebėjo jose slypinčią baimę. Jausminga burna, švelnus apvalus smakras. Grožis grožiu, tačiau dožas nujautė moters gyslomis tekant kilmingą kraują. Žinoma, jis suprato, kodėl don Ramonas de Agilaras negalėjo atsispirti jos prašymui, bet dožas šlykštėjosi vien pagalvojęs, kad šitokia moteris atiteks apgailėtinai menkystai. Laikydamas save žmonių prigimties žinovu, jis aiškiai suprato, kad net šventajam Antonijui tektų sukaupti visą valios jėgą, norint atsispirti La Chitaniljos žavesiui.

O kai Sarazinas baigė tardyti ir paliepė sargybiniui ją išvesti, pastebėjo išdidų moters galvos krustelėjimą. Ir tada tarė:

— Tegu palaukia manęs priimamajame.

Vos tik užsidarė durys, Sarazinas jau buvo beketinąs aprėkti Barbarigą, bet pažvelgęs į jį, išvydo ne svainį, o dožą — ir nieko nepasakė. O šis apėjo stalą ir atsistojo priešais inkvizitorius.

— Ką gi išsiaiškinote?

— Nieko doro, — atsakė Sarazinas. — Arana — menkysta, kuriam šita moteris aukoja savo meilę. Jis parazituoja ja, o ji vardan brolio eis į kankinimų suolą, — vyriausiasis inkvizitorius pažvelgė į kolegas, kurie pritardami linkčiojo. — Taigi jos parodymai neverti nė skatiko, bet jie sutampa su Rudzantės atsakymais, o ir pats Arana teigė lygiai tą patį. Bet, galimas daiktas, Rudzantė ir mergina toli gražu žino ne viską. Vis dėlto Galinas — mūsų geriausias agentas, ir jeigu jau jam kilo įtarimas...

Dožas neleido baigti — jam viskas tapo aišku:

— Nesvarbu. Jeigu norite, galite tęsti tyrimą, — jis nutilo ir nusišluostė pabarzdę. — Vadinasi, vardan jo ji ryžtasi eiti į kankinimų suolą? Ir man susidarė toks įspūdis. Po tuo išoriniu ledu slypi karšta liepsna. Elkitės su ja švel-

niau. Tikriausiai ji nori pasimatyti su broliu. Patenkinkite jos norą.

— Jeigu jūsų šviesybė įsako, aš pasirūpinsiu, kad kalinį nuvestų pas ją.

— Ne, ne. Atvirkščiai, nuveskite ją pas kalinį.

Juodasis inkvizitorius aiktelėjo:

— Juk jis Podzyje, jūsų šviesybe!

Barbarigas niūriai šyptelėjo:

— Žinau. Ten ji ir išvys savo broliuką.

8 skyrius
BROLIS IR SESUO

Pablas de Arana, vėl atsidūręs kameroje, puolė neviltin, kur kas baisesnėn negu per tardymą. Nepraėjus nė dviem valandom, spynoje vėl sugirgždėjo raktas, durys atsivėrė ir jose sužibo geltona žibinto liepsnelė. Pablas negalėjo patikėti savo akimis.

Kaip į spąstus įvytas gyvulys, iš baimės prigludo prie sienos, o vargais negalais įžvelgęs, kas atėjo, puolė prie sesers.

Kalėjimo prižiūrėtojas pastatė žibintą šalia moters, ant trečiojo viršutinio laiptelio, vedančio į akmenimis grįstą kamerą. La Chitanilja nulipo vienu laipteliu žemiau, ir bematant išsigandusi atšoko — po kojomis supliurpsėjo purvas. Kalėjimo sargybinis garsiai nusikvatojo:

— Gal pamanei pakliūsianti į švarutę damos svetainę? Tokiam tik čia vieta! Man įsakyta palikti jus dešimčiai minučių.

Dusliai trinktelėjo durys, brolis ir sesuo liko vieni.

Akimirką kameroje įsivyravo slegianti tyla. Pagaliau Pablas pravėrė lūpas, išgergždėdamas sesers vardą:

— Beatriče!

Iš jos akių pasipylė ašaros:

— Mano vargšeli Pablai!

Jos žodžius nuslopino rauda, kuri Pablą įsiutino:

— Gailėkis, gailėkis manęs, juk čia pakliuvau tik per tavo malonę. Ko atsivilkai?

— O, Pablai! Pablai! — priekaištaudama sušuko ji.

— Pablai! Pablai! — brolis pamėgdžiojo Beatričę. —

Argi ne tiesą kalbu? O gal sakysi, kad ne dėl tavo įgeidžio atsibeldžiau į šitą prakeiktą Veneciją? Argi blogai gyvenome Milane? Argi mažai uždirbdavai?

Brolio priekaištai Beatričės nenustebino. Prie to ji buvo pratusi — lyg užmokesčio už visa gera, ką jam padarė. Ir kantriai klausydavosi, nes žinojo silpną brolio būdą. O Pablas, kaip ir visi egoistai, laikė save kitų klastos auka, niekada neprisiimdavo jokios kaltės.

Bet šis išpuolis buvo toks baisiai neteisingas, kad Beatričė ryžosi atsikirsti:

— Netiesa, Pablai, — pabandė gintis. — Prisimink! Juk pats įkalbinėjai mane sutikti su Rudzantės pasiūlymu.

— Argi nežinau tavo būdo, tavo įtarumo? Juk neturėjau pasirinkimo. Jeigu būčiau paprieštaravęs, tai tikriausiai būtum mane gyvą suėdusi.

— Pablai, mielasis, — jos balse girdėjosi priekaištas, — nejaugi aš pavogiau tą durklą?

Net šis gana švelniai ištartas klausimas jį įsiutino.

— Dieve šventas! — sušuko. — Aš nepavogiau jokio durklo! Kaip drįsti mane kaltinti? Ir nebūčiau jo pardavęs, jei ne amžini tavo priekaištai. Viskuo kaltas tavo godumas. O dabar aš letenose Venecijos šunų, kurie ant mano galvos verčia visokiausius kaltinimus. O Dieve! Man nesiseka nuo pat gimimo. Visą gyvenimą persekioja nesėkmės. Ir už ką aš turiu taip kentėti? — Pablas susiėmė rankomis galvą ir ėmė dejuoti.

— Tu taip ir neatsakei, ko atėjusi?

— Inkvizitoriai leido tave aplankyti, tai ir atėjau.

— Kodėl? Kad galėtum pasidžiaugti, kaip manimi rūpinasi valstybė, į kurią atsivežei? Jie ketina mane kvosti. Ar numanai, ką tai reiškia? Ar žinai, kaip kankinimų suole sukinėja rankas? — ir garsiausiai surikęs: „Dievo Motina!“ vėl rankomis užsidengė veidą.

Gailestis, nustelbęs pasidygėjimą, privertė ją žengti

dar laiptelį žemyn, prie pat dvokiančios pliurzės. Beatričė norėjo apkabinti brolį, nuraminti, bet šis plėšte išsiplėšė iš jos rankų.

— Man nuo to ne geriau!

— Aš darau viską, ką tik galiu. Buvau pas don Ramoną de Agilarą, maldavau, kad tave užstotų, pasinaudotų savo įtaka ir padėtų.

— Pas don Ramoną? — Pablas kilstelėjo galvą, jo akyse sužibo viltis. — Pas don Ramoną! Dieve šventas, o juk gerai sumanei! Iš jo daug gali pešti. Mačiau, kaip jis smaigstė tave akimis, — Pablas suspaudė Beatričės rankas. — Ką jis atsakė?

— Pasiūlė sandėrį, — Beatričės balas pasidarė tylus. — Gėdingą sandėrį.

— Gėdingą? — Pablas dar stipriau suspaudė jos rankas. Jo balsas skambėjo nerimastingai. — Kokį? Kokį? Ar gali būti kas gėdingesnio už tai, kad tavo brolis sėdi šitame pragare? Šventoji Mergele Marija! Kiek dar žadi vaidinti nekaltąją?

Jausdamas, kaip ji gūžiasi nuo kiekvieno jo žodžio, Pablas pakėlė balsą:

— Tik todėl, kad esi pernelyg išranki, mane nusvies ant kankinimų suolo, sulaužys kaulus, plaks rimbu. Turėk sąžinės, seserie! Juk pati įstūmei mane į šitą keblią padėtį. Nejaugi paliksi mane čia tik todėl, kad nenori nusileisti dėl tokio nieko?

— Nieko?

— Argi ne? Juk jis nesuėstų. O jeigu aš iš tikrųjų bent šiek tiek tau brangus...

Ji nebeištvėrė:

— Žinoma, brangus. O Dieve! Bet ką aš galiu padaryti?

— Ką? Pati žinai. Juk nepaliksi manęs nelaimėje, — jo balsas tapo švelnesnis. Pablas paplojo seseriai per pe-

tį. — Dievas tau atlygins, Beatriče, ir aš taip pat. Štai pamatysi — išėjęs iš čia, aš tapsiu visai kitoks. Gyvensiu vardan tavęs. Prisiekiu! Jeigu reikės, atiduosiu už tave gyvybę. Dar kartą nueik pas don Ramoną. Negaišuok. Nieko jam neatsakyk, kad tik mane išlaisvintų.

Kalėjimo sargas atidarė duris ir nutraukė Pablo maldą.

— Laikas, ponia. Jau metas išeiti.

Pablas dar spėjo pridurti keletą žodžių: tokios sesers kaip jis niekas neturįs... Jis pasitikįs ja, be galo tikįs, kad tik ji galinti sugrąžinti jam laisvę.

Vilkdama kojas Beatričė lipo akmeniniais laipteliais. Sunkios durys užsitrenkė už jos nugaros, spynoje sugirgždėjo raktas. Jai atrodė, kad jos sielą išvoliojo purve, kuris storai dengė kameros grindis. Beatričė gailėjosi Pablo, buvo pratusi visuomet jį ginti. Dabar šie jausmai sumišo su kitais — ji nekentė jo, negalėjo suprasti, kaip brolis galėjo taip beširdiškai reikalauti aukotis, pamirštant dorą. Tai pateisinti tegalėjo tik Pablo dvasios ir kūno silpnumu bei baime, patirta dvokiančiame požemyje.

9 skyrius
JAUKAS

Prie laiptų Beatričės laukė kalėjimo sargas. Pasakė — ją kviečiąs jo šviesybė.

Galerija, puošnūs laiptai, freskomis dabintos sienos, kita galerija, saulės nulieta, raižytos, paauksuotos durys... Trumpai luktelėjus priimamajame, ją įvedė į auksu žibančią sosto salę — pro gotikinius langus atsivėrė nuostabus vaizdas į šventojo Marko įlanką, kurioje inkarus išmetę plūduriavo laivai.

Čia ją pasitiko Barbarigas — ne auksiniu paradiniu rūbu, o vilkįs raudonos, juodos ir sidabrinės spalvos drabužiais.

Su didžia pagarba Beatričė žvilgčiojo į dožą ir į sosto salę.

Barbarigas galantiškai pastūmė kėdę.

— Prašom sėstis, — dožas pastebėjo ir jos užtinusias akis po požemyje patirto siaubo akimirkų, ir purvu išteptus batelius bei suknelės padurkus.

— Jeigu jūsų šviesybė pageidauja, — La Chitanilja atsisėdo, sunėrė ant kelių rankas ir sustingo.

Dožas liko stovėti.

— Ar matėtės su broliu?

— Taip.

Jis atsiduso:

— Apgailestauju, jei tas vizitas įskaudino jūsų širdį. Toks vaizdelis — ne moterų akims. Jūsų daliai teko sunkus išbandymas. Patikėkite mano žodžiais — aš norėčiau nuimti tą naštą nuo jūsų trapių pečių.

— Dėkoju už atjautą, jūsų šviesybe, — prisiversdama ištarė La Chitanilja. Tas žmogus ją baugino. Išorinis elegantiškumas, judesių grakštumas, aksominis balsas... Beatričė jautė — po visu tuo slypi klasta ir pagieža.

— Kaip Milano agentas...

— Tai melas! — užkaito Beatričė. — Nepamatuotas įtarimas. Niekuo nepagrįstas. Tušti žodžiai.

— Ar galite garantuoti?

— Prisiekiu jums!

— Aš tikiu jūsų žodžiais. — Tačiau Beatričė per anksti apsidžiaugė. — Tik gaila — įtikinti valstybės inkvizitorius kur kas sunkiau. Jie gali griebtis kankinimų. Gal jūsų brolis ištvertų, bet liktų luošys. Jam gali nukirsti ranką. Tiesa, dabar respublikos galerose trūksta vergų irklininkų, todėl tikriausiai rankos nenukirs, bet iki gyvenimo pabaigos teks mojuoti irklu.

Ji pašoko perbalusi iš įsiučio:

— Matau, jūsų šviesybė iš manęs tyčiojasi!

— Aš? — nustebo dožas. — Šventasis Markai! O man atrodė, kad tyčiotis aš nesugebu. Ne, ne, — jis uždėjo ranką ant jos peties ir pasodino. — Atvirkščiai, — dožas paėjo keletą žingsnių ir atsigręžė į ją: — Aš liepiau jus pakviesti, norėdamas pasiūlyti brolio laisvę. — Beatričė nieko nesakė, tik urbte urbė dožą akimis. O dožas po valandėlės tęsė: — Nesigilindamas į klausimą, kaltas jis ar ne.

Beatričė po senovei gręžė jį žvilgsniu. Širdyje jau spurdėjo įtarimas. Dožas priėjo prie jos ir vos vos šyptelėjo:

— Tuo pačiu aš norėčiau tikėtis jūsų dėkingumo.

— Žinoma, mano pone, — sušnibždėjo ji.

— Ar šitą įrodysite ne žodžiais, o darbais?

Beatričės kūnu perbėgo virpulys, akimirką ji užsimerkė. Dožo balse išgirdo don Ramono intonacijas. Ją nukrėtė iš pasišlykštėjimo.

— Bet kodėl, kodėl aš visuomet girdžiu vieną ir tą

patį? Taip, gyvenimas priverčia mane dainuoti ir šokti žmonių džiaugsmui, tačiau tai nereiškia, kad iš manęs kiekvienas gali reikalauti, ko tik nori. Kodėl visi mano, kad aš pasileidėlė?

Dožas vis dar šypsojosi:

— Jūs pernelyg skubate su išvadomis. Jeigu nebūtumėte dora moteris, nė nepamanyčiau kreiptis su tokiu pasiūlymu. Tikriausiai žinote, kad esate labai graži. Tačiau grožis dar ne viskas. Tik derindama grožį su protu ir aristokratišku išdidumu, apsaugančiu dorybingumą ir leidžiančiu išlikti tyra visame šiame purve, jūsų grožis tampa visagaliu ir prieš jį neatsilaikys joks vyras, žinoma, kurį pati išsirinksite.

Beatričė sutriko:

— Aš nesuprantu apie ką kalbate?

— Dar suprasite. Prašau jūsų pasitarnauti ne man. Valstybei. Klausykite. Po Ispanijos karaliaus rūmus, Kordobe arba Sevilijoje, arba dar kur nors trainiojasi vienas avantiūristas, turįs žemėlapį, kurį turėti jis neturi jokios teisės. Tuo žemėlapiu ir prie jo pridėtu laišku avantiūristas, apie kurį kalbu, gali padaryti didelę žalą Venecijai. Išgaukite man tą žemėlapį ir laišką — mainais aš pažadu broliui gyvenimą ir laisvę.

Jos akys plačiai išsiplėtė, veidas išblyško.

— Mainais? Bet kokiu būdu aš galėčiau išgauti tuos daiktus?

— Jums tereikia tik noro. Visa kita niekai. Jūsų grožis atveria kelią į bet kurio vyro širdį, o tas žmogus, kiek žinau, toli gražu ne atsiskyrėlis.

Ją vėl apėmė koktumas. Juk, tiesą sakant, dožo pasiūlymas nė kiek nesiskyrė nuo don Ramono pasiūlymo. Kaina, kuria jai žada užmokėti, liko ta pati. O jos ausyse tebeskambėjo Pablo maldavimo žodžiai.

— Bet kaip aš surasiu tą žmogų? Kaip pakliūsiu į Ispanijos karaliaus rūmus? — Beatričė stvėrėsi paskutinio šiaudelio.

— Tai jau mūsų rūpestis. Jums padės, jūs gausite daug pinigų ir galėsite kaip tinkama jais naudotis. Ką atsakysite?

Ji gniaužė rankas. Lūpos drebėjo. Taip, kaina lieka ta pati, tik dabar prie visko dar prisideda išdavystė...

Atidžiai stebėdamas La Chitanilją, dožas pakartojo:

— Tai ką dabar atsakysite?

— Ne! — ji pašoko. — Nevertėjo šito nė prašyti. Tapti jauku! Kokia gėda!

Barbarigas skėstelėjo rankomis:

— Neversiu. Jeigu įžeidžiau, atleiskite. Aš tik norėjau įsikišti į šią bylą ir palengvinti jūsų brolio dalią.

— Dieve gailestingasis! — suvaitojo Beatričė. — Nejaugi visiškai manęs nesigailite?

— Jeigu galėčiau jūsų broliui dovanoti gyvenimą ir laisvę, jis jau būtų su jumis. Bet netgi dožas negali nusižengti įstatymui, jeigu neįrodys tai daraąs valstybės stiprinimo vardan. Ką gi, jūsų brolis taps galerininku, žinoma, jeigu tribunolas nesutrumpins jo kančių kelią, nuteisdamas užnerti kilpą ant kaklo.

Iš Beatričės krūtinės išsiveržė nepakeliamo skausmo šūksnis:

— Dievo Motina, padėk man! Pasakykite, ką turiu padaryti, mano pone! Pasakykite man viską!

— Žinoma. Žinoma, viską pasakysiu, kai ateis laikas. Dabar jau ir taip pakankamai daug žinote ir galite galutinai apsispręsti.

— O jeigu aš sutiksiu, tačiau nepasiseks? — dožas aiškiai matė — ji jau pasidavė. — Net nenumanau, ar apskritai tai įmanoma, ko jūs prašote. Juk man nieko smulkiau nepapasakojote...

Dožas nesiprašė įkalbinėjamas ir tikriausiai papasakojo kažką labai svarbaus, nes don Ramonas de Aligaras, vakare atėjęs į „La Skala del Kavaljo“, La Chitaniljos scenoje nebeišvydo. Ir iš Rudzantės nieko nepešė. Šis tik išstenėjo, kad La Chitaniljos teatre nebėra ir jis nežinąs, ar apskritai kada sugrįšianti.

Don Ramonas sutriko. Kitą rytą atėjo pas dožą, trokšdamas išsiaiškinti, kaip išspręstas Pablo de Aranos klausimas.

Jį privertė ilgai laukti priimamajame, ir tai nė kiek nepataisė pasiuntinio nuotaikos.

Don Ramonui nekantriai žingsniais matuojant priimamąjį, tarpduryje išdygo išsičiustijęs storulis iššokusiomis akimis ir žemai nusilenkė. Don Ramonui jau buvo tekę sutikti tą žmogų, Roką, kuris nešėsi esąs labai svarbi persona, o iš tikrųjų tetarnavo Trejeto taryboje, todėl don Ramonas, užimąs aukštesnę padėtį visuomenėje, nesiteikė menkesniam už save atsakyti į pasveikinimą.

O Roka lyg niekur nieko priėjo dar arčiau.

— Mane atsiuntė pranešti... Jo šviesybė tučtuoj jus priims.

Kažką burbėdamas panosėje, don Ramonas nusekė paskui Trejeto tarybos agentą.

Dožas nė kiek jo nenudžiugino:

— Gaila, mano drauge, Pablo de Aranos byloje aš bejėgis jums padėti. Jis kaltinamas ne tik vagyste. Šis nelaimingasis perduotas inkvizitoriams, — don Ramonas suprato, kad paskutine fraze dožas paaiškino, kodėl pokalbyje dalyvavo Trejeto tarybos agentas. — Į jų veiklą negali kištis net dožas. Beje, taryba pareikalavo, kad jo sesuo nedelsiant paliktų Veneciją. Ir aš tikiuosi, kad netrukus liausitės domėjęsis Aranos persona. Šiaip ar taip, aš šito tikiuosi.

Atsisveikindamas Barbarigas meiliai nusišypsojo. O ispanas dar ilgai suko galvą — ar iš tikrųjų paskutinius žodžius dožas ištarė su pašaipa, ar jam tik pasirodė?

10 skyrius
PROŠVAISTĖ

Kristupas Kolonas trainiojosi savo kambaryje virš marano siuvėjo Bensabato dirbtuvių, vis narpliodamas praeities įvykius ir svajodamas apie ateitį. Tiesą sakant, jau nebesitikėjo nieko gero.

Baigėsi gegužė. Baltaakmenis Kordobo miestas maudėsi karštuose Andalūzijos saulės spinduliuose. Dar kelios dienos, ir kalnai, prigludę prie miesto iš šiaurės pusės, pabals nuo žydinčių apelsinmedžių, o Alkazaro soduose žiedus išskleis granatai.

Pro atvirą langą Kolono ausis pasiekė gatvės triukšmas: mulo varpelių žvangesys, vandens išnešiotojų šūkalionės, vaikų juokas, verpimo ratelių dūzgimas.

Viskuo nepatenkintas, jis atsigulė ant odinės kanapos. Kuklus kambario apstatymas bylojo, kad jo savininkas — ne iš turtingųjų. Nišoje įsprausta lova apklota išblukusia antklode. Ąžuolinis stalas vidury kambario kėksojo ant nuogų grindų. Lyginimo lenta priglausta prie sienos. Palangėje nedidelė skrynia. Dar pora kėdžių aukštomis atkaltėmis. Štai ir viskas.

Baltintas sienas puošė ovalinis paveikslas bronzos rėmuose. Jame buvo pavaizduota Mergelė Marija auksiniais plaukais, balta lyg sniegas oda — pačiame jaunystės žavume. Tą paveikslą Kolonas nusipirko prieš daugelį metų Italijoje, ir jis visur keliavo kartu su juo. Tapė Sandras Filipepis, labiau žinomas kaip Botičelis. Kažkada besimeldžiant Kolonui pasirodė, kad paveiksle atgijusi Mergelė Marija klausosi jo žodžių...

Kolonas niūriai žvelgė į žemas kambariūkščio lubas. Kur kas patogiau jis jausdavosi rūmuose. Nors, tiesą sakant, dvarui sugrįžus į Kordobą, Alkazare retai lankydavosi. Jį išvydę rūmininkai kumščiodavo vienas kitą — lygiai kaip ir prieš aštuoniolika mėnesių, kai pirmą kartą stojo prieš karalių ir karalienę. Tačiau dabar tie pasikumščiojimai buvo palydimi pajuokiančių šypsenų. Jis pavargo nuo tų šypsenų. Ir ėmė baugintis, kad vieną gražią dieną nebeištvers ir be gailesčio prikuls primą pakliuvusį besišaipantį dykaduonį. Dėl šito ir dar dėl to, kad Kolono drabužiai visiškai nuskuro, jis nebeturėjo jokio noro rodytis rūmuose — tenykščiams terūpėjo karas su maurais, politinės intrigos su Prancūzija, ruošimasis žydų išvijimui. Jų didenybės neturėjo nė vienos laisvos minutės jo nuostabiųjų pasiūlymų apsvarstymui.

„O gal viskam padėti tašką?" — lindo įkyri mintis. Rytą Katanilja atsiuntė kasketvirtinę šalpą, taigi jis galėjo nusipirkti mulą ir joti į Prancūziją ir ten pabandyti savo laimę. Bet kas garantuos, kad Prancūzijoje nelaukia nusivylimas? Nieko kito kol kas ir nepatyrė. Visos piktosios jėgos sukilo prieš jį, statydamos kliūtį po kliūties kelyje į geidžiamą tikslą. Ar kas nors jo liūdėtų? Tikriausiai net nepastebėtų, kad Kolono nebėra.

Staiga ėmė pats sau prieštarauti. Mažiausiai du žmonės tikrai apgailestautų dėl tokio jo sprendimo: Santanchelis, nesiliovęs juo rūpinęsis, ir markizė Moija. Pagalvojus apie markizę, bemat prieš akis iškilo jos veidas, šypsena drėgnose raudonose lūpose, didelės akys, aksominė oda. Jausminga moteris, prie kurios krūtinės jis galėtų pamiršti begalines nesėkmes. Bet juos skyrė neįveikiama siena. Žinoma, sieną jis galėjo išgriauti, bet, atvėręs kelią į markizės širdį, prarastų karalienės malonę. Taigi neliko nieko kito, tik mintyse guostis jaunąja gražuole.

Sugirgždėjo laiptai, ir markizės paveikslas pranyko. Tarsi būtų išsigandusi neprašytojo svečio ir išbėgusi.

Pasigirdo bilsmas į duris. Nesikeldamas nuo kanapos, Kolonas šūktelėjo: „Įeikite!" — ir sužiuro į duris, norėdamas greičiau išvysti, ką Dievas atsiuntė.

Ir bemat pašoko, nes durų angoje išvydo masyvią don Luiso de Santanchelio, atlydėto senio Bensabato, figūrą.

Iždininkas peržengė slenkstį, uždarė duris, ir nuo puošnių jo apdarų mažasis kambarėlis atrodė dar skurdesnis ir nykesnis.

— Nuo visų slapstotės, Kristupai, — papriekaištavo don Luisas.

Kolonas paspaudė ištiestą ranką:

— Geriau jau lindėti namuose nei duoti progą pasilinksminti beždžionėms

— Įsižeidėte, ar ne? — nusišypsojo don Luisas.

— Sakysite — visai be reikalo?

— Ne, ne, priežastis buvo. Bet turiu jums naujienų.

— Karalius ir karalienė išvyksta į Granadą, arba jie nutarė pradėti karą su Prancūzija, arba asmeniškai dalyvaus Abarbanelio ir frėjo Tomo de Torkvemados dvikovoje. Matote, aš ir taip viską žinau.

Santanchelis papurtė galvą:

— Žinote, bet ne viską. Atvyko jūsų draugas frėjas Diegas Desa. Jis klausinėjo apie jus ir užsipuolė karalienę. Diegas Desa — tie domininkonai visuomet elgiasi tiesmukiškai! — išdrįso prikišti, kad jos didenybė pamiršusi savo pažadus ir paramą. Markizė jam pritarė, ir jie dviese taip primygo jos didenybę, kad ši nebeapsikentus išsiuntė pasiuntinį pakviesti Salamankos mokslininkus, kurie ir turės nuspręsti, ko verta jūsų idėja. Tai naujiena, ar ne?

— Naujiena, ir stebuklinga! Beje, dabar stebuklą turiu padaryti aš. Kitaip neregiai šviesos neišvys.

— Aš manau, jūs sugebėsite visus nustebinti, — San-

tanchelis atsisėdo ant kanapos, Kolonas liko stovėti. — Kaip jau sakiau, Desa jums palankus. Būtų neprotinga iš aukšto žiūrėti į tokį ištikimą draugą.

— Aš labai jau ilgai tryniau priimamųjų sienas. Pasaulyje, kuriame apie žmogų sprendžiama iš jo drabužių, man paprasčiausiai gėda rodytis.

— Aš jau pasirūpinau — Bensabatas pasiuvo jums tokius rūbus, kad pavydės visi rūmai. Na, ko dabar raukotės? Juk mane teisėtai vadina jūsų bičiuliu, o aukšto valstybės dvariškio bičiulis turi tinkamai išrodyti. Atleiskite, kad viską padariau jūsų neatsiklausęs.

— Jeigu drabužiai pasiūti man, tai prisiekiu šventuoju Ferdinandu — aš už juos užmokėsiu.

— Ką gi, užmokėkite, jeigu jau labai užsispyrėte. Indijos brangenybėmis — kai grįšite. Dieve, nejaugi išdidumas neleidžia priimti dovanos iš senio, kuris jus myli?

Kolonas suriko:

— Aš ir taip jums esu begaliniai skolingas.

— Už ką? Juk nieko nepadėjau, tik jumis tikiu.

— Argi šito maža? Kas dar tuo gali pasigirti?

— Galiu paminėti vieną ar net du. Štai Diegas Desa vardan jūsų rizikuoja savo reputacija. Šis doras žmogus kovoja ne tik dėl jūsų. Nors jis uolus krikščionis ir dominikonas, bet ištikimas maranas. Diegas Desa viliasi, kad Indijos atradimas ir turtai, kurie iš ten atplūs, užkirs kelią žydų persekiojimui. — Aiškiai jautėsi, kad Santanchelis pats dėl to abejoja. — Turite rytoj su juo susitikti Alkazare. Negalima atsisakyti Diego Desos paramos.

— Ar ir jūs man padedate dėl to paties — dėl užuojautos žydams?

— Net jeigu ir taip, žinokite, tai labai svarbu.

Žinoma, Kolonas suprato, kad tik šiurkštuolis ar visiškas kvailys gali nedėkoti tam, kas prikėlė jį iš užmaršties, todėl kitą rytą atėjo į senuosius maurų rūmus, apsirė-

dęs nuostabiais juodais žvilgančio brokato drabužiais. Prabangus rūbas suteikė jėgos — Kolonas tarsi nė nepastebėjo nustebusių rūmininkų žvilgsnių.

O išvydę, kaip su juo šnekasi ypatingasis domininkonas, princo globėjas, pašaipūnai bemat prikando liežuvius ir susimąstė: ar tik nebus išsišokę?

Diegas Desa — nedidelio ūgio, atsikišusiu pilvuku, kaštoninių plaukų vainikėliu apie tonzūrą, tankiai mirkčiojantis trumparegėmis akimis — užtikrino Koloną, kad ilgam laukimui artėja pabaiga.

Diegas Desa nuskubėjo savais reikalais, palikęs Koloną puikiai nusiteikusį. Tačiau vienas jis buvo neilgai. Priėjo du vyrai: grafas Viljamarga, aukštas, lieknas, apsigobęs juodu apsiaustu su išsiuvinėtu raudonu kalaviju — šventojo Jago de Kompostelo ordino riteris, ir stambus, žydinčio veido šviesiaplaukis vyras mėlynomis, šiek tiek išvirtusiomis akimis — grafas pristatė: mesiras Andreas Roka, ką tik į Ispanijos karaliaus rūmus atvykęs iš Venecijos.

Šie žmonės Kolono visai nedomino, bet jis nerado priežasties jais atsikratyti, taigi iš mandagumo teko stovėti ir palaikyti pokalbį... apie nieką. Po kelių minučių grafas Viljamarga rankos mostu sustabdė pro šalį ėjusį kurjerį ir atsisveikino su pašnekovais:

— Atleiskite, aš turiu kai ką pasakyti don Ignasijui.

Kai tik Kolonas ir Roka liko dviese, venecijietis ėmė kalbėti itališkai.

— Italams nedera kalbėti svetima kalba. Tuo labiau, kad ispaniškai dar gerai neišmokau, — nusijuokė Roka, nepaisydamas rūstaus Kolono žvilgsnio. — Tikėjausi, kad jūs prisiminsite mane, mesire Kristupai, bet regiu — veltui vyliausi. Tiesą sakant, kodėl turėtumėte mane prisiminti? Juk mano vaidmuo toje istorijoje buvo visai menkas, o jūs tapote didvyriu. Kalbu apie prieš dešimtį metų Tunise įvykusį

jūros mūšį, kai jūsų ryžtingumo ir didvyriškumo dėka visiškai buvo sutriuškinta turkų eskadra.

— Ar dalyvavote tame mūšyje?

Roka atsiduso ir nusišypsojo:

— Dar klausiate! Aš tarnavau pas kapitoną Lambą, tą garsųjį genujietį. Vėliau dažnai jus prisimindavau. Rūpėjo — kaip sekasi? Įsivaizduokite mano nustebimą, jus čia išvydus. Viljamarga man papasakojo apie jūsų sumanytą ekspediciją. Labai pavydžiu tiems, kurie plauks kartu! Kokia laimė — tapti tokios nepaprastos kelionės dalyviu! Kokia garbė tarnauti, kai vadovauja toks kapitonas.

Kolonas bandė nutraukti meilikavimo srautą:

— Kol kas dar turiu tuo įtikinti pasaulį.

— Šie žodžiai byloja apie jūsų kuklumą, senjore. Paskui jus žmonės seks nesidairydami.

— Aš turėjau galvoje laivus. Jų gauti sunkiau.

— Laivus? — venicijietis familiariai paėmė Koloną už parankės ir pasivėdėjo prie lango. — Iš Viljamargos žodžių supratau, kad jų didenybės pasirengusios duoti jums laivų. Bet jeigu yra galimybių dalyvauti ekspedicijoje... ką gi, senjore, aš nesu labai turtingas ir nenorėčiau praleisti progos padidinti savo turto. Man pakaktų pinigų aprūpinti vieną laivą. O tokių kaip aš bus daug.

Jis truputį patylėjo, atidžiai stebėdamas Kolono reakciją. O šis prisiminė Pinsoną, kuris La Rabide kreipėsi su analogišku pasiūlymu. Ko gero, Roka pataikė į tikslą.

Venicijiečiui Kolonas atsakė lygiai taip, kaip ir Pinsonui: tokia ekspedicija neįmanoma be valstybės palaikymo. Nespėjus pratęsti pokalbio, nuskambėjo trimitai, paskelbdami apie karalienės Izabelės ir karaliaus Ferdinando atvykimą.

Salės gale atsivėrė didelės durys ir, rūmų ministrų lydimos, įžengė jų didenybės. Karalių Ferdinandą, apsivilkusį juodais drabužiais, su juoda kepuraite ant galvos, ly-

dėjo aukštas elegantiškas Ispanijos kardinolas, Medinos ir Ernando hercogas storulis de Talavera, o karalienę Izabelę, vilkinčią auksinės ir raudonos spalvos rūbais, atlydėjo markizė Moija bei putliakrūtinė Medinos hercogienė. Berniukas pažas nešė karalienės suknelės šleifą.

Neskubėdami jie ėjo pro dvariškius, vienam kitam tardami kokį žodį. Šį kartą jos didenybė pastebėjo ir Koloną:

— A, senjoras jūrininkas! Pastaruoju metu mes nuolat apie jus galvojame. Ilgai laukėte, bet netrukus išgirsite mūsų atsakymą.

Kolonas žemai nusilenkė:

— Bučiuoju jūsų didenybės kojas.

Kolonui sunkiai sekėsi susitvardyti ir neparodyti užplūdusio džiaugsmo. Karalienei iš paskos ėjusi markizė Moija apdovanojo jį meilia šypsena. Geros Kolono nuotaikos nesugadino net rūstus Talaveros žvilgsnis.

Rokos ranka švelniai atgulė ant jo peties:

— Karalienės žodis, pačios žaviausios rūmų damos šypsena! Tik jau nesakykite, kad jūsų čia nevertina.

Kolonas nusijuokė. Netolimos praeities jis nenorėjo nė prisiminti.

11 skyrius
AGENTAI

Geriausio Kordobo viešbučio geriausiame numeryje sveikata trykštantis, puošniai apsirengęs mesiras Roka referavo apie savo laimėjimus:

— Aš apipyliau jį komplimentais, o jis buvo toks patenkintas savimi, kad nieko net nenutuokė. Ko tik jam nepriešnekėjau, — ir Roka ėmėsi cituoti pats save: — Mano vaidmuo toje istorijoje buvo menkas, o jūs tapote didvyriu. Kalbu apie jūros mūšį Tunise, įvykusį prieš dešimtį metų. Jūsų didvyriškumas ir ryžtingumas lėmė turkų eskadros žlugimą. Kaip aš pavydžiu tiems, kurie plauks su jumis! Kokia laimė — tapti nepaprastos kelionės dalyviu! Kokia garbė tarnauti, vadovaujant tokiam kapitonui! — jis nutilo, norėdamas atsikvėpti. — Tada pasiūliau aprūpinti vieną jo ekspedicijos laivą. Jeigu jis už šito pasiūlymo užkibs, galėsiu paprašyti žemėlapio ir tada galbūt mes rastume trumpiausią kelią į savo tikslą.

Roka tikėjosi sulauksiąs plojimų, bet jų neišgirdo. Vienintelis klausytojas, nedidelio ūgio, kvadratinių pečių vyras, be galo panašus į milžinišką beždžionę, buvo pratęs plūstis, o ne sakyti komplimentus. Jo kaulėtas, įdegęs veidas priminė kaukę. Mažos blizgančios akutės urbė pašnekovą.

— Velniop visus tuos subtilumus! Mes gavome aiškius nurodymus ir privalome juos įvykdyti!

Tačiau Roka laikėsi savo:

— Aš tai ir darau. Dabar, kai jis ėmė manimi pasitikėti, visa kita paprasčiau nei paprasta. Spėjau įsitikinti —

jo kraujas karštas. Suprantama, mes laikysimės gautų nurodymų. Nors tiesus kelias gali būti trumpesnis: šeši coliai metalo tarp šonkaulių tamsų vakarą, ir...

— Ir viskas nueis niekais, jeigu paaiškės, kad žemėlapio jis neturi. Pirmiausia reikia išsiaiškinti, kur žemėlapis. Gal jį slepia pas iždininką, Lisabonoje? Jeigu taip, tai Beatričė privalo jį įkalbėti pasiimti žemėlapį. Tačiau jeigu žemėlapis jau čia, galime eiti tiesiu keliu, kaip ir siūliau. Taigi pirmiausiai mes turime tiksliai žinoti, kur yra žemėlapis. Vienas klaidingas žingsnis, ir viską pražudysime, nes po nesėkmingo pasikėsinimo Lisabonoje, jis tapo labai atsargus. Mesiras Sarazinas aiškiai leido suprasti: tas žmogus — niekis, svarbiausia — žemėlapis. Ir šito tau nederėtų pamiršti.

— Aš juk sakiau — mes stropiai laikysimės gautų nurodymų.

— Kaip tik šito iš mūsų ir laukia.

— Bet ar pakaks laiko? Mesiras Sarazinas kažkodėl tam neskiria reikšmės, o be reikalo. Šiandien iš Viljamargos sužinojau, kad jų didenybės jau ėmė skubinti šį reikalą. Pasikvietė Salamankos mokslininkus ir nori išgirsti jų nuomonę.

Valandėlę Rokos pašnekovas sunerimo, tačiau bemat susitvardė:

— Karališkoji komisija? Ir dar man aiškini, kad turime mažai laiko! Tai jau ne! Karališkosios komisijos į tikslą šliaužia kaip sraigės, ir niekada jo nepasiekia. Komisija — mums tikra palaima.

— Džiaugiuosi girdėdamas.

— Bet tai nereiškia, kad galime sėdėti rankas sudėję. Tai kokie dabar tavo santykiai su tuo jūrininku?

Dela Roka viską iškloja, nepraleisdamas nė menkiausios smulkmenos.

— Pradžia gera. O dabar porą dienų reikia palaukti, — jo bendras kalbėjo valdingai, kiekvieną žodį tardamas kaip įsakymą, nes jį, Galiacą Galiną, geriausią Trejeto tarybos agentą, paskyrė vadovauti tai atsakingai operacijai. Padėjėju Sarazinas davė Roką. Ką ir sakyti, parinko vykusią porą, nes kiekvienas iš judviejų turėjo tokių savybių, kokių neturėjo kitas. Roka, mėgęs puošniai rengtis, lengvai užmegzdavęs pažintį su žmonėmis, aristokratiškų manierų, aukštuomenėje jausdavosi kaip žuvis vandenyje. Galinas išoriškai nebuvo patrauklus, tačiau turėjo didelę patirtį ir ne kartą jau buvo įrodęs, kad jam vieni niekai sumegzti visus mazgelius bylose, apie kurias inkvizitoriai nebuvo linkę garsiai kalbėti.

Roka pritardamas linktelėjo:

— Kaip liepsite, taip ir darysiu, — ir tuoj paklausė: — O kaip sekasi jūsiškei merginai?

— Ji dėl visko susitarė su savo mauru. Atvirai kalbant, šito ir reikėjo tikėtis. Juk anksčiau pas jį jau dirbo ir viliodavo į smuklę lankytojus. Senis džiaugėsi, kad ji sugrįžo.

— Puiku. O kas šiandien pietums?

Jie dar sėdėjo prie stalo ir valgė, kai kambarin įėjo La Chitanilja.

Įėjo nepasibeldusi, o ir jie nesivargino atsistoti ir pasisveikinti. Beatričė lengvu žingsniu priėjo prie stalo, atmetė veidą slėpusį gobtuvą, atsisegė ilgą apsiaustą, nusivilko ir atsisėdo.

Paprasta juoda suknelė dar ryškiau pabrėžė jos skruostų blyškumą. Po rudomis akimis juodavo šešėliai.

— Galinas sakė, kad jau įsikūrėte?

La Chitanilja linktelėjo.

— Viskas klojosi ne taip lengvai, kaip tikėjausi. Po mano paskutinės kelionės į Kordobą daug kas pasikei-

tė.Šventieji rūmai vis labiau šnairuoja į moriskus* ir maranus, ir Zagartė labai bijo domininkonų. Taigi dabar jis leidžia rodyti tik tuos spektaklius, kurie gali patenkinti Šventųjų rūmų skonį. Kaip antai „Šventojo kankinio Sebastiano gyvenimas.“ Kai aš pasisiūliau padainuoti ir pašokti per vaidinimo pertraukas, jis iš baimės kone krito be sąmonės, — mergina gaižiai nusijuokė. — Bet vis dėlto negalėjo atsispirti retai progai uždirbti padorų pinigą. Kordobe pilna kareivių, ir jie virste suvirs pažiūrėti kaip aš šoku ir dainuoju. Juk į tą „Sebastianą“ niekas nė neina, o tie, kurie užsuka smuklėn, mažai valgo ir dar mažiau geria. Tiesa, iš pradžių Zagartė mano pasiūlymą atmetė.

— Atmetė? — suriko Roka. — Bet...

— Leiskite pasakyti, — pertraukė La Chitanilja. — Aš pasistengiau išsklaidyti jo abejones. Sakiau — būsiu tik spektaklio dalyvė, atliksiu Irenos, jaunos krikščionės, vaidmenį — Irena išgelbės Sebastianą nuo žūties, pati pasirinkdama kankinimus ir mirtį. Sakiau — pakeisiu berniuką, dabar atliekantį šį vaidmenį.

Rokos veidas bylojo — jis nepatenkintas.

— Kam mums tas vienuoliškas spektaklis?

— Vienuoliškas? Aš dainuosiu ir šoksiu. Kas čia vienuoliška?

— Dainuosi ir šoksi „Šventojo kankinio Sebastiano gyvenime“?

— Taip. Aš dainuosiu suklupusi prie Sebastiano kūno, skambant „Debajo de mi Ventano“ melodijai, kurią labai mėgo venecijiečiai.

Roko akys iššoko iš orbitų:

— Mano mergaite, savo gyvenimą pabaigsi ant laužo!

— Žodžiai bus mano apsauga. Nesijaudinkite. O šoksiu labai dorovingą šokį.

— Dorovingą šokį! — Roka dar labiau išsigando. — Šventoji pragare!

---

* Apsikrikštiję musulmonai.

La Chitanilja susijuokė:

— Mes pabandysime Ispanijoje suderinti tai, kas nesuderinama. Jums vertėtų pažiūrėti, kaip per Didžiąją savaitę šokama prie Sevilijos katedros altoriaus.

Galinas apniuko:

— Bepročių šalis, kurioje įmanoma visokiausia beprotystė. Ką gi, tęsk, ką pradėjusi.

— Kol kas Šventieji rūmai Zagartei neturi jokių priekaištų. Taigi ir jums nėra ko jaudintis. O Kolonas... Kas jis per žmogus?

Atsakė Roka:

— Užsiliepsnoja kaip siera. Rūmuose sklinda gandas — bandęs pavergti gražiąją markizę Moiją, bet gavęs per nosį. Moterų nevengia. Taigi mūsų laukia lengvas darbas.

— Lengvas? — netikėdama paklausė ji.

— Taip, taip. Jūsų rankose jis ištirps kaip vaškas.

La Chitanilja žiūrėjo į linksmą Rokos veidą ir darėsi vis niūresnė.

— Aš ketinu pasiūlyti Zagartei naują misteriją apie Samsoną. Miesčionei Dalilai labiau tinka šokti nei Irenai. Šokdama ji gundys Samsoną.

— Nuostabu! — sušuko Roka. Merginos žodžiuose kartėlio jis nepastebėjo. — Gerai sumanei! Kaip tik to mums ir reikia.

Tačiau Galinas tuoj pat atvėsino jo entuziazmą;

— Idiote, juk ji iš tavęs tyčiojasi!

Roka bematant liovėsi šypsojęsis.

— Ne, senjorai, — La Chitanilja papurtė galvą. — Jeigu aš ir tyčiojuosi, tai tik iš savęs.

Galinas rūsčiai pažvelgė į ją.

— Šitaip nusiteikus neverta imtis darbo.

— Jeigu padarysiu viską, ko prašote, tai argi jums

turi rūpėti mano nuotaika? — paprieštaravo Beatričė. — Duokite išgerti.

Galinas įpylė vyno. La Chitanilja atskiedė jį vandeniu iš molinio ąsočio ir išgėrė.

12 skyrius
PAS ZAGARTĘ

Šnekiojo mesiro dela Rokos lydimas, Kolonas vaikščiojo po Alkazaro sodus.

Žydinčių apelsinmedžių šešėlis saugojo juos nuo karštų Andalūzijos saulės spindulių.

Venecijietis nėrėsi iš kailio, trokšdamas kuo labiau savo pusėn palenkti Koloną. Tačiau meilindamasis lazdos neperlenkė. Niekada neieškantis žodžio kišenėje, į šuns dienas dėjo dvariškius, nemokančius įvertinti jo pašnekovo. Ir Kolonas, uždegtas naujos vilties, nuolankiai klausėsi Rokos šnekos, tuo labiau, kad šis pažadėjo aprūpinti vieną Indijos ekspedicijos laivą.

Paskui kalba nukrypo į kitas temas — kelionės, žinomasis pasaulis, karo veiksmai, Ispanijos papročiai ir gyvenimas toje šalyje. Savaime suprantama, mesiras Roka, didelis malonumų mėgėjas, užsiminė ir apie ispanes moteris.

— Jų gyslose sumišęs Rytų ir Vakarų kraujas sukūrė tobulybę, mirtinai pavojingą tokiems kaip jūs — kitų šalių vyrams.

— Ispanės nepavojingesnės už kitas moteris, — prieštaravo Kolonas. — Moterys vyrų sielose visuomet sukelia sumaištį.

Roka familiariai įsikibo Kolono parankės:

— Tik tada, kai nenori pataikauti mūsų norams. O ispanes tuo kaltinti aš negaliu.

— Suprantama, nes jas laikote žavesnėmis už kitų kraštų moteris.

— O jūs ne? Jeigu tai tiesa, tai leiskite, kaip sakoma,

atversti jus į savo tikėjimą. Čia, Kordoboje, aš pažįstu perlą, su kuriuo vargu ar gali kas lygintis ne tik Andalūzijoje, bet ir kitur. Ar buvote Zagartės smuklėje? Ne? O ar seniai esate Kordoboje? Beje, visai nesvarbu. Šiandien mes galime nušauti du zuikius. Pirma, gardžiai pavakarieniauti, antra, pažiūrėti spektaklį, kurį kasdien vaidina pas Zagartę. Mano perliukas vaidinime atlieka svarbiausią vaidmenį.

Po pietų Roka pristatė Kolonui Galiną — tėvynainį ir pirklį. Visi trys neskubėdami žingsniavo Kalje de Almodovara. Pro aukštas tvoras regėjosi baltai dažyti namai, šešėlių gaubiami kiemeliai su fontanais. Namų langai į gatvės pusę buvo užraizgyti grotomis. Akį džiugino įvairiaspalvės balkonėlių gėlės.

Gatvė ūžė. Daugiausia čia spietėsi prastuomenė, pro kurią sau kelią skynėsi prašmatniai apsirengę pirkliai ir išdidūs idalgai. Gatvės grindiniu, linksmai skimbčiodami varpeliais, stypino malkomis apkrauti mulai. Jaunuolis vedėsi už pavadžio asilą su dviem vandens statinėmis ir kurtino praeivius rėkdamas: „Vanduo! Kam vandens?“ Mergiščios, apsigobusios ryškiomis skaromis, žiburiuodamos akimis šnekučiavosi su praeinančiais kareiviais, kilmingos damos, galvas prisidengusios kapišonais, stengėsi nepatraukti vyrų dėmesio. Kiekvieną jų lydėjo duenja* arba livrėjuotas pažas.

Irdamiesi pro minią, Kolonas ir venecijiečiai pagaliau priėjo Zagartės užeigą. Jos sieną puošė paauksuotas skydas, kuriame buvo pavaizduota vynuogių kekė. Pulkas miestelėnų spietėsi prie vartų, jau tirštai apgultų elgetų. Roka alkūnėmis prasiskyrė kelią, nekreipdamas dėmesio į nepatenkintųjų žaibuojančias akis. Vartininkas, išvydęs venecijietį, svetingai atvėrė mažuosius vartelius, o iš užeigos pa-

* Šeimininkė ekonomė arba vyresnio amžiaus moteris, lydinti merginą ir sekanti jos elgesį.

sitikti svečio jau skubinosi pats Zagartė, nedidukas tamsiaveidis moriskas — veriantis žvilgsnis, smaila nosikė, plati burna, balti marškiniai ir tokia pat balta prijuostė.

Užeigos šeimininkas žemai nusilenkė Rokai, pasakė jo šviesybei palikęs geriausią kabinetą. Ir jeigu svečiai malonėsią, jis pats juos tenai nuvesiąs. Zagartė išreiškė viltį, kad spektaklis jiems patiksiąs. Kiti rūmininkai, pagerbę jį savo atsilankymu, aukštai įvertinę ir aktorių vaidybą, ir pastatymą.

Be paliovos tarškėdamas, žybčiodamas lygiais baltais dantimis, Zagartė nuvedė juos per erdvų kiemą, uždengtą žaliu uždangalu nuo tiesioginių saulės spindulių. Scena aktoriams buvo surėsta kiemo gale. Prie jos glaudėsi tuzinas, o gal ir kiek daugiau suolų eilių, jau nutūptų žiūrovų. Kiti, vargingesni, stovėjo už sėdinčiųjų nugarų. Priešais pakylą palei visą antrąjį aukštą buvo įrengta atvira galerija su staliukais norintiems papietauti. Baltintose pirmojo ir antrojo aukšto šoninėse sienose juodavo kabinetų langai (iš viso jų buvo aštuoni) — patalpos tiems, kurie pageidaudavo papietauti toliau nuo svetimų akių ir galėjo sau leisti tokią prabangą. Į vieną kabinetą pirmajame aukšte prie pat scenos moriskas įvedė savo svečius. Vidury kambario stovėjo didelis stalas ir keturios kėdės. Mažesnis stalelis, indams, glaudėsi prie sienos.

Juodaplaukė, čigoniškų veido bruožų mergina, vilkinti ryškią suknelę, padėjo Zagartei pernešti kėdes arčiau lango. Ant stalelio pasienyje atsirado vyno grafinas ir trys taurės. Išgirdę patikinimą, kad mieli svečiai kol kas daugiau nieko nepageidaują, Zagartė ir mergina išėjo.

Kolonas su venecijiečiais pro langą stebėjo gyvai besikalbančius, spektaklio pradžios laukiančius žiūrovus. Kituose trijuose pirmojo aukšto languose jūreivis matė damas ir kavalierius, ne kartą sutiktus karalių rūmuose. Iš to jis padarė išvadą, jog nė kiek nepažeminęs savo orumo, pri-

ėmęs Rokos kvietimą, nes ir kiti dvariškiai nemanė esant gėdinga ateiti pas Zagartę.

Roka tauškėjo be perstojo, Galinas, atvirkščiai, tylėjo, nekreipdamas dėmesio į marmenantį tėvynainį. Kolonas net pagalvojo: ko atsivedė tą atgrisėlį?

Pagaliau nuskambėjo gongo dūžiai, žiūrovai nutilo, ir spektaklis prasidėjo.

Į sceną išėjo aukštas karys žvilgančia ginkluote ir nusilenkęs pasiskelbė esąs imperatoriaus gvardijos centurionas Sebastianas, imperatoriaus Diokletiano numylėtinis, ir dievai jam esą tokie maloningi, kad netolimoje ateityje jis, be abejo, tapsiąs tribūnu.

Pilką vienuolio sutaną vilkįs vienas pirmųjų krikščionių, šventasis Petras ar šventasis Povilas, išgirdęs jaunojo kario žodžius, žengė į priekį ir griausmingu balsu apkaltino jį garbinantį netikrus dievus.

Jiedu stipriai susivaidijo. Sebastianas, iš pradžių kone kalaviju šokęs prieš senį vienuolį, susidomėjęs ėmė klausytis jo skelbiamų tiesų. O netrukus puolė ant kelių, maldaudamas atversti jį į krikščionių tikėjimą.

Vienuolis, čiupęs kibirą su vandeniu, apšlakstė centurioną, šitaip atlikdamas krikšto apeigą. Ir štai tuo metu į sceną išpuolė storulis raudona toga, apyrankėmis apmaustytomis rankomis. Jį lydėjo du kareiviai. Pasivadinęs imperatoriumi Diokletianu, storulis keikdamasis puolė Sebastianą, reikalaudamas grįžti Romos dievų prieglobstin. Žiūrovai, įkvėpti aiškių ir tikslių Sebastiano atsakymų, nepalikusių nė menkiausių abejonių dėl jo teisingo žingsnio, aiktelėjo, kai įtūžęs Diokletianas nuteisė Sebastianą mirti.

Imperatoriaus pašauki, scenoje pasirodė dar šeši kareiviai. Nuplėšę centuriono ginkluotę, pririšo jį prie stulpo nugara į žiūrovus. Trys kareiviai liko saugoti kankinio, o kiti, išsirikiavę į eilę, iš eilės šovė į jį iš arbaletų — tai sukėlė žiūrovų pasipiktinimą. Tiesa,liko neaišku dėl ko žmo-

nės įniršo — ar dėl imperatoriaus įsakymo, ar regėdami, kaip strėlės smaigsto auką? Sebastianas krūpteldavo nuo kiekvienos strėlės dūrio ir, nebetekęs jėgų, pakibo ant virvių. Galiausiai pagąsdinęs, kad panašus likimas laukiąs kiekvieno krikščionio šuns, Diokletianas išvedė kareivius iš scenos.

Strėlių suvarpytas centurionas nejudėdamas kybojo ant virvių, ir staiga žiūrovai išgirdo gitaros skambesį, palydimą švelnaus ir melodingo moters balso. Moteris dainavo kažką džiugaus ir linksmo, ir žiūrovai, balso sužavėti, bemat pamiršo Sebastianą ir jo kankinančią mirtį.

Dainininkė padainavo du kupletus ir tik tada pasirodė scenoje. Akimirką jausmingai tęsė dainą. Baltos suknelės glotniai aptempta liekna figūra, išdidžiai atlošta galva... Vyrams net kvapą užtraukė. O tada klaidžiojantis dainininkės žvilgsnis sustojo prie kankinio — išsigandusi sušuko ir daina nutrūko. Dainininkė akimoju pasikeitė. Tik ką džiaugusis gyvenimu, dabar gailėjosi ir liūdėjo, ir žiūrovai bemat prisiminė tragediją, įvykusią jų akyse prieš pasirodant dainininkei.

Mergina puolė prie nelaimingojo ir atraišiojo virves. Sebastianas sudribo ant žemės. Visi išvydo jo kūne styrančias arbaletų strėles. Mergina padėjo gitarą, pasilenkė prie parkritusio vyro, vieną po kitos traukė iš jo strėles, tvarstė įsivaizduojamas žaizdas. Vis tebeklūpodama, paėmė gitarą, ir vėl jos balsas žavėjo žiūrovus. Dainavo aistringą meilės dainelę „Debajo de mi Ventano", kuri ne taip seniai pavergdavo venecijiečius, bet dabar žodžiai buvo kiti: daina virto krikščionės merginos gėlos rauda prie kankinio kūno.

Nežinia, ar žiūrovus labiau sujaudino daina, ar žaviosios dainininkės balsas — jie tol nenurimo, kol aktorė dar kartą nepadainavo.

Sebastiano žaizdos pasirodė buvusios ne mirtinos, o galbūt daina stebuklingai jį išgydė. Jeigu kas nors šito būtų

paklausęs žiūrovų, tikriausiai būtų išgirdęs antrąjį paaiškinimą. Kad ir kaip būtų, Sebastianas atsisėdo ir dėkojo išgelbėtojai.

Mergina vos spėjo pasakyti savo vardą — Irena — ir pridurti — esanti nekalta krikščionė mergina, — išgąsdindamas žiūrovus scenon įpuolė įniršiu liepsnojantis Diokletianas. Sebastianą nutempė tolėliau, grasindamas jį pribaigti patikimesnėmis priemonėmis, o Irenai pasiūlė pasirinkti arba Sebastiano likimą, arba pasiaukoti stabmeldžių dievams. Atsižvelgdamas į tai, kad ji dainininkė, Diolektianas pareikalavo, kad ji deramai pagerbtų Apoloną. Bematant kareiviai į sceną įtempė medinį altorių, O Irenai į rankas įbruko dūmijančią smilkyklę.

Ji stovėjo priešais imperatorių, o šis kuo smulkiausiai apsakė visus baisumus, kurie jos laukią, jeigu atsisakysianti. Neišleisdama iš rankos smilkytuvo, tarsi išsigandusi kankinančios mirties, ji ėmė šokti sarabandą. Šokėjos judesiai buvo lėti, o pozos, simbolizavusios baimę ir siaubą, vis keitėsi. Pamažu šokis greitėjo ir netrukus aktorė jau gracingai sukosi scenoje, ir tas gracingumas būtų įkvėpęs net Fidijų. Staiga stabtelėjusi prie altoriaus, sviedė smilkytuvą Apolonui į veidą ir susmuko prie Diolektiano kojų. Imperatorius paskelbė — ji mirė, apgailestavo, kad krikščionių Dievas atėmęs iš jo teisėtai priklausančią auką ir suabejojo: ar tik visa tai, kas įvyko, neliudija apie krikščionių Dievo viršenybę prieš Romos dievus? Tuo spektaklis ir baigėsi.

Žiūrovai, įkaitinti Irenos vaidybos, garsiai skandavo herojės vardą, mėtė į sceną auksines ir sidabrines monetas. Kolonas, visą laiką atidžiai sekęs šokį, atsišliejo į kėdės atkaltę ir giliai atsiduso.

Roka, paslapčia jį stebėjęs, susijuokė.

— Na? — pagaliau paklausė. — Ar aš teisus? Ar klajodamas po pasaulį dar kur nors matėte tokią moterį?

— Nuostabi! — pasakė Kolonas, — Dieviška!

— Ne, ne dieviška. Ačiū Viešpačiui, ji tik moteris. Jei būtų deivė, būtų visiškai neprieinama, nors ir dabar nieko neprisileidžia. Ji visų geidžiama, bet be galo kukli. Lygiai kaip toji krikščionė nekaltoji mergelė, kurią vaidina scenoje.

Atėjo Zagartė, vildamasis, kad mielieji svečiai, gerai pailsėję, jau norės pavakarieniauti.

Žiūrovai skirstėsi, paskutiniai aktoriai paliko sceną. Venecijiečiai ir Kolonas atsistojo. Roka paliepė Zagartei patiekti vakarienę.

— Jeigu tavo vakarienė bus tokia pat gardi kaip Irena, — pridūrė jis, — mūsų draugas taps įtakingu tavo užtarėju.

Mažasis morsikas šyptelėjo, blykstelėjo dantimis ir nusilenkė. Jis nenuvilsiąs. Patieksiąs tokių skanumynų, kad jų šviesybės pirštelius aplaižysią.

— Mes neprieštarautume, jeigu paprašytum neprilygstamosios Irenos pavakarieniauti kartu su mumis. Kaip jūs manote, senjore Kristupai?

Kolonas stovėjo giliai susimąstęs. Jis kilstelėjo galvą. Akys žiburiavo.

— O! Argi tai įmanoma? — jis pažvelgė į Zagartę.

Moriskas nebesišypsojo.

— Jai būtų didelė garbė. Bet tikiuosi ant manęs neužsirūstinsite, jeigu atsisakytų. Daugelis kvietė, tačiau ji niekada nesutiko. Labai jau kukli šitoji Beatričė Enrikes.

— Daugelis? — Roka apniuko. — Galbūt. Bet mes juk rūmininkai. Pasakyk tai Beatričei, mano gerasis Zagarte. Pasakyk jai. Ir pridurk — jei bus su mumis mandagi, išeis į naudą

— Ne, ne! — įsiterpė Kolonas. — Neverskite jos. Turime gerbti ne tik merginos grožį, bet ir jos dorovingumą.

— Aha! Jeigu aš galėčiau Beatričei garantuoti, kad į

jos dorybę nebus kėsinamasi... — Zagartės balsas suskambo viltingai.

— Šventasis Ferdinandai! — sušuko Kolonas. — Kuo jūs mus laikote? Nejaugi esame kokie kareivos ar laukiniai? Mes nė neketiname jos skriausti. — O kadangi Roka susijuokė, paskubom pridūrė: — Aš už tai atsakau.

Zagartė nusilenkė.

— Pažadu— padarysiu viską, ką tik galėsiu.

Kai jis išėjo, Galinas paniekinamai burbtelėjo:

— Tiek triukšmo dėl padraikos šokėjos!

Kolonas rūsčiai pažvelgė į jį.

— Taip, ji šokėja. Bet ne kokia pasileidėlė. Tikiuosi, supratote, ką aš noriu pasakyti?

— Ko čia nesuprasti? Daug esu matęs, taigi apmauti mane ne taip jau lengva! Cha! Visa tai tik gudravimai — jei ne merginos, tai morisko, kad tik mes plačiau atsegtume kišenes, jeigu ji jau malonės pas mus ateiti, — Galinas pasitrynė nosį. — Kertam lažybų. Kiek jūs statote už tai, kad ji neateis?

— Aš drįstu manyti, kad ji neatmes mandagaus pakvietimo.

— Arba nusivils, nepatyrusi su mumis nieko, vien pabrėžtiną mandagumą.

— Moterų niekintojas! — burbtelėjo Roka. — Atleiskite jam.

— Ne niekintojas. Toli gražu. Bet ir ne kvailys. Aš užuodžiu paleistuvystę, kad ir kaip ji būtų slepiama.

Kolonas nebeištvėrė:

— Senjore, jeigu čia įžvelgiate paleistuvystę, tai nuojauta šį kartą jus visiškai apgavo.

Roka pamanė — pats laikas įsikišti ir sugėdinti Galiną už cinizmą. Kai Zagartė įvedė La Chitanilją, venecijiečiai vis dar tebevaidino komediją.

— Mano ponai, turėjau paaiškinti, kad jų didenybių rūmininkų kvietimą ji turi suprasti kaip įsakymą.

— O įsakymui, suprantama, aš privalau paklusti, — pridūrė dainininkė ir ironiškai nusišypsojo. Jos išdidumo galėjo pavydėti ne viena aukštuomenės dama.

Beatričė buvo su ta pačia tampriai kūną aptempusia balta suknele, tik ant pečių užsimetusi mėlyną mantiją, o po kairiąja ausimi į tamsiai kaštoninius plaukus įsisegusi žydinčią raudoną granato šakelę.

— Mes dėkojame Dievui, kad buvote tokia paklusni, — Roka prisistatė pats ir supažindino su palydovais. Ji visiems linktelėjo. Į Koloną žvelgė kiek ilgėliau, ir šis jai nusilenkė lyg princesei.

— Esu laimingas, galėdamas asmeniškai padėkoti jums už džiaugsmą, kurį mums suteikėte.

Ji tarsi atmetė jo komplimentą.

— Aš dainuoju ir šoku ne už ačiū. Už tai man moka.

— Kiekvienas artistas, kurio meistriškumas vertas užmokesčio, gyvena iš uždirbtų pinigų, tačiau savo amatu verčiasi ne tik todėl, kad pasaulyje nežino ko nors vertesnio. Aš manau... aš tikiu... kad tai, ką pasakiau, visiškai tinka ir jums.

— Jūs tikite? Kodėl?

— Todėl, kad dovanoti džiaugsmą, dalijantis su žmonėmis savo talentu, jau yra laimė.

Prieš atsakydama ji pažvelgė į Koloną.

— Kalbate taip, tarsi pats būtumėte artistas.

— Artistas? Ne. Tik žmogus, kurį įkvėpimas veja pirmyn ir neleidžia sustoti.

— Jeigu mane kas nors ir veja, tai tik vargas. Visą laiką jaučiu tarsi ant mano pečių sėdėtų šėtonas.

Galino antakiai išlinko. Jis pažvelgė į Roką.

— Jūsų žodžiai kupini mįslingumo. Kokią paslaptį jie slepia?

— Moteriškumo paslaptį, — į pokalbį įsiterpė Roka, — kurią įminti — ne vyro jėgoms.

— Šituo skųstis netenka, — tarė Beatričė. — Jeigu ji įspėjama, moters įdomumas beregint dingsta. Ar ne tiesa?

Zagartė atnešė dangčiu uždengtą didelį dubenį. Galinas tuoj sukruto:

— Jeigu jau mums rūpi paslaptys, mano bičiuliai, tai imkime verčiau ir pažiūrėkime, kas paslėpta po dangčiu.

Moriskas padėjo dubenį ant šoninio stalelio.

— Jokių paslapčių, didžiai gerbiami ponai. Jūsų šnervės tuoj tai pajus, — ir jis nuvožė dangtį. Nuo kepsnio pakilo garas.

— Ačiū Dievui, — sumurmėjo Galinas, — jūs ne iš tų, kurie sotūs žolėmis ir malda.

— Žinoma, ne. Jokios žmonių silpnybės man ne svetimos.

Tarnaitė atnešė lėkštes, jaunuolis — krepšį su buteliais. Kolonas pristūmė prie stalo kėdę ir šypsena pakvietė La Chitanilją sėstis.

— Jūs verčiate mus stovėti, — švelniai papriekaištavo. Jų žvilgsniai susitiko, ir išdidus Kolono veidas pasidarė truputį švelnesnis — jis nuoširdžiai žavėjosi Beatriče ir tai atsispindėjo jo žvilgsnyje. Mergina padėkojo Kolonui, atsisėdo, atsisegė mantiją. Tačiau jūrininkas nuo jos nesitraukė. Atriekė duonos, įpylė vyno. La Chitanilja padėkojo už dėmesį.

— Man tai didelė garbė, — sumurmėjo Kolonas.

— Tarė žaltys, pasiūlydamas Ievai obuolį, — nusikvatojo Roka. — Saugokitės jo, saldžiabalse Ieva. Kukluoliai — patys didžiausi gundytojai.

— Turėsiu omenyje, — nusišypsojo La Chitanilja.

Roka atsinešė prie stalo kėdę ir atsisėdo.

— Taip, vis dėlto ne veltui atvažiavau į Ispaniją.

— O kodėl atvažiavote? — paklausė ji.

— Norėjau pažvelgti į jus. Ar tai ne pakankamai svarbi priežastis, mesire Kolonai?

— Dėl šito galima apkeliauti visą pasaulį!

— Dieve mano! — sušuko La Chitanilja. — Nejaugi yra moteris, verta tokios ilgos kelionės?

— Iki susitikimo su jumis aš maniau, kad tokios nėra.

Atsakymas kažkodėl ją suneramino. Beatričė nuleido akis, bet tuoj pabandė pajuokauti:

— Tikriausiai šitaip sakote kiekvienai moteriai!

— Ne. Jeigu meluoju, tegu numirštu, išgėręs taurę vyno!

— Cituojate žaltį, — ji stebėjo, kaip jis geria.

— O, visų suvedžiotojų tėve, — murmtelėjo Galinas pilna burna.

— Kaip matote, aš nemelavau, — Kolonas padėjo ant stalo tuščią taurę.

— O ar melas jau toks blogas dalykas? — Roka uždavė retorišką klausimą. — Visiškai patikimas ginklas kare ir, suprantama, meilėje, nes meilė — karo atmaina.

— Aš čia neregiu nė menkiausio panašumo, — paprieštaravo Kolonas.

— Nejaugi? Kas yra meilė, jei ne puolančiojo ir besiginančiojo susitarimas? O gal aš apsirinku, dieviškoji Beatriče?

— Manau, kad iš tikrųjų klystate. O gal senjoras Kolonas padėtų išspręsti šį ginčą? Jis turėtų išmanyti geriau už mane.

— Aš jums pasakysiu, kur jis klysta. Jis kalba tik apie apgailėtiną meilės pavidalą. O gal apie tariamą meilę.

— Nagi, paklausykime, ką vis dėlto Kolonas vadina meile, — prabilo Galinas. — Ir aš pats dažnai susimąstau, kas tai yra.

— Jūs prašote manęs apibūdinti neapibūdinamą, paslaptingą jėgą, nepasiduodančią jokiai kontrolei, jėgai, kuri traukia vieną prie kito dvi būtybes, įveikdama visas kliūtis.

Galinas nusijuokė:

— Visai nebloga charakteristika. O tik ką sakėte — neapibrėžiamas dalykas!

Kolonas papurtė galvą:

— Mano apibūdinimui vis tiek trūksta tikslumo. Bet gerai žinau — meilė neįmanoma be santaikos.

— Štai čia aš su jumis nesutinku, — papriekaištavo Roka.

— Nesantaika arba priešiškumas suteikia meilei aštrumo. Manau, kad Beatričė man pritars.

— Kodėl šitaip manote? Tarsi darote užuominą, kad meilės reikaluose aš turiu nemenką patirtį. Tokia užuomina man užgauli.

— Ką čia šnekate! Šventasis Markai! Ar toks veidelis ir tokia figūra jums duoti tam, kad eitumėte į vienuolyną ar vaizduotumėte atsiskyrėlę?

Beatričė apniuko:

— Veidas ir figūra — tai dar ne visa aš.

Roka nusikvatojo:

— Man ir bet kuriam vyrui visiškai gana ir to, ar ne tiesa, senjore Kolonai?

— Bet kuriam vyrui, kuris nesugeba nieko daugiau matyti, — atšovė Kolonas.

Rokos žandikaulis atvipo.

— O ką dar galima pamatyti? — nustebo jis.

— Jeigu užduodate tokį klausimą, vargu ar suprasite atsakymą.

— Jeigu žinotumėte atsakymą, tai nevizgintumėte uodegos išsisukinėdamas. O Dieve! Kam visos tos subtilybės! Vyras turi pasitenkinti tuo, ką jam sako penki jo jausmai.

Kolonas nusijuokė, šitaip sušvelnindamas kilusią įtampą.

— Gal tai ir vadinasi išmintingumu: galvoti akimis užuot mąsčius protu. Tikriausiai aš neišvengčiau daugybės

pavojų, jeigu šitaip elgčiausi. Tačiau koks gyvenimas be pavojų? Be kovos gyventi neįdomu.

— Jei kova atneša sėkmę, — pridūrė Beatričė.

— Netikint sėkme į kovą nestojama. Niekas iš anksto nepasmerkia savęs pralaimėjimui.

Beatričė į jį žvelgė vis draugiškiau.

— Kaip gera būti vyru, — jos balse girdėjosi liūdesio gaidelė. — Būti savo likimo šeimininku.

— Tokia laimė išpuola nedaugeliui.

— Bet jūs ką tik sakėte — vyras gali už tai kovoti. Tai ir yra jo gyvenimas.

Roka nebeištvėrė:

— Velniop visus tuos svarstymus. Ko mes čia atėjome? Pasilinksminti ar filosofuoti?

Ir ėmė pasakoti keistas, gana nešvankias istorijas. Bet nė vieno nepralinksmino. Galinas paprasčiausiai nesugebėjo palaikyti rafinuoto pokalbio. Beatričė kartais nusišypsodavo, tačiau jos akys liko liūdnos. Kolonas, kurio galvoje sukosi mintys tik apie šalia sėdinčią gražuolę, nesiklausė ir Rokos žodžiai lėkė pro šalį.

Galų gale Roka nebeištvėrė neįgėlęs:

— Senjore Kolonai, akimis mąstančių trūkumas yra tas, kad visas pasaulis gali perskaityti jų mintis.

— Kas čia bloga, jeigu mintys doros?

Beatričė išgėrė savo taurę ir atsistojo.

— Atsinešiu gitarą — bent daina atsilyginsiu už tokias dosnias vaišes.

Vos tik ji išėjo, Roka tarė Kolonui:

— Kvailai padariau, jus čia pasikvietęs. Visos viltys, kurias ilgai puoselėjau, išsisklaidė kaip dūmas, — mergina į jus vieną težiūri.

Kolonas pažvelgė jam tiesiai į akis:

— Jeigu jūsų ketinimai nuoširdūs, tuoj pat išeinu.

— Nuoširdūs! — Roka nusijuokė, ir Galinas beregint jam pritarė. — Ji juk šokėja!

Kolonas gūžtelėjo pečiais, negeidaudamas tęsti to pokalbio. Šnekusis, išsičiustijęs venecijietis ėmė jį nervinti.

— Mūsų mielasis Roka taip priprato prie lengvų pergalių. kad liovėsi mąstęs apie dorovingumą, — suprunkštė Galinas. — Jeigu ryšis pabandyti laimę su šita mergina, tikriausiai jo savimeilei bus suduotas žiaurus smūgis.

— Ar nenorite kirsti lažybų? — užsidegė Roka.

— Turėkite gėdos, senjore, — sudraudė jį Kolonas. — Argi dėl šito galima lažytis?

— Velniai rautų! Jeigu jau esate taip rimtai nusiteikęs, aš užleidžiu jums mūšio lauką, mano drauge. Ir laiminu.

— Ne taip supratote... — norėjo paaiškinti Kolonas, bet įėjo Beatričė ir nutraukė jų ginčą.

Ji padainavo dvi trumpas meilės daineles, paprastutes, bet mielas andalūziečio širdžiai — jose tampriai persipynė juokas ir ašaros. Beatričė galutinai pavergė Koloną.

Atsisveikinant, kol Roka ir Galinas atsiskaitė su Zagarte, jis pasilenkė prie Beatričės ir sušnibždėjo: „Ar dar galiu ateiti pasiklausyti jūsų dainavimo ir pažiūrėti, kaip šokate?“

Ji palenkė galvą prie gitaros, kuri gulėjo ant kelių.

— Kam prašote leidimo? Zagartė visuomet priims išskėstomis rankomis.

— O jūs?

Beatričė kilstelėjo galvą, jų žvilgsniai susitiko, ir daininininkės akyse jis pastebėjo miglotą debesėlį. Beatričė tuoj pat vėl įsispitrėjo į gitarą.

— Argi tai svarbu?

— Ir dar kaip! Aš nesirodysiu, jeigu jūs nesidžiaugsite mano atėjimu.

Beatričė tyliai, bet visai nelinksmai nusijuokė.

— Zagartė nuoširdžiai mane priėmė, ir aš negaliu atsimokėti nedėkingumu, atbaidydama jus nuo smuklės.

— Noriu ateiti ne į smuklę, o pas jus.

— Esate labai atkaklus, — Beatričė atsiduso. — Bet tikriausiai toks jūsų būdas, ar ne? — ir jam nespėjus nieko pasakyti, pridūrė: — Džiaugsiuosi, jei ateisite. Taip. O kodėl gi ne?

13 skyrius
TINKLUOSE

Roka buvo ja nepatenkintas. Tą patį vakarą sugrįžo pas Zagartę, iš kurio Beatričė nuomavosi du kambariukus. Galinas, visiškai nepasitikėdamas Rokos veiklos metodais, atėjo drauge su juo.

— Klausyk, mano mergaite, tai ne tas atvejis, kai tu turi vaidinti aukštuomenės damą ar besimaivančią nekaltą mergelę. Juk žinai, ko iš tavęs reikalaujame.

Beatričė papūtė lūpas.

— Nejaugi norite mane padaryti paleistuve? Ar aš privalau elgtis kaip gatvės mergina?

— Dieve šventas! — sudirgęs sušuko Roka. — Kokia užsispyrusi! Paklausyk! Tu privalai kuo mažiau galvoti apie savo orumą ir daugiau — apie Pablą de Araną, trūnijantį požemyje su žiurkėmis.

Beatričė staiga įtūžo:

— Ak jūs, šlykštūs niekšai! Būtinai turite mane kankinti, kad tik greičiau pasiektumėte savo niekingą tikslą? Aš jau ir taip iki kaklo įklimpau į purvą, kad tik pamaloninčiau jus ir jūsų šeimininką, kuris nė kiek ne geresnis!..

— Užsičiaupk! — sušuko Roka. — Nedrįsk šitaip kalbėti apie jo šviesybę.

— Tšš! — sudraudė jį Galinas. — Gal nori, kad išgirstų visa Kordoba? Skubėjimas niekada nieko gero nedavė.

— Argi galime delsti? Laiko lieka vis mažiau ir mažiau. Kai tik komisija...

— Gana! — Galinas, slopindamas įniršį, priėjo prie merginos ir uždėjo ranką ant jos peties.

Beatričė šūstelėjo į šalį.

— Sakykite, ką norite pasakyti, bet manęs nelieskite!

— Oi, kokia šventuolė! — susijuokė Roka.

O Galinas nė nemanė atitraukti rankos.

— Kuo greičiau mes visa tai baigsime, Beatriče, tuo geriau bus mums visiems, taip pat ir tavo broliui. Mums atrodo, kad tu tuščiai leidai laiką. Žinoma, tai tik pirmas susitikimas. Bet kai Kolonas ateis kitą kartą, prisileisk jį artėliau. Štai ir viskas, — ir pasuko prie durų. Grįžtelėjęs pridūrė: — Tepadeda tau Dievas!

— Eikite su Dievu, — automatiškai atsakė Beatričė.

Išėjęs į gatvę, Roka nebesusitvardė:

— Aš kalbu viena, tu — kita. Jeigu mudu nesutarsime, nieko gero nepešime.

— Aš noriu, kad ji pasirinktų kaip tik tą kelią, kurį pati manytų esant trumpiausią. Chi va sano... — pacitavo patarlę. Lėčiau važiuosi, toliau nukeliausi.

Po to pokalbio iš Beatričės jau nereikalavo kuo greičiau įvilioti Koloną į savo tinklus. Tiesą sakant, jis pats tiesiog į juos lindo. Neapsimestinis Beatričės kuklumas pasirodė esąs puikus masalas, o laisvas elgesys, priešingai nei Roka manė, Kolonui tikriausiai būtų buvęs atgrasus.

Sutikęs gražią ir dorovingą moterį, Kolonas ėmė svajoti apie būsimą mielą draugystę, kurios tomis sunkiomis dienomis labiau už viską troško.

Kolonas kankindamasis laukė kitos dienos. Nekantravo kuo greičiau nueiti pas Zagartę. O atėjęs vėl paėmė tą patį kabinetą. Šį kartą sau vienam. Ir išsėdėjo prie lango per visą vaidinimą, godžiom akim sekdamas kiekvieną Beatričės judesį.

Zagartei pasakius, kad vakarykštis svečias vėl ją kviečiąs, nesispyriojo. Atėjusi išvydo Koloną vieną, ir sutriko. Jau buvo beišeinanti, bet, atkakliai prašoma, nusileido ir sutiko su juo pavakarieniauti.

Po dienos ir dar po kitos jis ir vėl ateidavo, ir Beatričė visuomet su juo vakarieniaudavo. Jų santykiai darėsi artimesni, bet neperžengė ribos — šitam, regis, jis nesiryžo.

Įgimtas merginos kuklumas vis labiau aitrino Kolono jausmus. Jos elgesyje neįžvelgė klastos. Kolonas tiesiog nėrėsi iš kailio, trokšdamas pralinksminti Beatričę, ir lyg atpildas už tai dažniau skambėdavo melodingas juokas. Tačiau džiaugsmas buvo priverstinis, merginą graužė liūdesys ir širdį slėgė sunkumas. Ji per didžiausią vargą prisiversdavo atrodyti linksma, nes labiau už viską norėjo verkti, o ne smagintis.

Kolonas negalėjo šito nejausti.

— Jeigu aš neapsirinku, mano ponia, gyvenimas su jumis žiauriai pasielgė? — paklausė vieną vakarą.

— Nejaugi gyvenimas būna ir mielaširdingas? — ji išsisuko nuo atsakymo.

— A, vadinasi, patyrėte jo rūstį?

— Aš juk vieniša, nėra kas manęs gintų.

Jis papurtė galvą:

— Nešnekėkite, jūsų būdas — patikimas skydas. Esate vieniša? Bet kodėl?

— O ko čia stebėtis?

— Būna, kad žmogus lieka vienas. Bet jis nebūtinai turi būti vienišas.

— Mano daliai teko ir viena, ir kita, — Beatričė pabandė pakreipti pašnekesį. — Bet kodėl vis klausinėjate apie mane?

O Kolonas nesiliovė kvotęs:

— Argi neturite giminaičių?

— Turiu. Du brolius. Abudu išvyko iš Ispanijos. Klajoja kažkur po pasaulį. O dabar papasakokite apie save.

— Šeimininko pareiga — linksminti svečią. Be to, mano gyvenime nieko įdomaus.

— Nieko įdomaus? Bet juk gyvenate rūmuose?

— Taip, tačiau esu ne dvariškis. Aš tik maldautojas. Kantrus prašytojas.

— O ko prašote?

— Jų didenybėms mano prašymas — niekai. Toks menkas, kad vis pamiršta. Kalbu apie laivą, gal du laivus, kuriais ruošiuos plaukti į nežinomybę. Aš esu jūrininkas.

— Koks įdomus užsiėmimas!

— Įdomus, kai plauki. Krante aš liūdžiu, širdį maudžia tuščiai einant mėnesiams ir metams. O pažadai, kuriuos girdžiu, niekada neįvykdomi. Krante aš toks vienišas, — Kolonas nusišypsojo ir pažvelgė į juodas jos akis. — Šiuo atžvilgiu mes kažkuo panašūs, ar ne? Mūsų vienišybė mus jungia. Sieja sielą gydančiais saitais.

Akimirką, tarsi ko išsigandusi, ji nusuko akis. Bet tuoj ir vėl sugavo apniukusį Kolono žvilgsnį.

— Saitai? Jūreiviai taip lengvai juos trauko.

— Net jeigu tai ir tiesa, vis dėlto tie saitai, kol tvirti, suteikia ir paguodą, ir ramybę.

— O nutrūkę palieka sužeistas širdis, — Beatričė karčiai nusišypsojo. — Kokia nauda moteriai iš tokių saitų?

— Nereikia praleisti džiaugsmo akimirkos, nes mūsų gyvenime viskas — tik akimirkos.

— Kartą aš tuo patikėjau ir pabandžiau mėgautis džiaugsmu, nepagalvodama, kad laimei iš paskos visuomet atseka liūdesys.

— Regiu iš jūsų akių — kažkada labai kentėjote, — švelniai tarė Kolonas.

— Ne tik kažkada ar seniai seniai. Aš ir dabar valgau karčius vaisius tų žiedelių, kurie svaigino savo aromatu.

— Tokia ir daugelio vyrų dalia.

— Moterų kur kas kartesnė. Bet mes nuklydome kažkur į lankas. Tokia šneka nelinksma. Leiskite man pripilti jūsų taurę, — Beatričė nepaprastai mikliai įpylė Kolonui

vyno. O po to, patenkindamas Beatričės smalsumą, Kolonas smagino ją pasakojimais apie jūrų keliones, stebuklus, regėtus svetimose žemėse, pavojus, persekiojančius jūreivius. Iš praeities ji permetė tiltelį į dabartį ir ateitį.

— Sakykite, kokią ekspediciją vėl rengiate? Ką norite atrasti, kaip jūs išsireiškėte, toje nežinomybėje?

— Iš kur galiu žinoti, jeigu tai iš tikrųjų nežinomybė?

Bet atsipirkti juokeliais šį kartą nepavyko.

— Nežinomybė — tik žodis. Jeigu jau plauksite, vadinasi, kažko tikitės.

— Šį kartą plauksime apčiuopomis — taip, kaip einame per tamsą.

— Leisitės jūron be žemėlapio? — jos akys plačiai išsiplėtė.

Beatričės nuostaba Kolonui sukėlė tik šypseną.

— O, žemėlapis yra. Jeigu tik jį galima pavadinti žemėlapiu.

— Nežinomybės žemėlapis? Argi taip gali būti? Papasakokite man apie jį, — Beatričė atsirėmė alkūnėmis į stalą ir padėjo smakrą ant delnų. Ji ėmė dažniau alsuoti.

— Ką galiu papasakoti? Žemėlapis egzistuoja, nubraižytas vaizduotės plunksna, kurią vedžiojo logikos ranka.

— Tikriausiai tai baisus žemėlapis. Lyg portretas žmogaus, kurio dailininkas nė akyse neregėjo. Labai norėčiau į jį žvilgtelėti.

Kolonas nusišypsojo.

— Kam? Tikriausiai neįsivaizduojate, kas tai yra žemėlapis. Jame nepažymėtos nei jūros, nei sausumos, vien tik linijos — vienos tiesios, kitos vingiuotos. Jūsų akimis žemėlapis — kinų raštas. Gana apie tai! — balso intonacija, rankos mostu jis parodė, kad šia tema pokalbis baigtas. — Dabar apie mane žinote viską, o aš apie jus — nieko. Kodėl plaukiojate su svetima vėliava?

Ji iš baimės atšlijo.

— Su svetima vėliava? — Beatričės veidas išblyško, balsas sudrebėjo.

— Pasivadinote La Chitanilja, — paaiškino jis, — nors aš nė kiek neabejoju, kad jūs gimėte ne čigonė.

Beatričei bemat palengvėjo. Ji nusijuokė:

— A, štai apie ką jūs! — Susitramdžiusi ėmė pasakoti: — Aš gimiau ne šokėja. O slapyvardį pasirinkau tokį, kad atitiktų dabartinį mano darbą.

— Kodėl?

— Iš reikalo. Moku austi, siuvinėti, šiek tiek piešti. Man pasisekė, kad be šitų niekam nereikalingų savybių, būdingų kilmingo kraujo moterims, dar esu apdovanota muzikine klausa ir įgimtu šokio jausmu.

— Pasisekė? Įdomu. Argi scena — kilmingo kraujo moters vieta?

— Bet juk nesakiau, kad esu kilminga? Tik turiu kai kurių savybių.

— O kaip kitaip būtumėte jų įsigijusi? — Kolonas nekantriai mostelėjo ranka. — Nesiginkite, man ir taip aišku, kad esate aukštos kilmės.

Apie žemėlapį tą dieną nebekalbėjo.

Atsisveikindamas kaip paprastai jis pabučiavo Beatričės ranką ir paklausė:

— Ar leisite atsilankyti rytoj?

Ji nusijuokė, blykstelėjusi lygiais, sniego baltumo dantukais:

— Kiek gudrumo slypi jūsų nusižeminime!

Kolonas tik gūžtelėjo pečiais:

— Kas nesigriebs gudrumo, trokšdamas savo tikslo?

Beatričė nebesišypsojo.

— O kokį tikslą turite mane lankydamas?

— Mano vaikeli, argi nesakiau? Aš noriu, kad mus sietų tamprūs saitai ir mudu abu atsikratytume vienišys-

tės. Tik jau nesiraukykite. Pagalvokite apie tai iki kito mūsų susitikimo.

Nelaukdamas atsakymo, Kolonas išėjo. Ji liko sutrikusi ir apgailėtina — kaip auka, kuri paklusniai kiša galvą po peiliu.

O Kolonas taip susižavėjo Beatriče, kad net mintys apie ekspediciją į Indiją nebeatrodė labai svarbios. Dvi dienas jis tramdė save ir pas Zagartę nėjo. Trečią dieną, sekmadienį, kartu su dvariškiais dalyvavo pamaldose Mečetėje — taip po senovei vadino Kordobo katedrą, buvusią mečetę, kažkada Abderrachmano pastatytą, tačiau paverstą krikščionių šventykla.

Daugiau kaip aštuoni šimtai marmuro, jaspio, portyro kolonų, sujungtų raudonais ir baltais trikampiais, devyniolika arkadų. Jis ėjo viduriniąja. Altoriuje stovėjo Mergelės Marijos statula. Giedojo choras. Oras buvo pritvinęs gardaus aromato.

Atsiklaupęs prie vienos kolonos, jis pamėgino melstis, bet iš galvos neišėjo Beatričė. Negana to, Mergelės Marijos, kurią jis visuomet laikė savo globėja, statula tarsi ėmė jam šypsotis La Chitaniljos šypsena, o jos veido bruožai priminė žaviąją šokėją.

Sukaupęs visas jėgas, Kolonas atsikratė vizijos ir karštai meldė Mergelės Marijos jam padėti. Nejučia žvilgtelėjęs į dešinę, kitame praėjime už portyro kolonos, per tuziną jardų, išvydo besimeldžiančią Beatričę. Iš pradžių Kolonas pamanė, kad tai irgi vizija, iliuzija, gimusi jo įkaitusioje vaizduotėje. Bet netrukus suprato — tik aštrus įsimylėjėlio žvilgsnis galėjo atpažinti, kas slepiasi po žemai nuleistu gobtuvu ir ilga mantija. Ir iš tikrųjų — neatsargus galvelės judesys patvirtino — neapsiriko.

Tą dieną Kolonas jau nebesimeldė. Jo dievybė tapo ant kelių parpuolusi, melsvu rūbu apsigobusi figūrėlė. Ir

svajojo jis ne apie sielos išgelbėjimą, o apie tai, kaip po pamaldų užkalbinti Beatričę.

Jo viltys neišsipildė. Vos išėjęs pro milžiniškas bronzines duris į Apelsinų kiemą, kuriame iš fontanų trykštantis vanduo žaiburiavo saulėje, o apelsinmedžių eilės sudarė lygiai tokius pat praėjimo takus kaip kolonos mečetėje, jis atsidūrė rūmininkų apsuptyje. Santanchelis tuoj paėmė už parankės. Jie paėjo tolėliau, po medžiais, duodami kelią kitiems. Tuoj prie jų dar prisidėjo Kabrera su žmona, markize Moija.

— Mano drauge! — džiaugsmingai sušuko ji. — Mano mielasis Kristupai, girdėjau, jau atėjo jūsų ilgo laukimo pabaiga.

— Galiu patvirtinti markizės žodžius, — įsiterpė Kabrera.

— Jeigu viskas priklausytų tik nuo jūsų, aš jau seniai būčiau iškėlęs bures, — nusišypsojo Kolonas. — Juk tiek daug padarėte mano labui. Esu be galo dėkingas.

— Na, ne! — papriešta ravo markizė. — Gal ką ir padarėme, bet vis dėlto per mažai. Jų didenybės klauso ne mūsų, o frėjo Diego Deso. Kaip tik jis atvėrė duris, vedančias į sėkmę, bet dabar aš dėsiu visas jėgas, kad jos neužsidarytų, kol nebus priimtas jūsų pageidaujamas sprendimas.

Kolonas klausė savęs: kodėl jis toks abejingas, kodėl pirmą kartą markizės balsas jo nebejaudina, o grožis nepriverčia smarkiau plakti širdį?

— Jūsų markizė, mano pone, — jis kreipėsi į Kabrerą, — mano angelas sargas.

Kabrera nusišypsojo:

— Ji užtaria visus vyrus, kurie to nusipelno.

— O šie atsilygindami ją šlovina, — abejingai atsakė Kolonas. Jo akys sekė Beatričę, tik ką išėjusią iš katedros. Ji ne ėjo, o plaukė — ilga mantija, galva paslėpta po kapi-

šonu, pirštinėtos rankos ritinėjo agato rožinio karoliukus. Paskui ją tipėno morisa baltu burnusu.

Santanchelis ir markizė kažką sakė, bet Kolonas nieko nebegirdėjo. Jis neįstengė atitraukti žvilgsnio nuo Beatričės. Širdis daužėsi ją matant. Beatričei einant pro pirmąjį fontaną, priešais išniręs kažkoks žmogus nusilenkė taip žemai, kad jo skrybėlė palietė žemę. Mergina pabandė aplenkti gyvąją kliūtį, bet vyras bemat ir vėl užstojo kelią.

Kolonas suakmenėjo, jam užtraukė kvapą. Markizė, Kabrera, Santanchelis negalėjo šito nepastebėti ir sekė jo žvilgsnį.

Beatričė žengė į kitą pusę, stipriai krustelėjo galvą — gaubtas vos vos pasislinko, atidengdamas veidą. Jos lūpos judėjo, ir Kolonas lengvai įsivaizdavo, kaip įniršusios žvilgėjo rudos akys. Nevykėlį kavalierių lyg vėtra nupūtė.

— Zagartės šokėja, — abejingai pakomentavo markizė.

Vargu ar Kolonas išgirdo.

— Tą tipą derėjo atšaldyti, įmurdžius į fontaną! — greitai tarė, nebesuvaldydamas savo jausmų.

Kabrera susijuokė:

— Patarčiau asmeniškai šito nesigriebti. Tai grafas Mirafloras. Įtakingas rūmininkas.

— O kas man!

— Ko taip karščiuojatės, Kristupai? — nustebo markizė. — Argi ir jūs tos pigios šventovės parapijonis?

Jis sunkiai valdėsi:

— Aš nežinau jokios kitos šventovės, tuo labiau pigios, — atsakė.

— Bet ji šokėja!

— Aplinkybėms susiklosčius, kiekvienas mūsų tampa ne tuo, kuo esame. Tik nedaugelis patys gali lemti savo likimą. Ši moteris užsidirba gyvenimui savo balsu ir kojo-

mis. Ir tik išmintingumas saugo ją nuo šio pasaulio piktybių.

— Gal norite, kad mes jos gailėtumėmės? — įgėlė markizė.

— Negailėtumėtės? Ne. Kad suprastumėte. Juk matėte, kaip ji sudraudė tą pižoną. Regis, jis irgi ją palaikė pigia šventove.

Kabrera nusijuokė:

— Dieve sergėk! Kristupai, nekalbėkite taip garsiai, dar tapsite savo riteriškumo auka.

— Jeigu ir nukentėsiu, tai tik ne nuo jo rankos!

— Pavojus tikriausiai jums gresia ne nuo vyro, o moters, kurią taip ginate, — įsiterpė markizė. — Daugelis pavydės jos išrinktajam, — tokio ledinio šalčio jos žvilgsnyje ir balse. Kristupas dar nebuvo matęs ir girdėjęs. Markizė paėmė vyrą už parankės ir vos vos linktelėjo: — Eime, Andresai.

Kolonas žemai nusilenkė:

— Bučiuoju jūsų rankas, senjora, ir jūsų, senjore.

Kai jiedu nuėjo,Santanchelis uždėjo ranką ant Kolono peties. Beatričės jau nebesiregėjo.

Iždininkas geraširdiškai nusikvatojo:

— Nesistebėkite, Kristupai. Markizė, žinodama jumyse sužadinusi aistrą, manė, kad visiems laikams liksite jos gerbėjas. Aišku, jai nemalonu, kad dar kažkam skiriate dėmesį. Sakyčiau, neprotingai elgiasi. Bet tokios jau tos moterys.

Kolonas nesijautė nusikaltęs.

— Tenka tik apgailestauti, jeigu įsigijau priešą. Tačiau markizei nuolankauti neketinu.

— Regis, toji šokėja užbūrė jūsų širdį.

— Šiaip ar taip, aš nepakęsiu, kad kas nors niekintų ją vien už tai, kad ji turėjo ne tokius gerus tėvus. Beatričės Enrikes gyslomis teka kilmingas kraujas. O jeigu ne, tai aš

gerbsiu ją dar labiau. Ji turi retą ypatybę — įgimtą dorovingumą.

— Išgelbėk, Viešpatie, mano sielą, bet aš imu įtarti, kad toji moteris — ragana.

— Juokaujate.

— Nė kiek. Jūsų laukia pavojinga ekspedicija. O šitoji moteris sunkia našta gali pakibti ant jūsų kaklo.

— Arba įkvėpti mane žygdarbiui.

— Gali būti ir taip... — Santanchelis gūžtelėjo plačiais pečiais. — Kad ir ką kalbėtume, kur kas geriau mylėti moters kūną negu tuščiai deginti save aistra dėl kilmingos damos, iš kurios naudos kaip iš šventojo, ištapyto katedros lange.

— Ko gero, aš pats turėjau padaryti tokią išvadą, bet atsitiktinumas padėjo man susitikti La Chitanilją. — Jis truputį patylėjo. — Žinoma, gaila, jei markizė Moija tapo mano priešu.

— Jai nepatiko, kad nukreipėte žvilgsnį į kitą moterį, bet ji tik sukompromituotų save, jeigu išsiduotų karalių rūmuose. Taigi nėra ko baimintis, Kristupai. Verčiau važiuokime papietauti.

Ir jie pasuko prie Atsisveikinimo vartų. Visi sutikti dvariškiai lenkėsi Santancheliui. Vienas kitas linktelėjo ir Kolonui. Bet jo nuotaika nepagerėjo. Paskutiniai markizės žodžiai sutrikdė sielos ramybę.

14 skyrius
DON RAMONO SUGRĮŽIMAS

Kita diena Kolonui atnešė naują nusivylimą. Kaip paprastai vakare jis atėjo pas Zagartę, po spektaklio paprašė moriską pakviesti Beatričę, o išgirdo — ji negalinti ateiti. Kolonas nustebo:

— Kažin kodėl?

Zagartė skėstelėjo rankomis, jo pečiai nusviro.

— Moteriški kaprizai. Ką aš galiu padaryti?

— Tai pažiūrėsim, ką aš pats galiu padaryti. Kur ji?

— Beatričė labai karšto būdo, jūsų šviesybe. Jei kas supykdo, pavirsta laukine kate.

— Tai įpykinsim! Rodyk kelią.

Beatričė gyveno dviejuose kambarėliuose viršutiniame aukšte. Pirmasis buvo paverstas kostiumine, o iš jo durys vedė į mažytį miegamąjį. Miegamojo grindis dengė rytietiškas kilimas, pasieny stovėjo kušetė su ryškiaspalvėmis pagalvėlėmis. Tarpduryje išdygus ryžtingai nusiteikusiam Kolonui, Beatričė iš netikėtumo net pašoko.

— Jūs, senjore? Bet juk prašiau...

— Žinau, prašėte, — jis užtrenkė duris, Zagartę palikdamas kostiuminėje. — Tokiu atsakymu aš nepatenkintas. Atėjau sužinoti, kodėl atsisakėte pas mane ateiti?

— Argi privalau tenkinti visus jūsų norus?

— Ne, jeigu jie nebesutampa su jūsų norais. Klausykite, Beatriče, jei atsisakote su manimi pabūti, vadinasi, yra kažkokia rimta priežastis.

— Kalbatės su manimi taip, tarsi aš būčiau jūsų nuosavybė, — ji atsisėdo ant kušetės. — Tačiau aš jums nepri-

klausau. Ir mums abiem bus geriau, jeigu grįšite į rūmus pas savo draugus.

— Beatriče! Ką visa tai reiškia?

— Geresnio patarimo negaliu duoti, — ji nė nepažvelgė į jį. — Toji žavioji dama, kurią vakar mačiau mečetėje, tokia didinga, ir dar karalienės draugė. Ji jums labiau tinka nei aš.

Kolonas priėjo arčiau, keliais įsirėmė į kušetę, pasilenkė prie pat Beatričės:

— Nejaugi esu apdovanotas tokia malone? Jūs pavyduliaujate?

— Pavyduliauju? Taip. Aš juk ne rūmų kavalieriaus žaisliukas.

— O aš — ne rūmų kavalierius. Kitaip sakant, esu vienišas jus mylįs vyriškis.

Beatričė tyliai aiktelėjo — tokie netikėti buvo tie žodžiai. Lėtai pakėlė baimės sklidinas akis:

— Ką čia šnekate? Mes pažįstami tik savaitę.

— Man ir to buvo gana, kad jus pamilčiau, Beatriče, ir aš netikiu, kad nenutuokėte apie mano jausmus. Jūs sugrąžinote man vyriškumą, privertėte pamiršti vienišystę, nauja šviesa apšvietėte ūkanotą gyvenimą. Man esate ne tik moteris, bet moteriškumo įsikūnijimas, kurį aš garbinu dėkodamas dviem savo motinoms, irgi moterims, — vienai žemėje, kitai — danguje.

Ji žiūrėjo į Koloną su didžia pagarba ir nerimu. Beatričės akys pritvinko ašarų. Lūpos suvirpo. Bet susitvardžiusi nusijuokė:

— Šėtonas moka vyrą apdovanoti angelo liežuviu, kad tik apsuktų moteriai galvą.

— Ar jums atrodo, kad aš siekiu tik šito?

— Likimas daug ko man pagailėjo, bet apdovanojo sugebėjimu pažinti žmones.

— Vadinasi, manyje jūs regite vien tik bloga? Ne, ma-

no Beatriče, jūs tik spyriojatės, — tardamas tuos žodžius, Kolonas ją apkabino ir priglaudė prie savęs.

Iš pradžių, netikėtai atsidūrusi jo glėbyje, Beatričė nesipriešino, bet kai jo lūpos palietė skruostą, tarsi atsigodė, ėmė veržtis iš jo rankų ir stumti nuo savęs.

— Ne! — sušuko. — Ne!

— Beatriče, — maldavo jis. — Kodėl nenorite išgirsti savo širdies balso?

— Savo širdies? Ką jūs žinote apie mano širdį?

— Tai, ką kalba manoji.

Beatričė nuleido galvą, ir Kolonas, pamanęs, kad jos pasipriešinimą jau palaužė, atsisėdo šalia ir vėl ją apkabino.

— Ar jūs džiaugiatės, Beatriče? Pasakykite man, kad džiaugiatės, — jo lūpos prisispaudė prie Beatričės kaklo, ir ji tarsi nudilgyta išsiveržė iš Kolono glėbio.

— Ak, kaip skubate! Duokite laiko. Duokite man laiko. — Ji atrodė sutrikusi ir tai Koloną nustebino:

— Laiko? Bet gyvenimas toks trumpas. Ir laiko mes turime taip mažai.

— Aš... aš turiu patikėti! — šūktelėjo nevilties kupinu balsu.

— Manimi?

— Savimi. Ak, išeikite! Maldauju, jeigu jūs iš tikrųjų mane mylite, kaip sakote, dabar išeikite!

Beatričė buvo taip susijaudinusi, kad jam neliko nieko kito, tik paklusti jos valiai.

Kolonas atsistojo:

— Nesuprantu, kodėl taip sutrikote. Bet nereikalausiu tuoj atsakyti. Jūs viską man papasakosite, kai mes vėl pasimatysime.

Pasilenkęs pabučiavo jos rankas ir išėjo.

Po kelių minučių Zagartė, pravėręs miegamojo duris, rado Beatričę verkiančią.

— Kas atsitiko? — sunerimo užeigos šeimininkas. Ar tas ilgakinklis niekšas jus nuskriaudė?

— Ne, ne. Ir nedrįsk taip jo vadinti!

— Be reikalo ginate! Būdamas jūsų vietoje, Beatriče, dėl jo negaiščiau tiek laiko. Girdėjau šnekant — jis plikas kaip tilvikas. Ir visai ne dvariškis, o kitašalis avantiūristas, gyvenąs iš išmaldos. Gero iš tokio nelauk. Pratęs sekioti paskui moteris. Antai, ir markizė Moija...

Beatričė neleido jam plepėti:

— Prikąsk savo piktą liežuvį, Zagarte, o jeigu ne, tai jį tau sutrumpins. Palik mane vieną. Išeik.

— Nusiramink, mano mergaite. Aš nespėjau pasakyti, ko atėjęs. Tave nori pamatyti labai žymus idalgas.

— O aš nieko nenoriu matyti.

— Š-š! Š-š! Paklausykite. Šitam negalima atsikalbėti. Jis — vyriausiojo Kordobos inkvizitoriaus sūnėnas. Tik ką grįžo į Ispaniją ir teigia esąs senas jūsų bičiulis. Tai grafas Arijas.

Jos akys išsiplėtė:

— Kas?

Zagartė patrynė rankas:

— Matau, jį pažįstate!

— Pažįstu. Tuo labiau nenoriu nė akyse regėti.

— Liaukitės. Būkite protinga...

— Žinau, kas jis per vienas. Lygiai toks, kokį manote esant Koloną.

— Bet čia žymus idalgas. Tai ką man jam pasakyti?

— Tegu eina po velnių!

— Tik tiek? — Zagartės balsas sudrebėjo.

— Žodžius pats parink, bet prasmę išsaugok.

Zagartė buvo beišsižiojąs — ketino paprieštarauti, bet Beatričė pašoko nuo kušetės — ji buvo taip baisiai įtūžusi, kad moriskas pasitraukė atatupstas.

— Daugiau nė žodžio! Išeik! Lauk!

Zagartė nutipeno prie durų.

— Gerai, gerai. Apsieisime be skandalo. Pabandysiu viską sutvarkyti. Pasakysiu, kad negaluojate. Tokiam svečiui negalima atsakyti be rimtos priežasties.

Ir išėjo burbėdamas sau panosėje, kad tik musulmonas sugebąs moteriai parodyti, kur jos vieta.

Netikėtas don Ramono atsiradimas Kordoboje Beatričei gyvai priminė požemį, kuriame uždarytas brolis. Venecijos agentai vargu ar rastų geresnį būdą pagreitinti bylą, tuo labiau, kad Kolonas pats atvėrė jai kelią į savo širdį.

Tą vakarą don Ramonu Beatričė atsikratė. Zagartė įkalbėjo jį nevarginti merginos, kadangi ši nesveikuojanti. Bet kitą dieną don Ramonas ir vėl atžingsniavo. Pažiūrėjęs spektaklį, pageidavo pasimatyti su Beatriče.

Zagartė palipo į viršų ir persakė jai pasiuntinio prašymą.

— Nenoriu nė akyse matyti! Nei šiandien, nei rytoj. Apskritai nenoriu. Taip jam ir pasakyk, — atrėžė ji.

— Aš neišdrįsiu, — Zagartė suraukė antakius. — Supraskite. Neišdrįsiu. Ir taip jau per toli nuėjau. Vos tik suabejojau, ar jį įsileisite, kad šoks! Išpoškino — jis šito nepakęsiąs. Arba įkalbėk ją, pasakė, arba kaltink save. Taigi nebeturiu kur dingti, Beatriče, — Zagartė užsikosėjo. — O ir kaip galima atsakyti idalgui, Ispanijos grandui? Kaip galima labiau vertinti kažkokį bekilmį svetimšalį? Kur jūsų sveikas protas?

— Nepageidauju matyti tos baidyklės! — suspiegė Beatričė.

Zagartė griebėsi paskutinio šiaudo:

— Jei taip, tai čia nei dainuosite, nei šoksite.

Ji nusijuokė:

— O kas dėl to pralaimės? Ar daug žmonių ateidavo į spektaklius, kol manęs nebuvo?

— Pralošime mudu abu. Bet man geriau nutraukti

vaidinimus negu likti be galvos. O galvos neišsaugosiu, jeigu tik apkaltins klaidatikybe. Aš nenoriu būti savižudžiu. Pakanka vieno grafo Arijo žodžio, ir pleškėsiu ant laužo. Argi nesuprantate? Juk aš tik vargšas moriskas. — Truputį patylėjęs, pridūrė: — Prašau jūsų — truputį protingiau elkitės, Beatriče! Vardan mūsų abiejų!

Jo žodžiai buvo gana įtikinantys. Žinoma, Beatričė pyko ant don Ramono, bet argi ji galėjo užtraukti nelaimę mažajam moriskui?

— Gerai, — atsiduso. — Tegu ateina.

Zagartė dar labiau sunerimo.

— Ar jį geraširdiškai sutiksite?

— Jeigu jau įsileidžiu, vadinasi, don Ramonui duotą pažadą tesėjai. O kas bus toliau — mano rūpestis.

Štai taip don Ramonas pakliuvo į Beatričės butuką suvaidinti to mažo vaidmens, kurį jam paruošė likimas.

Jis stabtelėjo prie durų ir nužvelgė Beatričę. Don Ramono lūpose žaidė švelni šypsena. Laisvo kirpimo tamsiai alyvinės spalvos auksu siuvinėtas durtinis storą jo kūną darė dar tuklesnį. Pasiuntinio galvą puošė kepuraitė su juodu pliumariu ir brangakmeniais spindinti sagtis.

— Ko pageidaujate, senjore? — piktai paklausė Beatričė. — Kodėl esate toks įgrisus?

Don Ramonas nesivaržydamas žengė pirmyn ir šypsojosi dar plačiau:

— Žinoma, aš suprantu, kad jūs bijote su manimi susitikti...

— Bijau?

— ... Po to, kai nieko nesakiusi, pabėgote iš Venecijos. Mano mieloji Beatriče, su draugais, kurie nesigaili jėgų ir stengiasi jums padėti, šitaip nesielgiama, — jo balse girdėjosi priekaištas. — Dėkokite Dievui, kad aš pykčio užantyje nenešioju. Jei būsite man maloni, viską pamiršiu.

Jis paėmė jos ranką ir, nepaisydamas vos juntamo

priešinimosi, pakėlė prie lūpų. Beatričė tuoj pat ištraukė ranką ir abejingai atsakė:

— Nemaniau turinti jums atsiskaityti. Nesu skolinga. Jūs pasiūlėte sandėrį... nešvarų sandėrį. Štai ir viskas.

— Koks nedėkingumas! Ir kaip iškreipiate tiesą, — nė kiek nesutrikęs, toliau kalbėjo don Ramonas. — Nors jūs ir nieko nepažadėjote, aš padariau viską, ką galėjau. Pasimačiau su dožu. Nusikalsdamas pasiuntinio savigarbai, prašiau paleisti iš kalėjimo jūsų brolį ir net gavau dožo pažadą pasigailėti nelaimingojo Pablo. Gaila, po mūsų pokalbio paaiškėjo naujos aplinkybės. Ir kadangi Pablo byla susijusi su valstybės saugumu, dožas negalėjo įvykdyti duotojo žodžio. O jūs net nepadėkojote man už pastangas. Pasielgėte negerai, Beatriče, išdūmusi iš Venecijos man nieko nepasakiusi. Ir šitaip pasielgėte po to, kai aš darbais įrodžiau esąs jums atsidavęs.

— Naudodamasis mano nelaime, ieškojote vien asmeninės naudos, — priminė ji. — Bet dabar visa tai jau praeityje.

— Puikiai pasakėte. Užverskite tą lapą ir pagalvokite apie ateitį.

— Bus geriau, don Ramonai, — šaltai atsakė ji, — jei tuoj pat suvoksite, kad jums nėra vietos mano ateityje, kaip ir man — jūsų.

— Tuo patikėjus, plyštų mano širdis.

— Tegu ji plyšta greičiau, arba išeikite. Esate pernelyg įžūlus.

— Nejaugi jums atrodau toks baisiai šlykštus? — jis vis dar šypsojosi, ir dabar toji šypsena Beatričę jau gąsdino.

O don Ramonas pasitraukė kėdę, atsisėdo ir užmetė koją ant kojos.

— Jūs, regis, neišgirdote, ką sakiau. Aš prašiau, kad išeitumėte.

Don Ramonas palingavo galva, visa savo esybe reikšdamas apgailestavimą.

— Su senais draugais šitaip nesielgiama. Tuo labiau su tais, kurie gali padėti ir dabar, kaip padėjo anksčiau.

— Aš neprašau jūsų pagalbos, don Ramonai, ir jos nėsu reikalinga.

— Be reikalo taip manote. Spektaklis, kuriame vaidinate, gana rizikingas. Dėl kai kurių šventųjų gyvenimo traktuotės... Kai kas gali susimąstyti, ar tik čia ne erezija? O scenos, kuriose jūs dalyvaujate, gali pasirodyti net šventvagiškos. Sprendimus šiais klausimais priima Šventieji rūmai, o Zagartė, be viso kito, dar ir moriskas. Gal jus nubaustų tik vieša atgaila, nors kas žino? Gal Šventieji rūmai nuspręstų, kad jūsų kaltė kur kas didesnė? Manau, dabar pradedate suprasti, kaip tokioje situacijoje reikalingas ištikimas draugas, pasiruošęs jus užstoti?

Don Ramonas, matydamas mirtinai išblyškusį Beatričės veidą, nusišypsojo.

— Kaip gi mane galėtumėte užtarti? — paklausė ji.

— Norite žinoti, kuo galėsiu jums padėti? Atleiskite, — jis atsisagstė durtinį, kad ji pamatytų ant liemenės išsiuvinėtą raudoną durklą su kalavijo formos rankenėle. — Turiu nemažą įtaką šventojo Domininko ordinui. O mano dėdė, frėjas Pedras Martinesas de Barijas — vyriausiasis Kordobos inkvizitorius. Mano paliudijimas jums gali būti patikima apsauga. Dabar tikriausiai suprantate, kad...

— Kad jūsų dėka galiu būti išgelbėta lygiai kaip ir pražudyta. Šitą aš turiu suprasti, ar ne, don Ramonai? Būkime atviri.

Paniekos kupinas jos žvilgsnis susidūrė su geraširdiška grafo šypsena.

— Ko taip supykote? Aš tik pateikiau įrodymus, kad savo nusistatymą dėl jūsų nepakeičiau, — ir tarsi skubėda-

mas pridūrė: — Venecijoje jūs pavertėte niekais pačias šviesiausias mano viltis. Nesu pratęs pasiduoti be kovos. Ir niekada neatsisakau nuo to, ką nusprendžiau, — jis atsistojo ir žengė prie Beatričės. Dabar don Ramono balsas jau skambėjo maldaujančiai: — Beatriče, kodėl verčiate mane griebtis tokių priemonių? Juk pakaktų vieno žodžio, ir visi mano turtai atsidurtų prie jūsų kojų!

Už durų pasigirdęs triukšmas privertė jį užsičiaupti. „Bet aš sakau jūsų malonybei, kad pas ją eiti negalima!" — kliegė Zagartė. „Šalin iš kelio, Zagarte! Traukis iš kelio!" — atrėžė vyriškas balsas. Durys atsilapojo, ir už slenksčio išdygo vyras, apsirengęs juodu, auksu siuvinėtu drabužiu.

Stojo nejauki tyla.

— Ko pageidaujate? — pirmas atsitokėjo don Ramonas.

Nepažįstamojo veidas pasidarė dar rūstesnis, antakiai suėjo krūvon virš plieninių akių.

— Senjore, ar girdite? Ko jums čia reikia? Kas jūs?

Kolonas uždarė duris.

— Kitaip formuluosime klausimą: kas jūs toks ir kokią teisę turite mane kamantinėti?

— Aš — grafas Arijas. — Don Ramonas tikėjosi, kad jo pavardė padarys įspūdį, bet apsiriko.

— Tai kas? Sprendžiant iš balso tono, jus galima palaikyti hercogu.

Don Ramonas negalėjo patikėti savo ausimis.

— Jūs akiplėša, senjore!

— Aš tik šiurkštumu atsakau į šiurkštumą. O atėjau pas damą. Jūs man nė per nago juodymą nerūpite.

— Bet juk matote — esate nekviestas svečias. Senjora Beatričė, jei pageidaus, jus priims kitą kartą, — jis mostelėjo ranka, parodydamas Kolonui duris.

Bet šis net nepajudėjo.

— Nesuprantu, kokią turite teisę čia įsakinėti?

— O laikas būtų suprasti. Aš nesu pratęs, kad mano įsakymai nebūtų vykdomi.

— Velniop jus ir jūsų įsakymus! Man nusispjauti, jie vykdomi ar ne, kad ir kas jūs būtumėte, — Kolonas pažvelgė į Beatričę. O ši, paskutinių don Ramono žodžių įgąsdinta, buvo pavirtusi į statulą.

— Aš pasirūpinsiu, kad jūs sužinotumėte, kas aš toks, — nerimo don Ramonas. — Ir jūs dar pasigailėsite dėl savo elgesio. Nešdinkitės! — don Ramonas vėl parodė duris. — Lauk! Tuoj pat!

Nekreipdamas į jį nė mažiausio dėmesio, Kolonas tebežiūrėjo į Beatričę.

— Eisiu ar liksiu priklauso nuo senjoros Beatričės.

Ji tarsi atgavo amą ir, šiurpdama iš baimės, sušuko: „O, išeikite, išeikite! Prašau jūsų, išeikite!"

Beatričės žodžiai skaudžiai dūrė Kolonui į širdį.

— Ar girdėjote? — tuoj pat suriko don Ramonas.

— Girdėjau, — lyg aidas atsakė Kolonas.

— Tai ko laukiate? Nešdinkitės iš čia, niekše!

Štai tada Kolonas ir nebeišvėrė. Tiesą sakant, jis jau seniai virte virė ir tik didžiausiomis valios pastangomis išoriškai atrodė ramus.

— Aš ne niekšas! — Kolonas nusiplėšė nuo galvos kepuraitę ir trenkė ja per išblyškusį don Ramono veidą. Šis atšoko. — Aš— Kolonas. Kristupas Kolonas! Ir kiekvienas paklaustas parodys kelią pas mane.

Don Ramonas paraudo iš įniršio:

— Jūs dar išgirsite galutinį mano žodį. Šėtonas iš pragaro! Tokiam reikia aplaužyti ragus! Ir aplaužysiu!

Bet durys jau užsitrenkė už Kolono nugaros. Don Ramonas išsprogino akis į Beatričę:

— Kas jis? Kas tas niekšas?

Beatričė vargais negalais nugalėjo kausčiusią baimę.

— Išeikite, — paliepė ji. — Palikite mane. Išeikite! Jau ir taip per jus prisikentėjau.

— Iš tikrųjų? Didysis Dieve ir visi šventieji! Per mane ji prisikentėjusi, a? Ką gi, nelieka nieko kito, tik žengti toliau. Iki galo. Pakelti prieš mane ranką! Prieš mane! — jis blaškėsi po kambarį. — Prisiekiu Dievu, tai buvo jo paskutinis smūgis!

Don Ramonas taip siuto, kad Beatričė iš baimės gūžėsi į kamuoliuką.

— Ką čia šnekate? — sušuko ji. — Ką dar sugalvojote?

— Sugalvojau? — don Ramonas piktai nusijuokė. — Mano žmonės žinos, ką daryti. Kai su juo pasiaiškins, vienu draugu turėsite mažiau.

Panikos apimta, Beatričė nutvėrė don Ramono ranką.

— Dievo Motina! Ką ketinate daryti?

— Dar nesupratote? Manote, galima palikti gyvą žmogų, kuris girsis man užvožęs?

— Rengiatės jį nužudyti! — aiktelėjo Beatričė.

Don Ramonas atidžiai pažvelgė į ją. Ūmai jo galvoje gimė naujas planas.

— Mes galime tai apsvarstyti, — ir jis timptelėjo Beatričę prie kanapos. — Prisėskime.

15 skyrius
PALIKIMAS

Kolonas lyg kulka išlėkė iš Zagartės smuklės. Kaktomuša susidūrė su diktu, puošniai apsirengusiu vyru. Šis be ceremonijų nutvėrė jį už rankos.

— Senjore Kristupai, kas atsitiko? Kur taip dumiate?

— Ne laikas plepėti! Ne laikas! Paleiskite mane! — Kolonas ištraukė ranką ir nurūko.

Roka, glostydamas pabarzdę, akimis palydėjo aukštą jūreivio figūrą. Jo veidas apniuko.

— Velnias! — burbtelėjo ir tvirtu žingsniu žengė pro vartus. Roka norėjo tikėti, kad ne Beatričė buvo tokio keisto Kolono elgesio priežastis.

Kirtęs kiemą, skubėdamas palipėjo laiptais, tačiau koridoriumi, vedančiu į Beatričės kambarius, jau tipeno ant pirštų galų. Prie durų apmirė ir pastatė ausis. Išgirdo vyrišką balsą:

— Pagaliau supraskite, dieviškoji Beatriče, kaip naudinga būti mano draugu ir kaip pavojinga — priešu.

Ši frazė bemat įtikino Roką, kad jis čia atsidūrė pačiu laiku.

Pabeldė į duris ir, nelaukęs kvietimo, jas stumtelėjo ir įėjo.

Beatričė, galvą nuleidusi, be galo nuliūdusi, sėdėjo ant kanapos. Virš jos lyg koks baisiausias voras kybojo — bent taip Rokai pasirodė — ilgšis don Ramonas.

Rokos veidas ištyso iš nuostabos.

— Teatleidžia man Dievas, tikriausiai sutrukdžiau. O, dovanokite man, senjora!

Žinoma, išeiti jis nė nemanė, o ir Beatričė nebūtų išleidusi. Ji lyg spyruoklės išmesta pašoko nuo kanapos. Merginos balsas skambėjo be galo džiaugsmingai:

— O, užeikite, užeikite. Jo šviesybė kaip tik jau rengėsi atsisveikinti.

Don Ramonas išraudo lyg burokas — ir dėl to, kad jam ir vėl sutrukdė, ir todėl, kad išvaro už durų. Jis krestelėjo galvą:

— Aš grįšiu patogesniu laiku. Kai jums netrukdys kiti svečiai.

Don Ramonas lūkuriavo, laukdamas, ką atsakys Beatričė, bet ji tylėjo, ir Ramonui neliko kas daryti, tik kreiptis į Roką, kurį paskutinį kartą matė dožo priimamajame.

— O, senjore... Aš juk jus pažįstu. Atvykote iš Venecijos...

Roka nusilenkė.

— Jūsų šviesybės nuostabi atmintis, — jis žinojo, kad mandagumas dar niekada niekam nepakenkė. — Aš tarnauju pas pasiuntinį.

— Pas pasiuntinį? Bet juk jūs — valstybinės inkvizicijos agentas!

Roka nė kiek nesutriko, nors tai, kaip klostėsi įvykiai, jam ėmė nebepatikti.

— O, aš tevykdžiau tik padienes specialias užduotis. O dabar tarnauju pas Venecijos respublikos pasiuntinį jų didenybių Kastilijos karalienės ir Aragono karaliaus rūmuose.

— Keistas paskyrimas, — don Ramonas primerkė akis. Pažvelgė į Beatričę ir vėl sužiuro į venecijietį. — Labai keistas.

— Mudu su Beatriče — seni draugai, — paaiškino Roka. — Dar nuo Venecijos laikų.

— Dėl to neabejoju. Nė kiek neabejoju. Bičiulystė su

Trejeto tarybos agentu gali būti labai naudinga. Net ir Kordobe. Šito negalima pamiršti.

— Senjore, aš juk sakiau, kad mano paskyrimas dirbti pasiuntinybėje niekaip nesusijęs su Trejeto taryba.

— Taip sakote, — don Ramonas vos vos šyptelėjo. — Bet... Ką gi, man, ko gero, metas.

Jis linktelėjo ir išėjo.

Beatričė ir Roka tylėdami žiūrėjo vienas į kitą. Kai don Ramono žingsniai nutilo koridoriaus tolybėje, Roka gūžtelėjo pečiais ir tarė:

— Velnioniškai nenusisekęs susitikimas. Įdomu, ką dabar galvoja tas balvonas? — Tačiau neėmė spėlioti, o paklausė, kas labiausiai rūpėjo: — Ar jis tau grasino?

— Ir dar kaip. Pareiškė, kad pagal jo įkurstymą mano vaidmenį spektaklyje gali paskelbti erezija arba šventvagyste. Jis — vyriausiojo Kordobos inkvizitoriaus sūnėnas ir turi didelę įtaką šventojo Domininko ordine. Gana vieno don Ramono žodžio, ir aš spirgėsiu ant laužo.

— Taip, įsigijai aistringą gerbėją, — sarkastiškai tarė Roka. — O kodėl išbėgo Kolonas? Kas atsitiko?

— Jiedu susivaidijo. Vienas kitam rėžė į akis, kas pakliuvo ant liežuvio. Ir šitas šėtonas prisiekė, kad jo žmonės perrėš Kolonui gerklę.

— Taip, taip! Vadinasi, jis moka pasinaudoti ir laužu, ir durklu. Daugiapusiškas ponas! Teks juo pasirūpinti, — Roka atidžiai pažvelgė į Beatričę. — Kolonas iš čia išbėgo labai įniršęs. Gal jis susipyko su tavimi per tą idiotą?

Beatričė dėl to irgi būgčiojo ir papasakojo viską, kaip buvo.

— Susitaikysite, kai tik Kolonas sužinos, kuo tas bjaurybė tau grasino.

— Reikia tuoj pat jam viską papasakoti. Tegu žino — gresia pavojus.

— Vadinasi, nori pati pas jį lėkti ir įspėti? Puiku.

Tokios progos negalima praleisti. Viskas turėtų eiti kaip sviestu tepta. Juk jį jau perpratai, ar ne?

— Taip, — atsiduso Beatričė.

— Tai eik. Tik nebūk tokia liūdna. Sėkmė pati mums plaukia į rankas, — ir aistringai tęsė: — Jis gyvena Kale Atajude, Bensabato namuose. Prisiekiu Dievu, don Ramonas, pats šito neįtardamas, mums gerai pasitarnavo. Negaišk, keliauk. Surask Koloną. Tikiuosi, tu bemat gausi tai, ko mums verkiant reikia.

Puiki perspektyva bemat pataisė Rokos nuotaiką. Bet jis ir vėl sunerimo, vos tik mesirui Galinui apsakė, kas atsitiko.

— Velnio padaras, — niršo, — lyg į tinklą įlėkusi kamanė, sujaukė visus mūsų planus!

Juodbruvame Galino veide nesujudėjo nė viena raukšlelė. Jis sėdėjo prie stalo ir Trejeto tarybai rengė eilinį raportą.

— Ne laiku apsireiškė tas don Ramonas. Pavojingas tipas. Labai pavojingas. Laimei, viską sužinojome, kol nespėjo pakenkti.

— O ką dabar daryti? Jis atpažino mane kaip inkvizicijos agentą. Dar daugiau, pamanė, kad Beatričė taip pat agentė ir dirba drauge su manimi. Vargu ar don Ramonas laikys tai paslaptyje. Tarstelės dėdulei nors vieną žodį, ir mums teks aiškintis.

— Manai, aš to nežinau? Tai, kad jis įsiterpė tarp Kolono ir Beatričės — niekis. Kolonas įsimylėjęs, ir toji žaizda greitai užgis. Bet jeigu Beatričę ir tave areštuos kaip Venecijos šnipus?.. — jis gūžtelėjo pečiais. — Gerai palyginai Ramoną su kamane, įlėkusia į voratinklį, — Galinas atsišliejo į kėdės atkaltę ir susimąstė. — O, kaip jis mums trukdo, šitas don Ramonas de Agilaras, kuriam nepageidaujamą žmogų pasiųsti į laužą ar bakstelėti durklu — gry-

ni niekai. — Galinas atsiduso. — Ar žinai, kur gyvena tas kvailys?

— Sužinoti nesunku. Bet kas iš to?

Galinas vėl palinko prie stalo.

— Man atrodo, aš jau žinau, ką daryti, — pasitraukė švarų popieriaus lapą, kyštelėjo į rašalą plunksną. — Palauk, — parašė keletą žodžių. — Štai, — ir popierių padavė Rokai.

Šis perskaitė:

„Mano pone!

Jūs palikote mane tokioje baimėje, kad negaliu sau rasti vietos. Neįstengsiu užmigti, kol su jumis nesusitaikysiu. Maldauju jūsų tuojau pat ateiti pas mane, ir patikėkite — jūsų nuolanki tarnaitė, bučiuojanti jūsų rankas, bus nuolanki".

Roka susiraukė:

— Mintis protinga, bet braižas?

— Nejaugi manai, kad Beatričė kada nors jam rašė?

— Vargu. Žinoma, nerašė, — Roka grąžino popierių Galinui. — Trūksta jos parašo.

Galinas papurtė galvą, jo lūpose sušvito vos pastebima šypsena.

— Kam reikia, supras ir be parašo. O kitiems nėra ko išsiduoti, — jis sulankstė lapą, užantspaudavo vašku, užrašė gavėjo vardą. — O dabar paliepk atnešti vakarienę. Laiškas tegu paguli.

Tuo laiku, kai Kordobos gyventojai ruošėsi eiti miegoti ir siaurose gatvelėse begalėjai sutikti tik retą praeivį, juodu burnusu apsigobęs vyriškis Rondoje pasibeldė į maurų rūmų vartus. Vartininkui pasakė atnešęs skubų pranešimą, kurį turįs teisę įteikti tik don Ramonui de Agilarui.

Vartininkas įleido jį į kiemą. Vienintelis žibintas apšvietė trykštantį fontaną. Vyras prigludo prie sienos. Čia jį ir užtiko don Ramonas.

— Kokį pranešimą atnešei?

Vyras tylėdamas ištiesė keturlinkai sulenktą popieriaus lapą.

Don Ramonas nuplėšė antspaudą ir žibinto šviesoje perskaitė laiškelį. Jo akys sužibo, skruostus išmušė raudonos dėmės.

— Gonsalai, skrybėlę ir apsiaustą! — įsakė.

— Ar aš galiu eiti, jūsų šviesybe? — sumurmėjo pasiuntinys.

— Taip. Ne, palauk.

Vartininkas apsiaustu apgaubė savo pono pečius.

— Gal pašaukti Salvadorą ar Martiną, kad palydėtų jūsų šviesybę?

— Ne. Mane palydės jis, — don Ramonas mostelėjo galva, parodydamas burnusuotą vyriškį. — Galimas daiktas, grįšiu tik išaušus. Duokš ginklą.

Vartininkas padavė diržą su špaga ir durklu. Įsakęs pasiuntiniui sekti iš paskos, don Ramonas išslinko pro vartus. Jiedu žingsniavo plačia gatve. Tyrame danguje aiškiai švietė žvaigždės, virš horizonto kybojo siauras mėnulio pjautuvas. Nakties tylą tetrikdė žingsnių garsas ir kažkur tolėliau skambanti gitara.

Don Ramonas pasuko į kairę, prie milžiniško, maurų pastatyto tilto per Gvadalkvivyrą. Šešios tilto arkos atrodė kaip juodos skylės. Don Ramonas skrido tarsi ant sparnų, negalvodamas apie nieką kitą, tik apie tai, kas buvo parašyta laiškelyje.

Nors Beatričė apie laišką nė nenutuokė, jo autorius pakankamai teisingai atspėjo merginos nuotaiką. Beatričę nuliūdino ne tiek ginčas su Kolonu, kiek baimė dėl jo gyvybės. Ji neabejojo, kad don Ramonas iš tikrųjų gali įsakyti susidoroti su jūrininku.

Tiesa, Roka pažadėjo viską sutvarkyti. Bet kaip jis

galėjo paveikti tokį visagalį žmogų, koks buvo grafas Arijas?

Beatričę krėtė šiurpas vien pagalvojus apie tai, kas gali atsitikti Kolonui, ir pylė karštis įsivaizdavus, ką jis mano apie ją tą valandą. Taigi Beatričė nerado kitos išeities, tik nedelsiant eiti pas Koloną ir pasiaiškinti. Nieko nepasakiusi tarnaitei, išdūmė į gatvę, nė negalvodama apie pavojų, kuris gali ištikti vienišą moterį. Kalje Atajudas buvo netoli. Keli sutikti praeiviai į ją nekreipė nė menkiausio dėmesio.

Prie Bensabato namo durų ji timptelėjo skambučio grandinę. Viduje melodingai sužvangčiojo. Durys atsidarė, Bensabatas, truputį kilstelėjęs prikyštę, peržengė slenkstį ir įsmeigė akis į tamsą.

— Aš ieškau senjoro Kolono. Skubus reikalas, — uždususi po skubaus ėjimo, išpyškino Beatričė.

— Senjoro Kolono? Supratau. — Sukvakčiojo Bensabatas ir atvėrė vartus. — Užeikite. Užeikite, — ir parodė kairiąsias duris. — Lipkite laiptais į viršų. Jis ten.

Beatričė padėkojo, atvėrė parodytąsias duris, užbėgo laipteliais, pasibeldė.

— Prašom! — išgirdo.

Ji pastūmė duris — jos lengvai atsivėrė.

Kolonas, vienmarškinis, tik su bridžo kelnėmis, sėdėjo prie stalo. Molio žvakidėse ryškiai degė dvi žvakės, priešais jį gulėjo žemėlapis, kuriame kažką braižė juodu rašalu. Teisingiau sakant, rengėsi braižyti, nes rašalas išdžiūvo ant plunksnos — visą laiką prieš jo akis šmėkščiojo baimės iškreiptas Beatričės veidas, ausyse skambėjo jos balsas: „Išeikite! Išeikite!“

Išgirdęs durų girgždesį, jis atsigręžė ir pamanė esąs vis dar vizijų valioje. Tarpdury stovėjo Beatričė.

Kolonas metė plunksną, pašoko.

— Ar galiu įeiti? — nelaukdama atsakymo, ji peržengė slenkstį ir uždarė duris.

Jie stovėjo vienas priešais kitą ir žiūrėjo vienas į kitą — teskyrė tik stalas. Beatričės lūpos virpėjo, Kolonas laukė — pažiūrėti ramus, net rūstus. Pagaliau Beatričė sukaupė visą valią ir prabilo:

— Jūs suprantate... juk suprantate?.. Kodėl paprašiau išeiti... Jūs matėte... ar ne?.. Kokioje būklėje buvau.

Kolonas nesugebėjo nuslėpti nuoskaudos:

— Aš puikiai suprantu, kad tokios kaip jūs pirmenybę skiria ispanų grandams.

— Tokios kaip aš! Kuo mane laikote? Tiek to, tai visai nesvarbu. Norite nubausti mane už įžeidimą. Man atrodo, jūs manote, kad įžeidžiau...

— Ką reiškia „man atrodo“?

— Tai ir reiškia: jeigu manimi tikėtumėte, kitaip elgtumėtės. Nejaugi taip sunku suprasti, kad šitaip elgiausi tik todėl, kad labai baiminausi dėl jūsų.

— Aš nieko nebijau.

— Nieko? Duok Dieve! Manote, jeigu jums negrėstų pavojus, būčiau čia atėjusi?

— Aš jau savęs klausiu — ko atėjote?

Jos žodžiai liejosi lyg audringas srautas:

— Norėdama jus perspėti. Tas žmogus išeidamas prisiekė pasamdyti žudiką, kuris susidorotų su jumis. Ar žinote, kas jis? Piktas, žiaurus, jo sąžinė neverta nė skatiko. Nesitaikstantis su niekuo, kad tik pasiektų savo. Štai kodėl atėjau. Noriu įspėti, kad būtumėte atsargus.

Kolonas susimąstęs žvelgė į ją.

— Labai apsirinkate, jei manote, kad esu jo sugulovė. Jeigu taip būtų iš tikrųjų, vargu ar būčiau pas jus atbėgusi. O, bet argi pats nematote? — aistringai sušuko ji. — Tada labiau už viską norėjau, kad liktumėte su manimi, su jumis man būtų buvę kur kas ramiau, bet aš šūktelėjau: „Išeiki-

te!“ — nes bijojau dėl jūsų gyvybės. Nejaugi šito nesuprantate?

Po tų žodžių Kolonas nebeištvėrė. Dviem šuoliais atsidūrė prie Beatričės ir priglaudė ją prie savęs.

— Kartais aš būnu tikras bukagalvis, — atgailaudamas burbėjo. — Tikras bukagalvis. Netekęs proto, užpykau ant jūsų. Kaip žiauriai apsirikau! Juk nusprendžiau, kad jūs atmetėte mano širdies pasiūlymą.

— Sprendėte tik iš to, ką pamatėte. Štai kodėl aš atskubėjau.

— Man derėjo tikėti ne tik akimis.

— Taip, — pritarė Beatričė, — jums derėjo suprasti, kad tapote vienos neteisybės, kurios mane persekioja visą gyvenimą, liudininku.

— Gal jums vertėtų pakeisti gyvenimo būdą?

— Apie tai jau kalbėjote. Bet aš aktorė. Scena mane maitina. Ir kito pasirinkimo neturiu, nebent eičiau į vienuolyną.

— Jūs gimusi ne vienuolynui.

— Argi žinau, kam gimusi? Aš negimusi ir skurdui. Bet likimas į jį įstūmė, ir išsikapstyti neturiu jokios vilties.

— Nekalbėkite taip, Beatriče, — ryžtingai pareiškė Kolonas. — Tas don Ramonas akivaizdžiai man parodė, kuo jums gresia toks gyvenimas. Dievas regi, dabar aš negaliu pasiūlyti nieko, išskyrus savo meilę. Bet netrukus viskas pasikeis, ir visus savo turtus aš padėsiu prie jūsų kojų, Beatriče. Mano pavardė, jeigu ją turėsite, apsaugos nuo visų negandų.

— Jeigu ją turėsiu? — paklausė, tarsi nesuprasdama, apie ką jis kalba.

— Jeigu tapsite mano žmona, mano mieloji.

Kolonas pajuto — jos kūnas sudrebėjo. Ilgokai patylėjusi, Beatričė atsakė:

— Siūlote man tapti jūsų žmona! — Išsivadavusi iš jo rankų, pasitraukė tolėliau. Jos akyse sustingo skausmas. — Bet ką jūs apie mane žinote?

Tas klausimas Koloną suglumino.

— Aš žinau, kad jūs — mano moteris, kad aš jus myliu, Beatriče.

— Dieve, saugok mane! — sušuko ji.

— Beatriče! — Kolonas žengė arčiau ir ištiesė rankas. Ji atšoko dar toliau.

— Ne, ne! — Beatričė apsigręžė ir netvirtu žingsniu lyg neregė pasuko prie kanapos. Griuvo ant jos tarsi pakirstom kojom ir bejėgiškai sunėrė ant kelių rankas. — Tai neįmanoma, Kristupai. Neįmanoma.

Visiškai nebetekęs nuovokos, jis priėjo, pasilenkė prie jos:

— Neįmanoma?

— Nežinau, ką galėčiau padaryti, kad tik įstengčiau eiti su jumis prie altoriaus! Jūsų žodis — brangiausia, ką esu patyrusi. Aš — jūsų, Kristupai, iki paskutinio atodūsio jūsų. Aš mylėsiu jus ir tarnausiu jums visą gyvenimą.

— Bet jeigu taip...

— Aš ištekėjusi, Kristupai.

Jis staiga atšlijo.

— Ištekėjusi! Jūs ištekėjus?

— Vyro neturiu. Tai vienintelė malonė, kurią man padovanojo likimas. Žmogus, kurio žmona tapau, atlieka bausmę iki gyvos galvos Kastilijos karalienės galerose. Paleistuvis gavo, ko buvo nusipelnęs, — kėsinosi nudurti žmogų, su kuriuo susivaidijo dėl prostitutės. Laimei, tas žmogus liko gyvas. Dėl to ir dar todėl, kad nuolat trūksta irklininkų, Enrikei dovanojo gyvybę. Jis bus galerininku iki mirties. Bet mudu bažnyčios surišti, taigi... — ji skėstelėjo rankomis ir vėl apglėbė kelius.

Beatričės žodžių sujaudintas, Kolonas atsisėdo šalia, uždėjo ranką ant jos peties, priglaudė prie savęs:

— Vargšelė! Kaip jus paguosti?

— Nereikia, Kristupai. Nereikia. Bus geriausia, jeigu leisite man išeiti. Išeiti iš jūsų gyvenimo. Tarsi niekada nė nebūtume susitikę.

— Ne, nė už ką! Niekada! Nors ir negalite tapti mano žmona, aš vis tiek jumis rūpinsiuos. Dar daugiau — dabar aš supratau, kaip tai būtina.

— Ak, jeigu jūs tik žinotumėte! Jeigu viską žinotumėte. Paklausykite...

Bet Kolonas neleido jai kalbėti:

— Jau ir taip žinau. Daugiau negu norėčiau. Aš žinau, kad myliu jus, o jūs prisipažinote mylinti mane.

— Tai tiesa. Bet...

— Visa kita neturi nė mažiausios reikšmės. Aš sakiau, kad kol kas neturiu jokio turto. Bet tikiu esąs prie didelių atradimų slenksčio, ir netrukus man priklausys neaprėpiamos žemės. Ir mano turtai leis jums užimti tokią padėtį, kokios jūs, be abejo, nusipelnėte. — Kolonas stipriai ją prispaudė prie krūtinės. — Beatriče! — ir godžiai pabučiavo į lūpas.

Beatričė ir vėl sunerimo.

— Leiskite man išeiti! — maldavo. — Leiskite išeiti. Paleiskite mane.

Paklusęs Kolonas pasitraukė tolėliau.

— Aš tuoj užsimesiu apsiaustą ir jus palydėsiu.

Beatričė nutvėrė jo ranką ir neleido atsistoti.

— Ne! — sušuko. — Argi pamiršote, ko atėjau? Kas privertė mane atbėgti pas jus? Nė už ką neleisiu jums vienam vaikščioti tamsiomis gatvėmis.

— Tai bent! — nusijuokė Kolonas.

— Aš nejuokauju. Jūs nepažįstate grafo Arijo. O einant pas jus, man pasirodė, jog prie vartų sukiojosi du įtar-

tini tipai. Nežinau, ar tai don Ramono pasiųsti žudikai, bet jų bijau.

— Pasiimsiu ginklą, — Kolonas pabandė ją nuraminti.

— Dieną ginklas gal ir padėtų. Tik ne naktį. Pažadėkite man, kad daugiau niekada nevaikščiosite vienas.

— Gana sunku laikytis tokio pažado.

— Pažadėkite, — reikalavo Beatričė. — Pažadėkite, jeigu mane mylite. Jeigu jums kas nors atsitiktų, kur aš berasčiau gynėją?

— Ar tokį, kurį jūs pati ginate? — Kolonas nusijuokė. — Nieko sau gynėjas!

Šypsojosi neilgai. Vėl apniko neramios mintys. Iš tiesų: o kas pasirūpintų Beatriče, jeigu jį nužudytų? O taip gali atsitikti, jeigu tik don Ramonas... Ką daryti, kad Beatričė neliktų viena? Sprendimą netrukus rado:

— Klausykite, Beatriče. Prieš jums išeinant, noriu štai ką pasakyti. Dėl don Ramono nepergyvenkite, aš mokėsiu apsiginti. Bet šiaip ar taip man priminėte, kad esu mirtingas ir turiu imtis kai kurių atsargumo priemonių.

Jis priėjo prie madonos paveikslo, nukabino jį ir iš nedidelės nišos sienoje ištraukė raktą. Atrakino palangėje stovinčią skrynią, atvožė dangtį ir išėmė kokio pusjardžio ilgio ir gal pėdos pločio skardos dėžutę.

— Matote?

Beatričė tylėdama linktelėjo.

Kolonas padėjo dėžutę į vietą, nuleido skrynios dangtį, užrakino, grįžo prie kanapos ir vėl atsisėdo šalia Beatričės.

— Tai mano palikimas, kurį skiriu jums. Dėžutėje visas mano turtas. Bet jo kaina gali būti labai aukšta. Ten yra žemėlapis, o prie jo — išsamus argumentų ir faktų, kuriais remiantis jis nubraižytas, aprašymas.

Beatričė apmirė, pirštai susigniaužė į kumštelius.

— Jeigu man kas nors atsitiktų, Beatriče, turite štai ką padaryti, — toliau kalbėjo Kolonas. — Paimti šią dėželę ir nunešti don Luisui de Santancheliui, Aragono iždininkui. Aš pasakysiu Bensabatui — jeigu kartais numirčiau, tik jūs turite teisę tvarkytis su visais mano daiktais.

Beatričė suspaudė jo ranką.

— Ne, ne! — sušuko.

— Palaukite, leiskite man viską pasakyti. Prie žemėlapio pridėsiu laišką don Luisui de Santancheliui, paliepdamas parduoti žemėlapį jų didenybėms, kad su jo pagalba kas nors atrastų naujas žemes, kurios atneštų garbę ir turtus Ispanijai. Esu įsitikinęs, don Luisas už žemėlapį paims gerą kainą. Pusė tų pinigų leis jums pasiturinčiai gyventi. Kita pusė atiteks mano mažajam sūnui. Dabar jis Palose, La Rabido vienuolyne.

— Dievo Motina! — Beatričė sušuko taip graudulingai, kad Kolonas krūptelėjo.

Jos akys pavirto juodais ežerais baltame lyg kreida veide. Tik trumpą akimirką Beatričė atlaikė jo žvilgsnį. Nuleidusi galvą, ėmė raudoti.

Kolonas nieko nesuprato.

— Kodėl verki, Beatriče? Kodėl? — jis švelniai ją apkabino. — Kam tos ašaros? Tai tik pačios būtiniausios saugumo priemonės. Žinoma, aš netikiu, kad man kas nors atsitiktų, bet jeigu... Ir aš negaliu nesirūpinti jumis...

— Man gėda, — raudojo ji. — Baisi gėda.

— Gėda? Ko čia gėdytis?

— Aš juk tokia netikusi!

Kolonas tik dar stipriau priglaudė ją prie savęs:

— Man jūs brangesnė už visas Indijos brangenybes.

— Nieko nesupratote, — ji kilstelėjo galvą. Staiga rankomis apsivijo Kristupo kaklą ir priglaudė galvą prie jo krūtinės.

16 skyrius
DIEVO KŪNO ŠVENTĖS IŠVAKARĖSE

Kolonas atidarė duris, ir Bensabatas, kaip visuomet brūžuodamas kojomis, į svečio kambarį įnešė varinį padėklą su pusryčiais: duona, sūris, alyvuogės, datulės ir ąsotis su stipria malaga.

Padėjęs padėklą ant stalo kraštelio — ant jo tebegulėjo žemėlapis, — senis apsižvalgė ir bemat pastebėjo mėlyną moterišką apsiaustą, numestą ant kanapos. Abejingiausiom akim pažiūrėjo į Koloną, stovintį vien su baltiniais ir bridžo kelnėmis. Linktelėjęs tarė:

— Labas rytas, senjore Kolonai.

— Labas rytas, Chuanai.

Bensabatas mostelėjo galva į padėklą:

— Čia jūsų pusryčiai ir laiškas, kurį per pasiuntinį atsiuntė don Luisas de Santanchelis.

Kolonas linktelėjo. Bensabatas mindžikuodamas vis žvilgčiojo į portjera užtrauktą nišą, kur buvo lova.

— Ar daugiau nieko nepageidaujate, senjore?

— Daugiau nieko, Chuanai.

— Taigi girdėjau naujienų! Kalba, kad jų didenybės po dienos ar dviejų paliks Kordobą ir patrauks į Vegą. Ten jau atvykęs kariuomenės papildymas. Karas įžengia į lemiamą stadiją. Taip pat girdėjau šnekant — dar iki Kalėdų krikščionių kryžius pakeis pusmėnulį virš Granados sienų.

— Žinoma! — išsiblaškęs atsakė Kolonas. Jis norėjo, kad Bensabatas greičiau išeitų.

— Yra ir blogų naujienų, — nesiliovė siuvėjas. — Šįryt iš upės ištraukė idalgą, perskelta galva, nebegyvą kaip

Machometą. Labai garsų idalgą, grafą Ariją, Kordobos vyriausiojo inkvizitoriaus sūnėną.

Kolonas pajuto pašėlusiai besidaužančią širdį. Išgirdo, — o gal tik pasirodė? — aiktelint už portjeros. Tačiau išrodė visiškai ramus, o apykurtis Bensabatas, žinoma, nieko negirdėjo.

— Vargšelis, — atsiduso Kolonas. — Viešpatie, pasigailėk jo sielos.

— Amen, senjore! Amen! — siuvėjas persižegnojo kaip reikalavo naujoji religija. — Kol kas neaišku, ar galvą jis persiskėlė krisdamas, ar pirma jam trinktelėjo per makaulę, o jau po to įmetė į upę. Didis ponas buvo grafas Arijas. Protingas, išsilavinęs. Jo labai mums trūks.

— Be abejo, — linktelėjo Kolonas ir paėmė nuo padėklo laišką. — Galite eiti, Chuanai.

Bensabatas, pagaliau supratęs, kad jis čia nereikalingas, išėjo iš kambario.

Vos tik užsivėrė durys, atsitraukė portjera, ir iš nišos iššoko Beatričė.

— Aš viską girdėjau, — jos akys buvo kupinos išgąsčio.

— Grafas Arijas, — jis pažvelgė į Beatričės galvelę, prigludusią prie jo peties, ir apglėbė moterį. — Vargšelis. Užsakysiu mišias už jo sielą. Jeigu ne grafas Arijas, vakar nebūtum pas mane atėjusi.

— Dabar mes puikiai žinome, kad išvengti to, kas įvyko, mudviem vis tiek nebūtų pasisekę.

— Iš tikrųjų, nebūtų pavykę, bet dabar tai atsitiko anksčiau. O gal gailiesi?

— Ne, — nuoširdžiai atsakė Beatričė. — Ir niekada nesigailėsiu.

— Prisiekiu Viešpačiu, aš pasistengsiu, kad neturėtum priežasties gailėtis, — Kolonas pasilenkė ir pabučiavo ją. — Dabar aš rūpinsiuos tavimi. Sėskis štai čia, — jis pa-

stūmė kėdę, žemėlapį nubloškė ant kanapos ir padėjo padėklą. — Pasistiprink, mano vaikeli. O Indija gali palaukti.

Jį užplūdo tokia begalinė energija kaip jaunystėje. Akys degė skaisčia ugnimi. Kolonas kalbėjo neužsičiaupdamas:

— Mano būstas varganas, bet vis šioks toks stogas virš galvos. Dabar čia ir tavo namai. Kai grįšiu iš Didžiojo Chano žemių, kur namus dengia auksu, persikelsi į rūmus, vertus tavo grožio. O kolei kas teks žibėti lyg brangakmeniui paprastuose rėmeliuose.

Kolonas nutilo ir įpylė jai vyno.

— Ko tokia rimta, Beatriče?

— Klausydamasi tavo žodžių, norom nenorom surimtėji.

— Jeigu taip, tai verčiau patylėsiu. Aš noriu, kad nusišypsotum. O gal jautiesi nelaiminga? Gal nujauti bėdą, atsiduodama tokiam valkatai, koks aš esu?

— Mano mielasis! — sušuko ji. Panašios mintys jai nė galvon neatėjo.

— Jeigu tavo žodžius turiu suprasti, kad nieko nebijai, tai puiku, — Kolonas ėmė valgyti. Kramtydamas pilna burna, atplėšė laišką, ir jo akys sužibo dar labiau.

— Salamankos mokslininkai, apie kuriuos vakar pasakojau, jau atvyko į Kordobą. Jie paskelbs sprendimą dėl mano pasiūlymo. Turiu tuoj pat su jais pasimatyti. Jų didenybės geidauja, kad sužinočiau sprendimą dar prieš jiems išvykstant į Vegą. Ne rytoj, įspėja don Luisas, nes rytoj — Kristaus Kūno šventė. Ir... cha, cha!.. — gudrusis iždininkas pataria man dalyvauti procesijoje su žvakele rankoje ir tokiu būdu prisimeilinti teologams, kurie irgi įtraukti į aukštąją komisiją. Teologai, sprendžiantys apie kosmografiją... Juokas, ir tiek! Pasijuokime, Beatriče! Visa tai taip įdomu, lygiai kaip išvysti kosmografą, sakantį pamokslą prieš autodafė.

Nors ir labai stengėsi, pralinksminti Beatričę jam taip ir nepavyko. Ji mažai valgė ir gėrė — moters mintys, atrodė, klajojo kažkur toli toli. Ir galiausiai Kolonas tiesiai paklausė:

— Kas tave slegia, Beatriče?

Vargais negalais išspaudusi šypseną, atsakė:

— Vien širdgėla, kad jau laikas išeiti. Juk išaušo diena. Zagartė ims nerimauti, — ji atsistojo.

Kolonas padėjo apsivilkti apsiaustą.

— Kada vėl tave išvysiu, mano mieloji?

— Kai tik panorėsi. Aš lauksiu tavęs ateinant.

— Mes dar tiek daug turime vienas kitam pasakyti. Tiek daug, kad man atrodo, mes niekada neišsikalbėsime.

Jis pabučiavo Beatričę, ir ši, užsismaukusi gobtuvą, išėjo.

Skubiu žingsniu įpuolusi pro Zagartės užeigos vartus, kirto tuščią kiemą, palipo laiptais, atidarė savo kambario duris, peržengė slenkstį ir vos ištvėrė nesušukusi — prie stalo sėdėjo žmogus. Nelauktas svečias pakėlė galvą. Beatričė atpažino Galiną ir jai užtraukė kvapą.

— Ką čia veikiate? — pagaliau griežtai paklausė.

Galinas atsistojo, žengė prie jos:

— Tavęs lūkuriuoju, brangute. Ir nekantrauju pamatyti, ką man atnešei.

Šiurkštus jo balsas bemat sugrąžino Beatričę į realybę.

— Aš nieko neatnešiau, — sušvokštė ji

— Kaip tai — nieko? — mažos Galino akys įsisiurbė į Beatričės veidą. — Ką reiškia „nieko"? Uždaryk duris, — įsakė Galinas. Jo žvilgsnis hipnotizavo Beatričę, ir ji paklusniai įvykdė įsakymą. — Kaip gi taip, mano mergužėle? Nubėgai pas jį įspėti dėl galimos bėdos, o pasilikai nakčiai, kad jis galėtų tau atsidėkoti. Laiko dykai juk neleidai. — Jis nutilo. — Na?

— Kartoju, aš nieko jums neatnešiau.

— Aha! — Galinas priėjo prie pat jos. — Ir kodėl taip iššaukiančiai su manimi elgies? Ką tai reiškia? — jis skaudžiai suspaudė jos ranką. Galino akys piktai žvilgėjo. — Ar tik ne pati įpuolei į tą duobę, kurią jam iškasei? Ar tik nepasidavei jausmams? Ar tik nepalikai mūsų kvailių vietoje?

— Paleiskite ranką! — šūktelėjo Beatričė.

Galinas ne paleido, o pasišlykštėdamas tiesiog mestelėjo.

— Kvaila šliundra! Štai ir susilaukiau atsakymo. Jau įtariau, kad kažkas negerai. Kai tik Roka papasakojo apie tavo išgąstį, grafui Arijui pagrasinus prignybti niekšelį jūrininką.

— Juk grafą jūs nužudėte, — dusliai tarė Beatričė.

Galinas pažvelgė paniekos kupinu žvilgsniu.

-Manyk, ką nori. Bet tylėk, jei brangini savo gyvenimą. O geriausiai — pamiršk tai. Ir prisimink brolį, pūvantį požemyje. Tu ir tik tu viena kalta dėl to, kad jis kenčia.

Nieko nebeatsakiusi, mirtinai išblyškusi, Beatričė priėjo prie kanapos ir griuvo ant jos. O Galinas vis mygė ir mygė:

— Ar tik nenori mums pasakyti, kad tave apgavo? Kad užmokėjai nustatytą kainą, patenkinai niekšelio aistrą ir nieko nepešei? Ar taip?

— O, koks vis dėlto esate niekšas! Niekšas! Niekšas!

— Man visiškai nesvarbu, koks tau atrodau, bet turiu žinoti tikrąją padėtį. Ar sočiai atsidavusi nieko nepelnei? Kodėl? Aš noriu žinoti, ar mes vis tebemindžikuojame vietoje, ar šiek tiek priartėjome prie tikslo?

Galinas pasilenkė prie pat jos ir vėl malė. Dabar jo balse nebebuvo justi nė menkiausio grasinimo:

— Asmeniškai man nesvarbu, kas atsitiks tavo broliui. Tačiau elkis su mumis dorai. Neeikvok mūsų laiko,

jeigu nebeturi noro jo išgelbėti, jeigu nutarei atiduoti jį į įstatymo rankas. O pagal įstatymą, kaip žinai, jo laukia arba galera, arba budelis.

— Pablai! Pablai! — sušuko ji.

— Na?

Prieštaringų jausmų draskoma, Beatričė niekaip negalėjo pasirinkti vieno iš dviejų, priešais ją esančių takų. Ir vienas, ir kitas vedė į išdavystę, vienas — brolio, kitas — mylimojo. Pakliuvusi aklavietėn ir nebežinodama, kurį pasirinkti, tegalvojo tik apie tai, kaip laimėti laiko.

— Palaukite, palaukite, — Beatričė rankomis susiėmė galvą. — Jūs reikalaujate neįmanomo. Kaip galėjau paimti žemėlapį? Juk Kolonas iš kambario nė žingsnio nežengė!

Jeigu ji būtų pažvelgusi į Galiną, iš jo akių būtų supratusi, kiek daug jam pasakė toji frazė. Galino balsas iš karto tapo švelnesnis:

— Iš tikrųjų? Vadinasi, dabar žinai, kur jis slepia žemėlapį, o tai jau šis tas. — Galinas nutilo ir atidžiai sekė Beatričę. Ši nesigynė, ir Galinas suprato atspėjęs. — Kada galėsi įlįsti į slėptuvę?

Ko gero, su šiuo klausimu jis paskubėjo.

— Niekada! — pašoko Beatričė. — Aš nevogsiu! Nevogsiu!

Jis garsiai atsiduso, norėdamas sutramdyti save, nesurikti. Ir šypsodamasis tęsė:

— Tiek vargo, ir viskas veltui! Tu nuėjai pakankamai toli, sužinojai, kur žemėlapis. Kodėl nežengus dar žingsnelio ir neišgelbėjus savo nelaimingojo brolio?

— Juk sakiau. Aš nevogsiu.

— Taip, sakei, — Galino šypsena tapo niūri. — Iš tikrųjų atsakei.

Bet ji jau nebesiklausė, ką Galinas dar sakė. O šis, kiek pastoviniavęs, vikriai apsisuko, perėjo kambarį ir din-

go už durų. Beatričė vis tebesėdėjo ant kušetės. Jos širdyje siautė liūdesys ir nerimas.

O Galinas grįžo į „Fonda del Lione" ir laukė Rokos. Šis atsirado tik po vidurdienio. Tuoj išklojo naujienas: iš Salamankos į rūmus atvykusi mokslininkų komisija, svarstymas prasidėsiąs netrukus. Ne rytoj, nes rytoj — Kristaus Kūno diena, o penktadienį ar šeštadienį, vėliausiai — kitą savaitę, kadangi jų didenybės skubančios į Vegą. Todėl veikti reikią nedelsiant. Beatričė privalanti šiandien pat gauti žemėlapį. Jau labai delsianti. Bet gal praėjusią naktį...

Roka nukando žodį, išvydęs apsiblaususį Galino veidą.

— Ji nedelsia. Ne. Viskas kur kas blogiau. Šita kvailė pati pakliuvo į savo užmestą tinklą.

Rokos akys iššoko iš orbitų.

Jis visokiausiais žodžiais ėmė koneveikti Beatričę, ir šitą prakeiksmų srautą Galinui pavyko nutraukti tik per didžiausią vargą.

— Palauk! Palauk! Nėra padėties be išeities! Ji žino, kur paslėptas žemėlapis.

— Jeigu žino, tai ne taip jau sunku priversti ją žengti ir kitą žingsnį.

— Ne taip sunku? Žinant jos būdą? Prievarta tik sustiprins jos ištikimybę Kolonui.

— O brolis?

— Meilė stipresnė už broliškumą. Argi nežinai? Mes turime būti kantrūs ir atsargūs. Sarazinas neatleis, jei neįvykdysime užduoties.

Roka valandėlę pagalvojo.

— Jeigu Beatričė žino, kur Kolonas slepia žemėlapį, vadinasi, jį matė. Taigi mes galime neabejoti — žemėlapis jo bute!

Galinas paniekinamai šyptelėjo:

— Taip, tu tikras išminties šaltinis!

Roka pašaipą praleido negirdom.

— Vadinasi, taip, — toliau kalbėjo jis. — Šansas mūsų rankose. Rytoj Kolonas dalyvaus iškilmingoje procesijoje. Vadinasi, pusę dienos jo butas bus tuščias. Per tą laiką mes spėsime išversti visus pašalius.

Galinas jau nebeabejojo sėkme:

— O kaip įeisime?

— Jeigu nerasime rakto, aš paprasčiausiai išlaušiu duris.

— O ką pasakys namo savininkas siuvėjas?

— Jo tai jau tikrai nebus. Nė vienas Kordobos atsivertėlis nepanorės sukelti įtarimo dėl priklausymo krikščionybei. Visi išdroš į šventę. Tokia laimė nedažnai pasitaiko.

Galinas neskubėdamas lingavo galva:

— Regis, tu visiškai teisus.

17 skyrius
DIEVO KŪNO ŠVENTĖ

Šviečiant karštai Andalūzijos saulei žmonių jūra užtvindė Mečetės Apelsinų kiemą. Dvariškiai, pasipuošę šilku ir brokatu, karininkai plienine ginkluote, riteriai purpuriniais ir mėlynais apsiaustais, juodi lyg varnai bažnyčios tarnai, raudonais, pilkais, baltais rūbais apsirengę vienuoliai, heroldai ir trimitininkai geltonais bei raudonais drabužiais... Visiems vadovavo Kordobos alkaldas don Miguelis de Eskobedas.

Pasauliečių ir dvasiškių ginčiai, žmonių kvailumas, organizatorių klaidos ėste ėdė minutes ir valandas, ir trimitininkai pagal alkaldo ženklą davė komandą pradėti iškilmes tik tada, kai saulė jau pasiekė zenitą ir karštis tapo nebepakenčiamas.

Tą pačią akimirką sugaudė katedros varpai, iškelti į minareto aukštybę, ir atsivėrė milžiniškos bronzinės šventyklos durys, skelbdamos šventės pradžią.

Juodais šarvais ir juodu šalmu pasidabinusiam alkaldui žengiant per kiemą, užsidegė žvakės.

Už raudonų sienų, tokių masyvių, kad atrodė — už jų tūno tvirtovė, o ne šventykla, laukė raiti algvasilai.

Don Miguelis užšoko ant žirgo. Paklusdami jo rankos mostui, raiteliai išsirikiavo į dvi eiles, suformuodami procesijos pradžią, ir žingine patraukė gatve, kurios pakraščius buvo nustoję miestelėnai. Aplinkinių namų gyventojai procesiją stebėjo pro langus ir iš balkonų.

Iš neaprėpiamos dangaus platybės sklindančios saulės šviesos nutvieksti algvasilai patraukė pirmyn. Pirmas iš

Apelsinų kiemo, nešdamas kryžių su nukryžiuotoju, išėjo vienuolis pranciškonas, o paskui jį — šešiasdešimt choristų, jaunais švelniais balsais giedančių „Vieni Creator Spiritus“. Po jų žygiavo Kordobo vyriausiasis inkvizitorius, o domininkonas nešė Šventųjų rūmų emblemą — alyvmedžio šakelėmis apipintą žalią kryžių ir nuogą kalaviją. Šalia vyriausiojo inkvizitoriaus žingsniavo domininkonų prioras, paskui save vesdamas penkiasdešimt poromis išrikiuotų vienuolių su degančiomis žvakėmis. Tada sekė tiek pat brolių pasauliečių — vien bajorų juodomis mantijomis su išsiuvinėtais šventojo Domininko raudonais kryžiais. Po jų lingavo dar viena emblema — ėjo šventojo Pranciškaus ordino vienuoliai. Ir galiausiai pro vartus išėjo heroldas ir šeši trimitininkai. Jie žengė pirma Ispanijos kardinolo. Šis jojo ant balto mulo, nuo galvos iki kojų — nuo batelio smaigalio iki plačiabrylės skrybėlės — visas ryškiai raudonai apsitaisęs. Tada pasipylė grumų ir pažų minia raudonomis livrėjomis.

Kardinolo pasirodymas buvo tarsi signalas stovintiems šaligatviuose. Žmonės puolė ant kelių, trokšdami gauti palaiminimą, kurį kardinolas dosniai dalijo dešine ranka, papuošta safyro žiedu — jo rango ženklu, užmautu ant raudonos pirštinės.

Miestelėnai kantriai klūpojo. Kamžą vilkįs vienuolyno tarnas, lydimas dviejų smilkytojų, ritmingai mojuojančių dūminančiais smilkytuvais, nešė varpą. Paskui juos plaukte plaukė milžiniškas auksinis baldakymas, kurį ant pauksuotų karčių laikė šeši Kalatravos riteriai. Prelatas, vilkįs auksu siuvinėtą arnotą, nešė auksinę monstranciją, o jį lydėjo keturi kunigai baltomis kamžomis su purpurinėmis stulomis ant kaklų. Dvi grandinėlės vienuolių su žvakėmis rankose skyrė Kalatravos riterius nuo žiūrovų.

Smilkytojai tipseno paskui baldakymą. Po jų žingsniavo dar vienas heroldas trimitininkas ir pagaliau pasirodė pats karalius Ferdinandas — plika galva, auksine šar-

vuote ir balta mantija, ant kurios buvo išsiuvinėtas raudonas Alkantaros ordino didžiojo magistro heraldo kryžius. Jo palydą sudarė dvidešimt ordino riterių — šarvuotų, su baltomis pelerinomis.

Toliau nutįso dvariškių eilė — jų priekyje žingsniavo Kastilijos ir Aragono iždininkai, Ispanijos grandai, nelabai žymūs bajorai. Iš pastarųjų ūgiu ir stotu išsiskyrė Kristupas Kolonas.

Dvariškius pakeitė plieniniais šarvais apsitaisiusių karių kolona su ietimis. Tarp jų, linguodama ant milžiniško žirgo, plaukė šventojo Jurgio kolosalinė figūra. Šalia joję du grumai šventąjį prilaikė ir saugojo, kad nenukristų.

Šviečiant nepakeliamai karštai Andalūzijos saulei, lėtai, dažnai sustodama judėjo procesija minios užtvindytomis gatvėmis. Pagaliau sujungdamas ratą, kolonos avangardas pasiekė Almodovarą — čia specialiai pastatytame paviljone laukė karalienė ir rūmų damos.

Praėjo dar trys valandos, kol procesija vėl sugrįžo į Apelsinų kiemą ir katedroje prasidėjo iškilmingos pamaldos.

Tas tris valandas Venecijos agentai išnaudojo gan produktyviai.

Bensabato dirbtuvės, kaip ir visos kitos parduotuvėlės ir krautuvės, didžiosios šventės proga nedirbo. Bet kiemo vartų siuvėjas neužrakino, o gatvėje nebuvo nė gyvos dvasios, nes visi patraukė į iškilmes. Galinas ir Roka į kiemą įsmuko niekieno nepastebėti.

Palipus laiptais, apdairusis Roka iš kišenės išsitraukė raktų ryšulį. Pabandžius šeštą kartą, raktas spynoje pasisuko ir durys atsivėrė.

Ilgai raustis nereikėjo. Venecijiečių dėmesį bemat patraukė skrynia. Roka jau buvo belaužiąs spyną, nes niekaip nepritaikė rakto, bet panašiuose reikaluose labiau patyręs Galinas jį sudraudė. Galinas nenorėjo palikti pėdsakų. Ro-

kos padedamas, apvertė skrynią ir apžiūrėjo dugną. Kaip ir spėjo, prie masyvių šoninių lentų buvo prikaltos kelios plonos lentelės.Pasidarbavęs durklu lyg laužtuvėliu, be didesnio vargo atplėšė vieną lentą. Iš dėžės ėmė traukti knygas, drabužius, pergamento ryšulėlius ir pagaliau metalinę dėžutę. Iš tos dėžutės Galinas išėmė sulankstytą didelį paties Kolono nubraižytą žemėlapį ir keletą mažesnių žemėlapiukų, ir pagaliau žemėlapį su Toskanelio antspaudu ir parašu bei laišką.

Plačioje Galino burnoje sužibo šypsena.

— Štai ko mums reikėjo!

Kitus žemėlapius sukišo atgal, uždarė dėžutę ir ją kartu su knygomis, drabužiais sumurdė į skrynią, prikalė atplėštąją lentelę ir skrynią pastatė ten, kur ji buvo — palangėje. Atrodė, jos niekas nebuvo nė palietęs.

Nepraėjus nė pusvalandžiui po to, kai procesija išėjo iš Mečetės, triumfuojantys venecijiečiai savo darbą jau buvo atlikę.

Vos tik jie, susijaudinę ir linksmi, palipo į savo kambarį „Fonda del Lione“, Galinas užrakino neįkainuojamos vertės dokumentus geležinėje dėžėje.

— Jo šviesybė galėtų mus dosniai apdovanoti. — Ir nei iš šio, nei iš to nusikvatojo. — Štai ir viskas! Pasirodo, darbelis nebuvo toks jau sunkus. O šitas balvonas tegu dabar pasikaria ant Beatričės kojaraiščio! Žinoma, jeigu nepasmaugs jos savo rankomis, aptikęs, kad daiktai dingę. O mums, ko gero, reikia dumti iš čia. Ir kuo greičiau, tuo geriau. — Valandėlę pagalvojęs, tarė: — Išvykstam rytoj.

Roka papurtė galvą:

— Taip greitai nepavyks. Reikia susiruošti, pasisamdyti arklius ir kitus reikalus sutvarkyti. Šiandien visa Kordoba pramogauja, taigi su mumis į kalbas niekas nesileis. O ir ko skubėti? Palauksime, kol sužinosime Salamankos mokslininkų sprendimą.

— Ar besvarbú, ką jie nutars? — nekantriai prieštaravo Galinas

— Žinoma, mums vienas ir tas pats, bet dožas, galimas daiktas, yra kitos nuomonės.

— Ilgiau čia būti pavojinga.

— Argi? Diena ar dvi nieko nelems. O jo šviesybės galbūt mus dar ir pagirs už delsimą.

Kad ir nenorom, Galinas vis dėlto nusileido.

— Aš nežinosiu ramybės, kol Malagoje neįlipsime į laivą, — prisipažino.

18 skyrius
KOMISIJA

Iš Mečetės Kolonas išėjo vėlai — šventyklą seniai jau buvo palikę paskutiniai tikintieji, ir dieviškas mintis beregint nustelbė nuodėmingos. Tiesiausiu keliu jis patraukė pas Zagartę.

Smuklė buvo pilnutėlė. Nė vienos laisvos vietos nei kieme, nei prie stalelių galerijoje, nei kabinetuose. Zagartė ir jo tarnai, vyrai ir moterys, sukosi kaip vijurkai, iš paskutiniųjų stengdamiesi pamaloninti svečius.

Kolonas, prasiyręs pro kiemą užtvindžiusią minią, vargais negalais prisibrovė prie laiptų ir palipo į Beatričės kambarius, kuriuos kaip tik tvarkė tarnaitė.

Pro atdarą langą atsklido Beatričės balsas, ir Kolonui pasirodė, kad dainininkė ne tokia guvi, kokia visuomet būdavo. O kai Beatričė parbėgusi išvydo Koloną, apsiblaususios akys akimirką užsidegė, bet Kristupui nespėjus pasilenkti prie jos rankos, ir vėl apniuko.

Beatričė atleido tarnaitę ir nežymiai nusišypsojo.

— Truputį pavargau, ir tiek, — pasiaiškino, sugavusi susirūpinusį Kolono žvilgsnį. — Šiandien šokau jėgų negailėdama.

Kolonas švelniai ją apkabino.

— Gal tau jau ir nebereikėtų minios linksminti? — burbtelėjo.

— Mano drauge, beprasmiška priešintis neišvengiamybei.

— Aš juk pažadėjau — netrukus tai neišvengiamybei ateis galas. Kai tik mano reikalai pasitaisys, o laukti liko

visai nedaug, tau nebereikės eiti į sceną. Aš tavimi rūpinsiuos.

— Argi galiu tau užkrauti tokią naštą, Kristupai?

— Ar aš galiu tave mylėti, Beatriče? Atsakyk į mano klausimą, ir išgirsi atsakymą į savąjį. Viskas, ko siekiau, kas buvo man tikslas — niekas daugiau, kaip tik priemonė, ir jos dėka aš galiu laimėti tikrąjį siekį. — Jis truputį patylėjo. — Kai pasibaigė pamaldos ir visi išsivaikščiojo, aš valandą, o gal ir ilgiau klūpojau Mečetėje ir meldžiausi mergelei Marijai, meldžiausi už tave ir už save, meldžiausi, kad pagaliau galėčiau išvaduoti tave iš viso to, ką dabar patiri.

Beatričės akyse sužvilgo ašaros.

— Pasimelsk už mane šiandien, Beatriče, ir tikėk, kad melsdamasi už mane, meldiesi už save.

— Mano mielasis, mano mielasis! — jos skruostais plūdo ašaros. Kodėl ji verkė Kristupas nė nenujautė. — Aš ir taip būčiau už tave meldusis. Aš tave visuomet minėsiu savo maldose.

— Jos suteiks man jėgų, — ir Kolonas aistringai ją pabučiavo.

Jis išėjo kuo puikiausiai nusiteikęs. Jautė, kad užplūdusi energija įveiks visas kliūtis ir pergalę, be abejo, jis laimės.

Tuo Kolonas tikėjo ir kitą rytą, ruošdamasis keliauti į Alkazarą.

Nutaręs apsirengti kuo puošniau, jis atrakino skrynią ir nustebo — viskas sujaukta. Bematant apsiramino — juk užraktas neišlaužtas. Ir Kolonas pamanė — pats viską sujaukiau, paskubom traukdamas skardos dėžutę su Toskanelio žemėlapiu. Išėmė ją ir šį kartą, o iš jos — didelį žemėlapį, kurį ketino parodyti Salamankos mokslininkams. Suvyniojęs perrišo kaspinu. Tada dingtelėjo — verta pasiimti ir Toskanelio žemėlapį bei laišką, nors manė, kad jų neprireiks. Po valandėlės Koloną išpylė prakaitas — nei žemėla-

pio, nei laiško neberado. Ant stalo išvertė viską, kas tik buvo skardinėje dėžutėje, peržiūrėjo kiekvieną popierėlį. Neįkainuojamos vertybės dokumentai dingo!

Kolonas stovėjo sustingęs lyg stabo ištiktas, nebeišmanydamas, ko griebtis. Vėl puolė prie skrynios ir karštligiškai rausėsi. Tuščiai!

Sutrikęs stypsojo prie skrynios. Susivokė tik po kurio laiko: jį apvogė! Bet kaip vagys įkišo savo nagus? Juk spyna sveikutėlė! Tačiau žemėlapis dingo, ir dingo kaip tik tuo momentu, kai labiausiai reikalingas. Įniršęs klausė pats savęs: kas, kas tai galėjo padaryti, kas apskritai žinojo, kad jis turi Toskanelio žemėlapį? Juk niekam neprasitarė, tik vienintelei Beatričei. Tačiau net mintis apie tai, kad ji kažkaip įvelta į šį reikalą, atrodė šventvagiška.

Jis įtarė portugaliečius. Karalius Žuanas žinojo apie žemėlapį. Gal jis nugirdo apie tai, kad Kolonas kreipėsi į Ispanijos valdovus? Gal išsigando, kad pasiūlymas, kurį atmetė, bus priimtas ir išloš kaimyninė valstybė? Gal pasiuntė savo agentus žemėlapio išvogti ir tokiu būdu iš Kolono rankų išmušti patį svarbiausią argumentą?

Taip, taip, jis juk pakankamai prisikentėjo nuo Portugalijos karaliaus. Bet negalėjo net įsivaizduoti, kada žemėlapį pavogė. Pats jau daugelį mėnesių nebuvo jo išskleidęs.

Pamažu, be galo lėtai Kolonas atgavo lygsvarą. Jam smogė skaudų smūgį. Ar verta labai pergyventi? Juk Toskanelio dokumentai tik patvirtina jo išvadas. Tos išvados paremtos faktais, surinktais dar prieš kreipiantis konsultacijos į Toskanelį. Ir kaip tik tie duomenys, dėl kurių jis nedvejojo nė per nago juodymą, turėjo įtikinti bet kokią komisiją.

Kolono nuotaika kiek pasitaisė. Jeigu tas apgailėtinas Portugalijos karalius iš tiesų įsakė išvogti žemėlapį, tai netrukus supras, kad visos jo pastangos buvo tuščios.

Ir į Alkanzarą Kolonas atžingsniavo kupinas pirmykščio ryžto — laimėti. Tai garantavo ne tik Santanchelio geranoriškumas, bet ir frėjo Diego Desos stiprus palaikymas.

Vienuolis kaip tik ėjo į tarybos posėdžių salę — ten rinkosi komisijos nariai. Laukiamajame išvydęs Koloną, padrąsino:

— Tikėkite sėkme, mano sūnau. Mano balsas — ne vienintelis, kuriuo galite pasikliauti.

Ko graužtis dėl pavogto daikto, įtikinėjo save Kolonas, jei ir be Toskanelio žemėlapio jo išvados pasirodė esančios tokios svarios, kad net išmanusis Desa nesvyruodamas patikėjo? Šitaip nusiteikęs, Kolonas drąsiai žengė į posėdžių salę.

Prie ilgo stalo, apdengto raudonu aksomu, sėdėjo trylika žmonių, priešais kiekvieną gulėjo rašymo reikmenys. Visi sužiuro į Koloną.

Pirmininkavo frėjas Ernandas de Talavera, dabar jau Avilijos vyskupas. Jo krėslas su raižytais ranktūriais stovėjo ant nedidelio paaukštinimo. Pirmininkaujančiam iš dešinės sėdėjo Desa, iš kairės — don Rodrigas Maldonadas, patyręs jūrininkas, Salamankos gubernatorius. Komisijoje buvo dar trys pasauliečiai: don Matias Resendė, admirolas, Aragono laivyno vadas, ir iždininkai Kintanilja bei Santanchelis. Iš likusiųjų penki atstovavo šventojo Domininko ordiną — visi Salamankos universiteto profesoriai. Šeštasis, frėjas Jeronimas de Kalaora, — žinomas matematikas, vilkėjo šventojo Pranciškaus ordino pilką sutaną. O paskutinis, septintasis, buvo don Chuanas de Fonseka, dvasininkas, gyvenąs pasaulietišką gyvenimą, turįs ypatingų gabumų parūpinti naujokus armijai ir laivynui. Kaip tik jam karalius ir karalienė davė užduotį suformuoti naujųjų laivų komandas. Tiesą sakant, dėl šios priežasties jis ir buvo įtrauktas į komisiją.

Priešais Talaverą, kitoje stalo pusėje, stovėjo vienintelė kėdė. Vyskupas, mostelėjęs ranka, pakvietė Koloną atsisėsti.

Šis nusilenkė komisijai, atsisėdo, o žemėlapį pasidėjo ant kelių. Tą pačią akimirką į jį kreipėsi Talavera:

— Senjore, mes čia susirinkome jų didenybių įsakymu išklausyti jūsų pasiūlymų, išnagrinėti argumentus, kuriais paremtos jūsų išvados, ir paskelbti sprendimą, verta rengti ekspediciją ar ne. Leiskite jus patikinti, senjore, — mes neturime išankstinio nusistatymo. Prašome pradėti.

Norėdamas, kad žodžiai skambėtų įtikinamiau, Kolonas atsistojo.

Jis papasakojo apie Marko Polo kelionę, pacitavo eilutes iš venecijiečio knygos apie Sipango salą, esančią už pusantro tūkstančio mylių nuo tos vietos, kur buvo sustojęs Polas. Užsiminė apie Žemės sferiškumą, apie Ptolomėjo teoriją, kurią iš esmės patvirtino pastarieji atradimai. Pabrėžė, kad toji teorija nepaneigiamai įrodo, jog, plaukiant į Vakarus, galima pasiekti Sipango salas, apie kurias rašė Polas, ir žemes, esančias už jų. Dar vienas įrodymas, kad tos žemės egzistuoja, yra daiktai, vakarinių štormų išmetami į Azorų salas. Tai išraižyti medžių kamienai, milžiniškos nendrės, kokios neauga mūsų žinomame pasaulyje, bet apie kurias užsimena Ptolomėjas.

Čia jo kalbą nutraukė Maldonadas:

— Senjore, jūs kalbate apie tai, ką matėte arba girdėjote, bet mums parodyti negalite, taigi mes negalime patikėti, kad jūsų žodžiai teisingi.

Sutartinai linktelėjo dvi, o gal ir trys galvos. Kolonas užkaito. Jo žėruojančios akys įsmego į don Rodrigą.

— Ponai, aš paminėjau faktus, kurie, tiesą sakant, žinomi visiems, kas bent kiek domėjosi tomis problemomis.

Jis pasirinko gerą taktiką — nė vienas nepanorėjo prisipažinti esąs neišmanėlis.

Po trumpos pauzės Kolonas toliau dėstė savo argumentus. Palikęs nuošaly matematiką ir fiziką, gerbiamiesiems komisijos nariams jis priminė pranašo Elijo žodžius — juk jam visagalis Dievas pasakęs, kad vandens glotnuma užimanti septintąją Žemės dalį. Remdamasis ta dieviška pranašyste, jis padaręs savo atradimus, kurie akivaizdžiai regimi žemėlapyje. Štai tą žemėlapį jis norėtų pateikti komisijos teismui.

Kolonas išvyniojo pergamentą, priėjo prie stalo ir išskleidė žemėlapį priešais komisijos pirmininką, Avilos vyskupą.

Talaverai davus ženklą, Desa ir Rodrigas pasislinko artėliau ir atidžiai sužiuro į žemėlapį. Netarę nė žodžio, žemėlapį pastūmė kitiems komisijos nariams. Šie po du ir po tris, spragsėdami pirštais, linguodami galvomis, pasišnibždėdami jį tyrinėjo, o Kolonas sėdėjo ir laukė.

Pagaliau, kai žemėlapis vėl atsirado priešais Talaverą, į Koloną įsmego tamsios vyskupo akys:

— Tikriausiai turite ir kitų argumentų?

— Nejaugi pateiktųjų nepakanka? — ramiai paklausė.

— Tiesą sakant, mes išgirdome pasiūlymus, paremtus tik logiškais samprotavimais, bet ne faktais. Taigi įrodymų, kad jūsų tiesa neginčijama, mes, deja, neišgirdome.

Kolonas pašoko.

— Leiskite su jumis nesutikti. Aš manau, jūsų šviesybe, argumentus jūs girdėjote. Apie tai, kad dedukciniu metodu gaunamos išvados žino kiekvienas matematikas ir — gal šiek tiek mažiau — kiekvienas jūrininkas.

Talavera kreipėsi į admirolą:

— Ką jūs pasakysite, don Matiasai?

— Aš manau, tai geras atsakymas, mano pone. Ir var-

gu ar galima ginčytis, turint omenyje tą faktą, kad Žemė yra rutulys — tai jau niekam nebekelia abejonių, — todėl plaukdami į Vakarus, mes būtinai pasieksime rytinį sausumos pakraštį.

Stalo gale pasigirdo gergždiantis balsas:

— Argi Žemės sferiškumas — įrodymas, kad sausumos esama ir kitoje pusėje? — į ginčą įsitraukė Kalaora, vienuolis pranciškonas. — Man atrodo, kad tie, kurie išplaukia į atvirą vandenyną, praranda viltį sugrįžti.

— Tačiau tolimi plaukiojimai jau ne retenybė, — pareiškė Kolonas. — Portugalijos jūreiviai karaliui Žuanui pelnė garbę ir turtus.

— Bet mes juk kalbame apie plaukiojimą po atvirą vandenyną. O portugalai plaukė palei Afrikos krantą, neišleisdami jo iš akių. Tai visai kas kita.

— Ir apiplaukė Audros iškyšulį, vėliau pavadintą Gerosios Vilties iškyšuliu. Tai yra, plaukiojo jūromis, kurias prietaringi žmonės apgyvendino baisiausiomis baidyklėmis.

— Tikriausiai jūs apie tai žinote geriau už mane, — pranciškonas metė į Koloną piktą žvilgsnį. — Bet portugalai vis dėlto neišleido iš akių sausumos ir vandenyno ribos. Jūs gi siūlote visai ką kitą — plaukti į Vakarus per vandenyną.

— Teisingai, — pritarė kitas balsas, bylojantis, kad Kolonas turi dar vieną priešininką, don Chuaną de Fonseką, vidutinio ūgio, apvalaus geltono veido storulį plačia plike.

O pranciškonas tuo tarpu kalbėjo toliau:

— Žemės sferiškumas, kurį jūs taip akcentuojate, byloja, kad išplaukus sugrįžti nebeįmanoma. Juk plauksite žemyn jūrų nuokalne. Kaip gi manote vėliau pakilti šlaitu į viršų?

— Taip, atsakykite mums, — paragino Fonseka

Kolonas išdrįso suabejoti klausiančiojo kompetencija.

— Vargu bau teologai pakankamai gerai nutuokia

apie šią problemą. Aš siūlau jūrininkams prisiminti iš savo patirties — ar teko stebėti, kaip laivas pamažu išnyksta už horizonto — matosi tik stiebų viršūnėlės, — o paskui ir vėl pasirodo?

Jis pažvelgė į Moldonadą ir Resendę. Abu sutartinai linktelėjo.

— Dėl to nekyla jokių abejonių, — patvirtino don Rodrigas.

— Kiekvienas jūreivis tai žino, — antrino admirolas.

Pranciškonas turėjo prisipažinti esąs nugalėtas ir tik gūžtelti pečiais. Tačiau Fonseka nė neketino pasiduoti.

— Iliuzija, — tvirtai pareiškė jis. — Tokia pat iliuzija, kaip Šventojo Brandano sala, kurią sakėsi daug kas matęs, bet nė vienas į ją nenuplaukė. Kas gali šitą paneigti? Sutikti su jūsų teorija, tai tas pats, kas pripažinti tokią kvailystę, kaip antipodų egzistavimas

— Argi tai kvailystė? — paklausė Kolonas. — Prieš penkiolika šimtmečių Plinijus teigė, kad antipodai — tai žinojimo kova su neišmanymu. Jeigu absurdu vadintume visa tai, ko nepajėgiame suprasti, kas tada liktų iš mūsų pasaulio?

— Protingam žmogui pakankamai daug, — burbtelėjo Foneska. Bet tuo ginčas nesibaigė. Žodžio paprašė vienas iš domininkonų, frėjas Chustinas Vargas, kanoninės ir pilietinės teisės daktaras.

— Kad ir ką kalbėtų kosmografai, vienas mūsų bažnyčios įkūrėjų reiškia abejonę dėl antipodų egzistavimo. Laktancijus kelia klausimą taip: ar galima prieiti prie tokios nesąmonės, kad patikėtum, jog žmonės vaikšto kojomis į viršų, o galvomis — žemyn, arba kad yra žemių, kuriose medžiai auga į sausžemį, o lietaus lašai krenta į dangų?

— Ar šitas Laktancijus buvo jūrininkas? — abejingai paklausė Kolonas.

Išgirdę tokį klausimą, prie stalo sėdintys teologai paniuro, o Talavera atrėžė:

— Ar negirdėjote, senjore Kolonai, kad Laktancijus — vienas iš mūsų bažnyčios kūrėjų, šventas žmogus, toks pat autoritetas, kaip ir Evangelijos autoriai.

Bet Kolonas jau visa galva puolė į ginčą:

— Evangelija neturi nieko bendra su tuo, apie ką mes dabar kalbame.

— Štai čia esate neteisus. Didis šventasis Augustinas ypač pabrėždavo begalinę antipodų reikšmę mūsų tikėjimui. Jeigu tarsime, kad kitoje Žemės pusėje egzistuoja apgyvendintos salos, tai lygu pripažinimui, kad žmonės ten kilę ne iš Adomo, nes mus skiria vandenynas, kurio perplaukti neįmanoma. Taigi prieštaraujama Šventajam Raštui, kuriame aiškiai pasakyta: visi mes kilę iš pirmojo žmogaus, kurį sukūrė Dievas.

Akimirką Kolonas suakmenėjo — pamanė prasmegęs teologijos klampynėje. Kova su ja kėlė nemažą pavojų, bet pripažinti pralaimėjimą, susitaikyti jis negalėjo, nors ir suprato, kad už ereziją gyvenimą gali baigti ant laužo.

— Ar šventojo Augustino pasakymas yra bažnyčios dogma? — paklausė jis ir tie žodžiai sėdintiesiems užstalėje sukėlė siaubą.

— Atsiminkite, jūs kalbate apie vieną žymiausių mūsų tikėjimo šventųjų, — priminė Talavera.

Nelauktai Kolonui į pagalbą atėjo Diegas Desa, eruditas, pripažintas autoritetas teologijos klausimais.

— Jis, be abejo, tai žino, mano pone vyskupe, — ramiai tarė Desa. — Jis tik klausia, ar šventojo Augustino pasakymas laikomas tikėjimo dogma. Ir į šį klausimą mes turime atsakyti: ne, nelaikomas, — Desa pažvelgė į dalyvaujančiuosius, bet niekas neprieštaravo. — Negąsdinkime senjoro Kolono tuo, kad jo žodžiai gali būti suprantami kaip

erezija, — ir Diegas Desa nusišypsojęs paragino Koloną kalbėti toliau.

— Dėkoju, don Diegai. Turiu pasakyti, kad šventasis Augustinas tikriausiai išleido iš akių vieną niuansą: žemės paviršiaus pasikeitimą po jos sukūrimo. Sausuma, kuri dabar glūdi už vandenyno, kažkada, galimas daiktas, buvo kur kas arčiau mūsų. Prisiminkime kad ir Platono Atlantidą. Kai kas tai vadina mitu, bet kiti teigia, kad tos pačios Azorų salos — vandenyne nuskendusio kontinento liekanos. Jeigu Atlantida egzistavo (o kas gali argumentuotai prieštarauti?), ji galėjo būti tuo tiltu, kuriuo Adomo vaikai nukeliavo į Rytų žemes, kurias aš pasiryžęs pasiekti, plaukdamas į Vakarus.

Desa linktelėjo:

— Iš tiesų, šventasis Augustinas galėjo į tai neatkreipti dėmesio.

Tuo tarpu admirolas atidžiai nagrinėjo žemėlapį. Pagaliau jis kilstelėjo galvą.

— Negaliu su jumis ginčytis, senjore, jūsų žodžiais norisi tikėti. Tik tiek. Visi mes skaitėme Marko Polo knygą, ir tam tikra prasme ji patvirtina jūsų samprotavimus. Bet ne daugiau. Taigi mes turėtume pasikliauti jūsų matematiniais apskaičiavimais...

— Ne, ne, ne vien matematika, — Kolono akys žvilgėjo. — Turite pasikliauti Dievo valios deglu, nušvietusiu man kelią į atradimą, kuris Dievo vardą išgarsins pasaulio tolybėse.

— Senjore, senjore, — šoko protestuoti Talavera, — apie ką jūs čia kalbate?

Kolono balsas suskambo dar iškilmingiau:

— Apie tą jėgą, kuri kunkuliuoja manyje. Ir ji turi nugalėti, nes tik tada šventasis tikėjimas paplis po dar nežinomas žemes, apšvies ten gyvenančius ir šėtonas nenu-

teiks žmones prieš tiesą, kurią aš nešu, kad ir kaip juos skatintų man priešintis.

Jis tarsi pasidarė dar didesnis ir pakilo virš tų, kuriuos priskyrė šėtono agentų būriui. Ilgokai patylėjęs, tęsė:

— Portugalijos karalius Žuanas nepajėgė suprasti mano pasiūlymo. Tame aš įžvelgiu dangaus valią, nes dabar tos žemės bus atrastos kovose su saracėnais, išgarsins Ispanijos karūną. O gavę tų žemių turtus, Ispanijos valdovai su nauja jėga užklups netikėlius ir pergalingai baigs karą, atkovoję ir Viešpaties karstą. Štai tas tikslas, didžiai gerbiami ponai, kurio sėkmę aš, esąs tik Dievo valios vykdytojas, pasiremdamas štai šituo žemėlapiu, galiu pažadėti.

Santanchelis, gaudęs kiekvieną žodį, subruzdo kėdėje, būgčiodamas, kad tik jo globojamasis neperlenktų lazdos, pernelyg pasikliaudamas savo įtaigos jėga.

Bet pažvelgęs į šalia sėdinčiųjų veidus jis suprato be reikalo bauginęsis. Kolono kalba pasiekė komisijos narių širdis.

Užsitęsusią palaimingą tylą sutrikdė gergždžiantis Fonsekos balsas:

— Galbūt visa tai, ką sakėte, ir tiesa. Bet šiuo metu mes neturime kito patvirtinimo, vien jūsų žodžius. O priimti sprendimą remiantis tik tuo, gana sunku.

Jis dar kažką norėjo pridurti, bet prabilo Talavera:

— Jūs išdėstėte savo pasiūlymą, senjore Kolonai, o komisija nuspręs, ar pakankamai įtikinami buvo pateikti argumentai.

Jis pažvelgė į Desą, San Estabano priorą.

— Ar dar yra norinčių paklausti?

Desa suprato turįs atsakyti pirmas:

— Asmeniškai aš esu patenkintas tuo, ką išgirdau. Net be senjoro Kolono įsitikinimo, jog jį skatinanti Dievo valia, kosmografiniai apskaičiavimai nepriekaištingi.

Didelis Desos autoritetas visiems užčiaupė burnas ir niekas nesiryžo ginčytis. Fonseka, sėdėjęs stalo gale, nepatenkintas susiraukė. Prakalbo tik frėjas Chustinas Vargas.

— Nedrįstu ginčytis su didžiai mokslingu prioru. Tačiau tai, ko negalima pamatyti savo akimis, ne įrodymai, o tik spėlionė ir niekas daugiau. O pritarti pasiūlymui, pasiremiant vien tikėjimu... Ar mums nevertėtų paklausti nuomonės autoritetingų žmonių? Žinoma, jeigu tokių yra.

— Šiuo atveju autoritetai esame mes patys, — atsikirto Desa. — Mes vertiname girdėtą siūlymą, remdamiesi savo protu ir logika.

— Sutinku. Žinoma, sutinku. Bet ar to gana? Mes tik samprotaujame. Daugiausia, ką galime padaryti išklausę senjoro Kolono argumentus, tai pareikšti, kad žemių, kurias jis mato savo vaizduotėje, egzistavimas įmanomas. Mes pripažįstame, kad tie argumentai gana įtikinami. Bet ar didžiai mokytų komisijos narių žinios leidžia įvertinti senjoro Kolono kompetentingumą?

— Kitaip tariant, — prabilo Talavera, — mums gali kilti abejonių dėl senjoro Kolono išvadų, kadangi nežinome, kaip jas vertina kosmografai ir matematikai.

— Štai kur problemos esmė, mano pone vyskupe.

Kolonas stovėjo prieštaringų jausmų draskomas. Susiklosčiusi situacija vertė jį žaisti paskutine korta. Kozirine korta, nors šito griebtis nenorėjo, nes galėjo susidaryti įspūdis, kad ne pats padarė paskelbtąsias išvadas, o pasiėmė iš garsiojo mokslininko. Suprantama, jei jis būtų po ranka turėjęs svarbiausius dokumentus, būtų ryžęsis pateikti juos komisijai. Bet žemėlapį ir laišką pavogė, todėl Kolono širdis neramiai daužėsi.

Jis vis aiškiau ėmė suvokti, kad be Toskanelio žemėlapio ir laiško nėra ko tikėtis laimėti.Frėjas Diegas Desa ir dabar nepaliko jo bėdoje.

— Laimei, — tarė jis, — ši problema lengvai išspren-

džiama. Senjorą Koloną palaiko garsiausio šių laikų matematiko Paolo del Poco Toskanelio autoritetas.

Sėdintieji prie stalo vieningai suūžė. O Santanchelis tuoj pat pridūrė:

— Kaip tik tos paramos dėka jos didenybė ir sukvietė mūsų komisiją.

Talavera įsmeigė akis į Koloną:

— Kodėl anksčiau apie tai nesakėte?

— Nemaniau, kad būtina. Man atrodė, visiškai gana mano argumentų logikos ir prieš jūsų akis gulinčio žemėlapio.

— Mes sutaupysime nemažai laiko, — įsiterpė Desa, — jeigu pateiksite iš Toskanelio gautąjį žemėlapį.

— Ar jūs turite jo ranka nubraižytą žemėlapį? — sušuko Talavera, ir Kolonas išvydo ištysusius savo priešininkus.

Užgniaužęs krūtinėje kunkuliuojantį įniršį, Kolonas vėl bandė aiškinti, stengdamasis kaip nors išvengti atsakymo į paskutinį klausimą.

— Suformavęs savo išvadas, prieš pateikdamas jas Portugalijos karaliui aš nutariau pasikonsultuoti su Paolu Toskaneliu. Išnagrinėjęs mano apskaičiavimus, jis atsiuntė man laišką ir žemėlapį. Toskanelio žemėlapis nuo šito, kuris guli prieš jus, skiriasi tik vienu: plaukiant Vakarų kryptimi, atstumas iki sausumos, jo manymu, esąs didesnis. Mano apskaičiavimai byloja, kad sausuma yra arčiau.

— Tai visai nesvarbu, — pareiškė Talavera. — Svarbiausia — principas, ir čia garsiausio kosmografo žodis turi lemiamą reikšmę, — sėdintieji prie jo kairės ir dešinės pritardami linktelėjo.

— Turiu garbės jus užtikrinti, kad iš esmės Toskanelis visiškai pritarė mano išvadoms, — pareiškė Kolonas.

— Mes norėtume išgirsti ne tik jūsų patikinimus, bet pamatyti ir žemėlapį.

Šia fraze Talavera įvarė Koloną į kampą.

— Gaila, žemėlapio negaliu pateikti. Jį pavogė.

Stojo nejauki tyla. Kolonas pamatė, kaip išsiplėtė Santanchelio akys, kaip išblyško visuomet įraudęs Desos veidas. Fonseka kažką ėmė šnibždėti savo kaimynui.

— Senjore, — abejingu balsu paklausė Talavera, kas gi galėjo pavogti tą žemėlapį?

— Mano pone, atsakyti į šį klausimą — ne mano jėgoms. Ir šiuo metu tai ne taip svarbu. Žemėlapio aš neturiu. Bet prisiekiu — jeigu turėčiau, jame nieko ypatingo nepamatytumėte.

Kažkuris komisijos narys nusijuokė. Kolonas pasijuto tarsi gavęs antausį. Jo akys užsidegė karšta liepsna. Tačiau nieko nespėjo pasakyti, nes Talavera uždavė kitą klausimą:

— Senjore Kolonai, ar Ispanijoje kam nors žemėlapį rodėte?

— Ne. Niekam.

— Vadinasi, dabar, po Toskanelio mirties, patvirtinti jo egzistavimą galite tik jūs vienas?

— Visiškai teisingai, — prisipažino Kolonas.

— Ir jeigu aš gerai supratau don Luiso de Santanchelio žodžius, jų didenybės šią komisiją sukvietė tik todėl, kad jūs garantavote egzistuojant Toskanelio žemėlapį?

— Žemėlapis tebuvo viena iš prielaidų. Tik tiek.

— O man atrodo, — sugergždė Fonseka, — kad mūsų komisija niekada nebūtų susirinkusi, jeigu jų didenybės būtų žinojusios, jog jokio žemėlapio nėra.

Ir tada Kolonas nebeištvėrė:

— Jeigu darote užuominą, kad aš suklaidinęs karalių ir karalienę nepagrįstomis pretenzijomis, tai šitokius kaltinimus atmetu. Jų didenybių aš neapgaudinėjau. Iš tikrųjų žemėlapis egzistuoja. Išdrįsiu dar pridurti — net neketinau jo pateikti, nes manau, kad įtikinti turi logika ir matematiniai apskaičiavimai, o ne garsios pavardės.

Vargu ar paskutinę frazę reikėjo ištarti. Jeigu kas nors iš komisijos narių Kolonui dar tebejautė simpatiją, tai po tokios replikos jis neteko paskutinių savo sąjungininkų. Net Desos akys pasidarė rūsčios. Santanchelis ir Kitanilja stengėsi į jį nežiūrėti.

— Jūs sakėte, kad tuo laiku, kai gavote žemėlapį ir laišką, buvote karaliaus Žuano rūmuose, — priminė domininkonas Vargas. — Ar parodėte juos karaliui?

— Taip.

Domininkono antakiai pašoko į viršų.

— Ir nepaisant to, karalius Žuanas manė esant netikslinga skirti jums laivų?

— Už tai Ispanijos valdovai turi padėkoti, nes gavo šansą įsigyti naujų žemių ir turtų, — atsakė Kolonas.

Frėjas Chustinas Vargas paniekinamai šyptelėjo.

Daugiau kalbėti nebebuvo norinčių. Talavera, dar kiek palūkuriavęs, atsikrenkštė:

— Jeigu nebeturite ko pridurti, leiskite mums paradėti svarstymą. Galite eiti.

Nors jau vyravo visiško nepasitikėjimo nuotaika, Kolonas vis dėlto ryžosi tarti paskutinį žodį:

— Aš esu priverstas pakartoti, mano pone, kad viskas, ką pasakiau apie Toskanelio dokumentus, — šventa tiesa, ir kviečiu Viešpatį Dievą būti mano žodžių liudininku. Dėkoju jums, ponai, už kantrybę ir už tai, kad klausėtės mano žodžių, ir bučiuoju jūsų rankas.

Jis nusilenkė ir pasuko į duris.

Jau išėjęs iš kambario, bet dar nespėjęs uždaryti durų, Kolonas išgirdo Fonsekos balsą: „Aš manau, mano pone vyskupe, mums nėra ko gaišti laiko panašiems niekams. Visiškai aišku, kad mus be reikalo sukvietė. Laimei, laiku šitą supratome“.

19 skyrius
PRANEŠIMAS

Kolonas išdidžiai laikėsi iki tol, kol komisijos narių žvilgsniai įsmego į jo nugarą — ilgiau iškęsti nebegalėjo.

Kai tik užsitrenkė posėdžių salės durys, jo galva nusviro, nugara sulinko tarsi nepakeliamos naštos slegiama, ir, iš piktos nuoskaudos beveik nieko nebematydamas, vilkdamas kojas vos ne vos nupėdino iki suolo pasienyje.

Ne per toliausiai šnibždėjosi du pažai, prie durų sustingęs stovėjo sargybinis. Į Koloną jie nekreipė nė mažiausio dėmesio, o be jų prieblandos gaubiamame laukiamajame daugiau nebuvo nė gyvos dvasios. Niekas nematė žiauraus jo pralaimėjimo. Ir laukiamajame Kolonas liko ne todėl, kad dar būtų turėjęs bent mažiausią viltį. Paprasčiausiai negalėjo išeiti, nepasiaiškinęs su Santancheliu.

Paskendęs savo mintyse, Kolonas nejuto bėgant laiko. Krūptelėjo tik netikėtai atsivėrus durims — iš salės pėdino komisijos nariai. Jam atrodė — nepraėjo nė penkios minutės, kai jis išėjo į laukiamąjį, o iš tikrųjų komisija užgaišo pusvalandį, kol priėjo vieningos nuomonės.

Talavera ėjo pirmas, po jo — Maldonadas ir Resendė. Kolonas instinktyviai atsistojo. Komisijos narių akys, vos išvydusios, kas pakilo nuo suolo, sužiuro kažkur į tolį.

Ketvirtasis, žemai nuleidęs galvą, iš salės išdilbino Desa. Desa, kuris juo tikėjo, kurį jis įtikino savo tiesa, kuris užstojo jį prieš Ispanijos valdovus. Desa puikiai jį matė, bet taip pat praėjo pro šalį netaręs nė žodžio, neparodydamas jokio ženklo, iš kurio Kolonas būtų galėjęs suprasti, ar

jį palaikė nedoru šarlatanu, tik ir žiūrinčiu krėsti šunybes.

Fonseka gyvai šnekėjosi su vienu domininkonu ir į Koloną taip pat nepažiūrėjo. Kolonas jau keikė save už tai, kad liko laukiamajame ir dar kartą buvo pažemintas.

Pagaliau pasirodė Santanchelis su Kintanilja. Ėjo nesikalbėdami, galvas nudūrę. Kolono kūnu perbėgo virpulys. Nejaugi ir don Luisas, ištikimas draugas, kuriam už daug ką turėjo būti dėkingas, jo atsižadės? Ne, Santanchelis, išvydęs Koloną, pasuko prie jo. Iždininko veidas buvo sutrikęs. Jis giliai atsiduso, palingavo žilą galvą ir tik tada prabilo:

— Kol kas nieko gero negaliu pažadėti, mano mielasis Kristupai. Bet reikalus dar galima pataisyti. Mes turime iš paskutiniųjų pasistengti ir susigrąžinti žemėlapį.

— Ačiū ir už tai, kad bent jūs tikite jo egzistavimu. Kiti juk iš karto nusprendė, jog žemėlapio niekada nė nebuvo. Šitie ponai...

Santanchelis uždėjo ranką ant jo peties:

— Kuo ilgiau gyvenu, mielasis Kristupai, tuo labiau įsitikinu, kokie nemielaširdingi yra žmonės.

— Jeigu taip sakote, vadinasi, komisija mane palaikė šarlatanu. Fonseka nuoširdžiausiai tiki, kad mano pasiūlymas — gryna apgaulė.

— Mažiausiai galvokite apie tą akiplėšą dvasiškį, ir apskritai pasistenkite nurimti. Šiandien aš užsuksiu pas jus. O dabar eikite.

Norėdamas Koloną pažvalinti, paplojo jam per petį, bet vargu ar šis bent kiek pažvalėjo. Namo žingsniavo nusiminęs, sukrėstas.

Sunkiai įveikdamas kiekvieną laiptų pakopą, vargais negalais palipo į viršų, atidarė duris ir sustingo, išvydęs prie stalo sėdinčią Beatričę.

Ji puolė pasitikti — juoda, nėriniais apsiuvinėta mantija liko ant kėdės atlošo.

— Neištvėriau neatėjusi, Kristupai. troškau tavęs sulaukti ir tuoj pat viską sužinoti. Taip jaudinausi, kad niekur neradau vietos. Tu nugalėjai, mano mielasis. Žinau, nugalėjai.

Jis žengė prie lango ir Beatričė išvydo liūdną mylimojo veidą. Siaubo apimta atšoko:

— Kristupai!

Jo šypsena priminė skausmo grimasą. Kolonas pasodino Beatričę, pats susmuko prie jos kelių ir įsikniaubė į skraitą.

— Viskas baigta, — suvaitojo. — Aš visko netekau: vilties, pasitikėjimo, garbės. Dar šį vakarą karaliui ir karalienei praneš, kad esu paprasčiausias melagis ir apgavikas. Jeigu jie bus mielaširdingi, įsakys palikti Ispaniją, o jeigu karalius Ferdinandas nutars, kad aš turiu atsilyginti už apgailėtinus grašius, kuriuos man davė, įmes į kalėjimą.

Jos rankos švelniai glostė Kolono plaukus. Pagaliau jis kilstelėjo galvą, pažvelgė į Beatričę.

— Mane apvogė.

— Apvogė? — Beatričė taip išsigando, kad net užkimo. — Ką? Ką iš tavęs pavogė?

— Viską, — jis atsistojo. — Viską, išskyrus gyvybę. Tepaliko tik neviltį ir gėdą, kuri mane persekios iki paskutinės valandos. Iš manęs pavogė ginklą, kuriuo galėjau sutriuškinti tuos kietakakčius Salamankos mokslininkus, tuos dvasininkus, kurie nemato toliau savo nosies.

Ir Kolonas ėmė žingsniuoti po kambarį kaip įniršusi pantera, perpasakodamas Beatričei visas patyčias, visas užuominas, kurias teko išklausyti.

Ji sėdėjo nekvėpuodama, išblyškusi kaip drobė ir nenuleido akių nuo Kolono veido. Pagaliau jis sustojo priešais ją ir gaižiai nusišypsojo.

— Tokia visų mano svajonių pabaiga, mano Beatriče. Turiu keliauti į kitus kraštus, dar kažkam siūlyti savo paslaugas, bet vargu ar atsiras norintis išklausyti, nes kaip šiandien paaiškėjo, popieriukais tikima labiau nei žmogumi.

Beatričė įsirėmė alkūnėmis į stalą, delnais apglėbė galvą. Stengėsi kuo aiškiau prisiminti, kokius žodžius iš jos pavyko išpešti Galinui. O prisiminusi suprato, kiek daug pasakiusi, kokių svarbių žinių iš jos gavo venecijietis.

Prisivertė paklausti:

— Kada paskutinį kartą savo rankose turėjai tuos dokumentus?

— Kada? Kad žinočiau! Man ir galvon neatėjo patikrinti, ar jie tebėra. Net trečiadienį, kai į skardos dėžutę įdėjau laišką Santancheliui, kurį pažadėjau parašyti, buvau įsitikinęs, kad dokumentai nedingę.

— O gal žemėlapį kur nors kitur paslėpei?

— Nieku gyvu! Laikiau geležinėje dėžutėje. Be to, išverčiau visus pašalius...

— Vakar visą dieną nebuvai namie, — priminė Beatričė, — gal vakar tave ir apvogė?

— Neradau jokio įsilaužimo ženklo. Spyna sveikutėlė. Tiesa... Šįryt, ketindamas išimti žemėlapį, atidaręs skrynią pastebėjau, kad daiktai sujaukti. Bent jau tikrai radau nebe taip, kaip sudėjau. Prieš tai dėžę buvau atidaręs trečiadienio rytą, tau išėjus, — jis truputį patylėjo. — Ko gero... taip, mane galėjo apvogti vakar. Bet kaip? Skrynios spyna sveikutėlė. O ir kas galėjo suuosti , kur slepiu raktą?

— Aš žinojau.

— Tu? — jis įsmeigė akis į Beatričę. — Manai, jei aš prasitariau tau, tai galėjau prasižioti ir dar kam nors? Ne, niekam kitam neišsitariau. Net tu nežinojai, kurį geležinėje dėžutėje esantį žemėlapį nubraižė Toskanelis.

Beatričė suprato turinti jam viską papasakoti, kad ir kas po to būtų.

— Klausyk, Kristupai... — bet išvydo kančios kupinas jo akis, ir neišdrįso. Ji negalėjo, negalėjo įpilti dar vieno lašo į kančių taurę, kurią jam teko išgerti tą dieną.

— Aš klausau, mano meile.

— Ne, nieko... nieko, — Beatričei užtraukė kvapą. — Šovė galvon kvaila paklydėlė mintis.

Kolonas pasilenkė, pabučiavo šaltas jos lūpas.

— Kai tave sutikau, Beatriče, man buvai be galo reikalinga. O dabar esi reikalinga dar labiau... bet aš turiu tavęs atsižadėti.

Atsakymo neišgirdo. Beatričė tarytum pavirto statula.

Tuo metu kažkas pabeldė į duris.

Kolonas priėjęs atidarė — Santanchelis.

— Don Luisai! — jis pasitraukė į šalį ir įleido iždininką.

Santanchelis, išvydęs Beatričę, sutriko.

— Regis, aš ne laiku.

— Ne, ne. Čia mano artima draugė, senjora Beatričė Enrikes. Ji mane aplankė tą valandą, kai daugelis bičiulių nusigręžė.

Don Luisas nusiėmė nuo galvos kepuraitę, nusilenkė. Jis atpažino — tai juk šokėja, kurią Kolonas gynė nuo markizės Moijos patyčių. Aštri iždininko akis pastebėjo ne tik nuostabų merginos grožį, bet ir tamsius susirūpinimo ratilus po akimis ir ašarų pėdsakus ant skruostų.

— Kristupai, aš nutariau nedelsdamas pranešti, kad jų didenybės Avilos vyskupą ketina priimti tik vakare. Išpešiau vyskupo pažadą niekais paversti pranešime išdėstytas komisijos išvadas, jeigu iki to laiko dingęs žemėlapis bus surastas.

Kolonas tapo žvalesnis:

— Tegu mane trenkia perkūnas, jeigu turiu ištikimesnį draugą!

Santanchelis numojo ranka:

— Žemėlapis! — jis grįžo prie svarbiausios temos. — Kas, jūsų manymu, galėjo jį pavogti?

— Nė nenutuokiu.

— Pagalvokite, gerai pagalvokite. Viskas nuo to priklauso. Net jūsų garbė. Atsiminkite posakį: „Cui bono" — „Kam naudinga?"

— Pirmiausia man dingtelėjo — portugalai. Tikriausiai todėl, kad daugiau niekas nešovė galvon. Suprantama, įtarimas niekuo nepagrįstas.

Don Luisas sudirgęs ėmė žingsniuoti po kambarį.

— Kodėl Desa prakalbo apie Toskanelį? Mes būtume savo pasiekę ir be to žemėlapio.

— Jis norėjo man padėti.

Don Luisas liūdnai palingavo galva:

— Taip, žinoma, Desos ketinimai buvo kuo geriausi. Bet rezultatas — baisus. Net Desa, ištikimas draugas, nuo jūsų nusigręžė. Jis, kaip ir kiti, pamanė, kad istorija apie vagystę — grynas melas. Desa jumis nebetiki.

Kolonas įniršo:

— Padėk man, Dieve! Bet kodėl žmoguje ieškoma tik blogo? Kaip lengvai įstumia į negarbę! Kaip pavydi svetimšaliui — kad tik nesulauktų Ispanijos valdovų palankumo! O, kaip jis trokšta apskelbti mane melagiu!

Santanchelis giliai atsiduso.

— Jeigu nenurodysite man galimų pagrobėjų... — jis nebaigė sakinio, tik gūžtelėjo pečiais.

Beatričė susigūžusi sėdėjo prie stalo. Ji troško iškloti viską, ką žinojo, bet bauginosi visiems laikams netekti Kolono ir prisivertė tylėti.

— Einu pas karalienę, — don Luisas sutrikdė tylą. — Ji geros širdies ir skvarbaus proto. Aš dar pakovosiu dėl jūsų.

— Ačiū, mano drauge. Taip daug jums tenka dėl manęs vargti.

— Pažiūrėsim, pažiūrėsim. Nepraraskite vilties. Aš dar užsuksiu. Gal net šį vakarą.

Vos tik jis išėjo, Beatričė atsistojo. Jos jau laukė Zagartė.

— Taip, — linktelėjo Kolonas. — Tu turi eiti. Žadėjau ištraukti tave iš to urkštyno... Deja, deja...

Ji bėgte išbėgo, tačiau pakeliui į Zagartės smuklę sustojo lyg perkūno trenkta. Beatričei pritrūko drąsos viską pasakyti Kolonui, tačiau su Santancheliu išdrįstų būti atvira. O po to dingtų iš Kordobos, nes kitaip sudegtų iš gėdos. Apsisprendė per keletą sekundžių. Zagartė, spektaklis ir žiūrovai palauks.

Ji jau buvo beeinanti, bet ir vėl suabejojo. Prieš akis lyg gyvas iškilo nelaimingasis Pablas purviname, dvokiančiame požemyje, maldaujantis išgelbėti bet kokia, net moteriško pasiaukojimo kaina. Ir vėl jai teko rinktis — brolis ar meilužis? Tik išdavusi ir paaukodama vieną, galėjo išgelbėti kitą.

Ją kumštelėjo pro šalį ėjęs kareivis. Žaismingai pašnabždėjęs keletą žodžių, pasiūlė linksmai praleisti vakarą. Beatričė bemat atsitokėjo. Taip pažvelgė į kareivį, kad šis beregint dėjo į kojas, o pati nuskuodė į Mečetę — don Luisas gyveno gatvėje prie pat katedros, netoli upės. Vartus saugojęs alebardininkas ėmė kvosti, ko jai reikią — tuo tarpu iš namo išėjo Santanchelis.

Beatričė nuolankiai paprašė jos išklausyti. Nors Santachelis visai neturėjo laiko, nesiryžo moters atstumti.

— Atėjote nelaiku — manęs laukia karalienė. Manau, puikiai žinote, kodėl nedelsdamas turiu su ja pasimatyti.

— Bet tai, ką aš noriu papasakoti jūsų šviesybei, pravers ir kalbantis su karaliene.

Geros Santanchelio akys perbėgo išblyškusiu, sielvarto iškankintu veidu:

— Gerai, eime.

Kirtę saulės nulietą kiemą, įėjo į vėsų koridorių. Tenai jų pasitikti puolė tarnai, bet Santanchelis paliepė jiems eiti savo keliais ir nusivedė Beatričę į mažytę svetainę.

— Taigi, ką norėjote papasakoti?

— Aš žinau, kas tie vagys ir kur juos rasti, — išpyškino Beatričė, o išvydusi iš nuostabos iššokusias Santanchelio akis, kalbėjo toliau: — Tai Venecijos valstybės inkvizicijos agentai. Jų du — Roka ir Galinas. Roka sakosi tarnaująs Venecijos respublikos pasiuntinybėje prie Ispanijos karaliaus rūmų. Abudu gyvena „Fonda del Lione".

Santanchelis nustebo:

— Iš kur visa tai žinote?

— Verčiau neklauskite, — Beatričės balsas skambėjo graudžiai. — Argi negana pavardžių?

— Negana, jeigu iškils būtinybė juos suimti. Tuo labiau, kad vienas iš jų, kaip sakote, diplomatas, — ir tuoj pat pridūrė: — Ar Kristupas tai žino?

— Neišdrįsau pasakyti...

— Aha! — tiršti Santanchelio antakiai susibėgo tarpuakyje. Švelniai paklausė:

— Kodėl? Atverkite man širdį, vaikeli.

Beatričė neilgai dvejojo.

— Venecijos kalėjiman įmestas mano brolis. Jį apkaltino vagyste, ir ne tuščiai, o taip pat ir valstybės išdavimu, nors jis joks šnipas.

Beatričė papasakojo viską, nieko nenuslėpdama. Santanchelis atidžiai klausėsi — rūstus, nepraleisdamas nė vieno žodžio.

— O, aš puikiai suprantu — jums atrodau tikra niekšė, — baigė Beatričė. — Pati savęs nekenčiu. Tačiau prisiekiu mūsų Dievo Motina Mergele Marija — neturėjau tikslo Kristupą išduoti. Galinas plėšte išplėšė iš manęs tai, ką

norėjo sužinoti. Juk meilė, kurią reikalavo iš manęs vaizduoti, virto tikra.

— Ir nereikia jos atsisakyti, — nusišypsojo Santanchelis. — Vargšelė mano! Koks žiaurus likimas kliuvo jūsų daliai — pasirinkti arba brolį, arba mylimąjį.

— Bet ar pasirinkau tą, kurį reikėjo? — nerimo ji.

— Jūs pasielgėte teisingai, — tvirtai pareiškė Santanchelis. — Negalite atsakyti už brolio nusikaltimą. Kalėjiman jis pakliuvo ne per jus. Ir neturi teisės reikalauti, kad aukotumėtės vardan jo. Šitaip elgdamasis, jis tik dar labiau grimzta į nuodėmę. O Kristupas pakliuvo į žabangas. Jus panaudojo kaip prievilą. Jūsų meilė jam arba — jo jums čia neturi jokios reikšmės. Jūsų pareiga — bet kokia kaina išvaduoti jį iš tų pinklių.

Iš Beatričės veido aiškiai buvo regėti — Santanchelio paguodos žodžiai jai sugrąžino jėgas.

— Taip manote? O, kokia sunki našta nukrito nuo mano pečių!

— Šitą lengva patikrinti. Nueikite išpažinties. Nė vienas dvasininkas neduos jums nuodėmių išrišimo, jei nepadarysite, kas nuo jūsų priklauso, kad išpirktumėte savo klaidą. Taigi nesikankinkite dėl sąžinės graužaties. Eikite su Dievu. O aš imsiuos būtiniausių priemonių. Tuoj pat susitiksiu su Kordobos alkaldu ir mudu pasidomėsime tais venecijiečiais.

— Tikriausiai prireiks mano parodymų — juk esu vienintelė liudytoja.

Santanchelis nusišypsojo ir papurtė galvą:

— Ne. Išgirdęs jūsų paliudijimą, alkaldas būtų priverstas jus areštuoti.

— Žinau. Bet man tai visai nesvarbu.

Santanchelis dar plačiau nusišypsojo. Jis matė, kad Beatričė pasiryžusi pasiaukoti.

— Vaikeli mano, areštas būtų jūsų pražūtis, ir aš abe-

joju, ar Kristupas mums padėkotų, sužinojęs, kokia kaina išgelbėjau jo garbę. Pasikliaukite manimi. Aš susitvarkysiu be jūsų. O dabar negaiškite ir tuoj pat viską papasakokite Kristupui. Nieko neslėpdama.

Beatričę nukratė šiurpas.

— Aš... aš neišdrįsiu. Bent jau dabar... — ji nutilo. Po valandėlės tęsė: — O ar negalėtumėte jūs... jūsų malonybe, jam papasakoti? Tegu pats sprendžia, kaip su manim elgtis?

Santanchelis susimąstė:

— Jeigu norite. Bet patikėkite, mano vaikeli, bus geriau, jeigu jis viską išgirs iš jūsų lūpų.

— Aš neišdrįsiu. Neišdrįsiu, kol jam nesugrąžins žemėlapio.

— Gerai, gerai — Santanchelis linktelėjo. — Kaip tik tuo mes dabar ir pasirūpinsime. O visa kita gali palaukti. Negaiškime laiko.

Bet viskas buvo ne taip jau paprasta, kaip manė don Luisas. Don Miguelis de Eskobedas, Kordobos vyriausiasis teisėjas, šventai laikėsi įstatymo dvasios ir raidės. Ir nepuolė stačia galva ieškoti vagių, neišgirdęs atsakymų į jį dominančius klausimus.

— Beprasmiška mane spausti, don Migueli, — užprotestavo Santanchelis. — Manykite, kad visa tai sužinojau per išpažintį.

— Nuo kada tapote dvasininku, don Luisai?

— Ne vien dvasininkams tenka klausytis išpažinčių. Aš pažadėjau neišduoti žmogaus, kuris man suteikė šias žinias. Kitaip nebūtų prabilęs. Nejaugi man derėjo numoti ranka ir leisti nusikaltėliams išsisukti?

— O kur įvykdyto nusikaltimo įrodymai?

— Tai mano žodžiai.

— Teisingiau sakant, nežinomo žmogaus žodžiai.

— Aš jį puikiai pažįstu. Argi to negana?

— Tiesiog galva neišneša, ką daryti. Vienas iš tų žmo-

nių, kaip sakote, dirba Venecijos pasiuntinybėje. Net turėdamas nepaneigiamus kaltės įrodymus, aš nepageidaučiau turėti su juo reikalų, — alkaldas paglostė žilą barzdą. — Jeigu dingusių dokumentų pas juos nerasime, manęs laukia dideli nemalonumai. Gal galėtumėte man parūpinti karalienės įsakymą?

— Ne. Bet garantuoju — kai viskas bus baigta, karalienė pritars jūsų veiksmams.

— Nelengvą uždavinį man uždavėte. Paprašysiu pakviesti korechidorą*.

Po kelių minučių kabinetan įėjo vyras, į kurį vien metęs akį atpažinsi — kariškis. Don Ksaveras Pastoras turėjo kur kas turtingesnę vaizduotę nei alkaldas, ir pasirodė esąs ne toks pedantiškas.

— Sakote, žemėlapis ir laiškas?

Kiek patylėjęs, pridūrė:

— O jeigu mes juos ir rasime pas kurį venecijietį, kaip įrodysime, kad tie dokumentai priklauso ne jam?

— Senjoras Kolonas, be abejo, jums pasakys ir žemėlapio, ir laiško ypatingas žymes.

— Tai leiskite man pradėti nuo pokalbio su senjoru Kolonu.

— O kas po to? — geidavo žinoti alkaldas, tokio pavaldinio mitrumo šiek tiek išmuštas iš vėžių. — Vienas iš jų — nepamirškite šito — dirba pasiuntinybėje.

— Mes juk nebūtinai turime veikti oficialiai, — don Ksaveras mirktelėjo Santancheliui. — Ir neprisistatysime, kas esame. Pasistengsime vengti viešumo.

— Jeigu privirsite košės, aš išvysiu jus iš tarnybos, — įspėjo alkaldas.

---

* Ispanijos karaliaus valdininkas, tvarkantis administracijos ir teismo reikalus.

— Vadinasi, būsiu to nusipelnęs, — nusijuokė don Ksaveras, kuris kuo toliau, tuo labiau Santancheliui patiko.

Nedelsdami abudu patraukė pas Koloną.Korechidoras įspėjo: jis apsimesiąs nežinąs, kas vagys.

— Aš atnešiau jums viltį, Kristupai, — vietoj pasveikinimo išpyškino Santanchelis. — Čia korechidoras — jis pasiryžęs surasti jūsų žemėlapį.

— Net nežinodamas, kas jį pavogė?

— Manau, paieškos metu užtiksime pėdsakus, — įtikinamai tarė korechidoras. — Pasikliaukite mumis, senjore. Kordobą pažįstame geriau nei jūs.

— Jeigu jums pasisektų rasti žemėlapį, padarytumėte tikrą stebuklą.

— Pabandysime stebuklą padaryti su jūsų pagalba. Kaip mes galėtume atpažinti, kad žemėlapis — žinoma, jeigu jį rastume — yra jūsų?

— Pavogė ne tik žemėlapį, bet ir laišką su Toskanelio parašu bei antspaudu, kuriame pavaizduotas erelis išskėstais sparnais virš hercogo karūnos. Tokiu pat parašu ir antspaudu paženklintas ir žemėlapis.

— Man to ir reikėjo. Tikiuosi netrukus vėl su jumis pasimatyti. Likite sveiki, senjore, — ir jis išėjo.

— Savimi pasitikintis ponas, — tarė Kolonas. — Ir labai jau lengvai mėtosi pažadais.

Ko gero, korechidoro jis neįvertino. O šis patraukė tiesiai į „Fonda del Leone".

Kisada, viešbučio šeimininkas, pasitiko jį su derama pagarba:

— Tesaugo jus Dievas, jūsų malonybe.

— Ir tau to paties linkiu, Kisada. Ar turi laisvų kambarių?

— Ačiū Dievui, ne. Kai jų didenybės Kordobeje, mano viešbutis visuomet sausakimšas.

Don Ksaveras suktelėjo juodą ilgą ūsą.

— Gaila, labai gaila. Ir niekas neketina išvykti?

— Išvyksta. Rytoj. Bus laisvas mano geriausias kambarys antrame aukšte.

— Iš tikrųjų? O kas išvyksta?

— Du ponai, venecijiečiai. Jie įsakė atvesti mulus aštuntą ryto.

— Mulus? — korechidoras susijuokė. — Gal rengiasi joti iki pat Venecijos?

— Ne, ne, jūsų malonybe. Tik iki Malagos, o ten sės į laivą.

— Žinoma, žinoma, — korechidoras ir vėl nusišypsojo. — Galbūt jų kambarys ir tiks. Vakare tau pranešiu.

Viską sužinojęs, korechidoras išėjo iš viešbučio ir tą patį vakarą nudrožė pas alkaldą. Čia užtiko ir Santanchelį.

Iždininkas prieš pusvalandį buvo grįžęs iš Alkazaro. Išrodė labai susirūpinęs. Dalyvavęs komisijai atsiskaitant jų didenybėms. Talavera, Desos, Fonsekos ir Maldonado atlydėtas, Kolono pasiūlymą sutrynė į miltus.

— Tai nedoro avantiūristo svajonės. Kolonui vieni niekai be jokio pagrindo pareikšti, kad jo kliedesius palaiko garsiausias matematikas, — tokiais žodžiais Talavera baigė savo pranešimą.

Karalienės veidas ištįso iš nevilties. O karalius liko ramus. Regis, nieko kito jis ir nesitikėjo

— Išvadas padarėte pačiu laiku, — karalius palankiai linktelėjo Talaverai. — Štai netrukus žlugs Granada, ir mes turime sutelkti visą dėmesį į realius projektus, o ne remti visokius kliedesius. — Šypsodamasis kreipėsi į karalienę: — Kaip pamenate, aš nuo pat pradžių nepritariau entuziazmui, su kuriuo jūs sutikote to mikluolio išsigalvojimus. Aš net būgščiojau, kad jis piktam panaudos jūsų patiklumą.

Karalienė nežymiai paraudo. Ji nepakentė priekaištų.

— Jeigu aš ir rizikavau savo patiklumu, tai šitaip

elgiausi sąmoningai.Manau, būtina išnaudoti bet kokią galimybę didinant Kastilijos karalystės, kurią valdyti malonę man suteikė Dievas, galią ir šlovę.

— Drįstu pastebėti, senjora, kad ir aš labai vertinu savo pareigas Ispanijai. Galimas daiktas, esu pernelyg atsargus, bet tas atsargumas naudingas ispanams ir Ispanijos iždui.

— Dėl to nė kiek neabejoju, — atsakė karalienė. — Bet perdėtas atsargumas gali pakenkti šalies vystymuisi, — ji pažvelgė į Talaverą. — Mano pone vyskupe, ar jūsų pranešimą turiu suvokti kaip komisijos sprendimą?

— Tai mūsų bendras sprendimas, jūsų didenybe, — nusilenkė Talavera.

— Leiskite paprieštarauti, — įsiterpė Santanchelis, — štai aš su juo nesutinku.

Karalius Fedinandas geraširdiškai nusikvatojo:

— Bet tu juk ne kosmografas, Santancheli!

— Ne kosmografas, bet juristas, jūsų didenybe, ir gana patyręs, ir skiriu argumentus „prieš" ir „už".

— Dėl šito aš visiškai su jumis sutinku, don Luisai, — karalienė linktelėjo iždininkui ir kreipėsi Į Talaverą:

— Kodėl jūs nutarėte, kad žemėlapio vagystė — grynas prasimanymas?

— Leiskite priminti jūsų didenybei, kad žemėlapio egzistavimo faktą patvirtina tik vienas Kolonas.

— O tai, kad Kolonas melavo, patvirtina tik jūsų žodžiai, — atšovė Santanchelis. — Taip, Kolonas negalėjo pateikti savo apskaičiavimų įrodymų, bet tai dar nereiškia, kad jis melavo.

— Savaime suprantama, ne, — sutiko Talavera. — Tačiau susiklosčius tokioms aplinkybėms itin svarbu tai, kad žemėlapio niekas nematė. Apie vagystę jis užsiminė tik tada, kai pareikalavome pateikti žemėlapį. Gana vykęs ap-

gaviko žingsnis!Juk komisija buvo sukviesta tik todėl, kad jis teigė turįs žemėlapį!

Karalienė nekantraudama mostelėjo ranka:

— Bet ko jam būtų reikėję remtis neegzistuojančiu žemėlapiu, jeigu galų gale viskas vis tiek būtų išaiškėję?

— Tam, kad turėtų galimybę išdėstyti savo spėliones, kurios galėjo išmušti mus iš vėžių ir nukreipti klaidingu keliu.

— Pernelyg sudėtinga. Ir neįtikinama, — karalienė laikėsi savo, tikriausiai labiau gindama save, o ne Koloną. — Pasirodžiau esanti patikli ne tik aš. Kolono išvados įtikino ir frėją Diegą. Nejaugi jis liovėsi tikėjęs Kolonu tik todėl, kad šis negalėjo pateikti žemėlapio?

— Aš tikėjau Kolono apskaičiavimais dėl to, kad tikėjau pačiu Kolonu, — pasakė Desa, — suprantama, ir todėl, kad jį palaikė Toskanelis. Kai tapo aišku, jog Kolono argumentai komisijos nariams neatrodo pakankamai įtikinami, kaip tik aš ir užklausiau apie florentiečio žemėlapį. Ir, prisipažįstu, man kilo rimtų abejonių, ar tikrai žemėlapį pavogė.

Santanchelis pabandė išsklaidyti įspūdį, kurį padarė Desos žodžiai:

— O štai man nekilo nė mažiausios abejonės. Aš atpažįstu kilniaširdiškumą, o Kolonas — kilnus žmogus ir melo nesigriebs.

Karalius Ferdinandas ir vėl nusijuokė:

— Jeigu aš bent kiek sugebu atpažinti žmones, tai to kilnumo neregiu nė per nago juodymą.Tu kalbi, kaip byloja tavo širdis, Santacheli, o ne protas.

— Tokia mano nuomonė, jūsų didenybe, ir aš dar viliuosi įrodyti savo tiesą.

— Matau, esi ne tik lengvatikis, bet ir optimistas, — atsakė karalius. — Ką gi, vienas kitam ne kliūtis, — jis vėl kreipėsi į karalienę: — Tikriausiai pritarsite man, senjo-

ra, — mes turime imtis svarbesnių darbų ir nebegaišti prie šio klausimo, kol don Luisas mums neįrodys, kad tas Kolonas yra ne šarlatanas.

Karalienė nenorom linktelėjo, o šypsena, kuria apdovanojo Santanchelį, bylojo, kad vilties kibirkštėlė vis dėlto lieka.

Todėl nepaisydamas vėlaus laiko, jis ir atėjo pas alkaldą, norėdamas įsitikinti, kad paieška pradėta. Čia jį užtiko korechidoras.

— Mes jau pradėjome tyrimą, — raportavo don Ksaveras.

— Venecijiečiai rytą išvyksta į Malagą, o iš ten ketina plaukti laivu. Mulus įsakė atvesti aštuntą ryto. Sutikite, don Migueli, jų išvykimas — aiškus įrodymas, kad jie jau įvykdė, kas buvo pavesta. Tai yra, žemėlapis ir laiškas dabar jų rankose.

Alkaldas linktelėjo, o Santanchelis įniršo:

— Jeigu padarėte tokias išvadas, tai kodėl delsiate? Negalime leisti, kad tie žmonės išneštų kudašių iš Kordobos!

— Atvirkščiai, tegu išjoja, — šyptelėjo korechidoras. — Mes negavome įsakymo jų areštuoti ir vargu, ar tokio įsakymo sulauksime.

— Suprantama, negausite, — patikino alkaldas. — Tegu geriau jau prasmengu pragaran negu, neturėdamas jokio kaltės įrodymo, pasirašau įsakymą areštuoti pasiuntinybės tarnautoją!

— O ką tada mums daryti? — sutrikęs paklausė don Luisas.

— Mes negalime trukdyti jiems išjoti, — korechidoras vis dar tebesišypsojo, — bet pabandysime pastoti kelią į Malagą. Tenykščiai keliai turi ne kokią šlovę. Juk girdėjote — plėšikai taip ir knibžda... O algvasilų turime mažai ir jie nepajėgūs užtikrinti tvarką. Taigi vargu, ar valstybė

gali atsakyti už dviejų svetimšalių apiplėšimą, ar ne tiesa, don Migueli? Ir mūsų santykiai su Venecijos pasiuntinybe išliks kuo geriausi.

Santanchelis lengviau atsivėpė ir nuoširdžiai nusijuokė:

— Aš nujaučiu, kad korechidoro pareigybė Kordobai gali duoti nemažą pelną.

20 skyrius
ČIGONAI

Minia, tą birželio pradžios šeštadienio rytą užkimšusi Kordobos gatves ir kelią, vedantį į pietryčius, sutrukdė venecijiečiams išjoti numatytą valandą. Mat tuo pačiu laiku Ispanijos valdovai, lydimi rinktinių karių, išvyko į Vegą, pasiryžę asmeniškai vadovauti lemiamam Granados šturmui.

Kordobos gyventojai džiūgaudami išlydėjo išvykstančiuosius į mūšį. Skardėjo trimitai, plaikstėsi vėliavos. Jų didenybės jojo ilgos raitelių kolonos priekyje. Iš tolo žvilgėjo karaliaus šarvai. Net karalienė buvo užsivilkusi plieninius šarvus, tiesa, išpuoštus arabeskomis.

Po riterių falangos ant mulų, pabalnotų brangiais balnais, gūžėjo rūmų damų kavalkada, po jų — dvariškiai, dvasininkai ir pasauliečiai, karalių tarnai, grumai, sakalų prievaizdai. Paskui dvariškius traukė kariuomenė, kavalerija, ietininkai, išsirikiavę po keturis eilėje su dešimtpėdėmis ietimis rankose, arbaletininkai, šveicarų samdiniai trumpomis odinėmis striukėmis — šarvai tedengė krūtines, nes jie dievagojosi priešui niekada neatsuką nugarų. Kolonos gale bildėjo gurguolės vežimai su maistu ir visokiais karo reikmenimis, taip pat apgulos pabūklai.

Šviečiant karščiausiai saulei, dulkių apgaubta armija išsliaužė iš Alkazaro, Mauritanijos tiltu kirto Gvadalkvivyrą ir pasuko į Granadą.

O paskui ją per tą patį tiltą patraukė ir Roka su Galinu — į Malagą. Šiek tiek priekyje jojo mulų varovas, iš kurio jie buvo pasisamdę gyvulius. Jojo neskubėdami, melodingai skimbčiojant varpeliams ant mulų kaklų.

Kitame upės krante po plačiašakiu medžiu buvo įsikūrusi karčema. Pustuzinis vyrų, rankose spausdami kaupinus puodukus, kažką gyvai plepėjo. Savo mulus jie buvo pririšę prie geležinių tvoros žiedų. Liesi, saulėje įdegę, nerūpestingai apsirengę vyrai priminė stepių vilkus.

— Čigonai, — jodamas pro šalį, paniekinamai burbtelėjo mulų varovas.

Netrukus jie jau buvo miesto pakraštyje. Nesuskaičiuojama daugybė elgetų, rodydami savo žaizdas ir luošumą, stengėsi suminkštinti keliauninkų širdis, tuščiai tikėdamiesi laimėti bent kokią, kad ir smulkiausią, monetą. Nujoję dar mylią, venecijiečiai išgirdo už nugarų kanopų bildesį. Mulų varovas pasiūlė pasitraukti į kelkraštį ir praleisti artėjančią kavalkadą. Mat jis atpažino atlekiančius čigonus, tuos pačius, kurie tik ką gėrė vyną prie tilto, ir ilgai juos plūdo, kol nenusėdo pralėkusių raitelių sukeltos dulkės.

— Tegu šėtonas nusuka jų purvinus sprandus! — palinkėjo.

Jie vėl pasuko į kelio vidurį.

Į kalvą, už kurios keteros prieš valandėlę išnyko čigonai, jojo neskubėdami, leisdami mulams atsikvėpti. Apačioje tekėjo upė, dešinėje žaliavo miškas — į jį ir vinguriavo pilka kelio juosta, kairėje pusėje augo vynuogienojai, o už jų regėjosi žalios ganyklos.

Dangus buvo skaisčiai mėlynas. Jie pamažėl risnojo nuo kalvos ir jau buvo netoli miško, kai pasigirdo garsus riksmas ir už iš medžių išnirę trys raiteliai užtvėrė kelią. Tai buvo tie patys čigonai. Jų vadeiva, ilgakinkis, perkaręs, su plačiabryle skrybėle, juodu skuduru persirišęs galvą, savo palydovus sustabdė prieš pat venecijiečių nosį.

Gergždančiu balsu vadeiva įsakė keliauninkams sustoti, nors šie, vos tik išvydę nepažįstamuosius, sustingo vietoje.

— Dieve šventas, apsaugok mus! — suvapėjo mulų varovas.

Bet Galinas ir Roka buvo ne iš tų, kurie greitai panikuoja. Garsiai paklausė, ko užpuolikams reikia.

Vadeiva išsiviepė:

— Jūsų mantos, kilmingieji ponai! Ropškitės iš balnų, ir greičiau!

Už nugaros Galinas išgirdo kanopų bildesį ir atsigręžė. Dar trys čigonai užtvėrė kelią atgal.

Roka ėmė keiktis. Galinas veltui liežuviu neplakė — išsitraukė kardą:

— Pirmyn, Roka! Sukaposim juos į gabalus! — ir spūstelėjo pentinus.

Iš išgąsčio apkvaitę gyvuliai šoko pirmyn. Venecijiečiai, įsispyrę balnakilpėse, iškėlė kardus ir pasirengė smogti.

Čigonų vadeiva išsisuko Galino kirčio ir stora lazda iš visų jėgų tvojo venecijiečiui per galvą. Plona aksominė kepuraitė buvo prastas šalmas. Smūgis išdaužė Galiną iš balno ir jis, bedvasis, nugriuvo į kelio dulkes.

Rokai sekėsi ne ką geriau. Čigonas, kurį jis užpuolė, lazda permušė priekines mulo kojas. Gyvulys suklupo ant kelių, o Roka iš inercijos lyg sviedinys nulėkė per mulo galvą ir tekštelėjo ant žemės.

Jis atsitokėjo tik miško vėsumoje, ant samanoto upokšnio kranto. Atsimerkęs išvydo prie medžio pririštą mulų varovą ir šalia be sąmonės gulintį Galiną. Juos buvo apsupę juodbruviai vyrai rūsčiais veidais. Galinas jautė rankas, čiupinėjančias jo kūną. Mėgino stotis, bet kur jau ten! Plėšikai buvo surišę ir rankas, ir kojas. Kamzolę jau buvo nuvilkę. Šiurkštus balsas pranešė vadeivai, jog pinigų diržo neradęs.

— Su šituo viskas aišku, — atsakė vadeiva. — Apžiūrėk antrąjį.

Vos tik plėšikas nuėjo, Roka bemat apsivertė ant šo-

no ir įniršio kupinu žvilgsniu varstė čigonų vadeivą. O šis, negana, kad išvertė visas kamzolės kišenes, kruopščiai čiupinėjo kiekvieną siūlę. Netrukus užtiko stormeną, peiliu perrėžė pamušalą ir ištraukė vaškytinį maišelį. Nusviedęs kamzolę, atrišo maišiuką ir užtiko Toskanelio žemėlapį bei laišką. Atidžiai apžiūrėjęs, įkišo atgal į maišelį. Maišiuką įsibruko savo kišenėn, koja paspyrė kamzolę Rokai ir pažvelgė į savo sėbrą, kraustantį Galino kišenes.

— Palik jį. Tegu guli. Galim keliauti.

Roka nebeištvėrė:

— Palaukite! Palaukite! Imkite mūsų pinigus. O iš maišelio su popieriais naudos neturėsite. Atiduokite.

Banditas nusijuokė:

— Vadinasi, jokios naudos! Tai kodėl slėpei? Kodėl užsiuvai kamzolėje? Susirasiu kokį mokslinčių knygių, ir man pasakys, ko jie verti. Nesulauksi, kad atiduočiau.

Rokai pavyko atsisėsti. Galva tiesiog plyšo.

— Už juos neduos nė sudilusio skatiko... O aš atsilyginčiau.

— Tai kiek duotum?

— Dešimt tūkstančių maravedžių, — nedelsdamas atsakė.

— Aha, vadinasi jie verti šimto tūkstančių, — nusprendė vadeiva. — Ačiū, kad pasakei. O pirkėją rasiu.

— Beieškodami pelnysit virvę ant kaklo. Paklausykite manęs. Gausite tuos šimtą tūkstančių.

Vadeiva ir vėl nusikvatojo:

— Kažin jau iš kur peštum?

— Kordoboje. Ateikite pas mane rytoj ir...

— Ir užnersi man ant kaklo tą pačią kilpą, apie kurią tik ką kalbėjai. Šventasis Jagai! Ieškok kvailių kitoje vietoje!

— Klausykite...

— Jau ir taip su kaupu prisikalbėjai.

Tuo tarpu Galinas ne tik atsigavo, bet jau įstengė tiksliai įvertinti situaciją.

— Luktelkite, bičiuli! Luktelkite! — jis sukando dantis, stengdamasis numaldyti skausmą. — Paklausykite, ką pasakysiu. Atiduokite mano draugeliui tą maišelį su viskuo, kas jame yra, ir leiskite jam keliauti į Kordobą pinigų. O kol užmokės, aš liksiu jūsų rankose įkaitu.

Banditas tik nusikvatojo.

— Žinau, kuo tai kvepia, — jis palingavo galva. — Man gana ir to, ką turiu.

Jau buvo beeinąs savo keliais, bet Rokos vapėjimas ir vėl jį sulaikė.

— Vagis! Niekšas! Tave už tai pakars! Atiduok dokumentus, ir mes taikiai išsiskirsime. Kitaip prisiekiu Dievu...

— Na, na! Ko čia dabar įsismarkavai? Patarlė byloja — mirusieji tyli. Atsimink tai, ir nepykdyk manęs, o jeigu ne — abiem nusuksiu sprandus.

Ir jis nuėjo, vis kažką įsakinėdamas saviškiams. Plėšikų vadeivos manieros ir laikysena atrodė kariška, ir kiti jo klausė neprieštaraudami. Vienas čigonas atrišo mulus ir nuvedė į kelią. Kiti išvadavo iš virvių varovą.

Vadeiva akimirką stabtelėjo netoli jo:

— Išlaisvinsi savo ponus, kai mes nujosime. Į Kordobą pareisite pėstute. Juk viso labo tik trys lygos. Mulus mes paimame. Juos rasi Lamego smuklėje prie Mauritanijos tilto. — Jis linktelėjo venecijiečiams ir dar pamojo plačiabryle skrybėle: — Likite su Dievu, mano ponai.

— Eik velniop! — pro dantis iškošė Roka.

Jausdami baisiausią šleikštulį, plyštančiomis iš skausmo galvomis, Trejeto tarybos agentai, mulų varovo lydimi, išsliūkino iš miško. Neliko nieko kito, kaip grįžti į Kordobą savo kojomis.

Kai priėjo Mauritanijos tiltą, saulė jau artėjo prie laidos. Varovas pasiūlė venecijiečiams atsikvėpti karčemoje,

kol surasiąs savo gyvulius. Venecijiečiai, pavargę, dulkių apnešti, iki kraujo atmuštomis kojomis, pasinaudojo poilsiaviete, labiausiai geisdami numalšinti troškulį. Jie įėjo į erdvią salę, ir Roka, sudribęs ant medinio suolo, garsiai ir nervingai pareikalavo vyno.

Smuklininkas įtariai nužvelgė jų suplėšytus drabužius, kruvinu raiščiu perrištą Galino galvą. Aptarnavo tik todėl, kad gerai pažino Gavilaną, mulų varovą.

Venecijiečiai godžiai gėrė šiltą vyną, nuo jų neatsiliko ir varovas. Tik kaip reikiant numalšinęs troškulį, paklausė apie mulus.

— Atvedė prieš tris valandas, — atsakė Lamegas. — Aš atpažinau, kad tai tavo mulai, ir išvariau į ganyklą už karčemos. — Dar pasidomėjo: — Kas atsitiko?

— Mus apiplėšė ir paliko miške, — gergždančiu balsu išstenėjo Roka. — Taip gali atsitikti tik šitoje prakeiktoje šalyje. Kas atvedė mulus?

— Ar aš žinau? Kažkoks vaikigalis iš kaimo.

— O gal čigonas? Kažkas iš tų, kurie šįryt čia gėrė?

Smuklininkas susimąstęs pasikasė užantį:

— Šiandien čia daug kas gėrė ir visų neatsimenu.

— Taip ir maniau, — paniekinami šyptelėjo Galinas. — Ir tu, žinoma, nepameni, į kurią pusę patraukė tas vaikigalis, palikęs mulus?

— Ne, šito aš niekada neprisimenu. Aš aptarnauju visus ir bemat visus pamirštu, vos tik svečias peržengia karčemos slenkstį.

— Ką ir sakyti, esi idealus smuklininkas.

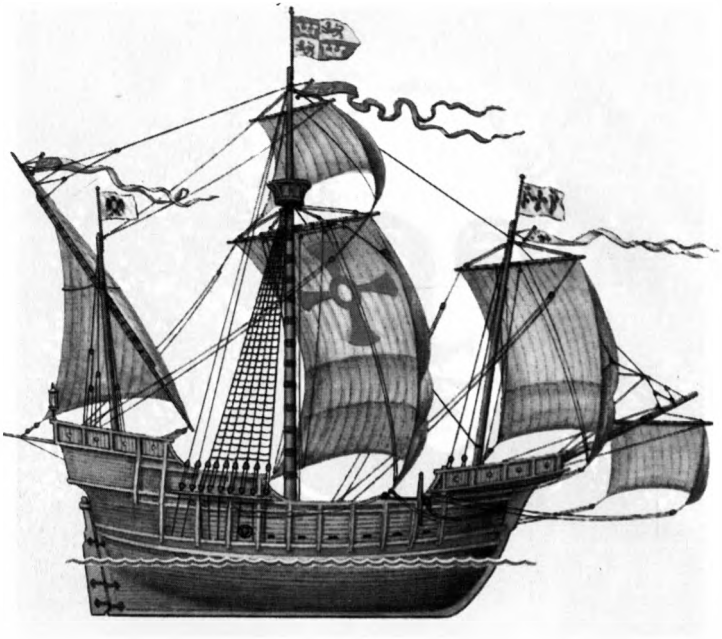
Tačiau Roka niekaip neįstengė nurimti.

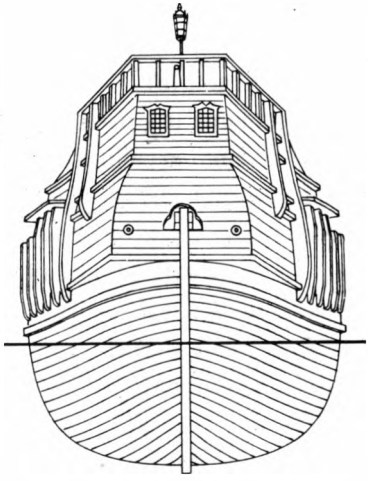
— Idealus smuklininkas vagių ir galvažudžių šalyje! — tėškė jis.

— Jums nederėtų šitaip kalbėti, pone svetimšali. Bent jau apie Kastiliją, kur, kaip visi žino, viešpatauja pui-

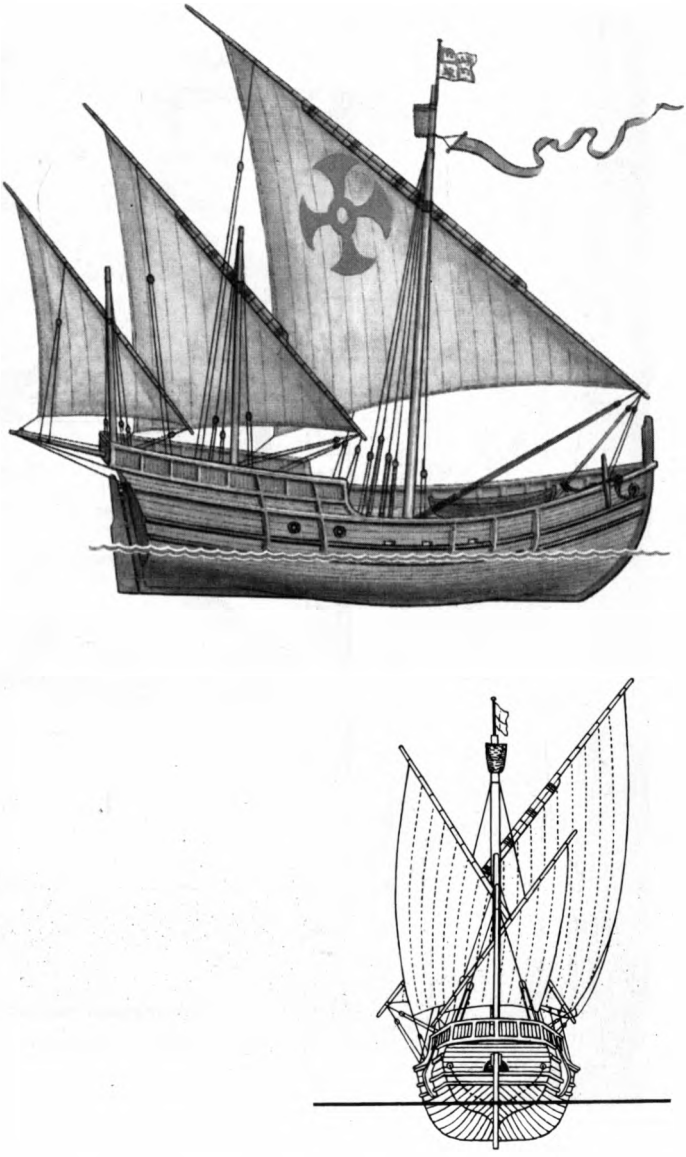

Kristupas Kolumbas

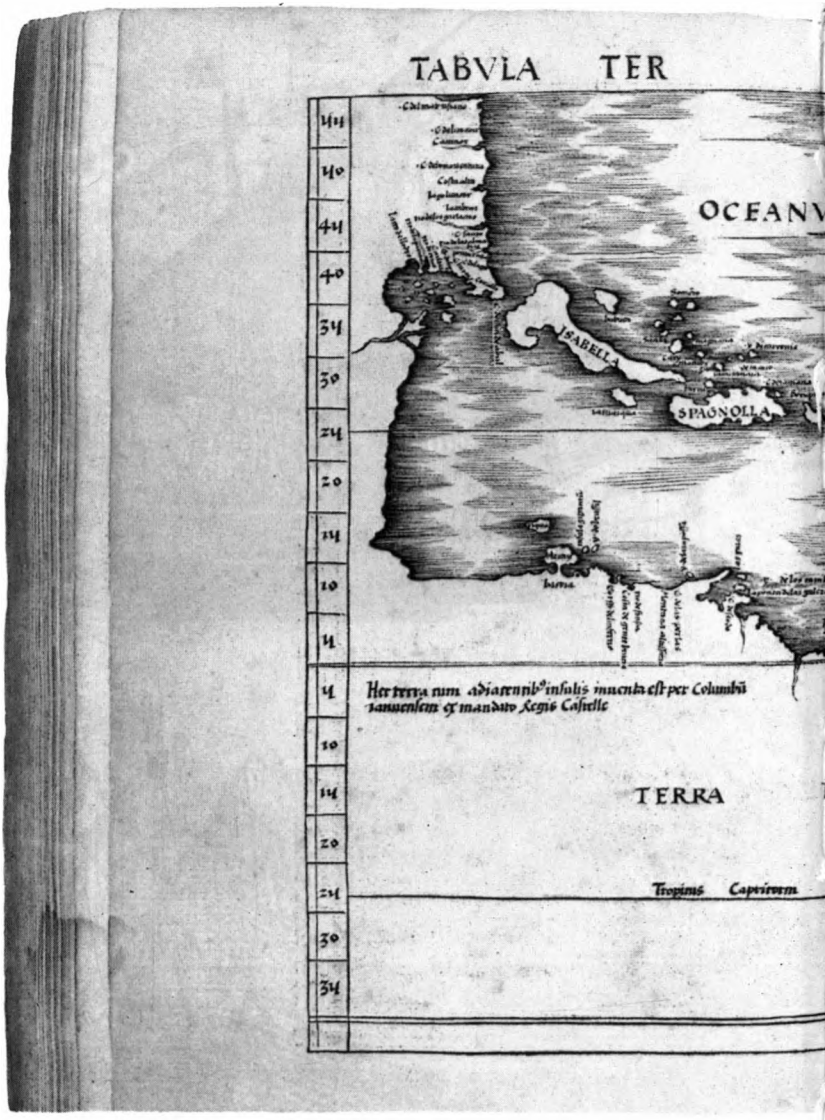

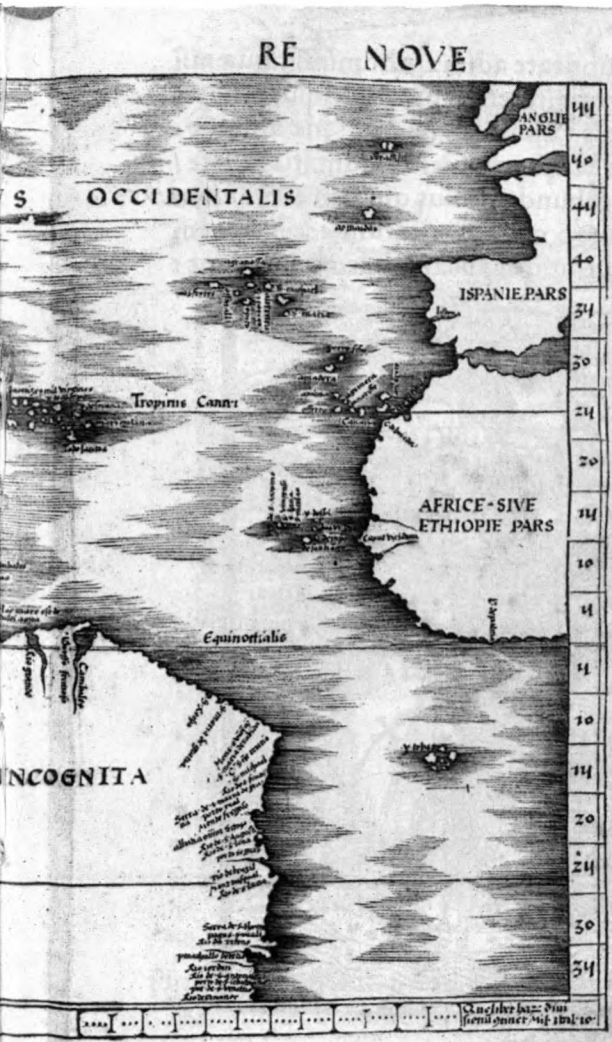
„Santa Maria“ - laivas, kuriuo Kolumbas perplaukė Atlantą

„Nina“ - vienas iš trijų laivų, dalyvavusių I ekspedicijoje prie Amerikos krantų

Naujojo Pasaulio žemėlapis. 1510 metai

RE NOVE
S OCCIDENTALIS
ANGLIE PARS
ISPANIE PARS
Tropicus Cancri
AFRICE SIVE ETHIOPIE PARS
Equinoctialis
NCOGNITA
44
40
44
40
34
30
24
20
14
10
4
4
10
14
20
24
30
34

num copia ſalubritate admixta bominū : quæ niſi quis viderit: credulitatem ſuperat . Huius arbores paſcua & fructus / multū ab illis Iohanę differūt . Hæc præterea Hiſpana diuerſo aromatis genere / auro metallíſq; abundat . cuius quidem & omnium aliarum quas ego vidi : & quarum cognitionem ꝯaheo incolę vtriuſq; ſexus : nudi ſemp incedunt :

Kolumbo laiško, rašyto Kanarų salose, fragmentas. Paskelbtas 1496 metais

Pirmąją koloniją vaizduojanti medžio graviūra, kurią Kolumbas atsiuntė Ispanijos karalienei Izabelei

Kristupas Kolumbas

ki tvarka. Pas mus keliai saugomi ir keliauninkams niekas negresia.

— Saugomi! Jeigu kas ir saugo, tai banditai. Kitų sargybinių Kastilijos keliuose mes neregėjome.

Smuklininkas nuėjo, negeidaudamas tęsti Ispaniją žeminančio pokalbio, o varovas per užpakalines duris patraukė į ganyklą, norėdamas įsitikinti, kad jo mulai gyvi ir sveiki.

Roka vėl pripylė puodelius.

— Tikri nuodai. Tik troškulys... — Jis nespėjo baigti sakinio — akys iššoko iš orbitų. Ir staiga su tokia jėga trenkė puoduką į stalą, kad tas sudužo. Pasipylęs vynas pamažu kapnojo ant grindų. Roka keikdamasis pašoko ant kojų. Galinas atsigręžė.

Į salę įėjo aukštas, prakaulus vyras, nerūpestingai apsirengęs, ir Galinas bemat atpažino čigonų vadeivą.

— Tepadeda mums Dievas! — sušuko Galinas ir bloškėsi paskui Roką, kuris jau puolė banditą.

Tačiau šis išsisuko iš Rokos rankų ir stipriu smūgiu nutrenkė jį kampan.

— Girtuoklpalaikis! Bučiuokis su šėtonu!

— Plėšikas! — rėkė Roka.

Galinui padedant, jis vis dėlto sučiupo čigoną.

— Dar pasigailėsi dėl to, ką šiandien padarei, — pagrasino Galinas. — Mes pasirūpinsime, kad tavo purvinas kaklas atsidurtų kilpoje.

Čigonas bandė ištrūkti iš jų rankų.

— Tegu šėtonas sumaigo jūsų kaulus! Ei, šeimininke! Sudrausk šituos žudikus!

Keldami dulkes, visi trys raičiojosi ant grindų, vartydami stalus ir suolus. Smuklininkas šokinėjo lyg kepamas:

— Ponai! Ponai! Vardan Dievo! Ką jūs darote?

Tuo tarpu Roka užsiropštė ant čigono pilvo ir raitelio svorio prislėgtas šis liovėsi priešinęsis.

— Tai vienas iš tų banditų, kurie mus apiplėšė. Pašauk sargybą, kol nepaspruko. Pašauk sargybą!

— Ar jūs iš proto išsikraustėte! — suklykė smuklininkas. — Juk tai senjoras Ribera. Joks jis banditas!

— Paleiskite mane, kretinai! — čigonas vėl ėmė spurdėti. — Ei, čionai! Pagalbon! Pagalbon!

Atsilapojo durys ir į smuklę įpuolė keturi algvasilai.

— Kas atsitiko? Kas atsitiko? — sušuko jų vadas ir, nelaukęs atsakymo, bukuoju alebardos galu drožė venecijiečiams per nugaras. — Stok! Stok! Jūs norėjote nužudyti šį žmogų?

— Girti, trenkti svetimšaliai, — paleido gerklę čigonas. — Nei iš šio, nei iš to puola žmones!

Roka, vis dar stengdamasis išsisukti iš dviejų algvasilų, atplėšusių jį nuo čigono rankų, aiškino: „Mus apiplėšė kelyje, ir šis — vienas iš tų banditų!"

Čigonas atsisėdo, apsičiupinėjo tarsi norėdamas įsitikinti, kad ir kojos, ir rankos savo vietose, o ir šonkauliai sveiki.

— Girtų tauškalai. Šiandien iš Kordobos nė kojos nebuvau iškėlęs. Tai gali patvirtinti tuzinas liudininkų. Šitie niekšeliai norėjo mane nužudyti. O, sulaužė visus kaulus! O! O! — nors ir raukydamasis iš skausmo, čigonas vis dėlto gana lengvai pakilo nuo grindų.

— Mes išsiaiškinsime, senjore Ribera, — pareiškė algvasilų vadas. — Jie stos prieš patį korechidorą. Judinkitės, niekšeliai! — ir stumtelėjo venecijiečius prie durų.

— Prikąsk liežuvį, — patarė Roka, — kitaip gailėsies. Vesk mus pas korechidorą. Bet nepalik ir šito niekšo.

— Nuo kada ėmei man įsakinėti? Tegu šėtonas tave išjodina! Atsakyk už savo veiksmus, senjore svetimšali, ir neversk kaltės kitiems. To tik ir trūko — užpulti taikius kastiliečius! Nagi, drožkit!

— Tik idiotai... — Roka ūmai aiktelėjo, gavęs dar vieną alebardos smūgį.

— Žygiuok, prakeiktas plepy! Pasikalbėsi su korechidoru.

Pašėlusiai įniršusius juos išvedė iš smuklės ir, konvojaus lydimus, nuvarė Kordobos gatvėmis į rinkos aikštę, kur buvo korechidorija ir kalėjimas.

Netrukus venecijiečiai atsidūrė niūrioje patalpoje: žemos lubos, maži, grotomis užraizgyti langeliai. Jų vardus įrašė į registracijos knygą — pažeidę kažkokį įstatymą, o tada uždarė kameroje, nedidesnėje už šuns būdą.

O korechidoras — venecijiečiams pranešė, kad su jais teiksis pasikalbėti tik rytą — tuo metu kartu su don Luisu de Santancheliu buvo Kalje Atajude, Bansabato namelio antrajame aukšte.

Atėję išvydo Koloną bekraustantį savo daiktus ir besiruošiantį išvykti.

Santanchelis geraširdiškai nusijuokė:

— Koks nuovokus! Bet neskubėkite — į Vegą turite keliauti tik rytoj. Jeigu leisite, aš josiu drauge.

Kolonas nebuvo nusiteikęs juokauti.

— Vykstu į Prancūziją, don Luisai.

— Kas vilioja?

— Viltis, kad karalius Karlas nuspręs pats, be kokios nors komisijos.

— Regiu, nepakankamai įvertinote mūsų mieląjį korechidorą. Jis turi naujienų. Todėl ir atsivedžiau.

— Esu jam dėkingas už pagalbą. Tik ar jis gali padėti?

— Tikriausiai daugiau jau nieko, — don Ksaveras priėjo prie stalo ir padėjo ant jo du dokumentus. — Štai, senjore, tai, ką jūs, regis, buvote praradęs.

Kolonui užtraukė kvapą. O po akimirkos jo pečiai išsitiesė, akys užsidegė pergalinga ugnimi.

— Vadinasi, Kordoboje jūs iš tikrųjų mokate tverti stebuklus?

Don Ksaveras nusijuokė:

— Po truputį stengiamės. Mano algvasilai juokauti nemėgsta. Vagis — jūsų pažįstamas venecijietis Roka. Mums pasisekė iš jo atgauti laišką ir žemėlapį, nesukeliant Venecijos pasiuntinio nepasitenkinimo. O kaip tai padarėme — neklauskite. Tegu tai lieka mūsų paslaptis.

21 skyrius
MARKIZĖ

Aragono iždininkas, kaip reikalavo aukštos jo pareigos, jojo lydimas dvylikos gerai ginkluotų raitelių. Ant jų odinių antkrūtinių puikavosi Santanchelio herbas — sidabrinis kryžius žydrame fone. Iš paskos mulai nešė palapines ir žygio reikmenis.

Spiginant karštai birželio saulei mažoji kavalkada traukė į pietus, ir trečią dieną kirto Chenilio upę. Aplinkui plytėjo žalia lyguma, vėtros, pučiančios iš snieguotų Siera Nevados viršūnių, nešė ilgai lauktą vėsą. Netrukus raiteliai priartėjo prie aukštų tuopų, tarsi sargybiniai saugančių gal per kilometrą ištįsusią ispanų stovyklą — virš įvairiaspalvių piramides primenančių šilko ir brezento palapinių plevėsavo vėliavos. O dar toliau, lengvo rūko gaubiami, kilo Granados bokštai ir minaretai — galingų įtvirtinimų apsupta, paskutinė maurų tvirtovė pusiasalyje. Akacijomis ir žydinčiomis alyvomis apaugęs kelias vinguriavo tarp vynuogynų ir alyvmedžių giraičių, avižų, kviečių laukais, kuriuose žydėjo begalė raudonų aguonų.

Kolonas jojo kuo puikiausiai nusiteikęs. Ką ir sakyti, juk turėjo kuo sugėdinti tuos, kurie visiems girdint apšaukė jį apgaviku ir melagiu.

Don Luisas manė, kad Kolonui karščiuotis nedera.

— Leiskite pirma man su jais pasiaiškinti, — primygtinai reikalavo. — Aš jau pasirūpinsiu, kad jie prarytų savo žodžius. O jūs dar spėsite išsikalbėti.

Dėl šito jiedu nesunkiai sutarė. Nuomonės nesutapo dėl kitko: kaip pasielgti su Beatriče? Santanchelis dar prieš

išvykstant iš Kordobos įkalbinėjo Koloną nedelsiant pasimatyti su mylimąja, ir reikalavo taip atkakliai, kad Kolonas net nustebo. Jis gi tvirtai laikėsi savo: nesusitiks su Beatriče, kol negalės jai pasakyti kažką tikra. O norėdamas apraminti Beatričę, nusiuntė laiškelį, pranešdamas, kad žemėlapis ir laiškas surasti ir grąžinti teisėtam šeimininkui. Santanchelis pergalėjo pagundą papasakoti Kolonui viską, kas iš tikrųjų įvyko, nes pamatuotai nutarė, kad prisipažinti turi pati Beatričė.Atgailaudama ji galėjo tikėtis greito nuodėmių atleidimo.

Prie didžiosios stovyklos jiedu prijojo saulei leidžiantis. Begalinės vežimų eilės; arklių, mulų, asilų bandos; kalvės, stalių dirbtuvės, kepyklos; akmentašiai, lynų meistrai, krepšių pynėjai, bastionų, tunelių, tiltų statytojai — trumpai sakant, visi reikalingieji transportavimui ir artilerijos aptarnavimui — artilerija karalienė ypač rūpinosi.

Netrukus jie jau jojo ilgomis gatvėmis, iš abiejų pusių apstatytomis kareivių palapinėmis. Kūjų smūgiai į priekalus, skardininkų medinių tvoklių bilsmas, arklių žvengimas liejosi su bardų ir menestrelių dainomis, prekijų šūkalionėmis — vesdamiesi mulus ir asilus, apkarstytus terbomis, prikimštomis visokiausių prekių, jie ėjo nuo vienos palapinės prie kitos, vildamiesi ką nors parduoti. Trūko tik prostitučių pulkų, paprastai lydinčių kariuomenę. Jeigu jos ir pasirodydavo, tai, bizūno paragavusios, bemat dingdavo iš dorovingosios ir dievobaimingosios Izabelės stovyklos.

Karaliaus ir karalienės palapinės buvo pastatytos didelėje aikštėje, stovyklos viduryje. Čia pat puikavosi dvariškių palapinės: purpurinė — Ispanijos kardinolo, atsivedusio du tūkstančius kareivių, Medinos hercogo, Kadiso markizo ir kitų Ispanijos grandų, jų didenybių vasalų, atkeliavusių su savo būriais. Virš palapinių pleveno vėliavos su jų gyventojų herbais.

Santanchelis ir Kolonas nusėdo nuo arklių prie markizės Moijos palapinės. Markizė juos sutiko labai maloniai:

— Esate tikras šaunuolis, don Luisai, paraginęs drauge keliauti ir mūsų bičiulį Kristupą. Jis tikriausiai nebūtų norėjęs mūsų aplankyti.

Kolonas žemai nusilenkė:

— Bučiuoju jūsų rankeles, madam. Juk žinote, kad aš pakliuvau į nemalonę.

— Kaip tik tokiu metu jums turi padėti draugai.

Kabrera markizei pritarė:

— Tiesa, dabar mums sunku kaip nors pagelbėti. Bet esame jūsų pusėje ir įrodysime, kad neteikiame reikšmės jūsų įžeidėjų žodžiams.

— Viešpats primins jiems piktus darbus, — pridūrė jo žmona.

— Aš kaip tik ir atvykau čionai, norėdamas juos nuvainikuoti, madam.

Markizė papurtė galvą:

— Dabar ne laikas. Aš bandžiau pasikalbėti su karaliene, bet...

— Jūs mane užstojote?

— Nejaugi manote, kad imsiu ir nuo jūsų nusigręšiu? Arba sutriksiu, išgirdusi apie nepagrįstus išpuolius?

— Lieku amžinu skolininku, madam, — Kolonas vėl nusilenkė.

— Aš puikiai jaučiu karalienės nuotaiką. Dabar netinka lįsti jai į akis. Karalienė įsižeidusi. Mano esanti pažeminta karaliaus Ferdinando akyse. Juk karalius nuo pat pradžių buvo prieš jus nusistatęs.

— Puiku! — Santanchelis pasitrynė rankas. — Niekas taip nenudžiugins jos didenybės, kaip Kolono reabilitacija.

Kabrera suraukė antakius:

— Tai lengvabūdiška. Užsispyrimas kol kas gali sukelti audringesnę reakciją.

Santanchelis dar linksmiau nusišypsojo:

— Ir vis dėlto mes rizikuosime. Nes šį kartą atvykome ne vien su žodiniais argumentais, bet ir su daiktiniais įrodymais. Įrodymais, kuriuos taip troško pamatyti didžiai mokslingi komisijos nariai. Mes turime ir žemėlapį, ir laišką, o taip pat žinome vagių plėšikų vardus.

— Velniai rautų! — džiugiai nusikeikė markizė ir tvojo kumščiais į stalą.

— Dabar jus visiškai išteisins, — nusišypsojo markizė.

— Bent jau apginsiu savo garbę, — atsakė Kolonas.

— Ne tik. Jūs laimėsite!

— Vargu. Labai jau daug prieš mane nusistačiusių. Jeigu ir pateikčiau žemėlapį komisijai, vargu, ar jos nariai tuo pasitenkintų.

Tai išgirdusi, markizė susimąstė. Bemat ėmė megzti veiklos planą, kurį tą patį vakarą įvykdė.

— Regis, aš žinau, ką daryti. Pasikliaukite manimi. Ir jūs suprasite, kokia diplomatė yra toji Beatričė de Bobadilja.

Vakarieniaudami skanavo ungurį ir upėtakį, sugautą Chenilijoje, paukštukus, pakliuvusius į tinklus Vegos miškuose, valgį užgerdami baltu alikantės vynu, atšaldytu kalnų sniege. Už stalo be perstojo skambėjo juokas. Kolonas matė — markizas ir markizė nuoširdžiai džiaugiasi jo sugrįžimu iš nebūties.

Po vakarienės pažas, virš galvos iškėlęs ryškiai degantį deglą, nuvedė juos į paviljoną, virš kurio kabėjo vėliava su dviejų karalysčių herbais.

Karalius su Avilos vyskupu žaidė šachmatais, o karalienei, sėdinčiai prie nedidelio stalelio, raportavo kapitonas Ramiresas, — jis vadovavo artilerijai, todėl armijoje Rami-

resą pravardžiavo El Artiljero. Karalienė ypač susidomėjo naujomis bombardomis, galinčiomis sustiprinti armijos ugnies galią. Žinoma, čia pat, apsirėdęs juodais rūbais, sukiojosi ir Fonseka, kaip derėjo dvasininkui — be ginklo.

Kai pažas kilstelėjo sunkų uždangalą ir paviljonan įleido markizę Moiją, Ramiresas jau rengėsi išeiti. Artimiausia karalienės draugė turėjo teisę ateiti bet kuriuo dienos ar nakties laiku.

Jos didenybė pakėlė akis nuo būtiniausių ginklų sąrašo, kurį paliko El Artilero ir nusišypsojo. Markizė, vilkinti mėlyną aksomo suknelę su gilia iškirpte, drąsiai atidengiančia kaklą, minkštu rytietišku kilimu be garso priėjo prie stalelio ir atsisėdo į karalienės parodytą krėslą.

— Taip vėlai niekada neateidavai, Beatriče.

— Šiandien neištvėriau. Turiu naujienų jūsų didenybei. Apie Koloną.

Jų didenybių markizė nebūtų labiau nustebinusi net numetusi ant grindų kandeliabrą. Karalius, išgirdęs tuos žodžius, staiga atsigręžė:

— Tikiuosi, atėjote pasakyti, kad vargšelis jau išvyko iš Ispanijos?

— Ką jūs, sire, aš ne iš tų, kurios skuba pranešti blogą žinią.

— Blogą? Tekdavo girdėti ir blogesnių. Bet jūs, matau, vis dar esate prielanki tam ilgšiui perėjūnui?

Vyskupas pastūmė figūrą:

— Šachas, sire.

— Aš labiau vertinu jo protą, nei ūgį, jūsų didenybe, — atsakė markizė.

— O man atrodo, geriausia, ką jis turi, — tai kojos, — nesusivaldė Ferdinandas. — Štai jomis dabar ir derėtų pasinaudoti, — ir vėl palinko prie lentos.

Karalienė atsiduso:

— Gaila, Kolonas neišlaikė komisijos, taip pat ir don Chuano egzamino.

— Džiaugiuosi, kad čia yra ir don Chuanas, — nusišypsojo markizė.

Foneska nusilenkė, bet jo apvaliame veide nesušvito nė menkiausia šypsenėlė.

— Aš viliuosi, — toliau kalbėjo markizė, — kad mano naujiena paskatins jį pakeisti savo nuomonę apie senjorą Koloną.

— Apgailestauju, senjora, mano nuomonė turi tvirtą pamatą.

— Tvirtą? O man atrodo, tie pamatai pastatyti ant smėlio, don Chuanai.

Karalius skubėdamas perkėlė figūrą į kitą langelį ir vėl pažvelgė į viešnią.

— Ką girdžiu? Jūs ir vėl ginate tą melagį.

— Tik nuo jo teisėjų klaidų, sire.

— Tiesiog stebiuosi, iš kur tokia beprotiška aistra?

— Ši aistra — Ispanijos klestėjimui ir šlovei, ir jūsų didenybių garbei.

Karalienė paplekšnojo jos ranką ir vėl atsiduso:

— Niekas neabejoja tavo kilniais ketinimais, Beatriče. Bet klausimas jau išnagrinėtas.

— Ir sprendimas paskelbtas, — pridūrė Ferdinandas. — Byla baigta.

— Šachas, sire, — įsiterpė vyskupas. — Ko gero, dar vienas ėjimas, ir matas.

— Iš tikrųjų? — karalius sužiuro į lentą. — Velniop tą Koloną! Per jį partiją pralošiau.

Markizė neatitraukė nuo jo akių.

— Aš galiu įrodyti jūsų didenybei, kad per Koloną galite pralošti daugiau nei šachmatų partiją.

— Sutinku su jumis, prisiekiu šventuoju Jagu. Kolonas ir taip jau atėmė iš manęs laiko ir sugadino nervus.

— Todėl nedidinkime tų nuostolių, — pareiškė karalienė.

— Ar mano meilė jums, senjore, pateisins mano nepaklusnumą?

Ferdinandas sunkiai atsistojo ir niūriai pažvelgė į markizę:

— Apsaugok Dieve! Beatriče, nejaugi nesuprantate, kad žodžiais nieko nepakeisite?

— Aš kalbu apie įrodymus. Kitaip nedrįsčiau jūsų trukdyti.

— Kokius įrodymus? — paklausė karalienė.

— Apie įrodymus, bylojančius, kad su Kolonu pasielgta neteisingai.

Ferdinandas nusijuokė:

— Esate užsispyrusi labiau už vorą!

— Tada leiskite man baigti numegzti savo voratinklį, — ir šypsodamasi pažvelgė į karalienę.

— Ak, jau tos sirenos! — atsiduso karalius, o karalienė paklausė:

— Tai ką norėjai mums pasakyti, Beatriče?

Markizės ilgai prašyti nebereikėjo:

— Kaip gerai, kad mūsų pokalbyje dalyvauja Avilos vyskupas, kuris buvo komisijos pirmininkas, ir don Chuanas de Fonseka, daręs nemažą įtaką priimant sprendimą.

Atsistojus karaliui, atsistojo ir Talavera ir tylėdamas varpė Beatričę šaltu žvilgsniu. Don Chuanas dar kartą nusilenkė markizei:

— Nepervertinkite mano nuopelnų, senjora. Aš tik padėjau nuo to žmogaus nuplėšti kaukę.

— Arba priskirti jam tokių savybių, kurių jis nė nesapnavo.

— Ne, ne, senjore! Jis pats išsikasė sau duobę.

— Štai apie tai mes dabar ir pasikalbėsime. Ar leisite man viską iškloti, senjora?

Karalienę gerokai stebino markizės atkaklumas.

— Taip, mes jūsų pasiklausysime, — ji atsišliejo į kėdės atkaltę. — Neabejoju, don Chuanas ras žodžių jums atsakyti.

Arčiau priėjo ir karalius su Avilos vyskupu. Jo veide žaidė šypsena.

— Pasiklausysime ir mes. Moters ir dvasininko riteriška dvikova! Tai įeis į istoriją.

Markizė žiūrėjo į apvalų geltoną don Chuano de Fonsekos veidą.

— Jūs įtikinote save ir kitus, kad senjoras Kolonas meluoja, teigdamas turįs didžiojo Toskanelio žemėlapį? Ar tiesą sakau?

— Jums atrodo, kad aš įtikinau save, markize? — jis išdidžiai šypsojosi. — Atleiskite, bet tuo mus įtikino pats Kolonas.

— Prisipažino esąs melagis, ar ne?

— Įtikino mus savo elgesiu, — papriešta ravo Fonseka. — Beje, tipišku, būdingu daugeliui šarlatanų. Iš pradžių visi jie teigia, kad juos remią garsenybės, šitaip stengdamiesi patraukti dėmesį ir iškelti savo asmenį. Taip, tiesą sakant, elgėsi ir Kolonas, bet suklupo, o kai mes, vykdydami savo pareigą, pareikalavome įrodymų, jis apsimetė, girdi, apvogę. Tipiškas žingsnis.

— Tipiškas? O kuo remdamasis teigiate, kad tai buvo tik gudrus Kolono triukas?

Ferdinandas nusijuokė į akis:

— Taip, norom nenorom pamatai, kad ginčytis su moterimis — tas pats, kas nešti vandenį kiauru krepšiu.

Izabelė šyptelėjo:

— Gal don Chuanas ir nerado kito daikto. Ką gi, paklausykime, ką jis pasakys.

Fonseka puolė į mūšį:

— Mano įsitikinimą diktuoja gyvenimo patirtis. Kaip

gali žmogus, savo rankose turįs nepaneigiamus, jo išvadas patvirtinančius dokumentus, apie juos net neužsiminė, kol primygtinai nepareikalavome.

— Tai teisybė, — aiškiai nenoriai sutiko markizė.

— Ačiū Dievui! — pajuokdamas sušuko karalius. — Jos akys atsivėrė.

— Ne visai, jūsų didenybe. Kai ko aš nesuprantu. Jeigu Kolono išvados vienam kitam atrodo nepakankamai įtikinamos, tai kodėl tos pačios išvados, padarytos kito žmogaus, jau nebekelia nė menkiausių abejonių? Žinoma, aš esu kvaila moteris, bet, nors užmuškit, nematau čia skirtumo.

Atsakė Talavera:

— Skirtumas tas, kas išvadas padaro — nemokša jūreivis ar geriausias šių laikų matematikas.

— Ar jūs patenkinta atsakymu, markize? — paklausė karalius.

— Žinoma, sire. Dieve, kokia aš tamsuolė! — ir, stengdamasi susitvardyti, nusijuokė. — Bet, ponai, — dabar ji jau žiūrėjo ne į Talaverą, bet į Fonseką, — tą skirtumą jūs pervertinate. Juk neimsite apsimetinėti, kad būtumėte palaikę Koloną užuot atstūmę, jeigu tik jis būtų pateikęs tuos nelemtuosius žemėlapį ir laišką.

— Mes nė kiek neapsimetinėjame, senjora, — rūsčiai paprieštaravo Talavera.

— Ką jūs sakote? — markizės antakiai pašoko ant kaktos. Jos veidas išrodė nustebęs. — Ar galite prisiekti, mano pone, kad Kolonas susilauktų jūsų paramos, jeigu jo rankose būtų Toskanelio pasirašyti dokumentai?

— Užtikrinu jus, kad taip būtų, senjora, — tvirtai atsakė Avilos vyskupas.

— Be abejo, senjora, — pridūrė Fonseka.

Netikėdama jų žodžiais, markizė tik nusikvatojo, ir tas markizės juokas juos sudirgino.

— Lengva kalbėti apie tai, ko negalima įrodyti. Tikriausiai jūs esate tokie sukalbami tik todėl, kad Kolonas negalėjo jums pateikti dokumentų.

— Senjora! — pasipiktinęs sušuko vyskupas.

— Klausykite, senjora, — jam pritarė Fonseka. — Labai klystate. Ir esate mums nemielaširdinga. Atleiskite už šiurkštumą.

— Ko jau ko, šiurkštumo aš nepastebėjau, — nusijuokė karalius.

Karalienė tylėjo. Ji jau seniai suprato, kad markizė žaidžia kažkokį žaidimą.

— Nemielaširdinga! Oi, don Chuanai! Bet aš, ko gero, sutiksiu su jumis ir atsiprašysiu, jeigu štai tuoj pat, nedelsiant, patarsite jų didenybėms paremti Koloną, jeigu jis paklos prieš jus Toskanelio žemėlapį. Ar galite šitaip pasielgti?

Fonseka sučiaupė lūpas:

— Rodos, aš jau tai sakiau.

— O jūs, mano pone vyskupe?

Talavera gūžtelėjo pečiais:

— Visa tai tuščios kalbos, senjora. Bet norėdamas suteikti jums malonumą, atsakau: tokiu atveju aš nedvejodamas palaikyčiau Kolono pusę.

Markizės lūpose dabar jau sušvito pergalinga šypsena. Ji atsigręžė į karalienę:

— Jūsų didenybė girdėjo, ką pasakė garbieji tėvai. Aš surišau jų rankas ir kojas.

Fonseka sunerimo:

— Mus surišote, senjora?

— Apnarpliojau voratinkliu, kaip ir ketinau padaryti. Gal neatkreipėte dėmesio į mano perspėjimą?

Karalienė sukrutėjo kėdėje:

— Jau užminėte mums nemažai mįslių, Beatriče. Pagaliau paaiškinkite, apie ką iš tiesų mes čia kalbame?

— Jūsų didenybe, aš tik norėjau, kad šitie ponai atsikratytų išankstinio nusistatymo. Kolonas toli gražu ne apgavikas. Jam jau grąžino pavogtuosius žemėlapį ir laišką. Kolonas čia, stovykloje, ir pasirengęs padėti dokumentus prieš jus.

22 skyrius
REABILITACIJA

Auksinės žvakių liepsnos apšviestas, Kristupas Kolonas stovėjo prieš jų didenybes.

Karalienė Izabelė nusprendė — negalima delsti ir teisybė turi triumfuoti. Be to, ji norėjo dar kartą įsitikinti, kad iš karto, skirtingai nei komisija, deramai įvertinusi Kolono pasiūlymą.

Santanchelis ir Kabrera atėjo drauge su Kolonu. Markizė Moija, tapusi svarbiausia Kolono globėja, stovėjo tarp jų ir stalelio, prie kurio sėdėjo karalienė. Karalius, Talavera ir Fonseka susispietė už jos nugaros. Toskanelio dokumentai ir Kolono žemėlapis gulėjo ant stalo priešais jos didenybę.

Karalienei leidus, Santanchelis papasakojo apie savo dalyvavimą gelbstint dokumentus.

— Vagys, — kalbėjo jis, — du Venecijos respublikos agentai. Vienas iš jų kurį laiką buvo jūsų didenybės rūmuose, apsimetęs mesiro Močenigo, Venecijos respublikos pasiuntinio, tarnautoju. Juos sučiupo dešimt mylių už Kordobos, pakeliui į Malagą. Siekiant išvengti nemalonumų su Venecija, korechidoras viską sutvarkė taip, lyg juos būtų užpuolę paprasčiausi banditai.

Karalius nebeiškentė:

— Kažkokia nesąmonė! Argi tie dokumentai gali dominti Veneciją?

— Ar tai nesąmonė, ar ne, nežinau, bet aš dėstau faktus ir korechidoras gali patvirtinti mano žodžius.

— Jums leidus, jūsų didenybe, pasakysiu štai ką:

Venecijos interesai man labiau nei aiškūs, ir dabar net imu suprasti, kodėl Portugalijoje susilaukiau tokio pasipriešinimo. Venecijos turtai ir galybė tveriama iš prekybos su Indija. Venecija kontroliuoja visą Europos prekybą su Rytais. Tereikia mums pasiekti Indiją vakariniu keliu, ir Venecijos monopolija subyrės.

Ferdinandas susimąstė.

— Ko gero, tuose žodžiuose yra tiesos, — nenorom burbtelėjo.

Karalienė pakėlė akis nuo žemėlapio, kurį atidžiai tyrinėjo:

— Apgailestauju, senjore, jog su jumis taip neteisingai pasielgė, ir labai džiaugiuosi, kad įrodėte savo nekaltumą.

Tačiau Fonseka neketino prisipažinti esąs nugalėtas:

— Galimas daiktas, aš buvau pernelyg atsargus, jūsų didenybe, bet nedera pamiršti, kad Toskanelis jau miręs, ir mums gali pakišti padirbinį.

Markizė garsiai nusikvatojo, ir kraujas mušė Fonsekai į veidą, juodos akys suliepsnojo įniršiu. Bet karalienė nebeleido jam ištarti nė žodžio.

— Ir ant žemėlapio, ir ant laiško parašai bei antspaudai vienodi, — oficialiai tarė ji.

— Galima suklastoti ir vienus, ir kitus, — atšovė Fonseka.

— Iš tikrųjų, — sutiko Ferdinandas, — tai reikia turėti galvoje.

Karalienė pažvelgė Fonsekai į akis:

— Vadinasi, jūs manote, kad čia padirbiniai? Kalbėkite, jūsų malonybe, nesivaržykite. Klausimas svarbus.

Jausdamas karaliaus pritarimą, Fonseka bemat atsakė:

— Jeigu jūsų didenybė pageidauja. Man atrodo, kad iškilus kritiškai situacijai, žmogus gali neatsispirti pagun-

dai, tuo labiau, kad senjorui Kolonui nubraižyti tokį žemėlapį (apie jo sugebėjimus galime spręsti iš kito žemėlapio) visai nesunku.

Kolonas nusijuokė, ir karalienė liko nepatenkinta.

— Kas taip jus prajuokino, senjore?

— Kaip subtiliai don Chuanas maskuoja savo užuominas! Kodėl nepasakote viską tiesiai? Apkaltinkit mane šitų dokumentų klastojimu, siekiant vieno tikslo — kad pritartumėte pasiūlymui!

— O jeigu aš tiesiai apie tai pasakyčiau, ar galėtumėte man nurodyti, kur klystu!

— Šito nedaryčiau. O ir nereikia. Jūs pats turite suprasti: jeigu šie dokumentai būtų suklastoti, o aš — klastotės autorius, jie būtų atsiradę prieš gerbiamosios komisijos narius vos tik man peržengus posėdžių salės slenkstį. Norėčiau išgirsti jūsų atsakymą į kitą klausimą: kokiu tikslu Venecijos respublika pasiuntė savo agentus išvogti mano klastotės prieš komisijos posėdį?

Ferdinandas garsiai nusijuokė. Nusišypsojo net Talavera.

Fonseka prikando lūpą. Nusilenkęs jų didenybėms, tarė:

— Stropiai tarnaudamas jūsų didenybėms, aš kartais ir suklystu.

— Ne tik jūs, — pridūrė Kolonas.

— Senjore, šiandien turite būti kilniaširdiškesnis, — švelniai papriekaištavo karalienė. — Paimkite savo žemėlapius. Ir eikite. Rytoj mes jūsų čia vėl lauksime.

— Bučiuoju jūsų didenybės kojas, — ir Kolonas išėjo, gana patenkintas audiencijos rezultatais.

Didesnį įspūdį karalienei padarė ne Toskanelio žemėlapio atgavimas, bet venecijiečių bandymas jį pavogti ir Kolono paaiškinimas. Dabar ji jau nė kiek neabejojo pasielgusi protingai, iš karto pritardama ekspedicijai į Indiją.

— Tai bent gudrūs tie venecijiečiai, — tarė ji karaliui Ferdinandui, kai jie liko dviese. — Iš karto suprato, kad, paremdama Koloną, Ispanija praturtės jų sąskaita.

— O argi mums negana Granados turtų?

Izabelė palingavo galva:

— Švenčiausia valdovų pareiga — nepasitenkinti tuo, kas pasiekta, kai yra galimybė išplėsti valstybės, kurią valdyti jiems paskyrė Dievas, valdas.

— Tai tiesa. Bet nepainiokime svajonių su realybe. Žemės, kurias tariamai galima atrasti plaukiant į Vakarus, kolei kas tik svajonė.

— Ne taip seniai svajonė atrodė ir Granados užkariavimas. O dabar tas metas jau čia pat.

— Taip, Granada prieš mūsų akis. Puikiai žinome — ji egzistuoja. Bet senjoro Kolono žemių pamatyti negalime.

— Yra kitos akys — sielos akys. Jomis Kolonas mato Indiją taip aiškiai, kaip mes — Granadą.

— Apie tai aš ir kalbu. Ar verta mums rizikuoti žmonių gyvybėmis ir turtu, krauju ir auksu, norint įrodyti, kad jo matymas — ne mitas?

— Kas nerizikuoja, tas nelaimi.

— Bet ar turime rizikuoti? Karas ištuštino iždą ir kovos dar gali tęstis daug mėnesių. Brangus kiekvienas maravedis.

Atvirai šnekant, paskutinė frazė ir lėmė sprendimą, kurį Kolonas išgirdo kitą dieną, atėjęs į karališkąjį paviljoną. Artimiausiu laiku išsipildyti jo svajonėms ir vėl nebuvo lemta. Bet išgirdo tvirtą pažadą — Ispanijos valdovai jo pusėje.

— Mes visapusiškai išnagrinėjome jūsų pasiūlymą ir nutarėme jus paremti, — pranešė karalienė. — Bet surengti ekspediciją galima tik po Granados užkariavimo. Tik tada mes turėsime lėšų. O kolei kas don Alonsui de Kintanil-

jai paliepsiu kiekvieną ketvirtį išmokėti jums pašalpą, kad galėtumėte gyventi be rūpesčių.

Iš susitikimo su karaliene Kolonas laukė daugiau, bet ir tokia baigtis jo nenuvylė.

— Galų gale, ar verta nervintis dėl kelių savaičių, kai praeityje — ilgi laukimo metai, — pamatuotai tarė Santanchelis.

Jiedu sėdėjo šilkinėje Santanchelio palapinėje. Papietavę nesiskubino kilti nuo stalo. Iždininkas vieną po kitos ėmė iš vazos vyšneles ir metė į burną.

Kolonas atsiduso.

— Mane vis dar laiko jaunu, o neišsipildžiusių vilčių metai jau pasidabravo galvą, — jis palinko į priekį, norėdamas parodyti žilus plaukus, suspindusius rusvose garbanose.

— Nelaukite iš manęs užuojautos, — nusišypsojo Santanchelis. — Aš jau seniai pražilau tarnaudamas karaliams.

— Tarnyba, draskanti širdį. Granada! — nusijuokė Kolonas. — Tik miestas. O vardan jo atidedamas Naujojo Pasaulio užkariavimas!

— Nurimkite. Laukti teks nebeilgai. Karas baigsis dar šiemet. Valdovai žino, ką sako.

— Karo pabaigos aš lauksiu Kordoboje su Beatriče. Ji padės man būti kantriam.

Santanchelis pritardamas linktelėjo:

— Gerai nusprendėte, Kristupai, važiuokit. Ji laukia. Ir... — truputį patylėjęs, dar pridūrė: — Būkite jai geras.

Kolonas nustebęs išplėtė akis:

— Dėl šito galite neabejoti.

23 skyrius
KANČIŲ TAURĖ

Visą naktį iškentę akmeniniame maiše, rytą venicijiečiai stojo prieš Kordobos korechidorą.

Jie stypsojo krauju pasruvusiomis akimis — įniršę, neišsimiegoję, blakių ir blusų sukandžioti. Griausmingą Rokos kalbą, kurią vargšelis repetavo kone pusę nakties, don Ksaveras piktu šūktelėjimu nutraukė vos pradėjus antrą sakinį.

— Jūs čia ne tam, kad kurtintumėte mane savo riksmu. Kalbėsite tik tada, kai ko paklausiu. Dabar esate Kastilijoje, o Kastilijoje mes stropiai laikomės nustatytos tvarkos, — ir kreipėsi į notarą: — Perskaitykite skundą.

Įsižeidę venicijiečiai pastatė ausis — skunde buvo rašoma apie jų elgesį smuklėje, įžeidinėjimus. Korechidoras paklausė, ar jie neigią pateiktus kaltinimus.

Roka šokosi pasinaudoti pakliuvusia proga ir tęsti savo kalbą:

— Mes nieko neneigiam. Bet, jūsų malonybe...

Jo malonybė nutildė venecijietį rankos mostu.

— Jie neneigia. Užrašykite tai, — paliepė notarui. — Štai ir viskas, kas mane domino.

— Bet, senjore...

— Tai viskas, kas mane domina! — sugriaudė korechidoras. Roka jau nebebandė praverti burnos, o don Ksaveras tęsė: — Jus teis alkaldas. Išveskite juos.

— Bent jau leiskite išsiųsti laišką, — įterpė žodelį Galinas.

— Draudžiu ką nors rašinėti, kol alkaldas neišnagrinės bylos, — pareiškė korechidoras.

— O kada tai bus?

— Kai jis manys esant tikslinga paskirti teismo datą. Eikite su Dievu, — venecijiečius išvedė.

Teismas įvyko tik po savaitės. Vagišiai stojo prieš alkaldą purvini, alkani, apdriskę. Todėl gana keistai nuskambėjo Rokos žodžiai, girdi, jis esąs Venecijos respublikos pasiuntinybės tarnautojas. O jau jo reikalavimas tučtuoj pakviesti Venecijos pasiuntinį tiesiog nustebino.

— Juk jūs turite suprasti, — griežtai pareiškė alkaldas, — kad pasiuntinybės darbuotojo privilegijos ir imunitetas netaikomas tiems, kas plėšikauja ir luošina Ispanijos karaliaus ir karalienės valdinius.

Roka atsakė, kad jie nė neketino ką nors apiplėšti, atvirkščiai, juos pačius apiplėšė tas vyriškis, kurio užpuolimu jie kaltinami. Alkaldas bemat pareiškė, kad jie apsirikę, bet malonėjo leisti išsiųsti laišką. O kai atvyko pasiuntinybės sekretorius, juos išleido į laisvę, paėmę raštišką pasižadėjimą sumokėti baudą ir kompensaciją senjorui Riberai. Po to alkaldas maloniai sutiko išklausyti pasakojimą apie apiplėšimo smulkmenas ir pažadėjo tą klausimą aptarti su korechidoru.

Netrukus paaiškėjo, kad kančių taurę jie nebuvo iki dugno išgėrę. Paskutinius lašus į ją įpylė Venecijos pasiuntinys, pas kurį juos nuvedė paleidus į laisvę.

Federikas Močenigas, stambus, impozantiškas vyras, raukydamas patricijaus nosį — Trejeto tarybos agentų skurliai buvo persisunkę ekstrementų dvoku — klausėsi jų liūdno pasakojimo.

— Elgėtės kvailai, ir tai nieku gyvu netinka tokios garbingos įstaigos tarnautojams, — iš pasiuntinio balso aiškiai buvo galima jausti — jis nekenčia ne tik agentų, bet ir pačios Trejeto tarybos.

Galino veidas liko abejingas. O Roka pasipiktino:

— Aš negaliu sutikti, jūsų šviesybe, kad mes elgėmės

neprotingai. Operacija jau ėjo į sėkmingą pabaigą. Bet niekas nėra apdraustas nuo plėšikų užpuolimo, ir vargu ar galima mums priekaištauti už tai, kad pakliuvome į jų rankas. Šito aš niekam nelinkėčiau.

— Tuščiai ginčijatės, — atsakė pasiuntinys. — Jūsų vietoje aš būčiau ėmęsis būtiniausių saugumo priemonių, kad plėšikai neįstengtų pagrobti to, ką laimėjome per didžiausią vargą. Bet ne mano reikalas jus mokyti, — jo šviesybė pakėlė prie nosies apelsinų sultyse suvilgytą nosinę. — Dabar tikriausiai turiu duoti jums pinigų kelionei namo.

— Kol kas dar ne, jūsų šviesybe, — paprieštaravo Galinas. — Mūsų misija nebaigta. Galbūt dar sugebėsime susigrąžinti, ką praradome. Ir dabar turite mums padėti: reikia pasistengti, kad plėšikai būtų nubausti ir grąžintų mūsų turtą.

— Bent jau žemėlapį, — įsiterpė Roka.

Mesiras Močenigas susiraukė:

— Regiu, pasišovėte mane mokyti? O patys smegenų neturite? Pasikrapštykite makaules. Aš turiu pareikšti ieškinį Kordobos alkaldui? O kokias pretenzijas galiu pareikšti? Kad iš jūsų atėmė žemėlapį ir laišką, kuriuos patys buvote pavogę? Kokia, jūsų manymu, bus alkaldo reakcija? Štai jūs, mesire Roka, esate paskirtas dirbti mano pasiuntinybėje. Ar norite, kad alkaldas man primintų, ką turi ir ko neturi veikti diplomatas? Norite, kad Venecijos respublikos pasiuntiniui įkrėstų košės kaip kokiam išdykėliui berniukui? — Močenigo veidas jau buvo nebe paniekinančiai pajuokiantis, bet rūstus. — Jūs grįšite į Veneciją valstybės sąskaita, ir kuo greičiau paliksite Ispaniją, tuo bus geriau.

Regėdamas tokią nepagarbą Trejeto tarybai, Roka be galo įniršo.

— Vadinasi, mums teks pranešti valstybės inkvizitoriams, kas jūs sutrukdėte įvykdyti užduotį?

— O, matau, esate akiplėša! Jeigu kalbėsime apie jū-

sų užduotį, tai ji, regis, įvykdyta ir be jūsų. Kiek žinau, tuo momentu, kai žemėlapis buvo labiausiai reikalingas, Kolonas jo neturėjo, ir jo norams nebuvo pritarta. Vadinasi, byla baigta. O aš negaliu leisti, kad jūs dar labiau kompromituotumėte dožą ir jo valdomą Venecijos respubliką. Pinigų kelionei jums duos. Tai viskas, ką šiandien galiu pasakyti.

Iš pasiuntinybės jie išėjo sugėdinti, susierzinę ir patraukė į savo senąjį numerį „Fonda del Lione". Nusiplovę purvą ir persirengę, sėdo prie stalo, norėdami aptarti susiklosčiusią situaciją.

Nesėkmė jų nesuvienijo, atvirkščiai, dabar iš paskutiniųjų kaltę mėgino suversti vienas antram. Galinas jau atvirai koneveikė Roką, nes kaip tik per jį Kordoboje užgaišo.

— Velniai rautų tą mesirą Močenigą, — bambėjo Roka. — Mulkis ir liks mulkiu. Veikiausiai nė kąsnio duonos savo rankomis gyvenime neuždirbo. Lengva jam teisti tuos, kurie rizikuoja galva, tarnaudami valstybei.

— Man atrodo, kad mudviem jau nebeilgai liko dirbti valstybės tarnyboje.

— Ką čia tauški? Argi mes kalti, kad užpuolė plėšikai?

— Jeigu kas nepasiseka, visuomet apkaltina tokius, kaip mes. Tam ir laiko. Ir niekam nė motais, kad tik atsitiktinumas mums pakišo koją.

— Tu štai kaltini atsitiktinumą, o aš esu kitos nuomonės. Viskas buvo iš anksto sumanyta. Įrodymų su kaupu. Aš jau sakiau... Jie juk nepjaustė tavosios kamzolės pamušalo. Kaip tik manojoje rado, ko ieškojo. Ir kai tik žemėlapis bei laiškas atsidūrė jo rankose, tas niekšas Ribera paliepė saviškiui liautis tave murkdžius.

Galinas vis dar abejojo:

— Regis, viskas taip ir buvo, negaliu ginčytis. Net jeigu Kolonas būtų suuodęs, jog mes pavogėme žemėlapį, nė

už ką nebūtų samdęsis čigonus, o tikriausiai būtų pasistengęs, kad mus areštuotų.

— Sakykim, tu teisus. O aš esu įsitikinęs — tie niekšeliai žinojo, ko ieškoti, ir duodu nukirsti ranką — Beatričė mus išdavė.

— Ar todėl, kad įkištų brolį į kilpą? Cha! Kaip ji galėjo išduoti, pati nieko dora nežinodama?

Rokos skruostas ėmė trūkčioti.

— Galinai, aš kartais stebiuosi, kaip tau, turinčiam vištos smegenis, pasisekė taip toli pasistūmėti tarnyboje? Tai viena mūsų gyvenimo paslapčių. Mergina juk nepamiršo tau pasakiusi, kur paslėptas žemėlapis. O netrukus žemėlapis dingo. Nejaugi ji nesuprato, kas pavogė?

— Jeigu taip, vadinasi, čigonus užsiundė mergina. Samprotauji gana logiškai.

Roka smarkiausiai tvojo kumščiais į stalą:

— Prisiekiu Dievu, taip yra! Tai vienintelis paaiškinimas. Nelieka nė mažiausių abejonių. Taigi metas imtis darbo.

Galinui tarsi akys atsivėrė.

— Taip, ko gero, viskas taip ir buvo, kaip sakai. Ir kaip čia anksčiau apie tai nepagalvojau? — jis atsistojo. — O ką dabar galime padaryti?

— Aplankyti Beatričę ir viską sužinoti iš pirmų lūpų. Galimas daiktas, žemėlapis dar jos rankose. Šiaip ar taip, šitą paukštytę reikia prigriebti.

Beatričę užtiko kambaryje pas Zagartę. Ji siuvinėjo. Iki vaidinimo dar buvo kelios valandos. Karalių dvarui išvykus iš Kordobos, žiūrovų gerokai sumažėjo.

Beatričė dainavo kažkokią dainą, bet vos tik atsivėrė durys, žodžiai įstrigo gerklėje.

— Tesaugo tave Dievas, Beatriče, — peržengdamas slenkstį, maloniai pasveikino Roka. Jam iš paskos kambarin įslinko Galinas.

— Tesaugo jus Dievas, — atsakė mergina. — Maniau, išvykote?

— Neatsisveikinę su tavimi? — meilikaudamas paklausė Roka. — Kaip galėjai šitaip pamanyti?

— Nejaugi tau galvon atėjo tokia mintis? — kitais žodžiais to paties paklausė Galinas. — Juk nebaigėme darbo.

Beatričė išrodė rami, bet jos širdis daužėsi — jautė iš venecijiečio sklindančią neapykantą.

— Ko tyli? — tęsė Galinas ir priėjo arčiau. — Jeigu jau nusprendei, kad mes išvykome, vadinasi, pamanei, kad laimėjome tai, ko čia buvome atsiųsti? Ar ne?

— Žinoma.

— Tu išdavei mus Kolonui, — Galinas ne klausė, bet teigė.

Beatričė pašoko:

— Ko atėjote? Kodėl su manimi kalbate tokiu tonu?

— Atsakyk man, — gyslota Galino ranka mygtelėjo jos petį taip, kad Beatričė nejučiom atsisėdo ant kanapos. — Nejuokauk su mumis, panele. Žinoma, jei nori mums talkinti. O jeigu ne, atsimokės tavo brolis. Bet jeigu išdavei, tai nesibaigs geruoju.

— Ko iš manęs norite? Aš ir taip jau daug pagelbėjau.

— Iš pradžių pagelbėjai, o štai vėliau stipriai pakenkei. Pakenkei taip, kad viską reikia pradėti iš pradžių. Kur Kolonas?

— Nežinau.

— Nemeluok mums, kekše! Kur Kolonas?

— Sakau — nežinau. Nemačiau jo visa savaitė. Išeikite! Palikite mane! Neturiu ką pasakyti.

Galinas palinko dar arčiau:

— Gali būti taip, kad tu jau niekam nebegalėsi nieko pasakyti.

Ji išsigandusi žiūrėjo į Galiną, o Roka tuo tarpu drib-

telėjo šalia ant kanapos. Davęs Galinui ženklą patylėti, pats ėmė marmėti:

— Paklausyk, ką pasakysiu, Beatriče. Mes su tavimi žaidžiame dorą žaidimą. Nejaugi laikai mus prastesniais už tą niekšą, kuris vis tiek tave apgaus ir pames? Nejaugi taip įsimylėjai ir nebesuvoki, kad jam šokėja — viso labo tik žaislelis laisvą valandą? Paklausyk, mano vaikeli, visa Kordoba žino, kad žavioji markizė Moija — jo meilužė. Nejaugi vardan tokio žmogaus tu pasirengusi paaukoti savo brolį?

— Kam man tai sakote?

Galinas tylėdamas stebėjo, kaip Roka dirba savo darbą.

— Mes norime tau padėti. Bet tu privalai padėti ir mums. Net dabar dar ne viskas prarasta. Daug ką galima pataisyti. Prieš dešimtį dienų bekeliaujant į Malagą plėšikai atėmė iš mūsų žemėlapį. Neaiškinsiu tau, kad tai ne įprastas apiplėšimas. Ir štai ko mums dabar reikia...

— Roka, mes ne vieni! — jį pertraukė gergždantis Galino balsas.

Roka ir Beatričė instinktyviai pažvelgė į duris. Už slenksčio stovėjo Kolonas.

Jis uždarė duris ir žengė vidun — išblyškęs lyg drobulė, sustingusia šypsena lūpose, degančiomis pilkomis akimis.

— Prašom tęsti, mesire Roka. Pasakykite damai, ką ji turi daryti.

Roka ir Beatričė atsistojo. Iš netikėtumo negalėdami ištarti nė žodžio, visi trys nenuleido akių nuo Kolono.

— Ką? Daugiau neturite ką pasakyti? Na, na! Tikriausiai jau pakankamai prišnekėjote. Daugiau negu reikia, kad pravalytumėte smegenis geraširdžiui aklam kvailiui, kurį vadina Kristupu Kolonu. Dabar, kai viską žinau, telieka žavėtis jūsų didvyriškumu. Bailiai jau seniai būtų išdūmę iš Kordobos kartu su savo prievilu.

— O Dieve! — aiktelėjo Beatričė ir prispaudė rankas prie krūtinės.

Roka kyštelėjo ranką už nugaros.

— Skaitykitės su žodžiais, mano pone.

— Jeigu pageidaujate. Noriu tik įspėti: jeigu rytoj iki vakaro visi trys neišsinešdinsite iš Kordobos, aš parūpinsiu jums vietą cypėje.

— Tikriausiai juokaujate, — sugergždė Galinas.

— Jūs geriau žinote, ar tai juokas, ar ne. Vagis sodina kalėjiman. O aš galiu įrodyti, kad jūs mane apvogėte.

Roka vos vos šyptelėjo.

— Malonu patirti, jog viskas taip, kaip maniau.

— Tikiuosi, kad būdamas įžvalgus, dabar suprasite, kad mano įspėjimas — ne tušti žodžiai. Tik dėl šitos moters aš duodu jums galimybę išvykti.

Kolonas apsigręžė jau ketindamas išeiti. Beatričė, jausdama savo kaltę, neištarė nė žodžio ir jo nesulaikė.Ji nežinojo, ar Kolonas atėjo, iš Santanchelio sužinojęs apie jos išdavystę, ar viską suprato, užtikęs pas ją venicijiečius.Bet tai neturėjo jokios reikšmės — ji pasijuto padėtyje be išeities.

— Mes dėkojame už įspėjimą. Sakyčiau, labai laiku įspėjote, — Rokos rankoje sužvilgo durklas.

Kolonas veikiau pajuto nei išvydo prie jo puolantį Roką. Ir atsigręžęs spėjo nutverti ranką su durklu.

Stipriam, tvirtai surėstam venecijiečiui per savo amžėlį ne kartą teko pakliūti į keblią padėtį. Bet ir Kolonas, ne vienerius metus plaukiojęs jūromis, buvo užsigrūdinęs, ne iš bailiųjų, stiprus ir greitos reakcijos. Jis suktelėjo venecijiečio ranką, kyštelėjo koją ir stipriai stumtelėjo. Roka, cypdamas iš skausmo, žnegtelėjo ant grindų.

O Koloną jau puolė Galinas. Būdamas šaltakraujiškesnis, jis suprato, kad Roka paskubėjo, bet dabar kitos išeities irgi neturėjo — jo rankose taip pat sužvilgėjo

durklas. Kolonas, neilgai mąstęs, čiupo už grifo Beatričės gitarą, kuri stovėjo atremta į stalą, ir iš visų jėgų tvojo venecijiečiui per makaulę. Šis susvirduliavo. Kolonas trenkė dar kartą. Ir gitara liko kyboti ant kaklo kaip jaučio jungas. Galinas nusvirduliavo atatupstas. Iš daugybės įbrėžimų sruvo kraujas. Jis nesėkmingai stengėsi išsivaduoti iš tos nepageidaujamos apykaklės.

Roka, iš skausmo valandėlę netekęs sąmonės, jau atsigavo. Perėmęs į kairę ranką durklą, pamažu kėlėsi, tačiau Kolono kojos spyris vėl jį paguldė.

Tuo tarpu atsilapojo durys — nebeapsikentęs triukšmo, atbėgo Zagartė. Už jo nugaros stovėjo du darbininkai ir Beatričės tarnaitė. Zagartės antakiai pašoko ant kaktos:

— Dieve šventas, kas čia dedasi?

— Šitie žmogžudžiai užpuolė mane su durklais. Pakvieskite sargybą.

Bemat išdygo ir trečias tarnas ir, išgirdęs Kolono paliepimą, tuoj nudūmė algvasilų. Tuo metu Galinas atsikratė gitaros likučių ir, nekreipdamas dėmesio į veidu srūvantį kraują, taikėsi išsmukti pro duris. Jam iš paskos raišavo Roka. O Beatričė nei gyva, nei mirusi susigūžusi sėdėjo ant kanapos.

Zagartė piktai aprėkė Galiną. Nieko panašaus jo užeigoje dar nėra buvę! O Galinas reikalavo, kad išleistų.

— Jūs išeisite su algvasilais. Tegu aš skradžiai prasmengu, jei dar kas išdrįs mano užeigoje elgtis kaip kokiam bordelyje. Užpulti žmogų su durklais! Korechidoras jus pamokys.

Zagartė su tarnais užspietęs laikė venecijiečius, kol atpuolė algvasilai. Reikia pasakyti, jie atidūmė gana greitai. Ir išsivedė ne tik venecijiečius, bet ir Koloną. Algvasilų vadas pareiškė — korechidoras išsiaiškins ir nutars, kas užpuolė, o kas gynėsi.

24 skyrius
IŠSISKYRIMAS

Tas įvykis Beatričę labai sukrėtė. Jos tarnaitė su Zagarte stengėsi kaip išmanydami ją raminti, bet tuščiai.

— Tie pasiutę šunys sudaužė jūsų gitarą, — liūdnai dūsavo Zagartė.

— Gitara niekis, Zagarte, — Beatričė numojo ranka. — Daugiau aš nebedainuosiu. Ir kitos gitaros man nereikės.

— Kaip tai nereikės? — sumiksėjo Zagartė. — Ką čia kalbate?

Beatričė sunkiai pakilo nuo kanapos.

— Viskas baigta, Zagarte. Daugiau nebedainuosiu — nei čia, nei kur kitur.

— Nagi, liaukitės, liaukitės. Aš suprantu — tie kalės vaikai jus išgąsdino. Šiandien leidžiu pailsėti, o rytoj...

Ji papurtė galvą.

— Rytojaus nebus, — Beatričė palietė morisko ranką. — Pasigailėk manęs, Zagarte. Daugiau šitaip gyventi negaliu.

Moriskas tėviškai ją apglėbė. Raukšlelės rusvame veide dar labiau pagilėjo.

— Viskas praeis, praeis. Tokia graži mergina kaip jūs neturi taip lengvai pasiduoti panikai.

— Tai ne panika. Aš sugniuždyta. Sudaužyta kaip šita gitara.

— Ak, kaip jus nuskriaudė tie niekšai! Tegu šunys iškasa jų kapus!

— O kalti ne jie! Gyvenimas. Aš pati. Atsiskaityk su

manimi, Zagarte, už darbą ir leisk išvykti. Naudos iš manęs nebebus.

Zagartė dar ilgai maldavo pasilikti. Ar Beatričė neturinti širdies? Ar jai per mažai mokąs? Jis pasirengęs mokėti dar daugiau. Koks be jos liks spektaklis!

— Vėl pasikviesit tą berniuką, kurį pakeičiau.

— Kas į jį bežiūrės po jūsų?

— Man buvai labai geras, Zagarte, ir nenoriu tavęs skriausti. Bet privalau išvykti.

— Kur gi vyksite, mano vaikeli?

— Kuo toliau nuo Kordobos. Nuo gyvenimo, kurį gyvenau. O kaip jau bus, taip.

Ir Zagartė suprato, kad Beatričė savo nusistatymo jau nepakeis. Tą vakarą užeigos lankytojai scenoje jos neišvydo. O kitą rytą Beatričė patinusiomis nuo ašarų akimis atsisveikino su morisku, apžergė mulą ir, tarnaitės bei varovo lydima, pro Almodovaro vartus išjojo iš Kordobos — keliu, vedančiu į rytus, į Seviliją.

Maždaug tuo pačiu laiku korechidoras, sėdįs po nukryžiuotoju, kabančiu ant baltos sienos, niūriai žvelgė į Roką ir Galiną.

Naktį jie vėl praleido Kordobos kalėjime. Prieš tai chirurgas sutvarkė išsuktą Rokos ranką.

Kolonas, korechidoro supažindintas su bylos aplinkybėmis, dalyvavo ne tik kaip nukentėjusysis, bet ir kaip kaltintojas.

Don Ksaverui leidus, jis, liudininku pasitelkęs don Luisą de Santanchelį, pareiškė, kad tie du vyrai prieš keletą dienų jo bute įvykdė vagystę. O vakar, kai jis tai išrėžė į akis, jie išsitraukę durklus, puolė jį ir privertę gintis. Jam tekę panaudoti jėgą, nes grėsęs pavojus gyvybei.

Don Ksaveras atsikrenkštė.

— Pagal mūsų turimas žinias, pirmoji kaltinimo dalis — šventa tiesa. Nėra pagrindo abejoti ir dėl kitko, — jis

niūriai pažvelgė į venecijiečius. — Įsikišus Venecijos respublikos pasiuntiniui ir turint omenyje, kad jūsų kaltės įrodymai nebuvo pernelyg akivaizdūs, aną kartą su jumis pasielgėme gana humaniškai. Deja, nepaklausėte proto balso ir tęsiate nusikalstamą veiklą. Kaip ir pirmiau, jūsų veiksmus įvertins ir sprendimą priims alkaldas. Ką jis nuspręs, aš nežinau. Bet turint omenyje, kad esate stiprūs vyrai ir sveikata nesiskundžiate, galite tikėtis nepakliūsią į budelio rankas, o į Kastilijos laivyno galeras.

Šito venecijiečiai nesitikėjo. Galinas tuoj pat pareiškė: negalima pasmerkti žmogaus, neleidžiant jam pasiaiškinti. Roka, remdamasis diplomato statusu, vėl pareikalavo leisti išsiųsti laišką mesirui Močenigui.

Don Ksaveras atrėžė:

— Savo norus išklosite alkaldui. Jis tikrai jus išklausys. Kastilijoje žmonių teisės nevaržomos. Bet jūsų nusikaltimai tokie akivaizdūs, kad vargu ar žodžiai gali palengvinti bausmę, kurios nusipelnėte.

O dėl kreipimosi į Venecijos respublikos pasiuntinį... Alkaldas tikriausiai man pritars, kad visomis įmanomomis priemonėmis būtina vengti tarptautinių santykių komplikacijos. Eikite su Dievu.

Kai venecijiečius išvedė, don Ksaveras tarė Kolonui:

— Dabar jau jie jūsų nebelies. Algvasilai man pranešė, kad kambaryje drauge su jais buvusi moteris, Zagartės šokėja. Sakykite, senjore, ar tai tiesa?

Kolono širdis ėmė smarkiau daužytis. Bet atsakė ramiu balsu:

— Tai grynas atsitiktinumas. Ji su byla neturi nieko bendra.

Tik tokią mielaširdystę jis galėjo parodyti moteriai, kuri jo nepasigailėjo nė per nago juodymą. Ir nieko daugiau. Koloną traukė prie jos ir tuo pačiu nebenorėjo jos matyti. Sutiko ją nelaimės valandą ir už paguodą, kurią jam

suteikė, atidavė jai viską, ką turėjo, iki paskutinio siūlo. Ji tapo jam brangesnė už visas kitas žmogiškas būtybes, neišskiriant nė mylimo sūnaus, palikto La Rabide. Jo siela Beatričėje rado giminingą sielą. Draugystė suteikė jam jėgų, įkvėpė žygiams. Prie jos kojų jis troško sudėti savo pergalių vaisius. Ir štai pasirodė, kad tos kojos iki kelių įklimpusios į apgaulę ir niekšybę. Jis meldėsi apgailėtinai apgavikei, priešininkų pasamdytai tik tam, kad jį apkvailintų ir apgautų. Beatričė pavogė ne tik žemėlapį. Atėmė iš jo paskutinę iliuziją, tikėjimą žmogiška meile ir žmonių padorumu. Ką gi, tegu ji keliauja savo keliais, šita apgailėtina paleistuvė. Susilauks atpildo ir be jo rankos. Viešpats Dievas ir likimas jai atsilygins.

Kolonui teliko tik viena — atrasti naujas žemes. Čia jo pašaukimas. Ir tikriausiai gerai, kad jis išvyks į jūros kelionę nukirtęs visus saitus, siejančius su krantu, — laisvas kaip paukštis, Dievo ginklas, skirtas tarnauti žmonijai.

Šitaip jis stengėsi nuramdyti sielvartą, kurio kupina buvo širdis, apmalšinti begalinį skausmą. Kas miela dienelė bastėsi po Kordobą. Ne kartą kilo baisiausia pagunda užsukti pas Zagartę, kur — jis bent jau taip manė — vis dar tebedainavo ir tebešoko Beatričė. Norėdamas atsispirti šiai pagundai, patraukdavo į mečetę ir, ištiesęs rankas į Marijos statulą, melsdavosi, prašydamas išvaduoti iš nelaimingos meilės.

Taip kankinosi savaitę, o tada, sužinojęs, kad don Alonsas de Kintanilja vyksta į Vegą, įsiprašė joti kartu.

Juos pasitiko dūmų debesis, kilęs virš žalios lygumos,gausmas karalienės bombardų, apiberiančių saracėnus akmenų ir geležies lietumi.

Jau tirštėjant sutemoms jiedu prijojo Santanchelio palapinę, ir mielas iždininko sutikimas sušildė suledėjusią Kolono širdį.

— Gerai padarėte sugrįžę. Pats laikas didenybėms priminti apie save. Bet kas gi atsitiko?

Santanchelis apglėbė Koloną per pečius, atgręžė į šviesą, norėdamas išvysti jo veidą.

— Ar sergate?

— Ne kūnu, o dvasia, — atsakė Kolonas ir papasakojo apie užgulusias nelaimes.

Santanchelis pasibaisėjo:

— Nejaugi ji bandė teisintis?

— Teisintis? — Kolonas nusijuokė. — Aš užklupau juos bekuriančius savo klastingus planus, išgirdau pernelyg daug.

— Pernelyg daug! Gal ir daug, bet ne viską. Idiotas! Ar jums nešovė į galvą paklausti savęs, kokiu būdu mums pasisekė taip greitai grąžinti pavogtuosius žemėlapį ir laišką? Ar jums neatėjo į galvą, kad kažkas mums pasakė, kur jų ieškoti? — Kolonas sutrikęs žiūrėjo į iždininką. — Tai Beatričė. Beatričė Enrikes. Kas dar galėjo mums padėti? Netyčiomis ji davė Galinui suprasti, kad žemėlapis slepiamas jūsų bute. Bet vos išgirdusi, kad žemėlapį pavogė, atėjo pas mane ir viską papasakojo.

— Pas jus? — Koloną išdavė balsas — jis vis dar negalėjo atsitokėti. — Pas jus? Bet kodėl pas jus? Kodėl ne pas mane?

— Tai ilga istorija, ir nelaiminga...

— Tačiau kai išgirdau apie ką jie šneka, nebeliko jokių abejonių — Beatričė išvien su jais, su tais niekšais, ir jie ją pasamdė, norėdami įvilioti mane į spąstus bei apiplėšti. Šito paneigti neįmanoma.

— Niekas ir neneigia, — nesiginčijo Santanchelis. — Bet kokia kaina! Vargšelė, ji juk ne užkietėjusi avantiūristė. Ją prispyrė, žaisdami jos meile broliui, kurį sučiupo Venecijos inkvizicija. Žinoma, jos brolis niekam tikęs žmogus, bet Beatričė negalėjo palikti jo nelaimėje. O paskui įsimy-

lėjo jus. Ir įrodė savo meilės galią. Įrodė darbais, vardan jūsų paaukojusi brolį. Juk ji man pasakė, kas tie vagys. Toji moteris, kurią jūs dabar koneveikiate, toji moteris, kuriai jūs dėl savo išdidumo neleidote pasakyti nei vieno pasiteisinamo žodžio. Ir jos širdis dabar kraujuoja.

Kolonas sunkiai sudribo ant kėdės.

— Aš tikriausiai išprotėsiu. Jeigu viskas buvo taip, kaip kalbate, tai kodėl ji man ...

— O ar klausėte? Ne, jums buvo gana to, ką nugirdote.

— Noriu pasakyti — tada, kai kreipėsi į jus... kodėl ne į mane?

— Nejaugi nesuprantate, kaip baisu jai buvo prisipažinti? Ar reikia stebėtis, kad iš pradžių ji troško išpirkti savo kaltę? — Santanchelis atsiduso: — Tikriausiai turėjau jums viską papasakoti dar prieš išvykstant į Kordobą. Juk Beatričė manęs prašė... Bet... — jis gūžtelėjo pečiais. — Pamaniau, bus geriau, jeigu patys išsiaiškinsite. Pamaniau, atlikusi išpažintį jums, greičiau susilauks nuodėmių atleidimo.

Kolonas rankomis apglėbė galvą.

— Nuodėmių atleidimo! Dabar, kai viską žinau, nuodėmių atleidimo turiu prašyti aš, o ne ji.

— Su Dievo malone šito sulauksite, — don Luisas priėjo prie Kolono ir uždėjo ant peties ranką: — Negaiškite, grįžkite į Kordobą ir padarykite galą jos sielvartui. Susitaikykite su ja.

Ir po penkių dienų Kolonas vėl atsirado Kordoboje. Iš Zagartės sužinojo — Beatričė išvykusi.

— Išvyko? Kur?

Į šį klausimą moriskas atsakyti negalėjo. Susidėjusi savo kuklią mantą ir išjojusi kitą rytą po peštynių su venecijiečiais. Su tarnaite ir pasamdytu mulų varovu. Galbūt tas žinąs, į kokią pasvietę Beatričė patraukusi.

Mulų varovas, kurį Kolonas surado tvarte prie Galegų vartų, pasakė nujodinęs Beatričę į vienuolyną ne per toliausiai nuo Palma del Rio, kur Chenilis įtekąs į Gvadalkivyrą.

Ten Kolonas ir patraukė kitą rytą, ir trisdešimties mylių kelią iš Kordobos iki Palmos nujojo per keturias valandas. Vienuolynas — žemas baltas pastatas, apjuostas aukšta siena — stovėjo ant uolos prie pat upės. Vartus atidariusi bedantė senutė įtartinai jį nužvelgė. Kolonas pasakė, ko ieškąs. Senė išpyškino: Beatričė Enrikes vienuolyne išbuvusi dvi dienas ir išjojusi. Kur ar kokiu keliu, vartininkė nežinanti. Patarė paklausinėti Palmoje.

Per dvi valandas Kolonas apėjo visus miesto mulų varovus ir visas smukles. Nieko gero nesužinojo. Permiegojęs viešbutyje, tęsė paieškas keliuose, einančiuose į pietus ir vakarus. Loras del Rio, Tosine, Kadachose, smuklėse, įsitaisiusiose kelių sankryžose, klausinėjo apie Beatričę, apibūdindamas ją ir jos tarnaitę. Bet niekas tokių moterų ir akyse nebuvo regėjęs. Beatričė dingo be pėdsakų. Kolonas nusivylęs grįžo į Kordobą ir kreipėsi pagalbos į korechidorą.

Don Ksaveras iš paskutiniųjų stengėsi padėti žmogui, kurį globojo galingasis Aragono iždininkas. Algvasilai apjojo visą apygardą. Tuščiai... O Kolonas laukė. Bėgo dienos, savaitės ir kuo toliau, tuo mažiau jis beturėjo vilties surasti Beatričę. Liko tik kaltinti save už tai, kad beatodairiškai ją pasmerkė.

25 skyrius
SĄLYGOS

Tą vasarą Vegos karo stovykloje kilo gaisras ir ji supleškėjo. Rūpindamasis, kad užėjus prastam orui armija turėtų kur pasislėpti, karalius Ferdinandas įsakė vietoj brezentinių palapinių pastatyti plytų ir akmenų namelius. Iškilo visas miestas. Jį pavadino Santa Fė. Miestelis buvo kryžiaus formos, ir tai maurams tarsi bylojo, jog Ispanija čia įsikūrė visiems laikams. O Naujųjų metų išvakarėse apgulties išvarginta Granada prisipažino pralaimėjusi. Emiras Boabdilis pro miesto vartus išjojo pasiduoti nugalėtojams. Jį pasitiko iš Santa Fė išėjęs kardinolas su ispanų būriu.

Per krikšto šventę Komareso bokšte spindėjusį pusmėnulį pakeitė sidabrinis Romoje pašventintas kryžius. Šalia jo auksu sutviskėjo karališkosios vėliavos.

Pergalingai baigę daugelį metų užsitęsusį karą, galutinai sutriuškinę maurus, Kastilijos karalienė ir Aragono karalius išdidžiai įjojo į paskutinę saracėnų tvirtovę Ispanijos žemėje. O už Granados sausio saulėje ryškiai spindėjo sniegu apklotos kalnų viršūnės.

Kolonas, nuliūdęs ir rūstus, pėdino pačiame šventinės procesijos gale. Jis užsisklendė savyje, šio pasaulio galingieji jo nebedomino. Niekas nebesuteikė džiaugsmo, į viską žvelgė abejingai. Taip pat ir į procesijas, kuriose dalyvaudavo. Daugybė vėliavų, trimitininkų, išsipuošusių riterių... Mažos karalystės nukariavimas... Rado, ką švęsti! Argi galima lyginti Granadą su tuo, ką siūlo jis, Kolonas? Ir tuo pačiu jis negalėjo nepripažinti, kad apgulties pabaiga

jam labai daug reiškia: Ispanijos valdovai pažadėjo pinigų ir laivų po Granados žlugimo.

Procesija pasuko į siaurą gražią gatvelę, kurią pagal arabų paprotį iš abiejų pusių spaudė belangės sienos, ir netrukus priėjo vartus, išpuoštus akmeniniais granatų medžiais. Už jų prasidėjo kita gatvė, plati ir tiesi, vedanti į aikštę. Netrukus pro Teisingumo vartus įjojo į Alhambros tvirtovę. Niūrios ir rūsčios tvirtovės sienos buvo lyg kontrastas viduje esančių rūmų subtiliam puošnumui ir grožiui. Viskas čia džiugino akį ir širdį. Mirtų rūmus supo tokios plonos kolonos, kad sunku buvo suprasti, kaip jos gali išlaikyti akmenines, nuostabiais raižiniais išpuoštas arkadas. Kruopščiai apkarpyti krūmai supo baseiną, kaupino turmalino spalvos vandens. Salės, kolonos, mozaikos, pano, paauksuotos skliautuotos lubos, šilko kilimais dengtos marmuro grindys, sienos, nukabinėtos Persijos ir Damasko gobelenais...

Drauge su visais Kolonas įėjo į milžinišką Karaliaus salę, kurioje paskubomis buvo sumeistruotas altorius. Ispanijos kardinolas aukojo šventąsias mišias. Parpuolęs ant kelių, tarsi ištirpęs minioje, Kolonas klausė savęs: ar sulauks tokios dienos, kai „Te deum“ giedos jo garbei, sugrįžus iš tolimojo plaukiojimo? Štai jau netrukus turi išmušti jo valanda. Jeigu karalius ir karalienė laikysis žodžio, nebeilgai teks laukti.

Eidamas iš pamaldų pro didingas arkadas į Liūtų kiemą, akis į akį susidūrė su dona Beatriče de Bobadilja ir jos vyru.

— Kažkodėl esate labai jau liūdnas tokią šventišką dieną, — tarė markizė.

— Tikriausiai ir jūs mano vietoje nelabai džiaugtumėtės. Laukimas sekina ir liūdina.

— Jau nebeilgai teks kentėti. Juk karalienė davė žo-

dį, o ji visuomet tesi pažadus. Vien todėl jūs turite džiaugtis Granados žlugimu.

— Pažadai taip lengvai pamirštami...

— Nejaugi netikite savo draugais?

— Jų tiek mažai, o ir tiems, kurie liko, tikriausiai jau įgriso mano įkyrumas.

— Šitaip įtarinėdamas mus įžeidžiate, — pareiškė Kabrera.

— Tikriausiai jis tai supranta, — markizė pažvelgė į vyrą, nusišypsojo, o tada nusišypsojo ir Kolonui. — Galiu pažadėti — karalienė jus priims dar šią savaitę.

Taip ir buvo. Kitą pirmadienį, praėjus penkioms dienoms po iškilmingųjų pamaldų, don Lopė Peraltė, karališkasis algvasilas, Kolonui pranešė, kad jo laukią rūmuose.

Karalienė jį priėmė Kuarto Dorade, turtingai išdabintoje salėje juodomis, auksu puoštomis lubomis — kažkada ten buvo Granados valdovo mauro haremas. Audiencijoje dalyvavo tik trys karalienės damos, tarp jų ir markizė Moija.

— Bučiuoju jūsų kojas, jūsų didenybe, — nusilenkė Kolonas.

Karalienė maloningai ištiesė ranką ir Kolonas, priklaupęs ant kelio, ją pabučiavo.

— Mes privertėme jus laukti, senjore Kolonai, kur kas ilgiau negu norėjote. Bet dabar, pasibaigus karui, aš galiu tesėti savo pažadą. Pasikviečiau jus tam, kad šitą pasakyčiau.

Po tų karalienės žodžių Kolono nuotaika šiek tiek pasitaisė:

— Jūsų didenybe, neišmanėliai mano projektą pavadino svajone. Bet aš esu įsitikinęs, kad ekspedicija bus sėkminga ir jūsų didenybei atneš garbę, kokios dar nepatyrė jokie valdovai.

Tuo pačiu jis norėjo parodyti, kad Granada — smiltelė palyginus su tuo kolosu, kurį norėjo padėti prie jos kojų.

— Labai jau pasitikite savimi, — atsakė karalienė. — Bet galbūt niekas kitas ir nesiryžtų tokiam žygiui.

— Aš pasitikiu savimi, nes žinau, ką kalbu.

— Teišsipildo jūsų žodžiai dar didesnei Dievo garbei. Rytoj su mano patarėjais aptarkite visus kitus klausimus, ir galėsite pradėti įgyvendinti savo planus.

Pirmą kartą po daugelio mėnesių Kolono širdis aprimo: būsima ekspedicija atitraukė nuo kankinančių minčių apie Beatričę. Į don Luiso de Kintaniljos namus Santa Fė, kur dabar jis gyveno, Kolonas grįžo gana žvalus.

Kitą dieną į Santa Fė iš Granados persikėlė ir karalių dvaras. Vakare Kolonas susitiko su karalienės patarėjais. Jų buvo keturi: Kintanilja, Kastilijos iždininkas, Ernandas de Talavera, dabar Granados arkivyskupas, don Chuanas de Fonseka ir admirolas don Matias de Resendė.

Jie sėdėjo erdviame kambaryje, kurį apšvietė inde degančios žarijos.

Posėdį pradėjo Talavera, vis dar atstovavęs abejojantį karalių Ferdinandą. Po to Resendė, patyręs jūrų keliautojas, pageidavo sužinoti, ko būtiniausiai reikia Kolonui sėkmingai įgyvendinti savąjį sumanymą.

Kolonas atsakė: jo manymu, flotiliją turi sudaryti mažiausiai keturi laivai, gerai aprūpinti ir su geromis komandomis. Iš viso tai būtų ne mažiau kaip du šimtai penkiasdešimt žmonių. Talavera tuoj pat puolė ginčytis, pareikšdamas, kad reikalavimai pernelyg dideli. Reikia priminti, kad Ferdinandas garsėjo šykštumu ir jo rūmininkai niekada šito nepamiršdavo. Resendė, arkivyskupo paprašytas, paskubom apmetė ekspedicijos kainą — maždaug keturiasdešimtpenkiasdešimt tūkstančių aukso florinų, ir ilgas arkivyskupo veidas dar labiau ištįso.

— Jeigu nenumalšinsite savo apetito, senjore, vargu,

ar mums pasiseks susitarti. Visas pasaulis žino — karas ištuštino iždą, jų didenybės atsiskaitinėja su tiekėjais.

Kolonas žinojo ne tik tai. Su nauja jėga įsiplieskė inkvizitorių ir žydų kova. Fanatikas Torkvemada plyšojo — atsivertėliai žydai slapta meldžiasi savo dievui, ir reikalavo juos išvyti iš Ispanijos, teigdamas, kad tik tokiu būdu galima išsaugoti šalyje ramybę. Jeigu žydus išvarytų, jų nuosavybė atitektų iždui. O stingant pinigų, Ispanijos valdovai galėjo neatsispirti pagundai ir paremti galingąjį inkvizitorių. Puikiai jausdami situaciją, Abarbanelo ir Senioro vadovaujami žydai, negailėję pastangų aprūpinant nugalėtojų armiją ir užgrobiant Granadą, nusipelnė jau bent karaliaus ir karalienės padėkos. Jie pasisiūlė įnešti į iždą dar trisdešimt tūkstančių dukatų karo išlaidoms padengti. Tuo momentu buvo išsaugota trapi santarvė. Torkvemada dar nesviedė savo kryžiaus į Ispanijos valdovus ir nepriekaištavo, kad jie pasirengę parduoti Kristų už trisdešimt tūkstančių sidabrinių, tuo tarpu kai Judas pardavęs už trisdešimt. Ir kai kurie maranai, kaip ir Santanchelis, užėmę aukštus postus, tikėjosi, kad užjūrio imperijų turtai drauge su žydų pasiūlytu auksu niekais pavers inkvizitorių norą iždą papildyti konfiskacijos pagalba.

Kol kas iždas buvo tuščias. Arkivyskupas tai ir priminė.

— Ko tada aš galiu tikėtis? — paklausė Kolonas.

Talavera žvilgtelėjo į admirolą, norėdamas, kad šis atsakytų, bet prabilo Fonseka:

— Nėra reikalo rizikuoti daugiau kaip vienu laivu.

Kolonas pažvelgė į Resendę — laukė jo pagalbos.

— Ne, ne, — Resendė papurtė galvą. — Pernelyg pavojinga. Mažiausiai reikia dviejų laivų, nors ir dviejų aiškiai nepakaktų. O štai trijų, aš manau, senjorui Kolonui visiškai gana.

— Gerai, — sutiko Kolonas. — Jeigu tai bus geri, ir patikimi laivai.

Talavera užsirašė į popieriaus lapą ir paklausė, kokį atlygį Kolonas pareikalausiąs už savo tarnybą. Kolonas atsakė nė kiek nemąstydamas, kadangi viską buvo seniai apgalvojęs:

— Vieną dešimtadalį to, ką Ispanijai duos mano atradimai.

— Vieną dešimtąją! — arkivyskupas pasibaisėjo ir to neslėpė. — Vieną dešimtąją!

— Nejaugi manote, kad jų didenybės bus tokios išlaidžios? — šyptelėjo Fonseka.

— Argi tai išlaidavimas? Pavyzdžiui, aš su malonumu sutikčiau atiduoti jums dešimt maravedžių iš kiekvieno pelnyto šimto.

— Pavyzdys niekam tikęs, — atšovė Talavera. — Šiuo atveju jų didenybės finansuoja jūsų ekspediciją.

— Jie rizikuoja auksu, — pridūrė Fonseka, — o jūs — niekuo.

— Išskyrus savo gyvybe, — šyptelėjo Kolonas. — Aš aukoju viską — jūrininko patirtį ir ryžtą, be ko neįmanoma įveikti pavojų, kurie gali mums iškilti leidžiantis į nežinomybę, aukoju ir idėją, kurios realizuoti vyks ekspedicija. Mano įnašas kuklus, don Chuanai, užtat ir teprašau tik vienos dešimtosios. Jeigu iš manęs reikalausite skirti kažkiek lėšų ekspedicijos pasirengimui, tai tuo pačiu turi didėti ir mano pelno dalis.

Pikta grimasa, iškreipusi Fonsekos veidą, paskatino įsiterpti ir Kintaniljį:

— Man atrodo, senjorai, kad mes galime sutikti su sąlyga — jei jų didenybės pritars mūsų sprendimui.

— Būtent — tik su jų didenybių pritarimu, — pabrėžė Fonseka.

— Labai gerai, — linktelėjo Talavera. — Jeigu taip, tai, manau viskas aišku.

— Viskas? — Kolono antakiai pašoko į viršų. — Viskas? — jis nužvelgė abejingus veidus. — Kaip gi taip, senjorai? Sakyčiau, jūs mane laikote lyg eiliniu samdiniu. Mes tik pradėjome derybas, mano pone arkivyskupe.

— O ko jūs dar galite reikalauti?

— Admirolo laipsnio ir kad turėčiau teisę juo vadintis visose žemėse, kurias atrasiu, taip pat, kad man būtų rodoma pagarba ir gaučiau privilegijas, kuriomis naudojasi Kastilijos karalystės admirolai.

— Padėk mums, Dieve! — sušuko Fonseka, o don Resendė metė į Koloną smerkiantį žvilgsnį.

Kolonas ramiai kalbėjo toliau:

— Be to, vardą, pagarbą ir privilegijas kaip palikimą turi gauti ir mano ainiai.

— O kuo čia dėti jūsų ainiai? — pasidomėjo Kintanilja.

— Dabartiniai dvariškiai juk tituluojami vardais, kuriuos pelnė jų tolimi protėviai.

— Ir vėl aš esu priverstas pasakyti — palyginimas niekam tikęs, — Talavera papurtė galvą.

— Žinoma, nevykęs, — Fonseka pritarė arkivyskupui.

— Leiskite paaiškinti savo požiūrį. Mano atrastos žemės ilgam, jeigu ne amžinai, liks Ispanijos valdomis, todėl aš noriu išsaugoti man priklausančią dalį. Bet kadangi esu mirtingas, ji turi atitekti mano palikuonims.

Vargu ar jie galėjo prikibti prie Kolono samprotavimų logikos, bet trikdė pati mintis, kad svetimšalis, ir dar žemos kilmės, reikalauja su ispanais lygių privilegijų.

— Sutikti — reikštų sulyginti jus su garsiausiais Ispanijos grandais! — sušuko Fonseka

— Nei vienas grandas neužsitarnavo Ispanijai tiek, kiek aš.

— Dievo motina! Jūs samprotaujate taip, tarsi atradimai jau būtų realybė, o ne svajonė.

— Kai taps realybe, aš dar kai ko pareikalausiu.

— Dar? — Talavera susiraukė, Resendė nusijuokė. — Ko gi dar galite pareikalauti?

— Vicekaraliaus titulo visose mano atrastose teritorijose.

Kurį laiką visi sėdėjo tarsi nebyliai. Pirmasis atsitokėjo Fonseka:

— Tikriausiai tik iš kuklumo nepareikalaujate Ispanijos karūnos.

Arkivyskupas ištvėrė nekomentavęs.

— Ar daugiau nieko nesiruošiate pareikalauti? — griežtai paklausė jis.

— Lyg ir viską pasakiau.

— Tikriausiai su laiku sugalvosite dar ką nors, — šyptelėjo Fonseka.

Talavera sunkiai atsiduso:

— Ačiū Dievui, mes viską jau išsiaiškinome. Kalbėsiu atvirai, senjore. Jūsų reikalavimai tokie dideli, kad aš neišdrįsiu persakyti jų didenybėms. Čia dalyvaujantys mano kolegos, atrodo, yra tokios pat nuomonės. Žinoma, sprendimą priims jų didenybės. Bet aš neabejoju— išgirsite neigiamą atsakymą, jeigu nepamažinsite savo pretenzijų.

Kolonas staiga atsistojo — grakštus, išnašus — pažvelgė į juos iš aukšto — išdidus lyg liuciferis:

— Aš neatsisakysiu nė vieno savo reikalavimo. Jeigu taip pasielgčiau, vadinasi, sumenkinčiau numatomos ekspedicijos didingumą. Jums leidus, ponai, išeinu, — atsainiai nusilenkęs, išdrožė iš kambario.

Prie stalo sėdėję žmonės nustebę tylėjo.

— Štai kokie nepažabotos vaizduotės rezultatai! — sumurmėjo Talavera.

— Akiplėša išsišokėlis, iš išdidumo išsipūtęs lyg muilo burbulas, — pridūrė Fonseka.

— Būkime bent truputį mielaširdingesni, — Kintanilja pabandė sudrausminti dvasininkus.

Talavera užkaito:

— Mielaširdingesni, senjore? Mielaširdingumas nereiškia, kad nusižeminę turime pataikauti akiplėšai. Ir nėra čia ko mums dėtis geručiais, matant pasipūtėlį. Už tokį pasielgimą angelus išvarė į pragarą.

— Nereikia stebėtis, kad jis aukštai vertina savo siūlomą prekę, — įsiterpė Resendė. — Kiekvienas prekiautojas elgiasi lygiai taip, karštai teigdamas nė per nago juodymą nenuleisiąs kainos. Jeigu jų didenybės atsisakys Koloną remti, jis pasidarys protingesnis.

— Jeigu? — nustebęs perklausė Talavera. — Dėl to negali būti jokių abejonių!

Praėjo visa savaitė, kol karalius ir karalienė, užimti Granados ir žydų rūpesčiais, rado laiko pasikalbėti su arkivyskupu ir jo kolegomis.

Kintanilja, be galo gerbęs Koloną, liko visiškai neutralus.Resendė laikėsi nuomonės, kad Kolono pasakyta kaina gali būti derybų pagrindas. Bet Fonseka ir Talavera ryžtingai reikalavo nesutikti.

— Tokie jo reikalavimai, — Talavera tiesiog degė iš pykčio. — Jūsų didenybės aiškiai regi — Kolono akiplėšiškumui nėra ribų.

Ferdinandas piktai nusijuokė:

— Gudri lapė, aš tą iš karto supratau. Jis neturi ko prarasti, todėl ir reikalauja be saiko.

O karalienė jam nepritarė.

— Jis gali prarasti gyvybę, — nevalingai pakartojo Kolono žodžius. — Išvykęs nežinomybėn, kas žino, ar besugrįš.

— Vadinasi, pritariame jo avantiūrai, nors mums brangus kiekvienas maravedis.

— Mes pažadėjome remti.

— Pažadėjome. Bet pernelyg dideli reikalavimai atleidžia mus nuo anksčiau prisiimtų įsipareigojimų. Aš čia regiu apvaizdos ranką.

— Jūs pasakėte mano mintį, jūsų didenybe, — įsiterpė Talavera.

— Manau, niekam tikusią mintį, — sudraudė juos karalienė. — Apvaizdos negalima išnaudoti kaip preteksto duoto žodžio sulaužymui.

Talavera nepuolė prieštarauti. Į kovą stojo Fonseka:

— Jūsų didenybe, nėra nė ko kalbėti apie žodžio nesilaikymą. Paprasčiausiai jūs negalite įvykdyti pažado, jeigu jis kelia tokius reikalavimus. Sakysim, jeigu šitas žmogus paprašytų Ispanijos karūnos, vargu ar jūs sutiktumėte tik todėl, kad pažadėjote remti jo ekspediciją.

— Bet juk Ispanijos karūnos neprašo!

— Neprašo, — linktelėjo karalius — Už ką, atrodo, turime būti jam dėkingi. Bet jis juk nori tapti vicekaraliumi su visomis vicekaraliui priklausančiomis privilegijomis. Nejaugi savigarba mums leidžia jį taip aukštai iškelti?

Karalienė sėdėjo giliai susimąsčiusi. Talavera pamanė — jos didenybė dvejoja ir paskubėjo paremti Ferdinandą:

— Senjora, kalbame apie jūsų karūnos garbę ir orumą. Esu įsitikinęs, kad toks titulas, suteiktas nežinomam avantiūristui, svetimšaliui, pažemins ir vieną, ir kitą. Kryžiaus triumfas prieš pusmėnulį jūsų didenybėms atneš pelnytą šlovę. Ir dabar nedera suteikti paramą ekspedicijai, kuri tikriausiai baigsis nesėkmingai.

Karalienės antakiai kone susibėgo į vieną brūkšnį. Akys pasidarė šaltos kaip ledas.

— Jūs abejojate mano veiksmais?

Talavera bemat sugležo, atsiminęs, kad karalienės nuodėmklausys yra jos pavaldinys.

— Trokšdamas uoliai jums tarnauti, aš truputį suklydau, jūsų didenybe.

— Kalbu ne vien apie uolumą. Apie jūsų daromas išvadas, kurios akimoju keičiasi. Gal tai smėlio pilys,kad taip spėriai sugriūva? Pirma sakėte, kad tam žmogui nėra kaip padėti, nes neturime pinigų. Po valandėlės priežastis jau kita — girdi, jis geidžiąs labai jau didelių privilegijų.

Ferdinandas garsiai nusikvatojo:

— Mieloji senjora! Tik nepaverskite arkivyskupo atpirkimo ožiu! Apie priežastis, dėl kurių negalima padėti Kolonui, kalbėjau aš, o jis man tik pritarė, kaip ir dera ištikimam pavaldiniui. Beje, jis irgi sutinka su mano nuomone. Kas tiesa, tai tiesa — tas avantiūristas reikalauja pernelyg daug! Ir aš džiaugiuosi, kad iškėlė nepriimtinus reikalavimus, nes tokiu būdu išvaduoja mus nuo naštos, kurios negalime užsiversti ant savo kuprų.

Izabelė papurtė galvą:

— Aš negaliu pasidalinti su jumis šituo džiaugsmu. Ekspedicija turi labai svarbią reikšmę. Jeigu baigsis sėkmingai, mes... įvykdysime Dievo valią, paskleisime Jo mokymą tarp tamsybėse klajojančių.

— Jeigu baigsis sėkmingai, tada taip, senjora, — sumiksėjo Talavera. — Bet kolei kas visa tai tik svajonės.

Karalienės lūpose sušvito šypsena:

— Svajonės? Kolonui tai jau rėžėte tiesiai į akis. Mums dalyvaujant, mano pone arkivyskupe. Ar atsimenate, ką atsakė Kolonas? Jo žodžiai jums pasirodė beveik erezija.

Talavera išraudo, o karalius ir vėl skubinosi pagelbėti:

— Arkivyskupas teisus sakydamas, kad mes apsijuoksime prieš visą pasaulį, jeigu paremsime Koloną, o jo svajonės liks tik svajonėmis.

— Aš manau, kad pergalė prieš maurus, vainikuojanti daugiametį karą, apsaugos mus nuo pajuokos. Taigi, — ji atsigręžė į keturis patarėjus. — Mes supratome, ką jūs norėjote pasakyti. Dabar jo didenybė ir aš turime nuspręsti. Galite eiti.

Sprendimo priėmimas gerokai užtruko. Karalienės ištikimybė duotam žodžiui susikirto su karaliaus nenoru sutikti su Kolono sąlygomis,o Kolonas visą laiką buvo Santa Fė, be jokio noro dalyvaudamas pergalės prieš maurus šventime.

Atėjo vasaris, oras pakvipo pavasariu, ir tik tada karalius ir karalienė sugebėjo rasti abiem pusėm priimtiną variantą. Karalienė, markizės Moijos skatinama, laikėsi nuomonės, kad jūrų keliautojui reikia pateikti atsakomuosius pasiūlymus. Talaverą pasiuntė juos perskaityti Kolonui.

Kolonas gaus reikalaujamą dešimtą dalį iki savo gyvenimo pabaigos, taip pat jam bus suteiktas admirolo laipsnis. Bet jo palikuonims neteks nieko. Apie vicekaraliaus vardą negalėjo būti nė kalbos.

Palankesniam sprendimui Talavera, ko gero, nebūtų galėjęs pritarti. Aukštas, prakaulus, nepaisant arkivyskupo rango, vilkįs paprastu vienuolio rūbu, Talavera, atėjęs į Kintaniljos namus, lygiu beaistriu balsu išdėstė karalienės nuomonę.

Kolonas išsitempęs stovėjo prieš arkivyskupą ir klausėsi viena ausimi. Jis įsižeidė, kad jų didenybės po tokio begalinio laukimo nepriėmė rūmuose, o sprendimą perdavė per pasiuntinį.

— Garbusis tėve, galbūt pamiršote pasakyti jų didenybėms, kad aš neatsisakysiu nė vienos savo sąlygos?

Talaveros veidu perbėgo šypsenos šešėlis.

— Galite neabejoti, aš kuo tiksliausiai persakiau jūsų žodžius.

— Tada, mano pone, daugiau jūsų negaišinsiu. Aš neturiu ką pasakyti.

— Kaip turėčiau suprasti, senjore? — pasipiktino arkivyskupas. — Ar toks jūsų atsakymas į karališkąjį sprendimą?

— Regis, kažką ne taip supratote. Juk aš sulaukiau atsakymo. Ir dabar man telieka kuo greičiau keliauti iš Ispanijos.

Kintanilja skubiai įsiterpė:

— Tik neskubėkite, senjore Kolonai. Juk pražudysite savo ateitį.

Kolonas nusijuokė:

— Pražudysiu savo ateitį? Vargu. Nukentėsiu ne aš, o Ispanija, — jis priėjo prie durų ir jas atidarė: — Bučiuoju jūsų rankas, mano pone arkivyskupe.

Talavera sudrebėjo tarsi gavęs į kuprą.

— Ir tai viskas, ką norite man pasakyti?

— Pagalvokite, — maldavo Kintanilja.

— Savo sprendimo nekeisiu. Žmogus, pasirengęs padaryti Ispanijai didžiausią paslaugą, negali pasitenkinti samdinio atlygiu.

— Palaiminti bus nusižeminusieji, — sarkastiškai tarė Talavera.

— Nes juos galima mindyti kojomis, — atsakė Kolonas.

Arkivyskupas žengė prie durų. Dar stabtelėjo, atsigręžė ir pažvelgė Kolonui į akis:

— Toks išdidus žmogus, koks esate jūs, tikriausiai neteiks ypatingos reikšmės vargšo vienuolio nuomonei. Bet aš manau, kad jų didenybes galima bus pasveikinti — jūs atsisakote.

— Jūsų malonybė netiksliai dėstote faktus. Atsisakau ne aš, o jų didenybės.

— Likite su Dievu, — arkivyskupas išėjo.

— Ir jūs likite su Dievu, jūsų malonybe, bet šėtonas vis tiek nusitemps į pragarą, — antrąją frazės dalį Kolonas ištarė tada, kai už Talaveros nugaros užsidarė durys.

Kintanilja žvelgė į jį liūdnom akim.

— Ak, Kolonai! Šitaip imti ir iš karto visko atsisakyti!

— Aš nesuprantu, kaip jų didenybės gali daryti tokią klaidą!

— Klaidą? — nustebo Kintanilja. — Aš kalbu apie jūsų kvailumą!

— Manote, kad esu per išdidus? Arba pats neįsivaizduoju, ką siūlau ir kokį turiu gauti atlygį? Nejaugi aš esu nevertas net audiencijos ir su manimi galima kalbėtis per pasiuntinį? — Kolonas virė iš įniršio. — Jeigu Viešpats Dievas atskleidė man tai, ko nemato kiti žmonės, ar galima eiti prieš Dievo valią? Net pagalvoti apie tai — šventvagystė. Neabejokite, kiti pakels, ką numetė Ispanijos valdovai.

Tas monologas Kintanilją dar labiau nuliūdino, o Kolonas patraukė pas Santanchelį, norėdamas pranešti apie savo apsisprendimą išvykti iš Ispanijos.

— Aš visuomet prisiminsiu, kiek daug gero man padarėte, don Luisai.

— Kur gi ketinate traukti? — paklausė Santanchelis.

Kolonas išdidžiai kilstelėjo galvą:

— Į Prancūziją. Praturtinti ją dovanomis, kurių atsisakė Ispanija.

Santanchelis ėmė žingsniuoti po kambarį, apstatytą prabangiais baldais, parsivežtais iš Granados.

— Šito negali būti! Nejaugi negalite atsisakyti nors kokios sąlygos?

— Tai, ką siūlau, kur kas daugiau už tai, ko prašau. Su mano pasiūlymais nesutiko. Daugiau neturiu ką čia veikti.

Santanchelis priėjo prie Kolono, sėdinčio ant kanapos.

— O Beatričė? — švelniai paklausė.

Pilkos Kolono akys apniuko.

— Tai dar viena išvykimo priežastis.

— Vilčių išsižadėjimas, — sumurmėjo Santanchelis.

— Atsižadėtosios viltys geriau už neišsipildžiusias, nes jos suteikia tik skausmą.

— O argi neviltis skausmo nesuteikia? Neišsipildžiusios viltys? Kol esate Ispanijoje, Beatričės dar galutinai nepraradote. Jūs negalite išvykti. Aš padarysiu viską, ką tik galėsiu, kad karalienė dar kartą jus priimtų.

— Ar jau negana mano audiencijų? Atidėliojimai, trukdymai, komisijos, pagaliau tas sudžiūvėlis vienuolis, siūlęs man apgailėtiną kąsnį! Man jau lig valiai, — Kolonas atsistojo. — Joju į Kordobą. Pasiimu pas Bensabatą paliktus daiktus ir — į Prancūziją.

— Palaukite bent kol aš pasimatysiu su karaliene.

Kolonas papurtė galvą:

— Net jūsų prašymas manęs nesulaikys. Įgriso! Aš siūlau savo paslaugas, o mane pasitinka tarsi malonės prašytoją.

Jokie išvedžiojimai negelbėjo, ir kitą rytą Santanchelis ir Kintanilja buvo vieninteliai jo išvykimo liudininkai. Kolonas neatsisveikino nė su vienu bičiuliu, tik paprašė don Luiso jų atsiprašyti.

Kai Kolonas išnyko vasario rūke, Santanchelio akyse sužvilgo ašaros. Tik dabar, pagalvojęs, kad jau niekada nebesutiks Kolono, Santanchelis suprato, kaip stipriai buvo pamilęs drąsų svajotoją. Skyrėsi su juo lyg su sūnumi.

— Vargšelis, — Aragono iždininkas sunkiai atsiduso.

— Galbūt, — Kantanilja irgi apgailestavo, kad taip atsitiko. — Jo išdidumas įveiks neįveikiamas kliūtis.

Santanchelis susimąstęs tarė:

— Jeigu mes galėtume matyti tai, ką mato jis, galbūt ir mūsų reikalavimai būtų nė kiek ne menkesni, — ir pa-

traukė pas Kabrerą bei markizę, norėdamas jiems pranešti apie Kolono apsisprendimą.

— Kaip jis galėjo išdumti, su mumis neatsisveikinęs! — sušuko markizė.

Santanchelis bandė ginti Koloną:

— Po išdidžia povyza slepiasi sužeista širdis. Jis neatsisveikino su jumis vien dėl to, kad nenorėjo patirti dar didesnio skausmo.

— Jūs privalėjote užstoti jam kelią ir neišleisti!

— Padariau viską, ką galėjau.

— Reikia jį susigrąžinti! — tvirtai pareiškė Kabrera. — Negalime leisti, kad Prancūzija pralobtų per mūsų neryžtingumą.

Markizė atsistojo:

— Eime, don Luisai. Viską papasakosime karalienei.

Izabelės favoritė galėjo ateiti pas ją kada panorėjusi, ir karalienė priėmė markizę tualeto kambaryje. Izabelė sėdėjo prie veidrodžio ir iš dėžutės rinkosi papuošalus. Pagaliau susiviliojo brangakmeniais puoštu tinkleliu plaukams. Jai patarnavo dvi rūmų damos.

Veidrodyje išvydusi markizės atvaizdą, karalienė nusišypsojo:

— Šiandien ankstyva, Beatriče.

— Bučiuoju rankas jūsų didenybei, — pasisveikino ši ir tuoj išpyškino: — Kolonas išvyko iš Santa Fė. Keliauja į Prancūziją.

Karalienė paniuro, jos antakiai subėgo virš nosies. Įmetė tinklelį dėžutėn ir atsigręžė į markizę:

— Arkivyskupas sakė, kad jis esąs labai išdidus, bet, atvirai kalbant, šito nelaukiau. Nepalaužiamas žmogus, — ji atsiduso. — Tačiau jeigu jis jau taip nusprendė, mes bejėgiai.

— Vargu, ar galima teigti, kad sprendimą jis priėmė.

Teisingiau būtų pasakius — šitaip nutarė jūsų didenybės, atsisakiusios įvykdyti jo sąlygas.

— O ar žinote, kokios tos sąlygos?

— Taip, senjora.

— Ir manote, kad mums vertėjo sutikti? — karalienė nusišypsojo. — Apgailestauju, pelniusi jūsų nepalankumą, Beatriče.

— O, senjora, ką čia kalbate! — užprotestavo donja Beatričė ir tuoj pridūrė: — Bet išleisti jo nevertėjo. Priimamajame laukia don Luisas. Ar jūsų didenybė galėtų jį priimti?

Markizė nespėjo išgirsti atsakymo — atsivėrė durys ir ant slenksčio išdygo Ferdinandas ilgu, iki pat žemės kailiu apkraštuotu mėlynu chalatu.

— Užeikite, sire, — nusišypsojo karalienė. — Man štai tik ką pasakė, kad mes užgavę Koloną. Jis jau išvykęs iš Santa Fė ir rengiasi patraukti Į Prancūziją.

Ferdinandas neskubėdamas ėjo prie karalienės.

— Tegu ten ir klesti, — nerūpestingai atsakė.

— Jeigu klestės jis, tai klestės ir Prancūzija, žinoma, Ispanijos sąskaita, — drąsiai atrėžė markizė.

Ferdinandas nustebęs kilstelėjo antakius ir nusijuokė. Išgirsta naujiena aiškiai pakėlė jo nuotaiką. Nejučia ėmė žaisti auksine grandinėle ant krūtinės.

— Aš kaip tik mąsčiau apie tai, kiek mes būtume praradę, jeigu Kolonas būtų likęs Ispanijoje. Būtume mokėję ne tik auksu, bet ir garbe. Ko taip paniurai, Santancheli? Tikriausiai sutinki su mano nuomone?

— Jeigu jau klausiate manęs, sire, tai atsakau — nesutinku. Aš niekinčiau jūsų interesus, jeigu būčiau visiškai abejingas, matydamas, kaip kiti praturtės, išnaudoję šansą, kuris buvo tekęs mums.

Jam pritarė ir markizė:

— Nė vienam pasaulio karaliui nepasitaikė tokios galimybės visiems laikams išgarsinti save ir praturtinti šalį.

— Jeigu kalbėsime apie šlovę, tą šlovę mes radome čia, Granadoje. O turtai ateis. Karas, kaip žinote, mums ne pigiai atsiėjo, ir mes neturime pinigų avantiūrai.

— Ne, ne, — karalienė nesutiko su jo nuomone. — Kaip jau sakiau, priežastis ne ta. Šiaip kalbėkime ar taip, bet ne toji priežastis privertė mane atsisakyti savo žodžio.

— Dėl to niekas neabejoja, — patikino don Luisas. — Bet Ispanijos valdovai ir anksčiau dažnai rizikuodavo. Tai kodėl neparemti šitos ekspedicijos? Jeigu nepavyktų, nuostoliai būtų ne tokie jau dideli, o sėkmė atneštų neapsakomus turtus. Argi mes dėl to dvejojame?

— Kolonui ne visi pritaria, — priminė karalius.

— Suprantama, ne visi, — įsikišo markizė. — Abejojančių visuomet buvo ir bus. O neryžtinguosius gali aplenkti kiti.

— Bet kokiu atveju, — toliau kalbėjo don Luisas, — kas tos mūsų mokslininkų abejonės lyginant su Toskanelio žemėlapiu? — Jis kreipėsi į karalienę: — Jūsų didenybė puikiausiai žino, kokią šlovę ir kokius turtus Portugalijai pelnė jūrų kelionės. Kolonas siūlo Ispanijai pranokti Portugaliją.

— Mes tai jau girdėjome, — burbtelėjo Ferdinandas.

— Ir aš daug apie tai mąsčiau, — prisipažino karalienė. — Todėl apgailestauju dėl Kolono sprendimo. Bet jo iškeltos sąlygos nepriimtinos. Žmogus žemos kilmės, o reikalauja garbės, kurios mes nesuteikiame net patiems žymiausiems grandams.

— Leiskite paklausti, jūsų didenybe, — įsiterpė markizė, — kas iš tų grandų pasirengęs prie jūsų kojų padėti visą imperiją?

Prie staliuko stovintis karalius palingavo galva ir nusišypsojo:

— Toji imperija kolei kas tik jo svajonėse.

— Kaip ir garbė, kurios jis prašo, — atšovė markizė. — Kol neatrado užjūrių teritorijų, tai tėra tik tušti žodžiai.

Karalienės akys sužvilgo.

— Iš tiesų, tavo pasakyme yra tiesos. Suteiksime jam admirolo laipsnį tik po to, kai jo atradimai taps realybe. Tegu jis būna ir mūsų vicekaralius, bet tik tose žemėse, kurias pridės prie mūsų jau valdomų. Toks sprendimas patenkina abi puses. Kad ir kas atsitiktų, niekas negalės mums prikišti per didelį patiklumą, nes mes nemokame iš kalno.

Ji pažvelgė į Ferdinandą, laukdama, kad jis pritartų, bet šis papurtė galvą:

— Pamirštate laivus, kuriuos turėtume jam parūpinti.

— Dėl laivų mes jau sutikome.

Bet Ferdinandas tvirtai laikėsi savo:

— Tik ne aš, senjora, tik ne aš. Aš nesutinku. Aš tik svarsčiau jo pasiūlymą. O jums nusileidęs ir nusprendęs pritarti ekspedicijai, iškėliau tam tikras sąlygas. Kolonas jų nepriėmė. Taigi čia galima padėti tašką.

— Per daug paisote arkivyskupo nuomonės, — paprieštaravo karalienė.

— Ar galite man pasiūlyti geresnį patarėją už savo nuodėmklausį?

— Tikėjimo klausimais — ne.

— Šventasis Jagai, o apie ką mes dabar kalbame, jeigu ne apie tikėjimą?

— Ko čia tuščiai laidome liežuvius! Ar jūsų didenybė mano, kad turime atsisakyti Kolono?

— Ar, kaip jūs sakėte, suteikti jam admirolo laipsnį ir vicekaraliaus titulą po to, kai atras tą savo Indiją, bet su sąlyga — pinigų ekspedicijai susiras pats?

Karalienė nesilėpė, kad toks atsakymas jai nepatiko.

— Ar tai paskutinis jūsų didenybės žodis? — paklausė Izabelė.

— Pats paskutiniausias, — patvirtino Ferdinandas.

— Gerai, — karalienė atsiduso ir pridūrė jau kur kas griežtesniu balsu: — Tokiu būdu visas išlaidas aš imuosi sau, ir Kolono laivų stiebuose plevėsuos Kastilijos karalystės vėliava.

Visi nustebę tylėjo. Pirmoji prabilo markizė:

— Senjora, šitas sprendimas atneš jums šlovę, kokios nepatyrė nė viena karalienė.

Ferdinandas kreivai šyptelėjo:

— O išlaidos, senjora? Kur jūs imsite tiek pinigų?

Izabelė pažvelgė į Santanchelį:

— Kiek kainuos toji ekspedicija, don Luisai?

— Išlaidos ne tokios jau didelės. Reikalui esant, Kolonas sutiks plaukti ir dviem laivais. Visiškai galime juos aprūpinti už tris tūkstančius.

— Tiek pinigų aš rasiu.

Ji pastūmė dėžutę su brangenybėmis:

— Imkite, don Luisai, ir atneškite man tuos tris tūkstančius. Tikiuosi, tai, kas dėžutėje, kainuoja žymiai brangiau.

— Jūsų didenybe! — Santanchelis net sumojavo rankomis. — Taip elgtis nėra jokio reikalo. Pinigų aš rasiu Aragono iždе.

— Šventasis Jagai! — pratrūko Ferdinandas. — Iš kur tu ketini jų paimti?

Santanchelis nė kiek nesutriko.

— Tuos tris tūkstančius ketinu paimti iš Aragono iždo. Grąžinsime auksu arba kitomis prekėmis, kurias parveš Kolonas. Taigi tam tikra prasme jis pats finansuoja ekspediciją.

— Tam tikra prasme! — Ferdinandas paniuro. — Se-

kasi man su iždininkais! Esi mano burtininkas, ar ne tiesa, Santancheli? O jeigu jis sugrįš tuščiomis rankomis? Ar apskritai nesugrįš?

— Tada aš grąžinsiu tuos pinigus.

Ferdinandas niūriai žvelgė į jį. Pagaliau gūžtelėjo pečiais:

— Nežinau, Santancheli, ko turiu labiau pavydėti — tavo turtų ar tavo tikėjimo Kolonu? Tačiau tokiomis sąlygomis gali laisvai naudotis tuo, kas dar liko mano iždе.

26 skyrius
PALOSO JŪRININKAI

Daugelį metų Kolonas įkalbinėdavo kitus, stengėsi pataikauti šio pasaulio viešpačiams, bet būdavo atkaklus. Kaip tik Kolono ryžtingumas privertė Ispanijos valdovus sutikti, galima sakyti, su visais reikalavimais.

Apie tai, ką nusprendusi karalienė, jis sužinojo jau temstant. Visiškai netoli buvo Pinoso tiltas, kai išgirdo spėriai artėjančių kanopų bildesį. Karininko vedamas algvasilų būrys be ceremonijų jį sustabdė. Karininkas vienu atsikvėpimu išpyškino: karalienė įsakiusi Kolonui grįžti į Santa Fė ir padavė Santanchelio raštelį. Keliais žodžiais Aragono iždininkas pranešė apie jo triumfą.

Rytą, priėmęs Santanchelio, Kabreros ir markizės Moijos — ši net apsiašarojo — pasveikinimus, Kolonas atvyko audiencijos į rūmus. Karalienė jį išbarė už pernelyg skubotą išvykimą, o karalius, kurį gudrusis iždininkas vis dėlto įkalbėjo paremti ekspediciją, abejingai linktelėjo. Vėliau Izabelė nuoširdžiai palinkėjo Kolonui geros kloties, nes iš tikrųjų troško, kad kelionė į nežinomybę baigtųsi sėkmingai.

Ir prašytojas, vos netapęs dvariškių pajuokos objektu, išėjo iš karalienės jau būdamas don Kristupu Kolonu, jūrų ir vandenynų admirolu, susilyginęs su Ispanijos kilmingaisiais.

Kolono kelias buvo ilgas, sunkus, bet galų gale jis užėmė vietą, kurią manė esant vertą. Ir nors jam dar reikėjo įvykdyti žygdarbį, paskirtą pačios lemties, Kolonas nė kiek neabejojo, kad iš nežinomybės sugrįš kaip nugalėtojas.

Ėmė ruoštis ekspedicijai, tačiau sezonas nebuvo palankus ir darbai ėjo gana vangiai. Tačiau balandžio pabaigoje jis jau galėjo palikti Santa Fė ir betarpiškai rūpintis laivų parengimu.

Esti keistų sutapimų — išplaukti jam teks iš to paties uosto, kurį pirmiausiai išvydo Ispanijos žemėje. Už kažkokį nusižengimą Paloso gyventojams uždėjo baudą: visiškai aprūpinti dvi karaveles. Šykštusis karalius Ferdinandas bematant susivokė, kad Paloso karavelės kaštuos gerokai pigiau, tuo pačiu ir Kastilijai iš Aragono iždo reikės mažiau paskolinti.

Kristupas Kolonas atjojo į Palosą gegužės pradžioje. Jeigu būtų ruošęsis išplaukti iš kito uosto, jis vis tiek čia būtų užsukęs — juk liko sūnus. Karalienė, parodžiusi Kolonui palankumą, mažąjį Diegą paskyrė savo sūnaus, princo Chuano, pažu. Tikriausiai reikia priminti, kad paprastai pažais tapdavo žymiausi iš žymiausių, vadinasi Izabelė jau nebeabejojo, kad Kolonas pažadą ištesės.

Tarp pušų besiraitančiu keliu Kolonas į vienuolyną jojo jau ne kaip nežinomas keliauninkas, lyginęs save su Kartafiliu ir prie vartų nuolankiai prašančiu duonos bei vandens savo sūnui, o kaip don Kristupas — ekspedicijos vadovas, jų didenybių įgaliotasis atstovas užjūrių žemėse.

Nors La Rabide nebuvo daugelį mėnesių, nematė jokių permainų. Išgirdęs bilsmą, tas pats vartininkas atsliūkino atidaryti vartų ir nustebęs pamanė: „Kuo mūsų nuošalybėje reikia šitam kilmingam ponui ilgu mėlynu apsiaustu, puikios Kordobos odos auliniais batais, atjojusiam juoda Andalūzijos kumele?“ Dar labiau nustebo, kai nepažįstamasis kreipėsi į jį vardu:

— Padėk, Dieve, jums, broli Inosensijau. Pasakykite garbiajam tėvui priorui, kad atjojo don Kristupas Kolonas.

— Don Kristupas! — vartininko lūpa atkrito, kadangi titulas, valdingas balsas ir nuostabi apranga nė iš tolo

neprimine to keliauninko, kurį, kaip puikiai prisiminė, jam jau teko regėti. — Padėk, Dieve, jūsų malonybei, — pagaliau pasisveikino jis, nežinodamas, kaip reaguoti į taip netikėtai pasikeitusį Kolono socialinį statusą.

Bet Kolonas nesinešė esąs svarbus paukštis, ir jo ranka geraširdiškai atgulė ant vartininko peties:

— Argi šitaip sutinkami seni draugai, Inosensijau?

Vartininkas nusijuokė ir puolė Kolonui į glėbį.

O prie jų jau skubinosi frėjas Chuanas Peresas. Jis irgi nuoširdžiai apglėbė Koloną.

— Sūnau mano, galite nieko nesakyti — ir taip matau: jūsų reikalai klostosi puikiai, — frėjas Chuanas atidžiai pažvelgė Kolonui į akis. — Nors jūsų ir neaplenkė kančių taurė. Kelias buvo ilgas, sunkus, ir kartais jums atrodydavo, kad kliūtys tapo nebeįveikiamos. Bet kodėl aš kalbu, o ne klausiu? — jis linksmai nusijuokė. — Plepumas — didelė nuodėmė. Aš jau paliepiau pakviesti Diegą. Tikriausiai tik dėl sūnaus pas mus užsukote?

— Būčiau nedėkingas šuva, jeigu atjočiau tik dėl Diego. Nes lieku jums amžinu skolininku — jūs nukreipėte mane į taką, kuris nuvedė į trokštamą tikslą. O be to, jų didenybių įsakymu aš turiu išplaukti iš Paloso.

Vos jis ištarė paskutinius žodžius, atidūmė aukštas šviesiaplaukis berniukas, apsivilkęs flanelinę bliuzę ir užsitempęs pilkus reitūzus. Jis baugiai žvelgė į didingą Kolono figūrą, kol šis neatsiklaupė ant kelių ir neištiesė į jį rankų. Tada Diegas puolė tėvui į glėbį ir prigludo prie krūtinės.

— Mes ilgai nesimatėme, Diegai. Nenorėjau pargrįžti be gerų žinių, — ir, vis tebespausdamas berniuką prie savęs, papasakojo apie Diegui parodytą didelę garbę, nes dabar jis — princo Chuano pažas. O jau vėliau papasakojo viską kuo smulkiausiai. Tos smulkmenos labiausiai domino frėją Chuaną.

Kolonas apsigyveno La Rabide ir rūpinosi ekspedicijos parengimu.

Netrukus paaiškėjo — viltys greitai išplaukti sklaidosi lyg dūmas. Iškildavo vis naujos kliūtys, kurias įveikti net jam, turinčiam karalienės įgaliojimus, sekėsi labai vargiai.

Kitos dienos vidudienį lydimas prioro ir Paloso alkaldo, tamsiabrūvio Diego Rodrigeso Prieto, notaro, trimitininko ir pustuzinio algvasilų, Kolonas lipo švėntojo Jurgio bažnyčios laiptais.

Miesto heroldas jau buvo paskelbęs, kad laukiamas svarbus pranešimas, ir į aikštę susirinko didelė minia jūrininkų, žvejų, plyšių kaišiotojų, virvių pynėjų, pirklių, laivų savininkų, kapitonų, o taip pat moterų ir kitų uosto žmonelių.

Nuaidėjo trimitas, ir aikštėje įsivyravo tyla. Notaras žengė pirmyn ir paskelbė karališkąjį įsaką.

Dabar visi sužinojo, kad Paloso miestas per dešimtį dienų don Kristupui turįs parūpinti dvi kariškas karaveles. Laivų komandos gausiančios tokį atlyginimą, kokį gauną karo laivyno jūreiviai, be to, jiems sumokėsią už keturis mėnesius į priekį. Toliau sekė nurodymai, kokia turinti būti laivų įranga. Įsako pabaigoje buvo primintos bausmės, kurių susilauksią tie, kas išdrįsią nepaklusti jų didenybėms.

Laivų savininkai bematant paniuro — nežinia, kurio karavelę valdžia nusavins ir paims. O jūreiviai džiugiai suklego, aptarinėdami, kaip išleis iš kalno už keturis mėnesius gautą atlyginimą ir jau mėgavosi būsima laime.

Patikėjęs palosiečių entuziazmu, Kolonas, puikiausiai nusiteikęs, grįžo į La Rabidą.

Tą dieną jis priėmė du lankytojus. Pirmasis buvo diktas, kokių trisdešimties metų vyras, neturtingai apsirengęs, bet elgęsis gana pasitikinčiai. Jis pasisakė esąs Vaskas Aranda, neseniai nuskendusio laivo bendrasavininkis. Po

tos nelaimės nebeturįs jokių gyvenimo lėšų. Jūromis plaukiojęs dešimtį metų, pastaruosius penkerius tarnavęs Ispanijos karo laivuose, kovęsis su Alžyro piratais. Jo nuopelnai nelikę neįvertinti — buvęs paskirtas laivo kapitonu, o paskui tapęs jo bendrasavininkiu. Likęs be laivo, prarado ne tik pinigus, bet ir darbą. Ir dabar jis pasirengęs viskam, kad tik susigrąžintų visuomenėje turėtą padėtį.

Kolonas atidžiai klausėsi. Aranda pelnė dar didesnį admirolo palankumą, bemat sutikęs dalyvauti ekspedicijoje į užjūrio kraštus.

— Rizikos aš nebijau. Kas nerizikuoja, tas nelaimi. O didelis laimėjimas reikalauja ir didelės rizikos. Jeigu mane pasisamdysite, galiu atsivesti ir šešis jūrininkus iš buvusios savo komandos. Jie čia, Palose, ir eis paskui mane nors ir į pragarą.

— Tikiuosi, mums nereikės taip toli plaukti, — nusišypsojo Kolonas.

— Kad ir kur jūs plauktumėte, aš atsakau už tuos vaikinus. Mane pažįsta dauguma Paloso laivų savininkų. Jie gali patvirtinti mano reputaciją.

Kolonas bematant suvokė vargu rasiąs geresnį karininką ir komandų verbuotoją, todėl ir pasiūlė Arandai šias pareigas, pažadėjęs — išplaukus į jūrą, jį paskirsiąs jeigu ne vieno laivo kapitonu, tai bent duosiąs aukštas pareigas.

Arandos vizitą Kolonas palaikė geru ženklu. Jam atrodė, kad Paloso jūreiviai ims peštis dėl vietos karavelėse. Pakiliai nusiteikęs, Kolonas priėmė kitą lankytoją — Martiną Alonsą Pinsoną.

— Atėjo jūsų bičiulis, — pranešė frėjas Chuanas, — linkįs tik gera ir galįs tapti puikiu padėjėju.

— Ilgai nesirodėte, — Pinsonas stipriai paspaudė Kolono ranką, — bet, sprendžiant iš įgaliojimų, kuriuos suteikė jų didenybės, veltui laiko negaišote.

Prioras įkalbėjo Pinsoną pasilikti vakarienės. Šis ne-

siliovė šypsojęsis ir bėręs komplimentus. Kai broliai vienuoliai pavalgę išėjo, Pinsonas ėmė kalbėti apie reikalus:

— Man atrodo, jūs statote save į didelį pavojų, leisdamasis nežinomybėn tik su dviem laivais.

— Daugiau man nedavė.

— Pagalvokite — tik du laivai! — Pinsonas palingavo galva. — Pernelyg rizikinga. Jeigu vienas nuskęstų, taptumėte visiškai priklausomas nuo antrojo. Protingas žmogus taip nesielgtų. Aš net būgščioju, kad dauguma jūreivių dėl to atsisakys dalyvauti ekspedicijoje.

Bet Kolonas, pokalbio su Aranda įkvėptas, Pinsono abejones atmetė.

— Nemanau, kad iškiltų sunkumų verbuojant mano karavelių komandas. Tai ne vien plaukiojimas, bet dar ir šansas pasakiškai praturtėti. Tokių progų ne taip jau dažnai pasitaiko.

— Gal ir teisybė. Tačiau aš jausčiausi saugiau, turėdamas daugiau laivų. Rizika žymiai sumažėtų, jeigu būtų bent trys.

— Sutinku. Bet kaip tikriausiai girdėjote, jų didenybės man teskyrė du.

— Tai kodėl pačiam nepasirūpinus trečiojo?

Kolonas prisiminė paskutinį pokalbį su Pinsonu La Rabide. Tarp kita ko, sutartyje buvo įrašyta, kad Kolonas turįs teisę prisiimti sau vieną aštuntąją bendrų išlaidų dalį, vėliau kompensuojant viena aštuntąja dalimi iš gautųjų pajamų. Šį punktą įtraukė pamaloninant admirolo išdidumą: tokiu būdu niekas negalės prikaišioti, kad Kolonas sumanęs plaukti į Indiją ant svetimos kukšteros, pats nemokėdamas nė grašio. Bet apie tai Pinsonui jis neketino sakyti. Kaip ir anksčiau, į turtingąjį pirklį Kolonas žvelgė gana įtariai. Sutikti, kad ekspedicijoje dalyvautų toks žmogus, reikštų rizikuoti būsima šlove, nes Pinsonas būtinai norėtų pasiglemžti ją sau. O šlovės Kolonas ne šiaip sau troško. Jis

buvo įsitikinęs, ir visiškai teisėtai, kad visa garbė turi atitekti tam, kas sumanė grandiozinį planą. Todėl Kolonas atsakė išsisukinėdamas:— Jeigu aš aprūpinčiau vieną laivą, tai man atitektų ir dalis pelno, priklausančio jų didenybėms.

— Žinoma. Bet vargu, ar jų didenybės prieštarautų, nes laivų skaičiaus padidinimas tuo pačiu didina sėkmės šansus.

— Tikriausiai tai jiems nepatiktų, — Kolonas laikėsi savo. „Kam jau kam, o Ferdinandui tai tikrai", — mintyse pridūrė.

— Jeigu ir taip, vis dėlto privalote pagalvoti apie save, — spyrė Pinsonas. — Juk rizikuojate gyvybe. Pridėkite prie savo flotilės vieną laivą, ir rizika žymiai sumažės

— Man atrodo, tai protingas pasiūlymas, don Kristupai, — įsiterpė prioras. — Tikriausiai paklausysite senjoro Pinsono patarimo.

— O, aš esu dėkingas už rūpestį. Bet vargu ar mano galioje pakeisti jų didenybių sprendimą.

— Kodėl gi ne? — nenusileido Pinsonas. — Jums tereikia pranešti, kad pats paruošite kelionei trečią laivą. Prisiminkite, aš iš karto pritariau jūsų planui. Ir po senovei tikiu — pasiseks. Galiu jums pasiūlyti savo laivą, mažą stiprią karavelę, puikiai aprūpintą ir parengtą tolimam plaukiojimui. Tarkite tik vieną žodį, ir ji su patikima įgula bus visiškoje jūsų žinioje. Jūrininkai patyrę, anksčiau plaukiojo su manimi ir pasirengę plaukti dabar.

Mėlynos Pinsono akys iš po juodų antakių gręžte gręžė Koloną.

— Esu sujaudintas jūsų tikėjimu manimi, — šaltai, bet mandagiai atsakė Kolonas. — Tai suteikia jėgų. Tačiau labai apgailestauju — dabartinėmis aplinkybėmis aš negaliu priimti jūsų didžiadvasiško pasiūlymo.

Pinsono veidas bylojo — jis labai nustebo. Bet neprisipažino pralaimėjęs:

— Esu įsitikinęs, situaciją galima pakeisti. Pagalvokite, don Kristupai. Jūsų atsakymo aš nelaikau galutiniu sprendimu. Mes dar apie tai pasikalbėsime. Gal galėsiu jums padėti pats dalyvaudamas ekspedicijoje.

— Suprantu jūsų ketinimus, — Kolonas nusišypsojo ir, nenorėdamas galutinai nutraukti santykius su laivų savininku, pridūrė: — Pirma pažiūrėsime, kaip klostysis reikalai.

— Pažiūrėkime, — Pinsonas atsistojo. — Tikiuosi, viskas klostysis taip, kaip jūs pageidaujate.

Tačiau tikrovė paneigė jo prognozes.

Po dviejų dienų Kolonas aplankė Paloso alkaldą, norėdamas sužinoti, kur jo laivai. Alkaldas, mažiukas, storas žmogelis, liūdnai palingavo galva:

— Čia neapsieita be šėtono pinklių. Laivų savininkai sužinojo, kam jums prireikė laivų ir...

— Ir — kas? Ar jie negirdėjo karališkojo įsako?

— Žinoma, girdėjo. Bet užpuolė mane protestuodami, mat turį per metus pastatyti du laivus įprastam plaukiojimui. O jūs ketinate plaukti nežinomybėn. Tai tas pat, kas skirtis su laivais visiems laikams. Labai jau maži šansai sugrįžti... Todėl jie mano, kad laivų perdavimas jų didenybių žinion yra ne kas kita, kaip tikrų tikriausias konfiskavimas. Juk rašte apie miestui uždėtą baudą apie tai net neužsiminta.

— Tušti tauškalai, ir tiek! Karališkasis įsakas — tai įstatymas, kuriam privalo visi paklusti. Įstatymo vykdymo atstovas Polase esate jūs, senjore. Ir aš visiškai pasikliauju jumis.

Alkaldas sudirgęs numojo ranka:

— Nieko nesuprantate! Tai, ką sako palosiečiai, ir yra įstatymas, ir jam jie paklūsta. Šiuo atveju įstatymas jų pusėje, ir aš esu bejėgis.

— Man atrodo, klystate. Juk įsake aiškiai pasakyta:

jeigu laivas negrąžinamas po nustatyto laiko arba nuskęsta, savininkas turi teisę gauti kompensaciją.

Alkaldas paglostė barzdelę.

— Pasakyta, — pripažino.

— Štai viską jiems ir paaiškinkite, o jeigu atsisakys, pasinaudokite valdžia.

Alkaldas pažadėjo taip ir padaryti, bet Kolonas, atėjęs po dviejų dienų, patyrė — niekas nepasikeitė.

— Jie man pasakė štai ką: laivus duosią, bet jūrininkų jūs nerasite. Palose nesą kvailių, norinčių leistis į tokią jūrų kelionę. Mes galime griebtis jėgos, bet laivai iš uosto neišplauks.

Kolonas nusikeikė.

— Keiksmai nieko nepadės, — alkaldas palingavo galva. — Bėda ta, kad jie per anksti suuodė, kur rengiama ekspedicija.

— Kaip galėjo sužinoti? Juk įsake apie tai nėra nė žodžio.

— Galva neišneša! Dabar Palose jau nėra nė vieno jūreivio, nežinančio, kur jūs rengiatės plaukti, ir, suprantama, nė vienas Paloso jūreivis su jumis neplauks. O laivai be komandos tikriausiai jums nereikalingi.

— Kokia iš jų nauda sužinosite, kai laivai bus mano rankose. Prašau tuo pasirūpinti, kad ir ką kalbėtų laivų savininkai, arba pranešiu jų didenybėms, jog man visiškai nepadedate.

Palikęs alkaldą giliai susimąsčiusį, Kolonas patraukė į Arandos kontorą. Bet ir čia teko nusivilti.

— Galbūt jūsų malonybė pasakytų, kas dedasi Palose? Tie šunys save vadina jūrininkais, o, regis, bijo vandens. Kontorą atidariau prieš keturias dienas, o dar neturiu nė vieno rekruto. Aš einu iš prieplaukos į tavernas, iš tavernų į prieplaukas ir visur girdžiu vieną ir tą patį atsakymą. Vieni purto galvą, kiti pasiunčia po paraliais — gir-

di, tas žygis ne jiems. Jeigu paklausiu, — nejaugi jie visą gyvenimą nori skursti varge, kai yra galimybė praturtėti? — paprasčiausiai išsijuokia iš manęs. Apgalėtini paršai! Iš pradžių sukosi apie mane, o dabar vos pamatę deda į kojas. Aimanuoja dėl savo žmonų, o kas jų neturi — dėl motinų.

Kolonas prisėdo ant statinės.

— Kaip miestelėnai sužinojo, kur mes ketiname plaukti? Gal jūs liežuvį paleidote?

— Tegu čia pat krentu negyvas, jeigu kam pasakiau! O ir nebuvo reikalo gerklę laidyti. Jie žino daugiau už mane.

Kolonas garsiai nusikvatojo:

— Ne tam daugelį metų pešiausi su karaliais, kad galų gale pasiduočiau bailiams! Aš rasiu rekrutų.

Ir jis grįžo pas alkaldą.

— Gana snausti, reikia veikti. Aš surinksiu komandą, net jeigu tai bus vieni nusikaltėliai.

Jų didenybės suteikė Kolonui teisę paskelbti amnestiją tiems bausmę atliekantiems, kurie norės plaukti su juo į Indiją.

— Būkite malonūs ir nedelsdami tai paskelbkite. Toks mano... atsakymas laivų savininkams.

Šitaip sužaidęs savo didžiausiu koziriu, Kolonas pažvalėjęs atsilaibino su alkaldu ir, išėjęs į gatvę, akis į akį susidūrė su Pinsonu ir jo broliu Visente.

Martinas Alonsas pasveikino Koloną rankos mostu, supažindino su broliu ir išreiškė viltį, kad pasirengimas ekspedicijai vykstąs sėkmingai.

— Kol kas jokios sėkmės nė nematyti, — atšovė Kolonas. — Paloso jūreiviai netrokšta atrasti naujų žemių. Vietoj nuotykių ir aukso linkę pasitenkinti ramia purvina buitimi.

Pinsonas paniuro.

— Galvą guldau, don Kristupai, jūs labai klystate! — sušuko Visentė.

— Aš puikiai juos suprantu, — ėmė aiškinti Martinas Alonsas.

— Kalbėkime ar šiaip, ar taip — čia jūs esate nežinomas žmogus, o tai rimta priežastis. Jūrininkai neskuba rizikuoti, nežinodami, kas jiems vadovaus. Turėkite tai omenyje ir taip griežtai neteiskite, — šypsodamasis kalbėjo jis. Stiprūs balti dantys žvilgėjo juodoje barzdoje.

— Gal ir teisybę sakote, — sutiko Kolonas. — Bet dabar, reikia manyti, reikalai judės sparčiau, — ir jis papasakojo — būsią amnestuoti visi nuteistieji, kas tik panorėsiąs su juo plaukti.

Pinsono veidas ištyso. Kolono įtarimas, kad kaip tik šitas žmogus prikišęs ranką ir pastatęs kliūtis jo kelyje, dar labiau sutvirtėjo.

— Ar nepritariate mano sprendimui? — admirolo balse galima buvo pajusti blogai slepiamą pajuoką.

Martinas Alonsas bemat atšovė:

— Nepritariu. Mano manymu — didžiausia kvailystė leistis jūron su galvažudžių ir banditų komanda. Nieko gero iš to nebus.

— Jūroje jie bus jau ne galvažudžiai ar banditai. Valgys iš mano rankų, ir jų gyvybė priklausys nuo manęs. Tikriausiai apie tai nepagalvojote.

Pinsonas apniuko:

— Ne man jus mokyti, don Kristupai. Bet aš tikrai žinau, kad jokie Indijos turtai nepriverstų manęs plaukti į jūrą su tokia komanda.

Kai pargrįžęs į La Rabidą Kolonas viską papasakojo Chuanui, šis irgi stojo Pinsono pusėn.

— Plaukti su nusikaltėliais?! — prioras tiesiog pasibaisėjo. — Nejaugi ryžotės?

Bet ir jis, ir Martinas Alonsas veltui bauginosi tokios, iš tiesų nelabai džiaugsmingos perspektyvos. Nežinomybės baimė buvo didesnė, ir nė vienas nuteistasis nesuti-

ko išsipirkti laisvę šitokia kaina. Alkaldui paskelbus Kolono pasiūlymą, nuteistieji tik nusijuokė. Jie, kaip ir Paloso jūrininkai, puikiai žinojo ekspedicijos tikslus, nors taip ir liko mįslė, kokiais keliais toji žinia pasiekė jų ausis.

Ėjo savaitė po savaitės, o Palosas, suglębęs po karšta saule, nenorėjo paklusti karališkajam įsakui. Kolonas jau nebegalėjo pasirodyti gatvėje, nesukeldamas jūreivių šypsenos. Matyt, tokia buvo jo dalia. Pirma iš jo tyčiojosi dvariškiai, dabar — uosto padugnės.

Net Vaskas Aranda sudvejojo:

— Prieš jus stoja įtakingos jėgos, don Kristupai, — apgailestaudamas tarė jis.

— Aš tai pastebėjau, — linktelėjo Kolonas. — Gal žinote — kokios?

— Vyninėse tik ir kalbama, kad ekspedicija pasmerkta žūti ir išplaukęs niekas nebesugrįš. Aš ginčijausi su jais. Sakiau, kad jų didenybės nė už ką nebūtų parėmusios ekspediciją, jeigu nebūtų tikėjusios sėkme. Pasakojau apie namus, dengtus auksu, apie perlus ir rubinus, randamus taip dažnai, kaip Andalūzijoje randami akmenys. Įtikinėjau — iš vienos kelionės jie praturtės tiek, kad galės gyventi be rūpesčių visą gyvenimą. Daugelis man pažadėjo rizikuosią ir vyksią su jumis. Be po ... dienos atsimetė nuo pažadų. O tie, kurie prisiekė keliauti ir sutartyje parašė kryželį, kažkur dingo. Galvą guldau — juos kažkas perkalbėjo. Dėl to nė kiek neabejoju, don Kristupai. Jūs turite priešą, kuriam Palose nėra paslapčių.

Jie kalbėjosi Kolono celėje, La Rabide. Ir Kolonas nesugebėjo išsklaidyti savo karininko verbuotojo įtarimų.

— Jūsų įgaliojimai dideli, bet ir jų negana, — toliau šnekėjo Aranda. — Turite gauti karališkąjį įsaką laivams rekvizuoti ir komandai verbuoti.

Kolonas taip pat suprato — kitos išeities paprasčiau-

siai nėra. Parašė laišką Santancheliui ir paprašė — ar Aranda nesutiktų nugabenti?

— Vaskai, jūs žinote, kas čia dedasi, ir galėsite atsakyti į visus klausimus, kurie gali iškilti perskaičius šį laišką.

Aranda išjojo į Santa Fė, o savaitės ir vėl tuščiai bėgo.

Pasiuntinys grįžo ne tik su reikalaujamuoju įsaku — kartu atjojo energingas karininkas, paskirtas stebėti, kad įsakas nedelsiant būtų įvykdytas.

Ir tada Palosas sukilo. Kolonas, bandęs pasikalbėti su jūrininkais, beveik atsisveikino su gyvybe. Aikštėje, ne per toliausiai nuo šventojo Jurgio bažnyčios, jį užpuolė minia, vadovaujama karavelės savininko Raskono — jo laivą valdžia ketino atiduoti Kolonui. Raskonas šaukė: „Mirtis avantiūristui! Sulaužykim jam kaulus! Įmeskime jūron! Mirtis šėtono tarnui!"

Kolonas, atsišliejęs į bažnyčios sieną, išsitraukė kardą.

— Vadinasi, aš šėtono tarnas? — sušuko jis. — Prisiekiu šventuoju Ferdinandu — tučtuojau pasiųsiu pragaran visus, kas to trokšta!

Žvilgantys ašmenys privertė puolančiuosius, ginkluotus tik peiliais, sustoti. Bet tikriausiai Kolonas būtų žuvęs Paloso aikštėje, jeigu pagalbon nebūtų suspėjęs Aranda su šešiais jūrininkais

Miniai švilpiant ir keikiant, Kolonui pasisekė sveikam išnešti kudašių.

Neliko abejonių — jis patyrė pralaimėjimą. Šiomis nelinksmomis mintimis pasidalijo su Aranda, bet šis giežtai paprieštaravo:

— Palose — galbūt. Bet Palosas — ne vienintelis Ispanijos uostas. Kituose rasite daugiau drąsuolių ir mažiau intrigų.

— Bet joks kitas uostas neprivalo man duoti dviejų

karavelių, — priminė Kolonas. Jis ne be pagrindo tikėjo, kad atsargus ir šykštus karalius Ferdinandas nebūtų nusileidęs karalienės norui pasiųsti ekspediciją į Indiją, jeigu laivų nebūtų buvę galima taip pigiai gauti. Tai žinodamas, Kolonas padarė išvadą: nesėkmė Palose padės kryžių visiems jo užmanymams.

Susiklosčiusią situaciją Kolonui beaptariant su prioru, į La Rabidą ir vėl atjojo Martinas Alonsas. Kolonas ir frėjas Chuanas sėdėjo prie mažo stalelio vynuogienojais apraizgytos altanos paunksmėje. Ant stalelio stovėjo lėkštė su alyvomis ir vyno ąsotis. Dešinėje atsivėrė Paloso uosto vaizdas, įlanka su daugybe laivų. Jau buvo prasidėjęs potvynis, ir žvejų valtelės grįžo su turtingu laimikiu. Kolonas žiūrėjo į laivus kaip narvelin uždarytas paukštis žiūri į viliojantį mėlyną dangų.

— Dievo rankose aš regiu save kaip įrankį, kurio paskirtis — į nežinomas žemes nunešti šventą jo žodį. Puikiai suprantu — ir šėtonas nesėdi sudėjęs rankų, visokiais būdais stengiasi man trukdyti.

— Jeigu tai ne paprasčiausi žodžiai, mano sūnau, — atsakė frėjas Chuanas, — jeigu jūs iš tikrųjų tuo tikite, tai turite apsiginkluoti kantrybe, nes galų gale Dievas būtinai laimės.

— Galų gale — taip, bet kada?

— Kai mūsų Viešpats šito norės.

Štai tuo metu kelyje, atvingiuojančiame iš pušyno, ir pasirodė Pinsonas.

Klestintis pirklys tamsiai vyšniniu durtiniu, pasiūtu iš puikiausio kamloto, laikėsi išdidžiai lyg koks dvariškis. Jis pareiškė apgailestaująs dėl to, kas atsitikę aikštėje, ir padėkojo Dievui, kad admirolo nesužalojo.

— Paloso jūreivių galvos pilnos prietarų, — Pinsonas pasitraukė kėdę, atsisėdo. — Jiems atrodo, kad kelias pragaran eina per vandenyną, todėl jo platybes apgyvendino

baidyklėmis, baziliskais, slibinais, saugančiais nuo neprašytų svečių. Beprasmiška su jais kalbėtis logikos kalba. Nėra prasmės klausti, kaip klausiau aš: ar kas nors matėte bent vieną baidyklę? Ką gi daryti? — jis gūžtelėjo masyviais pečiais ir skėstelėjo rankomis. — Jie atsako klausimu į klausimą: jeigu aš tikįs,kad vandenynas nepavojingas, tai kodėl pats neplaukiąs?

— Atsakymas paprastas, — nusišypsojo frėjas Chuanas. — Kapitonas negali plaukti be komandos.

— Jūs pakartojote mano žodžius, — linktelėjo Pinsonas. — Bet jie juokiasi iš manęs, sako — tu rastum komandą, jeigu leistumeis į tą kelionę nuosavu laivu.

— Ar šiais žodžiais galima tikėti? — paklausė prioras.

— Kas žino? Nieko iš anksto nežinosi, patikrinti galima tik pabandant. Man atrodo, jūreiviai pasektų mano pavyzdžiu, — lyg tarp kita ko pridūrė Pinsonas ir paėmė iš vazos alyvuogę.

Žinoma, Kolonas puikiai pastebėjo apsimestinį Pinsono abejingumą. Pirklys aplinkiniu keliu ir vėl išreiškė norą dalyvauti ekspedicijoje. Ne atsitiktinai pasirinko laiką — iš visko sprendžiant, pats surengė maištą aikštėje prie šventojo Jurgio bažnyčios. Kolonas matė — jis ne tik įtakingas pirklys, bet ir slaptas priešas, galbūt pats pavojingiausias iš tų, apie kuriuos kalbėjo Aranda.

Chuanas buvo labiau patiklus, ir jam nekilo jokių abejonių. Tesuprato tik tiek — Pinsonas siūlo Kolonui išeitį iš aklavietės, todėl skubiai išspjovė iš burnos alyvuogės kauliuką, kad galėtų kalbėti visa burna:

— Kaip supratau jau iš pirmojo pokalbio, senjore Pinsonai, jūs norėtumėte dalyvauti ekspedicijoje su savo laivu. Ką pasakysite, don Kristupai, jeigu ponas Pinsonas patvirtintų, jog tas noras nepraėjo?

Nutaisęs gana abejingą miną, Kolonas atsargiai atsakė:

— Bet ar iš tikrųjų tas noras nepraėjo, senjore?

Pinsonas irgi staiga nepašoko iš džiaugsmo — kilstelėjo antakius, tarsi šis klausimas jam būtų netikėtas. Lyg ir susimąstė. O paskui juodoje barzdoje prasiskyrė raudonos lūpos ir blykstelėjo balti lyg sniegas dantys — pirklys tarsi nusišypsojo.

— Kaip čia pasakius? Dabar jau viskas nebe taip paprasta, kaip buvo anksčiau. Iškilo didelių sunkumų. Tai byloja šiandieninės kumštynės aikštėje... — mėlynos akys susitiko su Kolono žvilgsniu, o lūpose tebežaidė šypsena.

Žinoma, Kolonas suprato, kur Pinsonas suka. Jis po senovei norėjo plaukti į Indiją, bet dabar Martiną Alonsą domino sąlygos. Būdamas pirklys, jis negalėjo nepasirūpinti asmenine nauda.

— Svarbiausias klausimas toks — ar galite paveikti Paloso jūrininkus, kad jie atsikratytų baimės? — paklausė admirolas.

— Kaip čia pasakius? — vėl pakartojo Pinsonas. O po ilgokos pauzės pridūrė: — Visiškai nesu garantuotas. Bet manau, kad rasčiau žmonių komandai sukomplektuoti, pareikšdamas, jog pats dalyvausiu ekspedicijoje. Žinoma, kol kas tai tik spėjimas.

— Ar esate pasirengęs patikrinti?

— Ko gero, taip, — neskubėdamas atsakė. — Jeigu sutinkate priimti mano pagalbą, suprantama, garantuodami tam tikrą kompensaciją.

— Už pilną kompensaciją negaliu garantuoti. Pagal sutartį su jų didenybėmis, man leidžiama iš savo lėšų atlyginti iki vienos aštuntosios ekspedicijos išlaidų sumos. Man atiteks tik aštuntoji pelno dalis.

— Viena aštuntoji? Taigi jūsų valiai atiduodamas trečiąjį laivą, aš turiu teisę tikėtis ir trečdalio pelno.

— Logiška. Bet sutartyje net neužsiminta apie trečiąjį laivą. Tik apie vienos aštuntosios dalies išlaidas ekspedicijai. Tai viskas, kas man skirta. Kaip matote, karūna

nelinkusi atiduoti būsimo lobio, ir net aštuntąją dalį man pasisekė išpešti per didžiausią vargą.

— O ar nenorite sąlygų peržiūrėti?

— Tik tuo atveju, jeigu ryšiuos prašyti Ispanijos valdovų leisti rengtis ekspedicijai kitame uoste. Tiesą sakant, Palosas nenusipelno turtų, kuriuos gautų atradus Indiją.

Tai buvo subtilus žingsnis. Kolonui pavyko įgąsdinti Pinsoną, aiškiai leidus suprasti, kad kitos progos išvykti už jūrų gali nebebūti. Ir nuspręsti reikia tuoj pat, neatidedant geresnei dienai.

Pinsonas pasiglostė barzdą.

— Ir kokia, jūsų manymu, bus toji aštuntoji laimikio dalis?

Dabar jau nusišypsojo Kolonas. Gūžtelėjęs pečiais, tarė:

— Ir jūs manęs klausiate? Argi turiu jums aiškinti, kad mes arba nerasime nieko, arba rasime neįsivaizduojamus turtus. Bet nieko nerasime tik vienu atveju — jeigu aš apsirikau. O tikiu savo teisumu taip, kaip, regis, ir jūs, senjore Pinsonai.

— Čia reikia viską pasverti, — pagaliau tarė. — Mes dar apie tai pasikalbėsime. Tikriausiai rytoj, — o po valandėlės pridūrė: pasiklausiąs vieno kito Paloso jūreivio, ar sutiktų su juo plaukti, nes norįs patikrinti, ar turįs kokią nors įtaką. Ir atsisveikino.

— Aš manau, — patenkintas pareiškė frėjas Chuanas, — kad jūsų negandos baigėsi, ir Pinsonas nuspręs prie jūsų prisidėti.

— O man atrodo, kad Pinsonas seniai viską nusprendė, dar prieš čia atvykdamas. Net anksčiau — prieš atsirandant visokioms kliūtims, kurios dabar beregint išnyks.

Frėjas Chuanas pasibaisėjęs apibarė Koloną už pernelyg didelį įtarumą ir nepasitikėjimą žmogumi, kuris iš visos širdies stengiasi jam padėti.

27 skyrius
IŠPLAUKIMAS

La Rabido prioras, visuomet žmonėse regėdavęs vien tik gera, vis dėlto po kurio laiko, kad ir labai nenoriai, turėjo pripažinti, kad Kolonas neapsirikęs, turtingąjį laivų savininką įtardamas klasta.

Martinas Alonsas pribuvo kitą dieną, norėdamas pasirašyti kontraktą. Ne vienas, o su broliais Visente ir Francisku. Šitie taip pat apsigalvojo vykti į Indiją ir ryžtingai pareiškė, kad Pinsonų šeimos, pačios įtakingiausios Palose, parama padėsianti įveikti visas išplaukti trukdančias kliūtis ir prietarus.

Sudarius sandėrį, situacija ėmė keistis akimoju. Energingasis Martinas Alonsas išjudino apsnūdusį algvasilą ir jo korechidorus. Atsitokėję po letargijos, jie ėmėsi vykdyti karališkojo įsako, ir po kelių dienų Kolonas gavo du laivus — gerą priedą prie „Pintos“, Pinsono karavelės, — jo dalies ekspedicijai.

Tuoj pat prasidėjo laivų aprūpinimo ir komandų komplektavimo karštinė, ir Arandai jau nebereikėjo blaškytis iš vienos miesto tavernos į kitą ieškant rekrutų. Sakytum virš Paloso padvelkė magiškas vėjas. Ten, kur anksčiau jį sutikdavo su pajuoka, jūrininkai jau beveik vienas kitam kibo į atlapus dėl teisės plaukti Kolono karavelėmis, ir Aranda galėjo pasirinkti pačius geriausius. Su laiku entuziazmas atslūgo. Paloso moterys, atrodo, nenorėjo išleisti vyrų į tokį pavojingą vojažą.

Žmonių srautas į Arandos kontorą sumažėjo. Vienas kitas užverbuotasis tarsi skradžiai žemės prasmego. Bet vis

dėlto jis surinko devyniasdešimt drąsių vaikinų — tiek, kiek reikėjo trijų karavelių komplektavimui, ir visi jie padėjo pasirengti kelionei.

Vaskas Aranda, gavęs svarbų vyriausiojo ekspedicijos algvasilo postą, liepą vėl išvyko į Santa Fė — pranešti, kas nuveikta, o pakeliui paimti mažąjį Diegą Koloną ir pristatyti į rūmus, kad šis galėtų vykdyti pažo pareigas.

Išplaukimo diena sparčiai artėjo. Flotilijos flagmanu Kolonas pasirinko pačią didžiausią stačiašonę, kone statinę primenančią, maždaug dviejų šimtų tonų vandens talpos, devyniasdešimties pėdų ilgio tristiebę karavelę, pastatytą prekybai su Flandrija. Ji vadinosi „Marija Galante". Pernelyg aukšta nosis ir paskuigalis bylojo apie menką karavelės stabilumą. Laivas nebuvo skirtas plaukioti audringuose vandenyse, bet Koloną sužavėjo karavelės didumas.

Trivialus jos pavadinimas Kolonui atrodė neskoningas. Nutaręs pervadinti laivą, blaškėsi tarp žemiško ir dangiško vardo, tarp dievinamos Mergelės Marijos ir aistringai geidžiamos Beatričės. Vis delsė, melsdamas Dievo Motinos atleisti už dvejones, būti mielaširdinga žmogui, kurio sužeista širdis. Didis buvo noras duoti karavelei vardą mylimos moters, kurią manė esąs praradęs, tačiau kurios paveikslas nuolat iškildavo prieš jo akis. Bet galiausiai nugalėjo dievobaimingumas: Kolonas nutarė, kad į nežinomybę ramiau bus plaukti po šventojo vardo priedanga ir, suprantama, dangaus gyventojo saugomam. Dar daugiau, jis padarė išvadą, kad ir Beatričė pritartų jo pasirinkimui. Tokiu būdu „Marija Galante" tapo „Santa Maria".

Sukdamas galvą dėl savo karavelės pavadinimo, Kolonas atidžiai sekė pasirengimą ekspedicijai. Į laivą atgabeno bombardas ir falkonetus — jų akmeniniai ir švininiai sviediniai tarnavo laivui ir kaip balastas. Į triumus krovė statines su sūdyta ir rūkyta mėsa, žuvimi, sūriu, pupelėmis, taip pat miltų, svogūnų, alyvuogių, vyno, augalinio

sviesto maišus. Šalia dėjo bures, virves, dervos luistus ir dar daug ką — kas būtina ilgam, gal šešis mėnesius užtruksiančiam plaukiojimui.

Atsargų pirkimu daugiausia rūpinosi Pinsonai. Patyrę jūrininkai žinojo, ko reikia ir kur ko ieškoti, nes turėjo plačių prekybinių ryšių. Pravertė ir Kolono žinios, kuo Afrikoje portugaliečiai atsiskaitydavo už auksą ir dramblio kaulą. Jis pasirūpino, kad laive būtų pakankamai stiklo karolių, varpelių, veidrodėlių ir kitų niekučių.

Liepos pabaigoje teliko tik apsirūpinti vandeniu. Pasirengimo išplaukti į jūrą darbai ėjo į pabaigą.

Martiną Alonsą paskyrė vadovauti „Pintai", keturiasdešimt penkių pėdų ilgio karavelei, du kartus trumpesnei už „Santa Maria", su vieninteliu stiebu laivagalyje, bet su stipriais apvadais, o tai garantavo greitą eigą. „Pintos" šturmanu tapo Martino Alonso brolis Franciskas. Kaip ir „Santa Maria", „Pinta" turėjo tiesiąsias bures, tuo tarpu „Nina"*, trečioji, pati mažiausia karavelė, buvo aprūpinta lotyniškomis burėmis, į kurias Kolonas žvelgė gan sunerimęs. „Ninai" komandavo Visentė Pinsonas.

O jeigu kalbėsime apie jūrininkus, tai labiau patyrę ir patikimesni atsidūrė Pinsonų laivuose. Jie jau anksčiau buvo plaukioję brolių vadovaujami, todėl, savaime suprantama, Martinas Alonsas ir Visentė priglaudė juos po savo sparneliu. „Santa Maria" pasisekė ne kaip. Jos komandą sudarė ne tik mažiau patyrę matrosai, bet ir nusikaltėliai, kurie ryžosi plaukti vardan laisvės. Tačiau Koloną tai nė kiek netrikdė. Jis manė, kad buvę nusikaltėliai, pratę prie rūstaus kalėjimo gyvenimo, geriau pakels ekspedicijos laukiančius išbandymus. O nepaklusniuosius admirolas tikėjosi mokėsiąs sudrausti ir griežtai laikyti savo rankose.

Paskutiniu momentu prie ekspedicijos prisidėjo dar

„Niña" — „Vaikelis", prieš tai vadinosi „Santa Klara".

keletas karštų nuotykių ieškotojų, taigi iš viso karavelėmis ketino plaukti šimtas dvidešimt žmonių. Tarp jų buvo du barzdaskučiai chirurgai ir vertėjas maranas Toresas, kuris tobulai mokėjo žydų, graikų ir arabų kalbas ir galėjo būti labai reikalingas Sipangoje. Į kelionę Kolonas pasiėmė ir Ispanijos valdovų laišką Didžiajam Chanui — tam atvejui, jeigu nusigaus į tolimąsias žemes, apie kurias rašė Markas Polas.

Einant į vakarą paskutinei liepos dienai, į Palosą atvyko kavalkada, kokią retai matydavo toje jūreivių ir prekijų pakampėje.

Artėjant išplaukimo dienai, Palosą gaubė vis didesnis liūdesys ir graudulys. Bloga nuojauta kankino šeimas, kurių vyrai, tėvai, sūnūs rengėsi į tolimą kelionę. Tos šeimos, kurioms lemtis šįsyk buvo maloninga, užjautė išplaukiančiuosius ir perpasakojo po miestą sklindančius gandus, pranašaujančius drąsiųjų keliautojų žūtį. Nusiminimo debesėlį išsklaidė Palosan atvykęs aukštasis svečias, atlydėtas prašmatnios apsaugos svitos. Žinia apie tai, kad pats Aragono iždininkas don Luisas de Santanchelis specialiai atvyko į Palosą perduoti don Kristupui Kolonui jų didenybių sėkmės linkėjimus, akimoju aplėkė miestą ir jo gyventojai pasipylė į gatves.

Iždininkas įjojo į Palosą baltu arabų žirgu — apkūnus, išdidus, brangiu brokato durtiniu,apkraštuotu sidabriniu kailiu. Ant Santanchelio krūtinės žvilgėjo sidabro grandinė — jos žiedai buvo tokie stambūs, kad vieno būtų užtekę bet kuriam Paloso jūrininkui visam gyvenimui. Iždininką lydėjo ginkluoti, šarvuoti ir šalmuoti raiteliai, Vaskas Aranda ir karališkasis notaras Eskovedas, taip pat plaukiąs su Kolonu.

Kavalkada nesustojusi perjojo visą miestą ir dingo miške, už kurio baltavo La Rabido vienuolynas.

Kolono vienuolyne nebuvo. Jis tvarkėsi „Santa Ma-

ria“, savo kajutėje, į kurią tą dieną buvo susinešęs reikalingiausius daiktus. Išlipęs į krantą sužinojo apie Santanchelio atvykimą ir išskubėjo La Rabidan. Vos įėjęs pro vartus, susidūrė su iždininku. Santanchelis stipriai jį apkabino ir prispaudė prie krūtinės.

— Don Luisai! — džiaugsmingai sušuko Kolonas ir jo akyse suspindo nerimas. Išblyškęs atsitraukė per žingsnį ir paklausė:

— Kas jus atvijo į Palosą?

— Nejaugi manėte, kad aš išleisiu į tokią ilgą kelinę, nepalinkėjęs sėkmės? Juk įnešiau, nors ir mažą, indėlį, įgyvendinant šitą, nebijau pasakyti, didingą ekspediciją.

— Mažą? Jeigu ne tos mažybės, sėdėčiau dabar prie sudaužytos geldos, — atsakė Kolonas, o kiek patylėjęs pridūrė: — Bet... ar tai viskas?

— Viskas? — nustebo iždininkas. — O ko gi dar? Gal esate nepatenkintas, kad atvykau?

— Ką čia šnekate! — užprotestavo Kolonas ir tuoj, giliai atsidusęs, bejėgiškai mostelėjo ranka: — Juk jūs pats viską puikiai žinote, don Luisai. Neužpykite, kad nesidžiaugiu vėl jus matydamas... Jūsų atvykimas pažadino manyje viltį... Aš nuoširdžiai meldžiausi, kad prieš išplaukdamas išgirsčiau ką nors apie Beatričę. O išvydęs jus pamaniau — atnešėte man laukiamą naujieną: Beatričė surasta.

Santanchelis liūdnai palingavo galva:

— Ak, sūnau mano, jeigu būčiau ją radęs, būčiau atnešęs ne žinią, o ją pačią. Ir nemanykite, kad ją pamiršau. Kordoboje buvau susitikęs su don Ksaveru ir paprašiau tęsti paieškas. Mes būtinai ją rasime.

Tuos žodžius Kolonas suprato kaip bandymą jį nuraminti. Vėl sunkiai atsiduso ir skubinosi pakeisti pokalbio temą. Bet vėliau, kai vienuolynas jau miegojo, o jiedu dviese sėdėjo Kolono celėje, vėl grįžo prie to, kas labiausiai neramino.

— Jūs man buvote labai geras draugas, don Luisai, ir tiek daug gero padarėte, kad nutariau kreiptis į jus su dar vienu prašymu. Jeigu Beatričę suras, pasakykite jai apie mano jausmus, patikinkite ją, kad aš atgailauju dėl savo skuboto sprendimo. Ir jeigu ekspedicija baigtųsi sėkmingai, o aš žūčiau, pasirūpinkite, kad Beatričė gautų dalį iš Diego palikimo. Norėčiau, kad ji rūpintųsi Diegu, elgtųsi su juo kaip su tikru sūnumi, o jis rastų joje mylinčią motiną. Visa tai išdėsčiau laiške, kurį galima vadinti ir testamentu. Palieku jį jums,don Luisai, žinoma, jeigu imsite ant savo pečių ir šitą naštą.

— Pasikliaukite manimi, — patikino Santanchelis. — Ir nebijokite — mes tęsime paieškas, taigi, galimas daiktas, sugrįžusio ji jūsų jau lauks.

Po dviejų dienų, ketvirtadienį, Kolono flotilė išplaukė į Indiją.

Naktį iš trečiadienio į ketvirtadienį frėjas Chuanas išklausė Kolono išpažinties, ir dar prieš aušrą admirolas, lydimas Arandos, išjojo į Palosą, — uostas jau buvo pabudęs, švietė namų langai, — kartu su kitais jūreiviais dalyvauti mišiose ir priimti šventąją komuniją šventojo Jurgio bažnyčioje.

Molan susirinko daugybė moterų ir vaikų — į tolimą plaukiojimą išlydėti vyrus ir tėvus. Koloną pasitiko nedraugiškais žvilgsniais, bet ištvėrė neiškeikę, puikiai suprasdami, kad jų žodžiai rikošetu kliudytų ir tuos, kurių šansai sugrįžti priklausė nuo admirolo sumanumo ir drąsos.

O kai saulė išniro iš už Almontės kalvų, Kolonas įlipo į valtį ir nuplaukė prie „Santa Maria“, kuri suposi ant bangų kartu su dar dviem flotilės laivais, atskirtais nuo jūros smėlėtos Soltreso nerijos.

Iš aukšto juto* Kolonas davė pirmąją komandą. Tri-

* Viršutinio denio užpakalinė dalis, antstatas laivagalyje.

mitininkas pakėlė prie lūpų trimitą ir sugrojo išplaukimo signalą. Šaižiai sukaukė bocmano švilpukas, žvangėdama į viršų nušliaužė inkaro grandinė, iš vandens iškeldama inkarą.

Sucypė skridiniai, išsiskleidė burės ir akimoju nudribo, o po to, pagavusios ryto brizą, išsipūtė ir „Santa Maria" nučiuožė vandens lyguma.

Daugybė burių baltavo virš jos juodo korpuso priekigalio ir paskuigalio stiebuose. Popiežiaus kryžius puošė „Santa Maria" foką*, Maltos — kvadratinį grotą**. Ferdinando ir Izabelės auksinė ir raudona vėliava su pilimis ir liūtais pleveno groto stiebe, virš nukryžiuotojo. Kolono vimpelas buvo pakeltas bizanstiebyje***.

Škafute**** susigrūdę nuotykių ieškotojai, vilkį miestietiškais kostiumais, ir basakojai matrosai vien su marškiniais ir bričkelnėmis, palaimingai drebėjo, negalėdami ištarti nė žodžio. Daugelis iš jų tik dabar suvokė išsirengę į nežinomybę, ieškoti žemių, egzistuojančių vien to aukštojo svajotojo, stovinčio jute, vaizduotėje.

„Pinta" ir „Nina" sekė paskui „Santa Maria", lygiuodamos į La Rabido vienuolyną. Kolonas priėjo prie bortelio. Rytmečio dangaus fone, auksiniuose saulės spinduliuose prie balto vienuolyno pastato aiškiai regėjo Santanchelio ir frėjo Chuano figūrėles — dviejų Ispanijos žmonių, labiausiai pagelbėjusių, kad ekspedicija į Indiją taptų realybe.

Kolonas pakėlė ranką ir atsisveikino su geraisiais žmonėmis. Santanchelis atsakydamas pamojavo berete, frėjas Chuanas — šaliku. Laive girdėjosi vienuolyno varpų skambesys.

Kolonas nenuleido akių nuo iždininko ir prioro, kol

---

* Burlaivio priekinio stiebo (fokstiebio) žemutinė tiesioji burė.

** Grotstiebio apatinė burė.

***Užpakalinis stiebas

**** Denio dalis tarp fokstiebio ir grotstiebio.

karavelė pasuko už iškyšulio, ir abi figūrėlės, tapusios be galo mažutėmis, dingo iš akių. O tada Kolonas nuėjo į škancus*, kur buvo susirinkę karininkai. Ėmė labiau supti, nes „Santa Maria" jau buvo išplaukusi už smėlio nerijos į atvirą jūrą.

Pasitarė su Chuanu de la Kosa, nediduku, plačiapečiu, šviesiaplaukiu, geraširdiško, strazdanomis nupiltu veidu vyru. De la Kosa buvo „Santa Maria" bendrasavininkis, o į kelionę leidosi šturmanu. Pasirinko pietinį kursą, kurį siūlė vachtos viršininkas. Tada admirolas nuėjo į savo kajutę, ilgiems mėnesiams turėjusia tapti jo namais. Lova už raudono uždangalo, mažas stalelis, kėdė, lyginimo lenta, pora krėslų aukštais atlošais, skrynelė, kelios knygos vienoje lentynoje bei astroliabija** ir grandštokas*** — kitoje, — tai ir visas apstatymas. Ant lyginimo lentos stovėjo smėlio laikrodis. Pertvarą puošė Mergelės Marijos paveikslas bronzos rėmuose, anksčiau kabojęs Kolono kambaryje Kordoboje.

---

* Laivo viršutinio denio dalis tarp vidurinio ir užpakalinio stiebo.

** Prietaisas kosminių kūnų aukščiui virš horizonto matuoti.

*** Senovinis kampų matavimo instrumentas.

28 skyrius
PLAUKIMAS

Didžiąją pirmos dienos dalį jie plaukė į pietus, o po to pasuko į vakarus, Kanarų salų link. Don Kristupas žurnalan įrašė pirmuosius sakinius — jis buvo pasiryžęs smulkiai aprašyti visus įvykius. Žurnalas turėjo du tikslus: supažindinti Ispanijos valdovus su ekspedicijos eiga ir išgarsinti tą, kas jį rašė. Sau pavyzdžiu Kolonas paėmė Julijaus Cezario „Komentarus“. Jau vien iš šio fakto dabarties skaitytojas gali suprasti, kaip didžiai Kolonas vertino tą kelionę.

Kolonas nugalėjo žmonių intrigas, išdavystę, pavydą. Kelionės sunkumai jo negąsdino, todėl ir manė sugebėsiąs suvaldyti savo, šiaip jau gana margą komandą. Tuo metu jis troško kaip galima greičiau praplaukti Kanarų salas, nes atsidūrę atvirame vandenyne, jūreiviai aiškiai supras, kad jų gyvenimas visiškai priklauso nuo kapitono laivo. O pirmajame plaukimo etape jis dar jautėsi bejėgis sudrausti žmones, jeigu šie, išsiskyrimo su Palosu negerų nuojautų paveikti, pareikalautų tuoj pat grįžti į Ispaniją.

Todėl Kolonas ne juokais sunerimo, kai trečią plaukimo dieną „Pinta“, pati greičiausia flotilės karavelė, iškėlusi daugybę baltų kaip sniegas burių ir plaukusi priekyje, netikėtai sulėtino greitį ir ėmė plaukti atgal: iš lizdo išsprūdo vairas.

Stiprus vėjas trukdė suteikti pagalbą. Bet patyrusiam Pinsonui jos ir nereikėjo. Kapitonui pasisekė lynais sutvirtinti vairą ir nuplaukti iki Gran Kanarijos, tačiau flotilės kreiserinis greitis gerokai sumažėjo.

Į Gran Kanariją jie atplaukė ketvirtadienį, praėjus savaitei po atsisveikinimo su Palosu, ir liko ten, kol „Pintoje“ įtaisė naują vairą. Kolonas pasinaudojo maišatimi ir „Ninos“ lotyniškas bures pakeitė kvadratinėmis, nes kitaip karavelė nebūtų įstengusi plaukti stačiai prieš vėtrą.

Nerizikuodamas išleisti komandos į krantą, su „Santa Maria“ nuplaukė į Homero salą, šitą savo žygį taip paaiškindamas: norįs rasti kitą karavelę vietoje „Pintos“. Tinkamesnio laivo neužtikęs, vėl sugrįžo į Gran Kanariją — kaip tik tuo metu jau buvo baigti remonto darbai.

Tačiau trys savaitės nuėjo vėjais. Pagaliau rugsėjo šeštą dieną flotilė vėl išplaukė į jūrą. Pirmiausia užsuko į Homero salą, papildė maisto ir vandens atsargas, o tada pasuko vakarų kryptimi.

Tačiau toli nuplaukti nepavyko: pakliuvo į štilio juostą, jūra pasidarė lygi kaip Gvadalkivyras, ir jie vos šliaužė, visą laiką regėdami žemę.

Auštant rugsėjo devintajai vis dar regėjo Iero salą — pilką masę už devynių mylių. Bet pagaliau pakilęs vėjas išpūtė bures, ir karavelės lengvai nučiuožė vandeniu. Vėjas stiprėjo, jo greitis siekė dešimt mazgų, karavelės plaukė vis greičiau, Iero sala išnyko už horizonto. Prasidėjo kelionė į nežinomybę, ir Kolono širdis nurimo.

O komanda elgėsi kitaip. Išnykus žemei, begaliniam tuščiam dangui horizonte susiliejus su plyna jūra, jūrininkus apėmė panika. Kolono, sėdėjusio kajutėje prie kelionės žurnalo, ausis pasiekė aimanos, graudingas vaitojimas, verksmas.

Jūreivius išgąsdino ne išnykusi žemė. Išskyrus kelis jaunus matrosus, prie ekspedicijos prisidėjusius nuotykių ieškotojus, visi jūrininkai jau buvo matę, kaip žemė išnyksta už horizonto linijos, ir anksčiau jie į tai reaguodavo gana šaltakraujiškai, nes žinodavo — netrukus vėl išvys krantą. O dabar plaukė į bekraštes vandenyno platybes, kurių ne-

raižė joks laivas, ir niekas negalėjo tiksliai pasakyti, ar vandenyno dykynėje išvys kokią žemišką oazę. Patikėti to bepročio, įpainiojusio juos į be galo rizikingą avantiūrą, apskaičiavimais buvo labai sunku.

Barniai, burnojimai, prakeiksmai skambėjo vis garsiau, bet štai škancuose pasirodė Kolonas, ramus ir didingas, su grandštoku rankoje. Neskubėdamas lygiu žingsniu priėjo prie borto. Vėjas vėlė tirštus rusvus jo plaukus. Pasirodžius Kolonui, dar pasiučiau suūžė škafute susispietę matrosai. Rėkdami pašoko sėdėjusieji ant liukų komingsų* ir bombardų.

Kolonas kilstelėjo ranką, prašydamas nurimti. Visi bemat nutilo, tik vienas veriančiu balsu suriko:

— Kur mus plukdote?

— Iš nežinomybės — į garbę, — atsakė Kolonas. — Iš skurdo į turtą. Iš bado į sotybę. Štai kur aš jus plukdau.

Ir nors jų didenybių akyse jis dar turėjo užsikariauti admirolo laipsnį, komandai jau buvo admirolas, ir tą persilaužimo akimirką įrodė, kad teisėtai paskirtas jų kapitonu.

Kolonas, ryžtingas ir savimi pasitikintis, keliomis frazėmis jūreiviams sužadino visai kitokius jausmus:

— Ką jūs čia marmate apie avantiūrą? O jeigu mūsų žygis būtų avantiūra, tai kas? Ką palikote krante? Tuščius pilvus, skurdą, purvą, nepakeliamai sunkų darbą. Ar vardan to esate pasirengę atsisakyti šanso praturtėti ir išgarsėti? Aš pasakiau — šansą. Bet tai ne šansas, ne avantiūra. Aš žinau, ką darau ir kur plaukiu. Argi neįtikinau jų didenybių, kad šią ekspediciją būtinai reikia surengti? Ar nesuvariau į ožio ragą tų, kurie priešinosi? Nejaugi manote, kad Ispanijos valdovai būtų man patikėję šiuos laivus, jeigu būtų abejoję pergale?

Antai ten, Vakaruose, už septynių šimtų lygų nuo čia,

---

* Vertikalūs mediniai tašai virš denio, aptveriantys liukus.

mūsų laukia nesuskaičiuojami Sipangos turtai, ir kai grįšime į Ispaniją, mums visi pavydės.

Jo žodžių magija, balso tvirtumas, nepalaužiamas tikėjimas savo teisumu smarkiai pakeitė komandos nuotaiką. Nevilties aimanos virto džiaugsmo šūksniais.

Kolonas patenkintas pakėlė grandštoką ir prisimerkė, norėdamas nustatyti, kokiame aukštyje yra saulė. Daugumai matrosų jo judesys pasirodė iškilmingas ir dar labiau sustiprino tikėjimą, kad admirolas moka surasti kelią beribiame vandenyne.

O Kolonas jau barė vairininką — pernelyg pasidavę į šiaurę! Pasikvietęs Kosą, stipriai jam įkrėtė ir įsakė — karavelės priekigalis visą laiką turi būti nukreiptas į Vakarus. Tada nulipo į kabiną, norėdamas žemėlapyje pažymėti laivo buvimo vietą. Jis jau suprato turįs imtis atsargumo priemonių, jeigu neteisingai apskaičiavo nuotolį iki Sipangos. Juk labai jau pasitikėdamas savimi pareiškė, kad nuo žemės juos skiria lygiai septyni šimtai lygų. Jeigu nuplaukus tą kelią žmonės neišvystų pasiilgtojo kranto, ko gero, vėl subruztų. Todėl Kolonas nutarė pasilikti sau manevravimo laisvę. Į žurnalą įrašydavo realiai per dieną karavelės nuplauktą kelią, tačiau kitiems pasakydavo šiek tiek mažiau. Martinas Alonsas ir Visentė Pinsonas, „Pintos“ ir „Ninos“ kapitonai, nuolat jam atsiųsdavo savo žemėlapius, kuriuose Kolonas pažymėdavo laivų buvimo vietą. Ir nors jo duomenys galėjo skirtis nuo „Pintos“ ir „Ninos“ išmatavimų, buvo vertinami kaip patikimesni, nes Koloną laikė nepralenkiamu nuplaukto kelio skaičiuotoju.

Sunkiau sekėsi paaiškinti kompaso rodyklės krypties pasikeitimą. Tai atsitiko po savaitės, nuplaukus du šimtus lygų į Vakarus nuo Iero. Komanda patyrė šoką.

Ilgesys, kurį anksčiau Kolonui pavyko išblaškyti, vėl apgaubė „Santa Maria“, kai netoli nuo jų nulingavo praplaukiančio laivo stiebai. Tas laivas vandens talpa nė kiek

nenusileido „Santa Maria“. Visi ankstyvesni bauguliai atgimė su nauja jėga. Jeigu užklups štormas, kalbėjo jūreiviai, kur rasime įlanką, kurioje galėtume pasislėpti? O kai tapo žinoma, jog pasikeitusi kompaso rodyklės kryptis, nerimas apėmė net pačių drąsiausių širdis — ne tik tamsuolių matrosų, bet ir karininkų. Kolonas pirmas pastebėjo, kad kompaso rodyklė, užuot rodžiusi Poliarinę žvaigždę, nukrypusi per kelis laipsnius į Vakarus. Pasirengęs bet kokiai rizikai ir nė už ką nenorėdamas pripažinti savo pralaimėjimo, Kolonas tikriausiai tai būtų nuslėpęs, bet rodyklės nuokrypį pastebėjo ir kiti. Vienas vairininkas į tai atkreipė savo vado Ratos dėmesį. Šis sunerimęs pranešė de la Kosai. Išgirdusius jų pokalbį, apėmė panika. Tai įvyko naktį, ir triukšmas pažadino jau miegojusį admirolą.

Jis atsisėdo lovoje ir sukluso. Supratęs, kas dedasi, nusviedė antklodę, įmurdė kojas į šlepetes, užsivilko chalatą ir išėjo į škancus. Apačioje, prie naktouzo*, būriavosi žmonės, žibintas apšvietė jų išsigandusius veidus. Po akimirkos Kolonas jau yrėsi pro jūreivius.

— Kas čia dedasi? — paklausė ir bematant užsipuolė vairininką: — Tvirčiau laikyk vairą, o dar nublokš kurį į jūrą. Kas atsitiko?

— Rodyklė, admirole, — atsakė Kosa, ir triukšmas akimoju liovėsi. Žmonės laukė, ką pasakys admirolas.

— Rodyklė? O kas jai? Apie ką čia kalbate?

— Ja nebegalima pasitikėti.

Kolonas vis dar apsimetinėjo nieko nesuprantąs.

— Negalima pasitikėti? Kodėl?

Atsakė Iresas, vidutinio amžiaus jūrininkas, lyg ir airis, išnaršęs visas žinomas pasaulio jūras:

— Nusilpo. Rodyklė nųsilpo. Dabar mes pasiklydę ne-

---

* Medinė spintelė, ant kurios tvirtinamas laivo kompasas.

žinomajame pasaulyje, ir net pagal kompasą nebegalime suprasti, kur esame.

— Jis sako tiesą, admirole, — Rata niūriai patvirtino matroso žodžius.

— O tai reiškia tik viena, — suvapėjo žilasis Nijevesas, vienas iš pasigailėtųjų nusikaltėlių, — mes išplaukėme už žemės, kurioje Dievas apgyvendino žmones, ribų.

— Mes pasmerkti, — pridūrė dar kažkas. — Palikti likimo valiai ir prakeikti. Ir mums teliko vienintelis kelias — į pragarą.

— Argi aš nežinojau, kuo tai baigsis? — koneveikė save Iresas.

Ir matrosai grėsmingai ėmė artėti prie Kolono.

— Nutilkite! — sudraudė jis jūrininkus. — Leiskite praeiti! — jis priėjo prie naktouzo. Žibinto šviesa krito ant tamsaus ryžtingo Kolono veido. Kol admirolas atidžiai žiūrėjo į kompaso rodyklę, matrosai stypsojo nekvėpuodami. Tylą sutrikdė Ratos balsas:

— Pats pažiūrėkite, don Kristupai. Šit Poliarinė žvaigždė. Rodyklė nukrypusi ne mažiau kaip per penkis laipsnius.

Jeigu Kolonas ir žiūrėjo, tai tik ne todėl, kad įsitikintų Ratos žodžių teisingumu, — apie rodyklės nuokrypį jis žinojo ir be to. Paprasčiausiai norėjo laimėti laiko ir sugalvoti suprantamą paaiškinimą.

Žibinto šviesoje matrosai išvydo besikeičiantį jo veidą. Admirolo lūpose sušvito šypsena. Jis garsiai nusijuokė:

-Idiotai! Begalviai idiotai! O jums, Kosa, turėtų būti tiesiog gėda, juk esate patyręs jūrininkas! Jūs mane stebinate! Niekaip nesuprantu, kaip galėjo ateiti į galvą mintis, kad rodyklė neberodanti Poliarinės žvaigždės ir pakeitusi savo kryptį?

Kosa užkaito:

— O argi galima kitaip paaiškinti?

— Žinoma. Pasislinko žvaigždė, o ne rodyklė.

— Žvaigždė? Bet ar ji...

— Kas gi čia nesuprantama? — Kolonas iškėlė ranką ir parodė į dangų. — Žvaigždė, kaip patys galite įsitikinti, juda skersai per dangų. Kur mus nuvestų kompaso rodyklė, jeigu sektų paskui ją? Prastai mums pasitarnautų, jeigu neliktų nutaikyta į nematomą tašką, į Šiaurę, — jis nuleido ranką ir atsainiai gūžtelėjo pečiais. — Eikite sau! Būkite ramūs ir nesukite galvos dėl to, ko nesuprantate.

Valdingas balsas, moksliškas paaiškinimas, panieka, sklindanti iš kiekvienos frazės, puikiai paveikė. Išsisklaidė paskutinės abejonės — Kolonas iš tiesų teisus!

Matrosai išsivaikščiojo. Į kajutę pasuko ir admirolas. Prie trapo jo petį palietė Kosos ranka. Šturmanas navigacijoje susivokė ne prasčiau už Koloną.

— Aš nesiginčijau su jumis, nenorėdamas išprovokuoti maišto. Bet...

— Protingai pasielgėte.

— Daugybę metų praleidęs jūrose, nesuvokiu...

Kolonas nutraukė jo postringavimus, lediniu balsu tardamas:

— Jūs juk niekada neplaukiojote šia paralele, Chuanai.

— Jūs irgi, don Kristupai, — atšovė šis. — Jums tai nauja kaip ir man. Tai kokiu būdu sužinojote...

Kolonas nebeleido jam pasakyti daugiau nė žodžio:

— Lygiai taip, kaip žinau, kad mes plaukiame į Indiją. Taip pat, kaip žinau daug, ko nežino kiti. Ir jūs patikėsite mano žodžiu, jeigu nenorite, kad šitos žiurkės imtų panikuoti, — Kolonas paplojo šturmanui per petį, duodamas suprasti, kad pokalbis baigtas. — Labos nakties, Chuanai, — ir dingo kajutėje.

O de la Kosa dar keletą minučių stovėjo, kasėsi pakaušį ir nebeišmanė, kuo tikėti.

Kolono improvizacija patikėjo ne tik „Santa Maria“ komanda, bet ir Pinsonai, kuriems kitą dieną pranešė apie paslaptingai pasisukusios kompaso rodyklės priežastį. Kuriam laikui laivuose įsiviešpatavo ramybė.

Plaukė smarkių vėjų, pučiančių iš Rytų į Vakarus, juosta. Už laivų liko lyga po lygos — nėrė iškėlę visas bures.

Jūreiviai mėgavosi atokvėpiu. Lošė kortomis ir kauliukais, maudėsi šiltame vandenyje, ėjo imtynių, dainavo gitarai pritariant. Kolonui įsakius, kiekvieną vakarą saulei leidžiantis visi susirinkdavo škafute giedoti „Salve Regina“ — vakarinę maldą Dievo Motinai.

Taip praėjo kelios dienos, kol vieną naktį dangų nušvietė krentančių meteorų ugnys. Tas vaizdas pažadino prietaringą baimę, privertė prisiminti baisias istorijas apie baidykles, saugančias vandenyną nuo neprašytų svečių. Bet panika tęsėsi neilgai, nes dangų užtemdė debesys, ėmė lyti smulkus lietus, o prieš rytą, kai vėl pažvelgė saulė, meteorus visi buvo pamiršę.

Netrukus jie atsidūrė plačiuose dumblių laukuose. Vienur dumbliai buvo pageltę ir nugeibę, kitur gajūs, švelniai žali. Apie karaveles šmaidžiojo tunai, ir Kolonas, norėdamas pakelti komandos nuotaiką, pasakė matrosams, pats stipriai abejodamas, kad tunai nenuplaukią toli nuo kranto.

„Ninoje“ sugavo kelias dideles žuvis ir iškepė škafute ant žarijų. Jūreiviai patenkinti skanavo šviežieną, nes sūdytoji žuvis jau strigo gerklėje.

Dumblių laukai vis didėjo ir nuo karavelės denio atrodė — plaukia žaliomis pievomis. Greitis pastebimai sumažėjo ir jūreivių širdys vėl neramiai suplakė. Pasklido kalbos, kad pakliuvę į seklumą ir netrukus laivai užplauksią ant uolų ir pasiliksią visiems laikams.

Kolonas prisiminė Aristotelio apsakymą apie Kadžio laivus, nuneštus į vakarus, į salas primenančias dumblių laukus. Tie laukai senovės jūrininkams kėlė siaubą. Žino-

ma, apie tai komandai nesakė. Kolonas nedrįso net įtarti, kad dumblių laukai byloja apie žemės artumą, nes jie tenuplaukė vos tris šimtus šešiasdešimt lygų ir pagal jo paskaičiavimus buvo pusiaukely į Sipangą. Tačiau norėdamas išblaškyti jūreivių baimę, Kolonas įsakė išmatuoti gylį. Suprantama, dugno nepasiekė, ir tuščios kalbos nutilo.

Pagaliau dumblių laukai liko užnugaryje, ir jie, genami stipraus rytų vėjo, vėl išplaukė į tyrus vandenis.

Vienas kartu su jais plaukęs nuotykių ieškotojas, Sančas Gomesas, nusigyvenęs Kadžio bajoras, pareiškė, kad vanduo esąs nebe toks sūrus, vadinasi, jau nebetoli sausuma, nes gėlas upių vanduo atskiedžiąs jūros druską. Jūreiviai puolė skanauti vandens. Nuomonės skyrėsi. Optimistai pritarė Gomesui, pesimistai, pirmiausia Iresas, teigė priešingai.

Tačiau Gomesas tvirtai laikėsi savo ir tą patį vakarą, sugiedojus maldą Mergelei Marijai, karavelėje nuskambėjo šūksnis: „Žemė! — jis rodė į Šiaurę. — Nejaugi ir dabar jūs, kietasprandžiai užsispyrėliai,sakysite, kad aš klystu?“

Besileidžiančios saulės nušviestame horizonte,regėjosi lyg ir miglos gaubiama kranto linija.

Kolonas stovėjo škancuose drauge su Kosa, Aranda, Eskovadu ir dar trimis karininkais. Gomeso riksmas privertė jį prieiti prie dešiniojo borto ir įsižiūrėti į horizontą. Tikriausiai jis būtų pritaręs Gomesui, jeigu nebūtų buvęs įsitikinęs, kad žemę jie gali išvysti tik Vakaruose.

— Tai ne žemė, — išsklaidė komandos viltis, — debesys, ir niekas daugiau. — Kolonas nusijuokė, stengdamasis šitaip numalšinti neviltį. — Sančai, didelis troškimas pelnyti apdovanojimą, matyt, užtemdė jūsų akis.

Jis turėjo galvoje dešimt tūkstančių maravedžių, karalienės pažadėtus tam, kas pirmas išvys žemę.

Bet niekas nesijuokė, o Sančas Gomesas dievagojosi

sugebąs atskirti žemę nuo debesų. Škafute vis garsiau skambėjo reikalavimas pasukti į Šiaurę.

Kolonas gan greitai sutramdė karštakošius:

— Nepamirškite, kad karavelėje yra vienas kapitonas, ir laivas plauks ten, kur jis įsakys. Senjoro Gomeso žemės apybraižos keičiasi. Bet aš pažadu, kad rytą pakeisime kursą, jeigu tariamos žemės masyvą pamatysime už dešiniojo borto.

Jūrininkai pakluso jo valiai, o auštant įsitikino, kad tarp dangaus ir vandens nieko nėra. Teko sutikti — vakar vakare debesis jie palaikė žeme.

Deja, tuo viskas nesibaigė. Neišsipildžiusios viltys paliko karčių nuosėdų, išnykęs miražas atgaivino jau kiek pamirštą baimę. Iš pradžių girdėjosi duslus murmesys, bet Aranda, nuolat būnąs tarp jūreivių, tame murmesyje nuklausė besitelkiant audrą ir tučtuojau apie tai pranešė Kolonui.

Prieš vidudienį virš laivo praskrido vandeninių strazdų porelė. Kolonas — kas žino, ar jis tuo tikėjo, ar ne — paskelbė, jog tie paukščiai nuo kranto neskrendą toliau kaip dvidešimt lygų. Ir įsakė išmatuoti gylį. Virvės su pasvaru nuleido du šimtus jūros sieksnių, bet dugno taip ir neužtiko.

Vakarėjant virš karavelės praskrido mažų paukštukų būrys. Lėkė į pietvakarius. Kolonas iš karto suprato, ką tai reiškia. Žinojo — portugalų jūrų keliautojai dažnai orientuodavosi pagal paukščių skrydžio kryptį, ir padarė išvadą, kad flotilė tikriausiai plaukia tarp salų. Šito niekam nesakė. Netrukus užėjo naktis. Kolonas nutarė kurso nekeisti. Pirmiausia, vėjas po senovei pūtė iš Rytų, o antra, pakeitus kryptį, jūreiviai galėjo suabejoti kapitonu ir juo nebepasitikėti. Ko gero, dar galėjo pamanyti, kad jis nebežinąs, kur reikia plaukti. Iki to laiko kaip tik pasitikėjimas savimi, teisingi sprendimai leido jam užkirsti kelią jūreivių maiš-

tui. Mažiausios dvejonės galėjo sukelti nenuspėjamų pasekmių.

Trumpiau kalbant jie plaukė toliau.

Vis dėlto išvengti susikirtimo su komanda nepavyko. Daugelis atkreipė dėmesį į pastovų vėją. Iš pradžių manė — tai gamtos netikėtumai. Paskui kilo baimė, kurią žodžiais suformulavo Iresas.

— Gamtos nepastovumas? — jį apspito jūreiviai. — Su gamta tai niekaip nesisieja. Raskit bent vieną, kuris patvirtintų, kad yra vėjų, viena kryptimi pučiančių keturias savaites. Prisiekiu, man šito neteko patirti. Niekada. Iki šito šėtoniško plaukimo. Argi nesuprantate, ką tai reiškia, bičiuliai? Aš jums pasakysiu, prisiekiu pragaru. Bet prieš tai atsakykite man į vieną klausimą: „Kaip mes galėsime sugrįžti atgal, plaukdami prieš vėją?"

Jūreiviams tarsi akys atsivėrė.

— Šventoji Marija! — aiktelėjo vienas.

— Šėtono kėslai! — atsiliepė kitas, ir denyje bemat ėmė skambėti prakeiksmai.

Jūreivių būrys vis didėjo, o Iresas, išdidžiai pasipūtęs lyg koks atradėjas, prigludęs prie valties skelbė:

— Dabar suprantate, į kokią keblią padėtį mes pakliuvome? Vėjas išpučia mus iš apgyvendintojo pasaulio. Tiesiai į pragarą. Štai kas čia dedasi, bičiuliai mano. Argi šito nepastebėjote?

Ir vėl iš visų pusių pasipylė keiksmai:

— Su kiekviena diena mažėja mūsų šansai vėl pamatyti Ispaniją.

Prieštarauti šokosi Rodrigas Chimenesas, dar vienas iš Segovijos kilęs plikbajoris.

— Prikąsk savo purviną liežuvį, plepy. Kas tu, jūreivis ar skardgalys? Nejaugi nesi matęs laivo, plaukiančio prieš vėtrą?

— Prieš vėtrą! — perrėkė jį Iresas. — Pažvelkite į šį

sausumos jūreivį, taip puikiai nusituokiantį apie laivo valdymą! O jeigu mes plauksime prieš vėją ta pačia kryptimi, tai kiek metų grįždami sugaišime? Ir iš kur imsime maisto bei vandens, kad galėtume Ispanijon parplaukti gyvi? Juk maisto vis mažiau ir mažiau, o ir tai, kas liko, baigia supūti triume. Labai jau gerai nusimanote apie pasaulį, Segovijos idalge.

Chimenesą nušvilpė, airį palaikė. Susilaukęs jūreivių pritarimo, Iresas tapo dar ryžtingesnis, ir, didžiausio pulko lydimas, patraukė prie škancų.

Apie tai, kad denyje dedasi negeri dalykai, Kolonas suprato dar prieš ateinant Arandai.

— Ko jie ten taip triukšmauja? — paklausė admirolas.

Tereikėjo Arandai ištarti porą žodžių — admirolas, pastūmė toliau žemėlapį, pašoko iš užstalės ir nudūmė į viršų. Škancuose atsidūrė anksčiau už Iresą, lipantį iš škafuto.

Išvydęs Koloną, jūrininkas sutrikęs stabtelėjo, nors iš užnugario jį spaudė šalininkų būrelis.

— Žemyn! — sugriaudė admirolas. — Lauk iš škancų!

Bet Iresas, jausdamas apačioje stovinčiųjų paramą, nepajudėjo iš vietos:

— Mes norime kai ką pasakyti, don Kristupai.

— Pasakysite grįžę į škafutą. Žemyn, velniai rautų!

Iresas, trokšdamas pasirodyti esąs ne tižlys, nė nemanė paklusti. Atvirkščiai, demonstratyviai sugniaužė peilio rankeną. Jis manė, kad admirolas, išvydęs ginklą, apsiramins. Ir apsiriko. Tą pačią akimirką Kolonas stvėrė jį už atlapų, pakėlė ir sviedė nuo trapo. Jeigu ne jūreiviai, stovėję ant apatinių laiptelių, Giljermas Iresas tikriausiai būtų susilaužęs visus kaulus.

— Dabar gali kalbėti, — leido Kolonas.

Prabilo Gomesas, mat Iresas tesugebėjo tik keiktis.

— Don Kristupai, mes reikalaujame pakeisti kursą ir plaukti į Ispaniją, kol dar yra vilties sugrįžti.

— Jūs reikalaujate? O, jau ir reikalaujate! Verčiau tylėkite ir klausykite! Šiuos laivus man patikėjo jų didenybės ekspedicijai į Indiją, ir mes ten plauksime, ir tik ten. O kad jus įtikinčiau, visų akyse nubausiu kelis maištautojus, nors šiaip esu labai taikus žmogus.

— Admirole, mes nutarėme. Ir toliau neplauksime.

— Tai šokite per bortą — ir tu, ir tu, ir kiti, kas taip mano. Aš jus atleidžiu. Galite plaukti į Ispaniją. Bet laivas atgal nepasuks.

Sutrikusių jūreivių murmesį nustelbė piktas riksmas:

— Jūs plukdote mus į mirtį, admirole! Mes nebeįstengsime sugrįžti, nes visą laiką reikės plaukti prieš Rytų vėją!

Dabar Kolonas suprato, kodėl komanda sukilo. Patirtis negelbėjo — reikėjo improvizuoti ir rasti atsakymą. Šį kartą Kolonas mikliai išsisuko iš padėties, radęs tokį logišką paaiškinimą, kad niekas neabejojo jo tiesa.

— Dieve, duok man kantrybės su šitais kvailiais! — jis nutaisė liūdnas akis. — Kodėl aš turiu jums aiškinti paprasčiausias tiesas? Jeigu vienoje paralelėje pučia Rytų vėjas, vadinasi yra ir kita paralelė, kurioje vėjas pučia iš Vakarų. Taigi vieną oro srautą išlygina kitas, priešpriešinis. Ta paralelė mes ir grįšime. Bet tik po to, kai nuplauksime į Indiją. Ir daugiau aš nenoriu nieko girdėti.

Kolonas apsigręžė ir nuėjo į savo kajutę. Iš paskos atpėdino Aranda. Uždarant duris, dar nugirdo Chimeneso balsą: „Na, senjore Iresai, kas iš mudviejų skardinė? Kas geriau pažįsta vandenyną ir jo gudrybes?“

Kolonas atsisėdo prie stalo ir palinko prie popieriaus lapo. Jis įprato kartu su žemėlapiais Martinui Alonsui nusiųsti ir trumpus laiškelius, informuodamas apie sunkumus, su kuriais tenka susidurti, ir priimtus sprendimus. Apskri-

tai, kituose laivuose buvo kur kas ramiau. Pinsonams su matrosais labiau pasisekė. Dėl to netenka stebėtis, nes dauguma jau buvo plaukioję su Martinu Alonsu ir Visente ir visiškai pasitikėjo savo kapitonais.

— Šį kartą viskas baigėsi gerai, admirole, — tarė Aranda. — Laimė, jūs sugebėjote išsklaidyti jų baimę.

— Taip, pasisekė. Vykusi spėlionė.

— Spėlionė? Pasakėlė su Rytų vėju — spėlionė?

Kolonas pakėlė galvą, nusišypsojo:

— Logikai tai neprieštarauja.

— Aišku. — Aranda susimąstė, kad net antakiai susibėgo virš nosies. — O toji Indija — irgi spėlionė?

Kolonas atidžiai pažvelgė į jį:

— Tikslūs matematiniai apskaičiavimai patikimesni už bet kokią spėlionę, Vaskai.

— Nuraminote. Vienu metu man dingtelėjo — ar tik ne avantiūra šis plaukimas, kaip šneka jūrininkai?

— Žemę mes tikrai rasime. Tik negaliu garantuoti, kad ten bus daug aukso. O kodėl kilo abejonės?

Aranda parodė žemėlapį.

Kolonas įsmeigė į Arandą klausiamą žvilgsnį.

— Aš ne šnipas, — sušnibždėjo Aranda. — Atsitiktinai pastebėjau, kad esame penkiais šimtais lygų vakariau nuo jūsų išgarsintosios Sipangos.

— Visiškai teisingai. Bet ar tokia jau didelė klaida tie penki šimtai lygų panašiuose skaičiavimuose?

— Tačiau mes dar nepriplaukėme Sipangos, nors tai galbūt ir nesvarbu. Kur kas svarbiau mūsų buvimo vieta, kurią pažymėjote Pinsono žemėlapyje. Jūs apgaudinėjate ją, kaip apgavote matrosus su Rytų vėju.

Kolonas atsiduso ir vos vos šyptelėjo:

— O ką turėčiau daryti? Jeigu noriu pasiekti tikslą, privalau nuslopinti visas abejones vos tik jos kyla. Bet dėl svarbiausio, Vaskai, aš neapgaudinėju. Žinau, kad ten, kur plaukiame,glūdi žemė. Už tai galvą guldau.

Jų žvilgsniai susitiko. Aranda prabilo tik gerokai patylėjęs:

— Atleiskite. Aš tikiu ir niekada nesigailėsiu su jumis išplaukęs, kad ir kokie netikėtumai mūsų lauktų.

— Gailėtis jums ir neteks, Vaskai, — ir Kolonas vėl ėmė rašyti.

O kai Aranda, paėmęs laišką ir žemėlapį, kuriuos turėjo persiųsti Pinsonui, išėjo, Kolonas, likęs vienas giliai susimąstė. Lygiai prieš mėnesį išplaukė iš Homero. Karavelės įveikė nuotolį penkiasdešimčia lygų didesnį negu buvo apskaičiavęs iki Sipangos. Šios klaidos jis pamiršti negalėjo, nors ir įtikinėjo Arandą, kad tai gryni niekai. Atvirkščiai, tai, kad neužtiko Sipangos, jį vis labiau neramino.

O rytą Martinas Alonsas, ilgai sekęs paukščių skridimo kryptį, pasiūlė pakeisti kursą ir plaukti į pietvakarius. Kolonas atsisakė, nenorėdamas komandai duoti pretekstą suabejoti, ar jis žinąs, kur plaukia.

Vėlyvą vakarą, vaikštinėdamas po jutą, sukdamas galvą, ar tik jie nebus praplaukę pro Sipangą, Kolonas vėl išgirdo virš laivo praskrendant paukščius — vis ta pačia pietvakarių kryptimi.

Kolonas tebevaikščiojo pirmyn ir atgal, mintyse ieškodamas išeities iš aklavietės, į kurią pats save buvo įginęs. Visus įtikino, kad žemė yra vakaruose, o logika bylojo — žemė yra ten, kur skrenda paukščiai, tai yra piečiau.

Kolonas pažvelgė į škafutą. Ir šen, ir ten, susimetę į kamuoliukus, sidabrinės mėnulio šviesos apšviesti, miegojo matrosai. Apačioje nedegė nė vienas žibintas, išskyrus tą, kuris apšvietė naktouzą.

Žibintas degė ir jute. Ir kiekvienas, kas tą naktį nemiegojo, matė žirkluojančio admirolo juodą siluetą. Į kajutę nuėjo tik auštant, kai raivydamiesi ėmė busti matrosai.

Į kubriko priekigalį išėjęs Kosa išvydo Koloną ir pakilo į škancus:

— Paukščiai, admirole. Visą naktį girdėjau juos skrendant į pietus.

— O kas iš to?

— Paukščiai mažyčiai. Tokie gyvena tik sausumoje. Jie skrido į žemę — į pietus.

— Galbūt ten ir yra žemė, bet ne toji, kurios aš ieškau. Mano žemė ten, priekyje.

Kosa prasižiojo, norėdamas prieštarauti, bet nukando žodį, sugavęs rūstų Kolono žvilgsnį. O paskui rado būdą, kaip išsisukti:

— Į tai dėmesį atkreipė matrosai. Ir padarė tam tikras išvadas. Jų kantrybė baigiasi, admirole.

— Tegu nebando mano kantrybės, o jei ne, prisiekiu šventuoju Ferdinandu, pakarsiu kelis ant rėjos kitų atgrasinimui! Pasistenkite, kad jie tai sužinotų. Matrosų nepaklusnumas man lyg kaulas gerklėje.

— Užsitrauksite nelaimę ant savo galvos, — įspėjo šturmanas.

— Kartais tai geriausias būdas išvengti bėdos.

Kosa nuėjo, kažką murmėdamas į rusvą barzdą, o Kolonas patraukė pusryčiauti. Sūdyta žuvis dvokė, džiūvėsiai buvo apipeliję ir jis įstengė nuryti kąsnį tik sočiai užsigerdamas vynu. O paskui, nusikamavęs per bemiegę naktį, atsigulė ir užsnūdo.

Kol miegojo, maištas laive įsidegė su nauja jėga.

Kibirkštimi buvo Kosos paskelbtas admirolo perspėjimas, ir kurstytoju vėl tapo Iresas, dar visas degąs iš pykčio dėl prieš dieną patirtos užgaulės.

— Pakarti vieną ar du iš mūsų, a? — Iresas paniekinamai nusispjovė. — Ką gi, pakartiesiems tai bus tikra palaima. Sutrumpės agonija, kuriai esame pasmerkti. Todėl, kad nė vienas neišvysime namų, jeigu jo nesudrausminsime.

Šitaip Iresas aiškino denyje sėdintiems jūrininkams.

Basas, ant krūtinės sunėręs rankas, degančiu veidu. Už jo nugaros petimi pertvarą ramstė Gomesas.

— Kaip Dievą myliu, aš visiškai tau pritariu, Giljermai, — pareiškė jis.

— Argi čia yra bent vienas kvailys, kuris mano kitaip? — toliau kalbėjo Iresas. — Tas niekšas, tas lunatikas pasirengęs paaukoti savo niekam tikusią gyvybę vardan garbės. Jo gyvenimas priklauso jam, ir jis gali elgtis kaip tinkamas. Bet kodėl tvarko mūsų gyvenimus? Kodėl mes turime plaukti į pragarą per bekraštį vandenyną, ieškodami žemių, kurios egzistuoja tik jo įkaitusiose smegenyse? Jeigu plauksime toliau, būsime tokie pat puskvailiai kaip jis.

— O ką mes galime padaryti? — paklausė vienas matrosas.

— Taip, taip! Sakyk mums, ką daryti? — nebetvėrė kitas.

— Jau sakiau. Reikia apgręžti laivą ir plaukti atgal.

— Ar ne per vėlu? — suabejojo Gomesas. — Kelionei namo maisto neužteks.

— Mažiau valgysime. Geriau tuščias pilvas nei mirtis.

Pusamžis jūrininkas, Nijevesas, sėdėjęs priešais Iresą, linktelėjo:

— Prisiekiu Dievu, aš visiškai tau pritariu. Bet kaip mus sutiks Ispanijoje?

— O ko turėtume bijoti? — klausimu į klausimą atsakė Iresas.

Ir tada prabilo Gomesas:

— Iš tikrųjų, mums nėra ko bijoti. Šio išsišokėlio, turiu jums pasakyti, negerbia nei Ispanijos bajorai, nei mokslininkai. Girdėjau, daugelis buvo prieš šią ekspediciją. Taigi niekas nenustebs, jeigu grįšime tuščiomis rankomis.

— Galbūt, galbūt, — Gomeso išvedžiojimai Nijeveso neįtikino.

— Bet aš gana ilgai gyvenau pasaulyje ir žinau, kaip elgiamasi su maištininkais, nepaisant, ar jie teisūs, ar ne, — ir jis palingavo žilą galvą. — Maištas baudžiamas mirtimi. Visus mus pakars, ir šito nereikia pamiršti.

— Jis jau ir grasina kelis mūsiškius pakarti! — sušuko kažkuris iš sėdinčiųjų.

Gomesas priėjo arčiau prie matrosų. Pasilenkė ir tyliai tyliai ėmė šnibždėti:

— Yra kitas kelias. Paprastesnis. Jeigu naktį, išėjęs į jutą, jis iškristų per bortą, kas liktų mums, jei negrįžti namo? Jeigu dingtų tas vienintelis žmogus, tariamai žinąs, kur plaukiame, toliau plaukti Pinsonai nesiryštų.

Škafute įsivyravo tyla. Visi sužiuro į Gomesą. Kai kurių akyse šmėstelėjo baimė. Tik ne Ireso. Šis plekštelėjo sau per lenkę.

— Puodelį vandens kenčiantiems pragare! Štai ką tu atnešei mums, idalge!

Aranda, nulipęs iš bako *, išgirdo tuos žodžius. Po to stojusi tyla dar labiau sustiprino įtarimą. Jis priėjo prie matrosų.

— Apie kokį vandens puodelį čia kalbate?

Matrosai sėdėjo susigūžę. Gomesas atšovė:

— Aš pakėliau jų nuotaiką, pasakęs tikįs, kad sekmadienį mes jau būsime krante. Gal dalyvausime net pamaldose.

— Taip, taip, senjore, — pritarė Iresas. — Jo žodžiai mus pažvalino.

Dabar Aranda jau aiškiai įsitikino, kad Gomesas meluoja:

— Jeigu taip, tai nėra ko tinginiauti. Imkite kibirus, plaušines, šluotas ir išplaukite denį.

Aranda nuėjo, palikęs juos dirbti paskirtą darbą. Su Kolonu galėjo pasikalbėti tik po kelių valandų.

---

* Viršutinio denio priekinė dalis.

Martinas Alonsas pirmas išvydo miglotą kranto apybraižą pietų horizonte. Iki sausumos, jo manymu, buvo ne daugiau, kaip dvidešimt lygų.

— Ačiū tau, Dieve! — iš visos širdies sušuko Kolonas.

Jo džiaugsmas buvo begalinis, nepaisant, kad žemė pasirodė ne ten, kur jis tikėjosi. Ir kai paliepė Arandai nueiti pas vairininką ir pakeisti kursą, jo ausis pasiekė dėkingumo malda, kurią choru giedojo „Pintos" jūreiviai. Prie jų prisidėjo „Santa Maria" matrosai, o truputį vėliau — ir „Ninos". Dėkingumo žodžiai kilo į dangų kaip gardžiakvapiai dūmai.

Saulei leidžiantis vakarinę maldą giedojo iš visos širdies: Mergelė Marija negalėjo neprisidėti prie sėkmingo plaukimo į nežinomas žemes.

Išvydę Koloną, jau niekas nesuko akių. Atvirkščiai, jį sutiko draugiškais žvilgsniais ir šypsenomis. Denyje tik ir girdėjosi: „Tegyvuoja admirolas!"

Admirolas! Taip, admirolas ir vicekaralius. Dabar tai ne vien žodžiai. Ilgai lauktoji kranto linija pavertė juos realybe.

Grįžęs į kajutę, Kolonas atsiklaupė prieš Madonos paveikslą ir dėkojo už jo daliai išpuolusią laimę. Tą džiaugsmingą akimirką jis galvojo apie Beatričę, apie tai, kaip ji didžiuosis jo klotimi, apie tuos turtus, kuriuos jis padės prie mylimosios kojų. Apie tai, kad iki jam grįžtant ją suras, Kolonas jau nebeabejojo. Laikydamas save antruoju po karaliaus žmogumi Ispanijoje, Beatričei skyrė vietą šalia savęs.

Naktį praleido bluosto nesudėjęs — iš susijaudinimo negalėjo užmigti. Denyje skambėjo gitara, jūreivių juokas ir dainos.

Laivas aprimo tik priešaušryje. Kolonas išėjo į škancus, kai junga jute gesino žibintą.

Jis manė išvysiąs žemę, o laukė žiaurus nusivylimas.

Gerklę tarsi kažkas užgniaužė. Kolonas susvyravo ir stvėrėsi turėklo. Horizontas buvo tuštutėlis. Debesų masė, palaikyta pakrante, per naktį ištirpo. Sipangą dar reikėjo atrasti.

— Admirole, laive kažkam ruošiamasi.

— Tą patį man sakė ir Kosa, — šaltai burbtelėjo Kolonas.

— Kažin, ar galima visiškai juo pasikliauti.

— Ką? Na gerai, gerai. Tegu skaudulys pratrūksta, lengviau bus išgydyti.

Bet Aranda manė, kad į iškilusį pavojų negalima ranka numoti.

— Bijau, kad šį kartą atsipirkti kalbomis nepavyks. Iresas susigiedojo su Gomesu, ir jiedu subūrė galvažudžių šutvę. Admirole, įsakykite, ir tuos du aš sukaustysiu grandinėmis ir įmesiu kalėjiman dar nespėjus sukelti maišto.

Kolonas susimąstęs pasiglostė smakrą:

— Tam reikia rimto pagrindo. Įtarti maža.

Aranda nusijuokė:

— Pagrindas atsiras. Dabar tereikia tik kibirkšties, ir jie užsidegs. Galiu Iresui duoti jungos darbą — išplauti matrosų kubriką. Arba įsakyti Gomesui iššveisti denį. Jie, žinoma,nepaklus. Už nepaklusnumą...

— O ar tie, kuriuos jie jau patraukė į savo pusę, nesukils?

— Mes turime pakankamai ištikimų žmonių. Bus kam numalšinti.

— Rizika.

— Jeigu šito nepadarysime dabar, paskui bus vėlu.

Kolonas, nieko nebesakęs, atsistojo. Paėmė Arandą už parankės ir abudu išėjo iš kajutės. Iš škancų jiedu išvydo prie liuko susispietusius maištininkus. Iresas, energingai mostiguodamas rankomis, kažką tyliai kalbėjo.

— Štai ir pretekstas, — tarė Aranda. — Aš įsakiau šveisti denį, o jie nė piršto nepajudino. Priežastis pernelyg rimta. Tuoj juos išvaikysiu, o Iresą nubausiu.

Jis jau žengė trapu, o tuo metu driokstelėjo pabūklo šūvis.

Visi puolė prie dešiniojo borto, kur už poros kabeltovų* mėlyną vandenį skrodė „Pinta“. Gelsvokas dūmas raitėsi iš vienos bombardos. Jute stovėjo Martinas Alonsas ir mojo ranka.

— Žemė! Žemė! — šaukė jis. — Aš reikalauju apdovanojimo.

Bematant matrosai puolė prie stiebų, korėsi į rėjas.

---

* Ilgio vienetas lygus 185,2 m.

29 skyrius
SUNKUS IŠBANDYMAS

Praėjus nusivylimo šokui, Koloną apėmė pyktis. Dabar koneveikė save už tai, kad sutiko pakeisti kursą. Spėriai nužingsniavo pas vairininką. Be ceremonijų jį stumtelėjęs, čiupo rumpelį ir jo nebepaleido, kol karavelės priekigalis sužiuro į Vakarus.

— Plauksime šia kryptimi, — trumpai pasakė apstulbusiam matrosui.

Tik palipęs į škancus Kolonas pastebėjo — karavelę kažkodėl jau labai stipriai supa. O vėjas aprimęs, burės nukarusios. Apžvelgė dangų ir pašiurpo — nuo horizonto kilo juodi debesys.

Jis garsiai ėmė šaukti, pažadindamas miegojusius škafute. Pašokę ant kojų, jūreiviai tuoj išgirdo komandas:

— Nuleisti bures! Greičiau! Judinkitės! Suglausti bizanstiebio bures! Artėja štormas!

Supo vis stipriau, bangos kilo dar aukščiau. Bet Kolono dėmesį vėl patraukė triukšmas škafute. Iresas, pašokęs ant liuko komingso, rėkė lyg iš tribūnos:

— Idiotai! Vargšai apgauti idiotai! Žemė išnyko. Jos nė nebuvo. Mes matėme miražą. Mes plaukiame į miražą. Štai kur mus plukdo tas don Kristupas! Idiotai! Žemės nėra. Ir jos nerasime, jeigu plauksime šia kryptimi. Gana! Reikia sukti atgal.

Matrosai žvelgė į tuščią horizontą. Nusivylimas pamažu peraugo į pyktį ir įniršį. Džiugios viltys išsisklaidė lyg dūmas. Tuzinas ryžtingiausių, Ireso vedami, pasuko į priekigalį, ketindami iš vairininko rankų išplėšti vairą.

Kolonas, apsiginklavęs kofelnageliu*, juos pasitiko prie trapo.

— Atgal, žiurkės! — sugaudė. — Atgal!

Bet Iresas, nuo įniršio apakęs ir didžiuodamasis tapęs maištininkų vadu, veržėsi pirmyn, per kelis žingsnius aplenkęs kitus.

Kolonas mostelėjo kofelnageliu, ir airis perskelta galva nusirito deniu, užtvėręs kelią besigrūdantiems iš paskos. Po akimirkos atidūmę Aranda, Kosa, Britas, barzdaskutys chirurgas, stiuardas ir dar keli karininkai maištininkus atakavo iš užnugario.

— Skirstykitės, šunys! Kelią! — rėkė Aranda, dosniai dalydamas niuksus. — Kelią!

Maištininkai pasiduoti neketino. Kolonas kofelnageliu smūgiu Gomesui sutrupino ranką, kurioje jis spaudė peilį. Bemat paguldė ir dar vieną užpuoliką. Pamažu į mūštynes įsitraukė visa komanda, stodama arba vienų, arba kitų pusėn. Tačiau maištininkų buvo daugiau, ir Kolonas jautė, kad jie ima viršų. Jis kovėsi kaip liūtas, atremdamas smūgius ir pats smogdamas.

Aranda su savo žmonėmis niekaip nesugebėjo prasiveržti prie admirolo. Jį prispaudė prie bako ir kurį laiką Kolonas liko vienas prieš puolančiuosius. Bet netrukus pagalbon atskubėjo Chimenesas, Sančesas ir dar keturi nusigyvenę bajorai, susigundę Indijos auksu. Jie puikiai suprato: jeigu kas atsitiks Kolonui, blogai bus jiems visiems. Kardais prasiskyrę kelią pas admirolą, atitvėrė jį aklina siena. Kažkuris griuvo nuo irklo smūgio, bet užpuolikas tuoj pat už tai užmokėjo savo gyvybe: Chimenesas pervėrė jį kardu.

Kolonas sviedė kofelnagelį į maištininkus ir pasičiupo iš bajoro rankos iškritusį kardą. Grumtynės įsidegė su

---

* Glotnus metalinis kaištis laivavirvei sutvirtinti

nauja jėga, ir niekas nepastebėjo, kad laivą supa vis labiau ir labiau.

Staiga „Santa Maria“ paskuigalis pakilo taip aukštai, kad nosis paniro po vandeniu, o banga nusirito škafutu, ir puolančiuosius, ir besiginančius išversdama iš kojų ir nusinešdama su savimi prie bortų, prie bako pertvarų. Kolonas išsilaikė stačias — spėjo įsitverti trapo turėklo, ir liko vienas tuščiame, piestu pašokusiame denyje. Po akimirkos priekigalis staiga nėrė į viršų, ir žmonių lavina nusirito į paskuigalį. Su savimi būtų nusinešusi ir Koloną, bet šis spėjo užbėgti trapu į viršų.

Tuo tarpu vėtros šuoras, groto pagautas, išlygino karavelę ir Kolonas, patyręs jūrų keliautojas, per kelias sekundes įvertino situaciją.

Bangos darėsi vis aukštesnės. Juodi debesys uždengė pusę dangaus, prarijo saulę. Viena ranka laikydamasis turėklo, kitoje spausdamas kardą, Kolonas sušuko: „Klausyt mano komandos! Visiems, kam brangi gyvybė!“

Jūros pirtis atvėsino net karščiausias galvas. Visi suprato — karavelė mirtiname pavojuje. Ir jų žvilgsniai įsmego į žmogų, stovintį ant trapo, — į tą patį, kurį tik ką norėjo sunaikinti. O ryžtinga Kolono išvaizda bylote bylojo, kad tik jis gali išgelbėti ir karavelę, ir komandą. Ir dabar jo trumpi, aiškūs įsakymai buvo vykdomi akimoju.

— Nuleisti bures! — ir matrosai, pamiršę mėlynes, nubrūžinimus, žaizdas, baimės genami, puolė prie stiebų. — Chasintai! — šūktelėjo bocmanui. — Keturis — į bizanį! Suglausti bures prie rėjos! Uždaryti visus liukus! Kosa, rifuoti foką. Palikti tik triselį, kitas bures nuleisti!

Per petį jis vėl pažvelgė į juodą, metalinio atspalvio horizontą.

— Paskubėkite! Paskubėkit, jeigu norite gyventi!

Kolonas galėjo jų ir nevaikyti. Mirtino pavojaus akimirką apie maištą niekas nė pagalvoti nebenorėjo. Ne vie-

nam matrosui ir anksčiau buvo tekę pakliūti į baisius štormus. Jie žinojo, kad tik kapitonas, išmanąs savo darbą, gali išgelbėti juos iš nelaimės. Nebodami supimo, jūreiviai korėsi į stiebus, ir netrukus „Santa Maria" rėjos buvo nuogutėlės. O bajorai, tik ką drąsiai kovoję, stovėjo bake išbalusiais veidais, nes jiems atrodė, kad bet koks štormas neišvengiamai baigiasi laivo paskendimu. Kovoje su gamta jie jautėsi visiški bejėgiai.

Kolonas įsakė Arandai nuvesti juos į kubriką — ten bus saugūs ir nesipainios po kojomis.

„Santa Maria" paskuigalyje iškilo ir spėriai artėjo balta gožos linija. Štormas grasino karavelei. Vos tik paskutiniai matrosai išsliuogė iš stiebų, vandens volas smogė į laivagalį. „Santa Maria" nosis įsmego vandenin, po valandėlės laivas vėl išsilygino ir pasipurtė lyg šuva, išnėręs iš upės.

Kolonas įsakinėjo stovėdamas škancuose, Kosa — jo galvoje žiojėjo per imtynes pelnyta plėštinė žaizda — nulipo nuo bako ir svirduliuodamas pasuko į laivugalį.

Štormas nenumaldomai artėjo, žaibai be perstojo raižė juodus debesis. Prapliupo tropikų liūtis, prie denio vandens pratakų keldama fontanus. Gailiai vaitojo medinės laivo dalys, cypė įtempti lynai, drebėjo blokai.

Už dešiniojo borto pro lietaus maršką regėjosi „Pintos" ir „Ninos" siluetai. Jų stiebai taip pat buvo nuogutėliai. Daugiau kaip dukart mažesni už flagmaną, šie laivai buvo stabilesni, lengviau valdomi ir patikimose Pinsonų rankose geriau už „Santa Maria" atsilaikė prieš uraganą. Bet ir Kolonas, vėl ėmęs kontroliuoti komandą, visiškai pasitikėjo savo jėgomis, neabejodamas, kad iš imtynių su vandenynu irgi išeis nugalėjęs.

Tvirtai laikydamasis turėklo, Kolonas nulipo trapu, paėmė už parankės Kosą, pašaukė chirurgą ir paliepė perrišti šturmano galvą, įsakė palei škafutą ištempti gelbėjimosi virves, o Arandai — žiūrėti tvarkos bake. Nutarė pa-

dvigubinti vairininkų skaičių kiekvienoje vachtoje. Bet jūra buvo tokia audringa, kad jis negalėjo visiškai pasikliauti nė vienu vairininku — jeigu tik nors akimirką sutriktų arba atliktų kokį netikusį manevrą, katastrofos neišvengtų. Todėl pats stojo prie vairo, stengdamasis „Santa Maria" priekigalį nukreipti prieš vėtrą ir spėti suktelėti vairą vėtros krypčiai pasikeitus.

Tik dabar, kai buvo imtasi visų įmanomų atsargumo žygių, Kolonas suprato — tas štormas, negailestingai mėtantis mažytį laivelį nuo bangos keteros į giliausią prarają, iškeliantis į viršų ir vėl po valandėlės sviedžiąs žemyn, ne kas kita, kaip Dievo įsikišimas, išgelbėjęs jį nuo mirtino pavojaus. Jeigu ne vandens volai, vos nepastatantys karavelę stačią, jo likimas būtų buvęs išspręstas. Maištininkai, skaičiumi gerokai viršiję tuos, kuriems pakako proto stoti jo pusėn, tikriausiai būtų laimėję. Galbūt Kolonas būtų likęs gyvas, bet apie plaukimą į Indiją jau būtų reikėję pamiršti.

Tą valandą labiau nei kada jis jautė esąs ginklas Dievo rankose, apie ką jau drąsiai buvo pareiškęs Salamankos mokslininkams. Škvalas, išgelbėjęs jo gyvybę, buvo ne kas kita, kaip Jo gailestingumo ženklas. Gamtos šėlsmas nevidonams priminė apie jų nemirtingas sielas ir privertė maldauti pasigailėjimo.

Žaibams raižant pajuodusį dangų, dundant griaustiniui, siaučiant gūsiuotam vėjui, vandens volams ritantis per laivo priekigalį ir škafutą, Kolonas, stovėdamas šalia persigandusio vairininko, iš visos širdies dėkojo savo globėjai Mergelei Marijai už laiku suteiktą pagalbą, nors ir pasireiškusia žiauriu uraganu.

Kolono šaltakraujiškumas pamažu nuramino ir prie vairo stovintį matrosą. Karavelės priekigalis nė per plauką nenukrypo nuo nustatyto kurso.

Po dviejų valandų, iš paskutiniųjų kabindamasis į

gelbėjimosi virves, bijodamas atsidurti už borto, vargais negalais į priekigalį atsliūkino Kosos atsiųstas matrosas. Jis turėjo pakeisti vairininką. Kaip tik laiku, nes vaikinas taip buvo išvargęs, kad sunkiai besilaikė ant kojų, ir admirolui vis dažniau tekdavo čiupti vairą į savo rankas.

Vos tik matrosas atsiropštė prie jų, nauja banga su tokia jėga trenkėsi į laivą, kad jūreivį tėškė į admirolą, ir mažai trūko, kad abudu būtų išsitiesę kiek ilgi. Karavelę ėmė sukti bortu į vėtrą, vanduo akimirksniu nuplovė dešiniojo borto planšyrą*. Kolonas vos spėjo visu kūnu užgulti vairą ir „Santa Maria" vėl kapstėsi pirmykščiu kursu.

— Jėzau Marija! — tą baisiąją akimirką suvaitojo vairininkas, pajutęs, kad vairas jo nebeklauso.

— Pavargai, Chuanai, — Kolonas nė nemanė priekaištauti. — Eik pailsėti. Ir pasakyk senjorui Kosai, kad tuoj pat atsiųstų čia dailidę ir du stipresnius vaikinus.

Prie vairo stojo pamaininis, o kai atrėpliojo dailidė ir du matrosai, Kolonas jiems įsakė sustiprinti rumpelį apkaba, iš abiejų pusių pritvirtinant blokus su skrysčiais. Šitaip „pakinkytą" vairą valdyti buvo žymiai lengviau.

Laive neliko nė vieno žmogaus, kuris tomis valandomis savo maldose nebūtų minėjęs Kolono. Visi suprato — tik jis gali išgelbėti karavelę ir juos pačius.

Tuo tarpu laivagalyje pasirodė Kosa perrišta galva. Atsistojęs šalia Kolono, jis rėkė visu balsu, norėdamas, kad admirolas išgirstų:

— Kai laivas atsistojo beveik stačias, labiausiai bijojau, kad nepasislinktų balastas, — Kosa komentavo tą momentą, kai vairas vos neištrūko iš vairininko rankų. — Tikriausiai dabar jau stovėtume prieš savo Sutvėrėją! Tiesiog stebuklas, kad karavelė išsilaikė!

— Stebuklas, — pritarė Kolonas — Teisingai sakote.

---

* Sija virš falšborto.

Visa tai stebuklas, — Kolonas pasilenkė prie šturmano ausies: — Balastas labai mane neramina. Jo per mažai. Išgėrėme beveik visą vyną, vandenį, ir maisto nedaug liko. Turime tuščių statinių, o „Santa Maria“ trūksta masės.

Ir paliepė dailidei, vis dar triūsiančiam prie vairo įtvaro:

— Pašauk bocmaną ir kokį tuziną matrosų!

Kai jie atėjo, Kolonas įsakė šešiems liuku nusileisti į triumą ir kelti į denį tuščias statines. Kiti šeši atsargiai jas ritino į škafutą ir, pripylę jūros vandeniu ir užkimšę, vėl leido į triumą, o ten jau krovė, kur liepė Kosa. Dailidė su pagalbininku statines tvirtino įramsčiais.

Tam darbui sugaišo nemažai laiko, jūreiviai pelnė ne vieną mėlynę, bepilant vandenį, tris statines nuplovė už borto, tačiau padidinus balastą, šiek tiek sumažėjo išilginis karavelės supimas.

Vadovaudamas visai šiai operacijai, admirolas stovėjo šalia vairininko. Nepasitraukė ir tada, kai bocmanas su matrosais baigė savo darbą. Visą dieną Kolonas nieko nevalgė, tik numaldydavo troškulį pašildytu ir prieskoniais pagardintu vynu, kurio atnešdavo rūpestingasis tarnas. Savo posto jis nepaliko ir atėjus nakčiai, ir kito ryto aušra užtiko jį prie vairo. O vairininkai keitėsi reguliariai, ir kiekvienam jis buvo pasirengęs ateiti į pagalbą, ištaisyti kad ir mažiausią klaidą. Nepaisant supimo ir vėjo krypties pokyčių, ir toliau plaukė numatyta kryptimi.

Du karus per naktį į laivo priekigalį atlingavęs Kosa siūlėsi pakeisti Koloną. Pailsėti įkalbinėjo ir Aranda. Bet admirolas buvo neperšnekamas. Aš visiškai pasitikiu tik savimi ir nieku kitu, pasakė, ir su Dievo pagalba ištversiu sunkųjį išbandymą.

Ir antrąją uragano siautėjimo dieną jis praleido prie vairo. Ne kartą Kolono intuicija ir meistriškumas išgelbėjo laivą, netikėtai užkluptą klastingo vėtros šuoro. Atrodė, šeš-

tasis jausmas jį įspėdavo apie gresiantį pavojų, ir visuomet suspėdavo jį atremti.

Artėjant vakarui štormas ėmė išsikvėpti. Liovėsi lietus, vėjas pritilo, žalios bangos nebeįstengė persiristi per „Santa Maria" priekigalį. Medinis korpusas dar pikčiau girgždėjo, tačiau neprakiuro, nesulūžo nė vienas rangoutas*. Artėjant nakčiai iš rytų tepūtė vos lengvas brizas, nors jūra dar buvo nenurimusi. Tik tada, nuskaidrėjus dangui ir nuslinkus debesynams, Kolonas, papilkėjusiu veidu, krauju pasruvusiomis akimis, leido laivą vairuoti Kosai, o pats nuėjo į kajutę. Dar nužvelgė jūrą ir dangų. Už nepilnos mylios nuo „Santa Maria" regėjo siluetus kitų dviejų flotilės laivų, ramiai pakylančių ant bangų ir vėl nusileidžiančių, jau plaukiančių su visomis iškeltomis burėmis. Ir jie atlaikė štormą. Tiesą sakant, dėl to Kolonas neabejojo — pasikliovė Pinsonų patirtimi.

Jis pažvelgė į škafutą. Ten vėl būriavosi žmonės, prieš trisdešimt šešias valandas troškę jo mirties. Matrosai, išlindę iš priedangos, dėkojo Dievui už tai, kad liko gyvi — dar visiškai neatsitokėję nuo patirtų baisumų, pamiršę norą maištauti, nes suvokė, kad gyvenimą jiems išgelbėjo tas pats žmogus, kurį kėsinosi užmušti. O patys dievobaimingiausi štormą vertino kaip Dievo įsikišimą, jų nemirtingų sielų išgelbėjimą iš amžinų kančių.

Įėjęs į kajutę, admirolas parpuolė ant kelių prieš Mergelės Marijos paveikslą, norėdamas padėkoti už globą, laivo, pavadinto jos vardu, išsaugojimą nuo žūties. Pasimeldęs nusivilko kiaurai permirkusį durtinį, nusispyrė batus ir, visiškai nebetekęs jėgų, griuvo į lovą. Akimoju užmigo.

Tą naktį jis matė regėjimą, apie kurį vėliau pasakodavo, nors vargu ar tai galima vadinti kitaip nei sapnu. Šventosios paveikslas, kuriam jis meldėsi prieš užmigda-

* Laivo įranga virš viršutinio denio.

mas, padidėjo iki žmogaus ūgio, o tada Mergelė Marija tarsi išniro iš rėmų ir, plačiai išskėtusi rankas, priėjo prie lovos.

— Miegok ramiai, Kristupai, — išgirdo balsą. — Nes aš su tavimi ir tave saugau. — Tačiau tos tyros liūdnos akys, tos putlios, dieviškai besišypsančios lūpos buvo ne Mergelės Marijos, o Beatričės Enrikes.

30 skyrius
ŽEMĖ!

Kolonas pabudo tik kitos dienos popietę — žvalus ir kupinas jėgų. Pro iliuminatorių išvydo jau ramią, saulės nulietą jūrą.

Stiuardas Garsija atnešė valgį. Kolonas puolė prie jo ir godžiai rijo lyg išbadėjęs.

Netrukus atėjo Kosa, norėdamas nustatyti laivo buvimo vietą ir perduoti kitų karavelių apskaičiavimus. Apie jų tikslumą nėra nė ko kalbėti — per uraganą jokių matavimų neatliko.

Išėjęs į denį, Kolonas visa krūtine įtraukė gaivaus oro. Atkaklus vėjas pūtė bures. Denyje vyravo ideali tvarka. Vėtros ir bangų padarinių neliko nė pėdsako. Bocmano ir dailidės komandos pasidarbavo atsakančiai. Užteko darbo ir barzdaskučiui chirurgui, nes štormas bei prieš tai kilusios aršios peštynės jūreivių kūnus išmargino kruvinais ženklais.

Vakarų horizontas, kurio link jie vis tebeplaukė, po senovei buvo tuštutėlis. Tiesą sakant, dabar tai daugiau neramino Koloną nei matrosus. Kadangi jūros stichijos siautulys, regis, išsunkė iš jų visą energiją, dabar jūrininkai neturėjo jėgų net liežuvio apversti, o ką jau kalbėti apie maištą.

Vėl prie laivo pasirodė tunai. Rodrigas Chimenesas, palipęs trapu, atkreipė admirolo dėmesį į pietvakarių kryptimi skrendančių paukščių pulkelį.

— Jeigu ne miražai, kurie jau daugybę kartų mus apgavo, — pridūrė idalgas, — sakyčiau — žemė visai arti.

— Tikriausiai taip ir yra, — Kolonas neneigė. — Tai juk garniai! Jie niekada nenuskrenda toli nuo žemės!

Tas patvirtinimas iš tikrųjų tebuvo tik dar viena spėlionė, nors, galimas daiktas, rėmėsi asmeniniais Kolono stebėjimais. Šiaip ar taip, anksčiau jam neteko matyti garnių jūroje, toli nuo kranto.

Kolono žodžius nugirdo trys ar keturi virves raišioję matrosai. Jie viltingai pakėlė galvas ir akimis palydėjo didelius pilkus paukščius.

Po kurio laiko jūrininkai išvydo pelikanus, o dar vėliau — antį, sausumos pranašę. Atsirado ir kitų ženklų, bylojančių, kad sausuma netoli. Jūroje sužvejojo žalią šakelę su uogomis. O Martinas Alonsas, laiveliu atplaukęs iš „Pintos", atsivežė pušies kamieno atplaišą, tik ką ištrauktą iš vandens. Martinas Alonsas pranešė, kad „Pinta" garbingai atlaikiusi uraganą ir pareiškė nuomonę, kad žemė esanti visai čia pat, tačiau jos ieškoti reikią pietvakariuose.

Kolonas su tuo nesutiko, po senovei teigdamas, kad Sipanga yra vakaruose. Kolonas kalbėjo taip užtikrintai, jog Martinas Alonsas, net nebandęs ginčytis, išplaukė į savo karavelę.

Kai jo laivelis atsistūmė nuo borto, Aranda, dalyvavęs pokalbyje, paklausė, kuo admirolas remia tokį tvirtą įsitikinimą?

— Įsitikinimą? — Kolonas nusijuokė ir gana atvirai atsakė, o atviras jis būdavo tik su Aranda: — Esu įsitikinęs tik štai kuo: jeigu plauksime zigzagais, galime praplaukti visas vandenyno salas. O plaukdami tiesia linija anksčiau ar vėliau vis dėlto pasieksime žemę.

— Meldžiuosi, kad tai anksčiau atsitiktų, — atsiduso Aranda, — nes matrosai aprimo tik laikinai. Žemės artumo požymiai pakėlė jų nuotaiką. Bet tegu padeda jums Dievas, jeigu tie ženklai ir šį kartą pasirodys esą klaidingi.

Saulė, auksu švytėdama, nusileido už horizonto, ir kaip paprastai laive giedant vakarinę maldą girdėjosi melancholiškos gaidelės.

O paskui, šviečiant nakties žvaigždėms, komanda matė Koloną neramiai vaikštinėjantį po jutą. Žibinto šviesoje nuo jo krito juodas šešėlis.

Staiga jis sustojo, nusitvėrė turėklo ir įsmeigė akis į škafuto tamsą. Apačioje šmėkščiojo šešėliai.

— Ei! — pašaukė.

— Ką pasakysite, don Kristupai? — atsiliepė Chimenesas.

— Lipkite čionai! — susijaudinęs sušuko Kolonas. — Kas ten dar? Lipkite abudu!

Chimenesas tuoj pat palipo į jutą, o jam iš paskos atsekė Sančesas, irgi iš plikbajorių.

Kolono pirštai suspaudė Rodrigo ranką lyg geležiniais gniaužtais.

— Pažvelkite tenai! Tiesiai į priekį. Bušprito* kryptimi. Sakykite, ką matote?

Įsižiūrėjęs Chimenesas išvydo mažytį ryškų taškelį, tikriausiai ugnelę. Taip ir pasakė.

— Taip, ugnis! — linktelėjo Kolonas. — Bijojau patikėti savo akimis. Arba žibintas, arba deglas. Mojuoja. Ar matote?

— Matau, matau.

Kolonas, visuomet ramus, dabar nebesusitvardė. Tiesiog drebėjo iš susijaudinimo.

— Matote, Sančesai? Pažiūrėkite! Ar matote?

Jis rodė mažytį žiburėlį. Tačiau šis dingo, ir Sančesas jau nieko nepamatė.

— Bet buvo,don Rodrigas patvirtins, — spyrė Kolonas. — Ir švietė sausumoje. Sausumoje! Ar suprantate!

— Be abejo, admirole, — sutiko Chimenesas. — Kitaip ir būti negali.

— Pagaliau žemė, — atsiduso Kolonas. Persižegnojęs visu balsu sušuko: — Žemė! Priekyje žemė!

---

* Burlaivio priekio įstrižas stiebas burėms išleisti.

Riksmas pažadino „Santa Maria“. Sukrutėjo miegantys škafute. Sugaudė balsai. Matrosai pasakojo vienas kitam, ką girdėję. Chimenesas ir Sančesas nudūmė į apačią papasakoti apie stebuklingą reginį. Tą naktį flagmano laive jau niekas nemiegojo. Viešpatavo jaudulys, viltis, bet ne tikėjimas. Labai jau dažnai žemė pasirodydavo esanti tik tariama — apie tai priminė Iresas subintuota galva.

— Šviesa, žibintas, — tyčiojosi jis. — Girdi, kažkas net mojavęs. Niekai! Danguje pilna žvaigždžių, bet ar girdėjote, kad jos šviestų iš žemės ? Netaukškite niekų! Toje pragaro pusėje žemę mes išvysime kaip savo ausis. Pragaišime jūros gilybėje ir niekas mums po mirties neiškas duobės. Nebus kur kasti.

Dauguma jam pritarė. Tačiau antrą valandą nakties, patekėjus mėnuliui, skeptikų skaičius pastebimai sumažėjo. „Pintoje“ vėl driokstelėjo bombarda, o už dviejų lygų priekyje, sidabrinėje pašvaistėje, jie išvydo kranto liniją.

Apstulbę kurį laiką tylėjo, o tada pasigirdo džiaugsmingi šūksniai, sumišę su isterišku juoku ir net raudojimu.

Šturmanas ir bocmanas persakė komandai admirolo įsakymą nuleisti bures. Kolonas nutarė iki aušros prie kranto neartėti.

Smarkiai besidaužančia širdimi jis stovėjo jute, nekantriai laukdamas dienos, trokšdamas pamatyti, ar prieš juos Sipanga su auksiniais stogais, ar maža vandenyne pasimetusi salelė. Didelį džiaugsmą kaip ir liūdesį sunku išgyventi vienam, todėl pasišaukė Arandą.

— Pasirodo, aš buvau teisus, Vaskai. Įrodžiau tiems rūmų juokdariams ir Salamankos mokslininkams, kad užjūrio teritorijos — ne fantazija, o realybė. Kiek man teko iškęsti pažeminimų, išmelsti po trupinį tarsi kokiam elgetai priebažnytyje. Bet neveltui sakoma — juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis.Ir ateities kartos su manimi juoksis iš Salamankos daktarų, paskubėjusių išvadinti mane sukčiu-

mi, — jo balsas virpėjo nuo jaunatviško įkarščio. — Rytoj, Vaskai, ne, jau šiandien, aš tapsiu pilnateisiu admirolu ir vicekaraliumi tų žemių, kurios glūdi priešais mus. Ir prieš mane lankstysis Ispanijos grandai, neseniai mane vadinę tik bekilmiu svetimšaliu.

Kolonas prisiminė Beatričę, ir jo žvilgsnis apniuko. Tyliai melsdamasis Kolonas prašė Mergelės Marijos leisti jam pasidalinti savo triumfu su mylima moterimi.

31 skyrius
ATRADIMAS

Iškėlusi visas bures,plaukdama flotilės priekyje, „Santa Maria“ išdidžiai įnėrė į nuostabaus grožio užutėkį, apjuostą plačia sidabrinio smėlio juosta, už kurios žalia siena kilo miškas — giedojo ir čirškavo neregėti paukštukai, žvilgantys tarsi brangakmeniai.

Matrosas dėl visa ko išmatavo gylį priekigalyje, nors ir nebuvo didelės būtinybės šito daryti, nes pro krištolinį tyrą vandenį kiekvienas aiškiai regėjo skaidrų dugną.

Kolonas iš šancų nužvelgė krantą. Smėlį tyliai ūžaudamos skalavo bangos, o už smėlio — medžiai, kokių anksčiau niekada neteko matyti. Palmes apraizgiusios lianos švietė baltomis, raudonomis, šviesiai violetinėmis gėlėmis. Toliau augo milžiniškos pušys ir dar kažkokie medžiai, panašūs į vazas, su vaisiais, primenančiais moliūgus. O inkarų geležinio gegrždesio išbaidyti tarp lapų skraidė fantastiškiausių spalvų ir atspalvių paukščiai.

Vėsus spalio oras — toks gegužės mėnesį vyrauja Andalūzijoje — buvo pritvinkęs nepažįstamų aromatų. Skaidriame įlankos vandenyje spurdėjo daugybė žuvų. Viskas bylojo — jie pakliuvo į Rojaus kampelį. Kolonas jau suprato atplaukęs į kažkokią salą, visai ne Sipangą, kurią norėjo atrasti. „Tikriausiai mes pakliuvome į vieną iš tūkstančio salelių, išsimėčiusių apie Aziją, — pagalvojo jis. — Juk apie jas rašė Markas Polas. Vadinasi, Sipanga toliau, vakaruose, o žemynas yra už jos“.

Tuo metu iš miško išlindo žmonės, nuogi, rusva, kiek tamsesne nei ispanų oda. Dabar jau išsisklaidė paskutinės

Kolono abejonės — jis atrado ne šiaip sau naują žemę, bet naują pasaulį.

Įsakęs Arandai atrinkti būrelį jūrininkų, kurie kartu su juo plauks į krantą, Kolonas nuėjo į kajutę. Užsidėjo žvilgančio plieno šarvus, užsivilko ryškiai raudono kamloto apsiaustą — paradinį apdarą, derantį tokiam iškilmingam įvykiui. Ir su karališka vėliava rankose įlipo į valtį, kurioje jau laukė ginkluota sargyba.

Jį lydėjo notaras Eskovedas, Aranda, Kosa, Chimenesas, Sančesas. Broliai Pinsonai atplaukė iš „Pintos" ir „Ninos" savo valtimis.

Pirmas išlipęs krantan, Kolonas atsiklaupė ir pabučiavo žemę. Neatsistodamas palaukė, kol kiti paseks jo pavyzdžiu, o tada malda padėkojo Dievui. Netrukus valtys jau yrėsi prie karavelių atplukdyti likusių matrosų.

Kai pakrantėje susirinko apie penkiasdešimt žmonių, admirolas paskelbė salą Ispanijos valdovų — karaliaus ir karalienės — valda. Ir įsmeigė smėlin karališkosios vėliavos su žaliu kryžiumi ir inicialais „F" ir „I" kotą. Tada išsitraukęs kardą davė salai San Salvadoro pavadinimą.

Tą dieną, spalio dvyliktąją, penktadienį, ir buvo užfiksuota San Salvadoro priklausomybė Ispanijos valdovams Ferdinandui ir Izabelei. Notaro Eskovedo surašytą aktą patvirtino admirolas Kristupas Kolonas.

Tuo tarpu pakrantėje telkėsi vietinių gyventojų būrelis. Tylėdami, nustebę, jie lindo iš miško ir pamažu slinko prie keistųjų būtybių, atplukdytų į krantą didelių paukščių, jau suglaudusių savo milžiniškus baltus sparnus. Kai kurie indėnai — šitaip klaidingai juos pavadino Kolonas, manydamas, kad atplaukė į Indiją, — buvo ginkluoti drotikais, teisingiau sakant, lazdomis nusmailintais galais, bet nė vienas neatrodė išsigandęs ar priešiškai nusiteikęs. Vėliau ispanai sužinojo, kad baimės ir priešiškumo jausmai vietiniams gyventojams nebuvo būdingi, taip pat kaip ir nuosa-

vybės teisė, tipinga tik civilizacijai ir dažniausiai kelianti baimę bei priešiškumą. O indėnai bendrai valdė savo menką turtą, derlinga žemė patenkino visus jų poreikius.

Bičiuliški šelmiai*, kaip pasivadino tos salelės gyventojai, jų melodingi balsai ir nuoširdžios akys privertė Koloną susimąstyti, ar tik jis nepakliuvo į Rojų, kur dar nepadaryta pirmapradė nuodėmė ir gyventojams neteko veido prakaitu pelnyti kasdieninę duoną. Aborigenų minioje be menkų išimčių buvo vien jauni vyrai, aukšti, atletiško sudėjimo, taisyklingų veido bruožų, didelėmis akimis po gražiai išlenktais antakiais. Ant kaktos — lygūs šiurkštūs kirpčiukai, ant pakaušio — ilgi, pečius siekiantys plaukai. Smakrai ir skruostai švarutėliai, be barzdos žymių, kūnai išdažyti įvairiaspalvėmis juodomis, raudonomis, baltomis juostomis. Kai kurie buvo išsimarginę ir veidus: apskritimais apie akis, brūkšniais apie nosis. Vieno kito nosyje žvilgėjo geltono metalo plokštelė — nesunku buvo atspėti: auksinė.

Čiabuviai gan drąsiai išsiskėtojo prieš keistąsias būtybes, kurių veidai buvo balti ir plaukuoti, o kūnus slėpė įvairiausių spalvų ir formų medžiagos gabalai. Keisčiausiai atrodė jų šarvai — lyg vėžliai. Čiabuviai gana greitai suprato: svarbiausias tarp atvykusių dievų — aukštas šviesiaplaukis žmogus ryškiai purpuriniu apsiaustu, nes baigus žemės perėmimo Ferdinando ir Izabelės valdžion ceremoniją, visi jį sveikino, o trys ar keturi parpuolė prieš jį ant kelių.

Tai buvo maišto kurstytojai, tarp jų ir Iresas. Jie bijojo, kad Kolonas, tapęs Indijos vicekaraliumi, tai yra įgavęs teisę nuspręsti, kuriems savo pavaldiniams leisti gyventi, o kuriuos pasmerkti mirčiai, pareikalaus atsiskaityti

* Daugelyje Kolumbo atrastų salų ispanai susidūrė su indėnais-aravakais, iš kontinento atsibasčiusiais Pietų Amerikos genčių žmonėmis.

už nepaklusnumą. O medžių, ant kurių juos galėjo pakarti, aplinkui buvo daugiau nei reikia. Todėl maištininkai nuolankiai klūpojo prieš Koloną, pripažindami savo nuodėmes ir melsdami atleidimo.

Bet jo šviesybė Jūrų ir Vandenynų admirolas, Naujojo Pasaulio vicekaralius tą rytą buvo puikios nuotaikos ir nesirengė aptemdyti skaisčią dieną sąskaitų suvedinėjimu. Maištininkai išsipirko labai lengvai. Už bausmę Kolonas jiems paliepė išpilti iš statinių jūros vandenį, kuriuo buvo apsirūpinę per uraganą, ir pripilti gėlo.

Baigęs šį darbą, draugiška šypsena bei gestais pakvietė prieiti čiabuvius. Žinoma, žodžių jie nesuprato, bet Kolono balsas nekėlė abejonių — jo ketinimai taikūs.

Abiejose rankose jis laikė po metalinį varpelį. Išgirdus melodingą tilindžiavimą, laukinių akys išsiplėtė iš nuostabos. Kolonas varpelius padavė dviem, arčiausiai stovėjusiems jaunuoliams, ir šie, nieko nelaukdami, ėmė skambinti.

Vienas jaunuolis, drąsesnis, ranka palietė admirolo apsiausto rankovę. Po to — kardą. O Kolonas uždėjo ant šiurkščiais plaukais apžėlusios čiabuvio galvos savo purpurinę vilnonę kepuraitę. Kitam padovanojo stiklo karolius. Paskui davė ženklą prieiti vienintelei merginai, nuostabiai nuaugusiai, įdegusiai, ir padovanojo metalinį veidrodėlį. Mergina žiūrėjo į savo atvaizdą su pagarbiu virpuliu ir visi ispanai, norėdami pelnyti draugiškumą, salos gyventojams dalijo visokius niekučius, kol galiausiai jų atsargos išsibaigė.

Tą idiliją aptemdė nežymus incidentas, o jo kaltininkas buvo Gomesas, tik ką susilaukęs atleidimo už dalyvavimą maište. Jis sumanė indėnui pademonstruoti savo kardą. Pačiupinėjęs makštį, indėnas delnu brūkštelėjo per žvilgančius ašmenis, ir iš gilios prorėžos plūstelėjo kraujas.

Čiabuvius apėmė siaubas — jie pirmą kartą pamatė,

kokie galingi ateiviai: juk jiems vieni niekai sužeisti ar net užmušti bet kurį iš jų.

Admirolas bematant numaldė salos gyventojų nerimą, rūsčiai išbaręs ispaną. Šis nuleidęs galvą, įmurdė kardą į makštį.

O po to, vietinių vaišinami, jie ragavo keistus, bet labai gardžius vaisius ir papločius iš maniokos. Gavo iš čiabuvių ir kitų dovanų, tačiau nieko geresnio jie negalėjo pasiūlyti, tik drotikus ir dar prijaukintas papūgas, neregėtus paukščius ryškiomis plunksnomis, nustebinusius ispanus tuo, kad kalbėjo visai kaip žmonės, tarsi būtų turėję žmogaus protą.

Labiausiai Kolonas susidomėjo iš aukso grynuolių padarytomis plokštelėmis, kurias daugelis vietinių buvo įsisegę į nosį. Plokštelės bylojo, kad aukso tose vietose yra su kaupu — taip rašė ir Markas Polas. Apžiūrėdamas plokštelę, Kolonas ženklais bandė išklausti, kur čiabuviai ją gavę. Suprato tik tiek — plokštelės atgabentos kažkur iš pietų, ir Kolonas spėjo — jie kalba apie Sipangą. Pajutę, kad Kolonas plokštelėmis labai domisi, čiabuviai padovanojo jam dar kelias, sustiprindami admirolo nuomonę, jog Sipangoje aukso yra tiek, kad nors rieškučiomis semk.

San Salvadore jie praleido ir kitą dieną. Valtimis plaukė palei krantą į šiaurės vakarus. Visur juos svetingai pasitikdavo čiabuviai. Kai kurie net priplaukdavo prie valčių — jie plaukė taip lengvai, kad ispanai negalėjo atsistebėti. Kiti lydėjo juos luotais, išskaptuotais iš medžių kamienų. Kai kurie luotai buvo tokie dideli, kad juose galėjo tilpti bent penkiasdešimt žmonių.

Neįprasti tropikų vaisiai, gėlės, paukščiai neapsakytai puošniomis plunksnomis, kalbančios papūgos nesiliovė kurstę jų vaizduotę. Oras buvo pritvinkęs saldaus aromato. Tačiau niekur jie nematė stambių gyvulių.

Įtvirtindamas Ispanijos valdžią San Salvadore ir no-

rėdamas, kad vietiniai gyventojai kuo greičiau priimtų krikščionišką tikėjimą, Kolonas pakrantėje pastatė didelį kryžių. O tada, pakrovus į laivus miltų, vaisių bei statines su gėlu vandeniu, tą patį vakarą pakėlė inkarus ir išplaukė į jūrą. Kolonas neatsisakė ketinimo surasti Sipangą. „Santa Maria" išplaukė ir septyni salos gyventojai ganaanai — taip jie save vadino, — nors norinčių keliauti buvo kur kas daugiau.

Gestų kalba nebuvo patogi — jūreiviai troško kuo greičiau pereiti prie patogesnių bendravimo formų, todėl atkakliai ganaanus mokė ispaniškai.Pradėdavo nuo paprasčiausio — parodydavo kokią kūno dalį ir pasakydavo ispanišką pavadinimą, o vyriokai, supratę, ko iš jų reikalaujama, tiksliai kartodavo išgirstus žodžius. Po to atėjo eilė sudėtingesnėms sąvokoms — dangui, saulei, jūrai, vėjui, lietui, žemei, medžiams. Dar vėliau — buities daiktams. Čiabuviai mokėsi stebėtinai greitai ir jau po kelių dienų šiaip taip įstengė susikalbėti. Mokė juos lyg papūgas kartoti dvi maldas — „Paternoster" ir „Ave Maria" — bei žegnotis. Viską jie vykdė noriai ir kruopščiai, ir Kolonas regėjo atkaklų jų norą tapti krikščionimis.

Po dienos karavelės išmetė inkarus prie kitos salelės, kurioje vešėjo tokia pat augmenija ir gyveno lygiai tokie čiabuviai kaip ir San Salvadore. Kolonas dar labiau patikėjo, kad jie pasiekę tūkstantį salų, kurios Marko Polo teigimu supa žemyno rytų pakrantę. Salą jis pavadino Santa Maria de la Konsepsjonu.

Plaukdami toliau į vakarus, pavijo vienišą luotą — juo yrėsi nuogas indėnas. Įkėlė jį į denį su visu laiviūkščiu, kuriame dar užtiko moliūgą su vandeniu ir maniokos paplotį. Indėnui ant kaklo kabojo virvutė su karoliukais ir iš to Kolonas suprato, kad jį saviškiai pasiuntę į kitas salas — įspėti tenykščius apie nepaprastų žmonių atplaukimą. Kadangi indėnas galėjo būti geras tarpininkas bendraujant su

dar neatrastų salų gyventojais, Kolonas nutarė pasigerinti: nusivedė į savo kajutę, pavaišino medumi, duona, vynu ir apdovanojo raudona kepuraite, karoliais, varpeliais. Tada luotą vėl nuleido į vandenį. Indėnas tęsė kelionę.

Kolonas laimėjo, taip svetingai pasielgęs su plaukiku. Kai naktį praleidę dreife, kitą dieną aptiko naują, žymiai didesnę salą, indėnai beregint juos apstojo, vienas per kitą siūlydami vaisių, keptų bulvių, manioko papločių.

Toje saloje jie pastebėjo ir pirmuosius primityvios civilizacijos elementus. Nors visi vyrai ir dauguma moterų vaikščiojo nuogutėliai, pastarosios jau šį bei tą nutuokė apie drabužius, nes kai kurios ryšėjo medvilninės prijuostes. Indėnų būstai priminė palapines, iš šakelių išpintomis sienomis ir palmių lapais dengtais stogais. Miegodavo jie tinkluose, numegztuose iš tokių pat medvilninių siūlų kaip ir prijuostės. Išbandę tinklus, ispanai įsitikino, kad jie ne tik patogūs, bet ir neužima daug vietos. Vėliau pritaikė šią salos gyventojų patirtį, miegamuosius tinklus pavadinę indėnų žodžiu — hamakais.

Čia jie pamatė ir pirmuosius gyvulius — prijaukintus šunis, triušius, driežus, kurių ilgis siekė šešias pėdas — juos indėnai vadino iguanomis. Roplių mėsa pasirodė esanti gana gardi.

Toje saloje, Kolono pavadintoje Ferdnandina, ir gretimoje, kuriai jis davė Izabelės vardą, ispanai praleido keletą dienų, mėgaudamiesi gamtos grožiu ir negalėdami atsistebėti žemės derlingumu. Abiejose salose, įtvirtindamas Ispanijos viešpatavimą, Kolonas pastatė po kryžių.

Jis rinko tenykštės augmenijos pavyzdžius, žoles ir prieskonius, bet aukso nerado, išskyrus papuošalus, kuriuos noriai jam siūlė indėnai.

San Salvadoro vaikinai jau taip gerai išmoko ispaniškai, kad sugebėjo atsakyti į klausimą iš kur imą tą geltonąjį metalą. Paaiškėjo, atvežą iš pietų, iš salos, Kuba vadi-

namos, ir kitos, esančios piečiau, — Bogio. Iš pokalbio Kolonas susigaudė — aukso ir prieskonių iš ten atvežą prekybos laivai. Galimas daiktas, jis ne visai teisingai suprato, ką sakė indėnai, bet vis dėlto nusprendė, kad Kuba ir yra geidžiamoji Sipanga, ir pasuko karavelę į Pietus.

Plaukė sustodami įvairiose salose — kiekviena naujai atrastoji jiems atrodė gražesnė už prieš tai buvusią, — ir spalio dvidešimt aštuntą dieną, praėjus pusei mėnesio po San Salvadoro atradimo, atplaukė į Kubą, iškilusią prieš jų akis visa didybe: aukšti kalnai, laukiniai miškai, pakrantės, nusitęsiančios iki pat horizonto.

Išmetus inkarą vandeningos upės žiotyse, Kolonas paskelbė salą Ispanijos nuosavybe ir pavadino ją Chuana, princo Chuano garbei, kurio pažu dabar tarnavo mažasis Diegas.

Grožiu ir derlingumu naujoji žemė pranoko visus lūkesčius. Salos čiabuviai, skirtingai nei kitų salų gyventojai, jau buvo pamiršę pirmosios nekaltybės stadiją, kadangi kūnus dengė kažkuo panašiu į drabužį. Paaiškėjo — kubiečiams pažįstamas ir baimės jausmas, nes, išvydę baltaveidžius nepažįstamuosius, visi kaip vienas palikę savo lūšnas puolė miškan. Lūšnos čia irgi buvo didesnės už Ferdnandinos palapines. Jose ispanai aptiko grubiai išraižytų statulėlių ir kaukių, o taip pat kabliukų, karpinių, tinklų. Iš to padarė išvadą, kad čiabuviai daugiausia minta žuvimi.

Kiekviename žingsnyje ispanų laukė nauji stebuklai. Vieni medžiai žydėjo, kiti žvilgėjo aptekę vaisių sultimis, trečių šakos linko nuo sunkių prinokusių vaisių. Tirštoje lapijoje siautė papūgos, žali geniai, virš gėlių plasnojo kolibriai, o jau galutinai juos sužavėjo virš galvų nuskridęs rožinių flamingų būrys.

Palei pat krantą jie plaukė į vakarus — sala dydžiu mažai nusileido Anglijai ir Škotijai kartu paimtoms, — tačiau vakarinio pakraščio nepasiekė, nes Pinsonas, pasirem-

damas dviejų „Pintoje“ buvusių sansalvadoriečių žodžiais, ėmė įrodinėti, kad prieš juos esąs žemynas.

Kolonas nepatikėjo. Manė, kad jokiu būdu negalėję atsidurti Kinijos pakrantėje ir po senovei būtų plaukęs į Vakarus, bet indėnai, plaukę „Santa Maria“, įtikinėjo Koloną, kad aukso daugiausia esą Bogyje, rytuose. Tačiau jeigu jie vis dėlto pasiekė Aziją, tai kažkur žemyno viduryje turi būti Didžiojo Chano valstybė, apie kurią rašė Markas Polas. Norėdamas atsakyti į šį klausimą, Kolonas pasiuntė krantan ekspediciją, įtraukęs į ją ir du indėnus — vieną iš San Salvadoro, geriau už visus pramokusį ispaniškai, o kitą — iš Kubos kaimelio. Tuo laiku ispanų ir vietinių gyventojų santykiai jau buvo gan geri.

Kol jie pėdino į salos gilumą, Kolonas plaukė toliau į Vakarus, palei stebėtino grožio pakrantę, bet jos pabaigos taip ir nepriplaukė. Karavelę pasuko atgal ir vėl išmetė inkarą upės žiotyse, pirmojoje stovėjimo vietoje, ir laukė sugrįžtant ekspedicijos. Didžiojo Chano valstybės žygūnai nerado. Aptiko didelį kaimą, apsuptą plačių kukurūzų laukų. Juos sutiko labai draugiškai, gerai priėmė, o iš pamatytų stebuklų labiausiai nustebino indėnų įprotis sukti kažkokio augalo, vadinamo tabaku, lapus, užsidegti iš vieno galo ir traukti dūmą, kuris, jų žodžiais tariant, šalinąs nuovargį. Jokių brangenybių neaptiko, tik išvydo nuostabiai derlingą dirvožemį, o tai savaime galėjo būti turto verdenė. Aukso nebuvo. Vietiniai paaiškino, kad geltonojo metalo šaltinis esąs didelėje saloje, Bogiu vadinamoje.

Tada Kolonas pakėlė inkarą ir pasuko šiaurės rytų kryptimi. Kartu su ispanais išplaukė ir šeši Kubos vaikinai ir tiek pat moterų.

32 skyrius
MARTINAS ALONSAS

Martinas Alonsas teigdamas, kad jie pasiekę žemyną, ne tik suklaidino Koloną, bet, matyt, iš „savųjų“ indėnų išpešė dar kažką labai svarbaus, paskatinusį jį atsiskirti nuo flotilijos.

Tai atsitiko lapkričio pabaigoje, kai Kolonas, susidūręs su priešiniu vėju ir audringa jūra, nutarė grįžti į Kubą. Padaręs staigų posūkį, jis įsakė bombardos šūviu duoti signalą kitoms karavelėms, „Santa Maria“ sekančioms iš paskos. Visentė Pinsonas tuoj pat pakluso, o „Pinta“, nekreipdama dėmesio ir į dar kelis šūvius, plaukė pirmykšte kryptimi. Užėjus nakčiai ir „Santa Maria“ ėmus dreifuoti, admirolas be perstojo signalizavo stiebo viršūnėje įtaisytu žibintu. Nepaisant visko, patekėjus saulei „Pintos“ jau nebeišvydo.

Toks akibrokštas ir nepaklusnumas Koloną suneramino. Martinu Alonsu ir vėl ėmė nepasitikėti. Turtingas, patyręs pirklys, nepaisant visų privalumų, buvo nenuramdomas garbėtroška. Juk kaip tik todėl Kolonas labai nenoriai sutiko, kad jis dalyvautų ekspedicijoje. Admirolas įtarė, jog Martinas Alonsas, palankiai progai pasitaikius, pabandys sau nusiskinti atradėjo laurus. Galbūt, svarstė Kolonas, kaip tik tuo ir galima paaiškinti Pinsono poelgį. Nejaugi jis nuplaukė ieškoti Sipangos, trokšdamas rasti brangenybių, o paskui, sugrįžus į Ispaniją, nustumti Koloną į nežinomybę?

Ši prielaida admirolui pasirodė visai logiška. Nepamiršo intrigų, kurias Pinsonas rezgė Palose, stengdamasis priversti Koloną paimti jį už dalininką.

Tačiau kad ir kokie būtų buvę tikrieji Pinsono tikslai, ko nors griebtis Kolonas negalėjo, nes „Pinta“ plaukė gerokai greičiau už „Santa Maria“. Todėl, nepaisant pasipiktinimo ir kitų nuojautų, kuriomis admirolas nieko nelaukdamas pasidalijo su Visente Pinsonu, dviem likusiais laivais jie plaukė į Rytus, žemėlapyje žymėdami Kubos kranto linijos kontūrus. Pirmąją gruodžio savaitę pasiekė rytinę salos dalį, kuri, tikint Martino Alonso teigimu, buvo rytinė Azijos dalis.

Tačiau Kolonas ryžosi plaukti toliau, ir netrukus pietryčiuose ispanai išvydo į dangų kylančius kalnus. Naujos salos didybė keliauninkus sujaudino. O ir mūsų laikais Haitis vadinamas vienu gražiausiu žemės kampeliu.

Kolonas, kaip jau buvo pratęs, išlipo į krantą, paskelbė salą Ispanijos nuosavybe, pavadino ją Espanjola, o tada netoli įlankos, kur laivai buvo išmetę inkarus, ant aukštos kalvos pastatė kryžių.

Haityje jie aptiko kaimų ir kelių, ir kitų, tegu pradinių, bet labiau išvystytos civilizacijos negu, sakysim, Kuboje, požymių. Čionykščiai indėnai žinojo, kas tai yra baimė — vos tik pasirodė laivai, visi kaip vienas puolė iš savo būstų, ieškodami prieglobsčio miškuose.

Saloje praleidus beveik savaitę, ispanams pasisekė sučiupti vieną indėnę.

Ją tuoj pat nuvedė pas admirolą.

Haitiečiai dar nebuvo pratę vilkėti drabužių, ir mergina, gražiai nuaugusi, įdegusi, buvo visiškai nuogutė.

Persigandusi ji iš paskutiniųjų blaškėsi ir bandė ištrūkti. Du dikti ispanai vargais negalais įtempė ją į laivą ir stumtelėjo prie admirolo. Mergina bejėgiškai suklupo prie jo kojų.

Kolonas pasišaukė vieną indėną vertėją ir paprašė paaiškinti merginai, kad jie esą taikūs žmonės ir niekam nelinkį pikto.

Išvydusi savo genties žmogų, mergina truputį aprimo. Įsitikinusi, kad ir kiti indėnai sutaria su baltaveidžiais, ryžosi pažvelgti į aukštąjį, puošniai apsirėdžiusį vyriškį. Kolonas meiliai šypsojosi, kažką švelniai kalbėjo, bet ji nesuprato nė vieno žodžio. Tačiau baimė pamažu išgaravo, belaisvė atsisėdo ir ėmė žvalgytis. Jos jau nebebaugino aplinkui susispietę, besišypsantys, juodais plaukais apžėlę vyrai. Vargais negalais ją įkalbėjo kartu su indėnu vertėju užeiti į admirolo kajutę. Kolonas pavaišino duona ir medumi. Neatsitraukdama nuo valgio, mergina didelėmis juodomis akimis nustebusi žvalgėsi po kajutę. Indėnas, prisėdęs ant skrynios, jai garantavo, kad admirolas tuoj pat leisiąs grįžti į krantą.

Bet mergina, regis, jau niekur nebeskubėjo. Numalšinusi alkį, atsistojo ir ėmė vaikščioti po kajutę, vaikiškai smalsiai liesdama viską, ką matė.

Atsisveikinant Kolonas dar labiau ją nudžiugino, padovanodamas stiklinius karolius ir varpelius. Į valtį ji jau lipo šypsodamasi. Kartu su mergina ispanai krantan nuplukdė ir du indėnus vertėjus iš San Salvadoro. Jie turėjo patvirtinti merginos žodžius, kad ateiviai Haičiui nė kiek nepavojingi. Ir iš tiesų, po merginos pasakojimo, kokius stebuklus ji mačiusi laive ir kaip džiaugsmingai ją sutikę, indėnai tūkstančiais pasipylė į pakrantę, sveikindami dieviškąsias būtybes, atplaukusias pas juos iš dangaus.

Haitiečiai nuvedė Koloną ir ispanų būrį į salos gilumą, į didelį kaimą, kuriame buvo apie tūkstantis namų, ir jo garbei surengė puotą, vaišino žuvimi, maniokos papločiais, nuostabiais tropikų vaisiais.

Haityje ispanai praleido pusę mėnesio. Keliavo po salą, ir visur juos sutikdavo su nuoširdžia pagarba. O ir prie laivų dažnai priplaukdavo indėnų luotai, maži ir dideli, išskopti iš milžiniškų raudonmedžių kamienų. Indėnai dosniai dalijosi su ispanais ne tik valgiu ir vaisiais, bet ir auk-

su. Auksinių papuošalų čia buvo į valias. Haitiečiai davė auksą veltui, nieko už jį neprašydami, ir buvo begaliniai laimingi, gavę karolius ar varpelį.

Parodyti savo pagarbą visagaliams ateiviams troško ir kasikai*. Vienas iš jų, keturių vyrų atneštas neštuvuose, papietavo su admirolu jo kajutėje. Atsisveikindamas padovanojo Kolonui diržą ir du aukso lakštus.

Flagmano laive pabuvojo ir kur kas galingesnio kasiko, Gakanagario, pasiuntiniai, atnešę nuostabaus grožio pintą diržą ir didelę medinę kaukę su akimis, nosimi ir liežuviu iš gryno aukso. Jie taip pat padovanojo Kolonui aukso grynuolį ir dvi prijaukintas papūgas. Šis kasikas valdė didelį miestą Haičio šiaurės vakaruose, kurio ispanai dar nebuvo spėję aplankyti. Ten ne tik statė namus ir iš medžio drožė statulas. Gakanagario žmonės jau nutuokė apie drabužius, ir nors dauguma vaikščiojo nuogi, kai kurie, taip pat ir kasikas, dėvėjo juosmens raiščius.

Patyrę, kad ispanai domisi auksu, haitiečiai papasakojo, jog daugiausia geltonojo metalo esą šiaurinėje salos dalyje, kurią jie vadino Sibao. Indėnai sakė — tenykščiai kasikai iš aukso lieją didžiausias statulas.

Analizuodamas haitiečių žodžius, Kolonas padarė išvadą: Sibao — iškreiptas Sipangos pavadinimas, vadinasi, šiaurinėje salos dalyje ir yra brangenybių, apie kurias rašė Markas Polas. Ir Naujųjų metų išvakarėse Kolonas įsakė pakelti inkarą ir plaukti Rytų kryptimi. Bet nusigauti iki Sibao jiems nepasisekė, nes tą naktį įvykusi nelaimė padarė galą naujiems atradimams.

„Santa Maria" dreifavo už lygos nuo kranto. Naktis buvo rami, jūra — lygi kaip šilkas. Atsipalaidavo ne tik pamainos budintieji, bet ir vairininkas. Nepaklausę Kolono įsakymo, visi nugriuvo miegoti, prie vairo palikę tik jungą.

---

* Indėnų giminės arba kaimo vyresnieji.

Jūros ramybė buvo apgaulinga. Povandeninės srovės „Santa Maria“ nunešė prie kranto, o junga neatkreipė dėmesio į padidėjusią potvynio trauką. Nejučia karavelės dugnas įsirėžė į smėlį ir besiritančios bangos ėmė ją versti ant šono.

Pabudęs admirolas išpuolė iš kajutės. Gal dar būtų sugebėjęs išgelbėti laivą, jeigu komanda būtų tiksliai vykdžiusi jo nurodymus.

Jis įsakė vachtininkams kuo skubiausiai įkelti valtin inkarą, plaukti jūron ir pabandyti nutempti karavelę nuo seklumos. Vachtininkams komandavo Kosa. Užuot iš karto vykdęs įsakymą, jis nuplaukė prie „Ninos“, dreifavusios už mylios nuo „Santa Maria“, norėdamas pasitelkti pagalbon jos komandą. Gaišatis buvo lemtinga. Kai atplaukė „Nina“, šaukštai buvo po pietų. „Santa Maria“ pagalbos jau nebereikėjo. Srovės ją nunešė arčiau kranto, pasuko skersai, ir potvynio bangos bemat atliko savo darbą. Korpuso siūlės ėmė plyšinėti, vanduo nuplovė kairiojo borto planšyrą ir plūstelėjo į triumą.

Mažoji karavelė, kuria Kolonas perplaukė Atlanto vandenyną, žuvo. Išgelbėjo tik kai kurią įrangą, prietaisus, vyno likutį — tais darbais jie ir buvo užsiėmę per Kristaus gimtadienį. Haitiečiai su savo luotais padėję iškrauti „Santa Maria“, jūreiviams užleido pakrantės lūšneles.

Baigę kraustytis, ispanai susimąstė apie savo ateitį. Laivo žūtis buvo baisi nelaimė. Puikiai suprato, kad mažutėle „Nina“ visi į Ispaniją nebegalės sugrįžti. Todėl nutarė pastatyti fortą tiems, kas liks Espanjoloje iki kitos ekspedicijos.

Statė kapitališkai, panaudodami žuvusio laivo korpuso apkalą. Ant sienų užkėlė bombardas, irgi atgabentas iš „Santa Maria“. Tačiau šis triūsas atrodė beprasmiškas: Espanjola gyveno taikiai ir ramiai ir net mintis apie karą atrodė šventvagiška.

Haitiečiai visaip padėjo, o Gakanagaris nuolat rodė Kolonui savo palankumą, atsiųsdamas dovanų auksinių plokštelių ir papuošalų, medinių kaukių su auksinėmis ausimis, akimis, nosimis.

Kiekvieną dieną admirolas gaudavo vis naujų auksinių dovanų — plokštelių ar smėlio, — o tai bylojo apie salos turtingumą. Jis žinojo, kad aukso čia daug, ir guodėsi tuo, kad telkinių paieška galima atidėti geresniems laikams. Koloną neramino tik dingęs Martinas Alonsas. Ar tik išdavikas nebus pasukęs atgal, į Ispaniją, norėdamas aplenkti Koloną ir pasisavinti Indijos atradimo laurus?

Beje, Kolonas turėjo dar vieną ir tikriausiai kur kas rimtesnę priežastį nerimauti. Grįžti į Ispaniją galėjo tik „Nina", pačia mažiausia karavele. Kolonas puikiai įsivaizdavo kelionėje tykančius pavojus. Jeigu paskęs vandenyne kartu su borto žurnalu, žemėlapiais, kruopščiai rašytu dienoraščiu, jeigu ir Martiną Alonsą, taip pat plaukiantį vieną, ištiks analogiška lemtis, Ispanijoje niekas nesužinos apie jo atradimus. Paskelbs, kad ekspedicija žuvo, nepasiekusi Naujojo Pasaulio, ir tiek. Jo vardas, užuot įėjęs istorijon, liks svajotojo ir šarlatano sinonimu. O žmonės, kuriuos jis paliks Espanjoloje, pirmieji Naujojo Pasaulio kolonistai, bus ir paskutiniai. Jie nugyvens savo gyvenimus toje nuostabioje žemėje ir išnyks nebūtyje.

Kiti ekspedicijos dalyviai apie tai nesusimąstė, ir netrūko norinčių pasilikti saloje, toliau žvalgyti jos turtus, o galbūt ir padirbėti atrastose aukso kasyklose.

Labai nenoriai skirdamasis su Vasku Aranda, admirolas paskyrė jį keturiasdešimties žmonių, liekančių La Navidade — taip jis pavadino fortą, pastatytą po laivo žūties, — vadu. Arandos pavaduotoju tapo Chimenesas. Pasiliko ir Eskovedas, karališkasis notaras. Jam paskyrė vesti aukso apskaitą. Kolonas nenuskriaudė mažosios kolonijos

ir kitkuo — paliko dailidę, kubilių, kalvį, siuvėją, ginklininką, o taip pat chirurgą, plaukusį „Ninos“ laivu.

Pirmosiomis sausio dienomis baigė rengtis išplaukimui, ir penktadienį, sausio ketvirtąją, Kolonas įsakė pakelti inkarą. „Nina“ pasuko Rytų kryptimi, taikydama į iškyšulį, Kolono pavadintą Monte Kristi vardu. Tačiau stiprus priešpriešinis vėjas trukdė išvystyti greitį. Jie nespėjo nutolti nuo Espanjolos krantų, o sausio šeštą dieną išvydo dingusiąją „Pintą“.

Netikėtas bėglės sugrįžimas Koloną nustebino ir tuo pačiu nuramino. Viena, jis jau galėjo nebesibaiminti, kad Martinas Alonsas jį aplenks ir anksčiau grįš į Ispaniją. Antra, turint du laivus, žymiai didesni šansai sėkmingai sugrįžti. Tačiau admirolas nė nebandė slėpti esąs nepatenkintas dėl „Pintos“ kapitono elgesio ir pasišovė išdėti jį į šuns dienas.

„Pinta“ plaukė iškėlusi visas bures ir spėriai artėjo. Kolonas, norėdamas išgirsti Pinsono pasiaiškinimą, įsakė apgręžti „Niną“. Į saugią įlanką ne per toliausiai nuo Monte Kristi įplaukė „Pintai“ iš paskos ir išmetė inkarą.

Stovėdamas ant „Ninos“ trapo viršutinės pakopos, Kolonas lūkuriavo Martino Alonso. Čia pat buvo ir Visentė Janesas Pinsonas, nujautęs, kad broliui gali prireikti jo paramos.

Martinas Alonsas palipo į denį, sveikindamasis kilstelėjo ranką ir nusišypsojo:

— Tesaugo jus Dievas, admirole, ir tave taip pat, Vinsente.

Kolono veidas liko rūstus.

— Pagaliau malonėjote sugrįžti, — šaltai iškošė pro dantis. — Norėčiau žinoti, kur bastėtės ir kodėl.

Pinsonas po senovei šypsojosi:

— Pradėsiu pirmiausia atsakydamas į „kodėl“, nes

negaliu prisiimti sau atsakomybės už tai, kas įvyko. Dėl blogo oro „Pinta“ kitaip plaukti negalėjo.

— Vien tik prieš vėją, — nusišaipė Kolonas.

— Aš išsigandau — labai jau arti buvo krantas. Lūžtančios bangos bylojo apie povandeninius rifus. Juk mes nieko neišmanome apie sroves, kurios kartu su vėtra galėjo atnešti nelaimę. Todėl aš ir toliau plaukiau prieš vėją, stengdamasis labiau nutolti nuo sausumos — lygiai taip elgėtės ir jūs, kai mačiau paskutinį kartą.

— Aš taip elgiausi tik todėl, nes be paliovos siunčiau jums signalus, reikalaudamas apsigręžti.

— Signalus? Tegu aš prasmengu skradžiai, jeigu ką regėjau!

— Ar kažkas atsitiko jūsų akims? O gal apako visa komanda?

— Pamirštate, kad matomumas buvo kaip niekad prastas, be to, krito rūkas.

— Taip, taip, iš tikrųjų rūkas buvo tirštas, — patvirtino Visentė.

— O kaip jūsų ausys? Gal dar ir apkurtote? Aš įsakiau šaudyti iš bombardos.

— Tikrai? — nustebusios Martino Alonso akys dar labiau išsiplėtė. — Vadinasi, šūvius nustelbė bangų mūša.

— Jūs randate atsakymą į bet kokį klausimą, — piktai burbtelėjo Kolonas.

— Žinoma, admirole, — Pinsonas akiplėšiškai šypsojosi. — O žinant, kad paskendo „Santa Maria“, mano atsakymas labiau nei pateisinamas.

— „Santa Maria“ žuvo ne tą dieną. Per vairininko apsileidimą užplaukė ant seklumos esant visiškam štiliui.

— Esant visiškam štiliui! Štai jums ir įrodymas, kad priartėti prie kranto pavojinga. Bet ko mes čia tuščiai tauškiame, admirole? Nėra ko ant manęs tulžį lieti. Juk veltui laiko negaišau. Rytuose radau įlanką ir upę, kurią pavadi-

nau Martino Alonso vardu. Čiabuvių žemes paskelbiau savo nuosavybe ir pasiėmiau visą auksą, kiek tik ten jo buvo.

Admirolo veidas dar labiau pajuodo. Martinas Alonsas neturėjo teisės taip elgtis. Tokią teisę turėjo tik jis, Kolonas!

— Ką čia tauškiate, senjore? Jūs pasisavinote dalį Espanjolos, nors visą salą aš jau paskelbiau Ispanijos valdovų nuosavybe? Ar ne pernelyg didelė garbė? Sala priklauso karaliui ir karalienei, ir daugiau niekam! Negana to, upę pavadinote savo vardu! Koks akiplėšiškumas!

Martinas Alonsas paraudonavo:

— Kuo čia dėtas akiplėšiškumas?

— Iš tikrųjų, kuo? — įsiterpė Visentė. — Jeigu jis atrado upę, tai kodėl negalėjo pavadinti savo vardu?

— Savo vardu? Aš atradau visą Naująjį Pasaulį, bet parodykite man nors gabalėlį sausumos ar vandens, pavadintą mano vardu?

Martinas Alonsas tylėjo, o Visentė skubinosi atsakyti:

— Mes galėjome pavadinti, admirole, jeigu tik būtumėte pageidavęs.

— Būtent — jeigu būčiau pageidavęs! Dabar turiu kitą pageidavimą: nubausti šį saiko netekusį akiplėšą.

— Senjore! — sutrikęs šūktelėjo Martinas Alonsas.

— Argi maža mūsų valdovų vardų atrastųjų žemių pavadinimui? O jei jų pritrūks, argi negalime pavadinti šventųjų vardais? Bet gana apie tai! Pažymėkite upę mano žemėlapyje ir mes jai parinksime tinkamą pavadinimą. Sakote radęs nemažai aukso? Ką su juo darysime?

Martinas Alonsas pamindžikavo:

— Pusę išdalinau komandai, pusę pasilikau sau ir pasiruošęs pasidalinti su jumis. Jūsų dalis — beveik tūkstantis pesų.

Jeigu Martinas Alonsas manė, kad tokiu dosniu mos-

tu susigrąžins admirolo palankumą, labai apsiriko. Kolonas pagiežingai šyptelėjo:

— Nejaugi negirdėjote apie mano nusistatymą — visas rastas auksas turi priklausyti Ispanijos karūnai?

— O, girdėjau, bet juk ir man priklauso tam tikra laimikio dalis. Nepamirškite, kad subsidijavau ekspediciją ir turiu teisę į aštuntąją pelno dalį.

— Todėl ir pasiliekate sau kiek panorėjęs, dar net neapskaičiavus viso laimikio. Įdomi logika.

Martinas Alonsas pasidavė:

— Apgailestauju pelnęs jūsų nepasitenkinimą.

— Aš taip pat apgailestauju. O dėl aukso išsiaiškinsime grįžę į Ispaniją — aš pareikalausiu smulkios ataskaitos. Netrukus mes išplauksime namo. Tačiau pirmiausia žvilgtelsime į jūsų atrastąją upę, — ir sarkastiškai pridūrė: — Martino Alonso upę.

Į Martino Alonso atrastosios upės žiotis jie įplaukė kitą dieną. Žinoma, Kolonas tuoj pat ją pervadino Rio de la Grasa, gerokai užgaudamas Martino Alonso savimeilę. Bet jo nelaimės tuo nesibaigė, nes tą pačią dieną admirolas, kunkuliuodamas iš pykčio, palipo į „Pintos" denį.

Pasirodžius laivams, čiabuviai puolė į mišką lygiai kaip ir tada, kai flotilija pirmą kartą priplaukė prie Espanjolos ir indėnai dar nežinojo, kad ispanai atvyko taikiai nusiteikę. Vienas indėnas, pasiųstas jų įkandin, grįžęs Kolonui pasakė priežastį — Pinsonas grubiai elgęsis su indėnais, jėga pasigrobęs ir į „Pintą" nusitempęs keturis vyrus ir dvi moteris. Štai kodėl admirolas įsikorė į Martino Alonso laivą.

— Ar iš tikrųjų triume laikote šešis čiabuvius, paimtus prieš jų valią? — rūsčiai paklausė Kolonas.

— O kas čia tokio? — sušuko Pinsonas. — Gal atimate man teisę net paimti keletą vergų?

— O kam aš daviau tokią teisę?

— Kam? Dieve šventas! Juk ir dabar „Ninoje“ yra koks tuzinas indėnų!

— Bet ne vergų! Ne prievarta paimtų. Visi jie plaukia gera valia. Aš įsakiau, ir jūs tai gerai žinote, su indėnais elgtis jautriai, kad jie mus laikytų savo draugais. Tik tada aš galiu palikti La Navidade keturiasdešimt žmonių, nebijodamas dėl jų gyvybės. O griebdamasis prievartos, jūs tik parodote, kad iš krikščionio gero negalima tikėtis. Jūs mokote juos ne pasitikėti mumis, o bijoti. Už tokius veiksmus ir dar turint galvoje pirmykštį jūsų nepaklusnumą, man derėtų jus pakarti ant rėjos.

Martinas Alonsas nusijuokė:

— Neblogas apdovanojimas! Ir tai atlygis už tai, kad padėjau jums aukštai iškopti!

Dėl tokio nematyto akiplėšiškumo admirolui net kvapą užtraukė.

— Jūs padėjote man iškilti! Jūs! Šventoji Marija! Maniau, savo puikybės viršūnę pasiekėte, pavadindamas upę savo vardu. Pasirodo, galite eiti dar toliau. Gana! — Kolonas suraukė antakius. — Atveskite šen tuos indėnus!

Martinas Alonsas net nepajudėjo. Atvirkščiai, atitiesė nugarą:

— Leiskite paklausti — kodėl?

— Atveskite! — pakartojo Kolonas.

Jų žvilgsniai susitiko. Pinsonas labai jau norėjo nepaklusti. Jis galėjo tikėtis brolių paramos, o ir dauguma „Pintos“ matrosų tuoj pat būtų stoję jo pusėn. Tačiau atsargumas pašnibždėjo — keldamas maištą prieš Jūrų ir Vandenynų admirolą bei Indijos vicekaralių, turi nepamiršti, kas laukia sugrįžus į Ispaniją.

Ir jis, gūžtelėjęs pečiais, nuleido akis.

— Mes dar atsiskaitysime, — burbtelėjo.

— Galimas daiktas, — šaltai atsakė Kolonas.

Jis puikiai suvokė situacijos sudėtingumą. Ir nenorė-

jo visiškai nutraukti ryšius su Martinu Alonsu, o šis įsikarščiavęs galėjo dar ką nors iškrėsti. Privalėjo galvoti apie pasekmes.

Iš triumo atvedė šešis belaisvius. Išvydę admirolą, jie susigūžė, bet šis pasistengė nuraminti šypsena ir gerais žodžiais.

Ką pasakė, jie nesuprato, bet iš tono nujautė — šitas žmogus nieko bloga nepadarys. Galiausiai Kolonas paglostė nusižeminusiai nulenktas juodaplaukes galvas, susodino indėnus į valtį ir, lydimas pikto Martino Alonso žvilgsnio, parsiplukdė į „Niną“. Čia pavalgydino duona ir medumi, pavaišino vynu, moteris apdovanojo palaidinėmis bei karoliais ir paliepė grąžinti krantan. Tegu saviškiams papasakoja apie ispanų dorumą.

33 skyrius
KELIONĖ ATGAL

Kelionė atgal prasidėjo sausio viduryje.

Pusę mėnesio plaukė į Šiaurės rytus, galimas daiktas, tikėdamiesi pakliūti į Rytų vėjų juostą, apie kurią matrosams buvo sakęs Kolonas, stengdamasis išsklaidyti jų būgštavimus, sukeltus nuolat pučiančio Vakarų vėjo. Ir iš tikrųjų užtiko tą juostą trisdešimt aštuoniais laipsniais šiauriau. Ar tai buvo atsitiktinumas, ar Kolono teisybės įrodymas, mes nežinome. Bet pagavus pakeleivingą vėją, Kolonas pasuko laivus į Rytus.

Išplaukdamas iš Espanjolos, Kolonas visiškai įtikėjo, kad buvo pasiekęs Aziją. Šią jo nuomonę tarytum patvirtino su Martinu Alonsu plaukusieji indėnai. Jie buvo girdėję apie salą, Matinina vadinamą, apgyvendintą vien moterų, ir kitas salas, kuriose gyveno karibai ar kanibai , maitinęsi žmogiena. Markas Polas taip pat rašė apie amazones ir žmogėdras, gyvenančias salose prie Kinijos pakrančių.

Kolonas išgirdo ir apie kitus, Venecijos keliautojo neminėtus stebuklus: uodeguotus žmones, gyvenančius pačiuose nykiausiuose kampeliuose, o sirenas, išneriančias iš vandens bent iš tolo pažvelgti į laivus, jis matė pats. Nebuvo jokio reikalo pririšti jį prie stiebo kaip Odisėją, kadangi karibų sirenos dainų nedainavo ir grožiu, priverčiančiu matrosus šokti per bortą ir žūti jų glėbyje, nepasižymėjo. Tikriausiai Kolonas matė jūros karves, bet iš naivumo ir nežinojimo padarė išvadą, kad senovės žmonės paprasčiausiai pervertinę sirenų grožį.

Kur kas daugiau džiaugsmo jūreiviams suteikė tunų

apstybė — gaudė, tempė į denį ir valgė, kadangi maisto atsargų mažai buvo likę.

Atvirkščiai nei kelionė pirmyn, atgalinis vojažas tapo nepabaigiama kova su blogu oru, ir vos ne kasdien jūrininkai žvelgė mirčiai į akis.

Trys pačios baisiausios dienos išpuolė vasario viduryje, užklupus siaubingam štormui. Jie plaukė nuogomis rėjomis, vien triseliu, ir kiekviena akimirka galėjo būti paskutinė. Bangos mėtė trapiąją „Niną", ir keturiasdešimt žmonių, susitelkę škafute, nebematydami išeities, atsilabino su gyvenimu. Jie negalėjo pasikliauti vien Kolono išradingumu, nors nedvejodami tikėjo savo admirolu. Matrosai, o ir pats Kolonas jautė, kad išsigelbėti nuo siautėjančios gamtos žmogiškų jėgų maža. Ir visi prisiekė: jeigu Mergelė Marija išsaugos jų gyvybes, taps piligrimais, basi, apsivilkę pašutiniais, su žvakėmis rankose eis į Santa Klara de Migelio bažnyčią prie Paloso uosto ir atlaikys padėkos mišias.

Koloną neramino mintis, kad su jo mirtimi Ispanija gali netekti atrastųjų žemių. Nepamiršo ir mažosios įgulos, paliktos La Navidade. Ir nutarė apsidrausti. Nepaisydamas smarkaus supimo, parašė trumpą ataskaitą apie ekspediciją, įvyniojo į vaškuotą popierių, įkišo dėžutėn ir užliejo ištirpdytu vašku. Dėžutę įdėjo statinėn, užkalė dugną ir išmetė per bortą, tikėdamasis, kad ją išplukdys į krantą ir laiškas kažkokiu būdu paklius Ispanijos vadovams, kuriems ataskaita ir buvo adresuota. Kolonas nepamiršo pridurti, kad jam priklausantį atlygį reikia paskirstyti griežtai laikantis testamento, kurį saugo don Luisas de Santanchelis. Pensiją iki gyvos galvos, jam priklausančią už tai, kad pirmas išvydo žemę, Kolonas užrašė Beatričei Enrikes.

Padarius viską, kas buvo įmanoma, Kolono sąžinė aprimo ir jis sutelkė visą dėmesį į mažosios karavelės valdymą, neprarasdamas vilties laimėti ir šią kovą su vandenynu.

Tuo pačiu rūpesčiu „Pintoje“ gyveno ir Martinas Alonsas. Vasario keturioliktosios vakare vėjas dar labiau įsismarkavo, o bangos vis aršiau puolė laivą. Už pusmylio nuo priekigalio jis dar įžvelgė signalinį „Ninos“ žibintą. Matė, kaip karavelė iškilo ant bangos keteros ir, akimirką sustingusi vietoje, prasmego bedugnėje tarp bangų.

Juoda bežvaigždė naktis, lietaus ir vandens srautai tarsi ryte prarijo „Niną“. Martinas Alonsas, laikydamasis gelbėjimosi grandinės, pasilenkė prie šalia stovinčio brolio, ir , stengdamasis perrėkti uragano kauksmą, sušuko jam į ausį: „Ko gero, „Niną“ mes matėme paskutinį kartą“.

O jaunesnysis Pinsonas daugiau galvojo ne apie „Niną“, o apie savo sielą ir ruošėsi susitikimui su Sukūrėju.

— Manai, mes pergyvensime šią naktį?

— Nebent per stebuklą, bet, prisiekiu Dievu, aš nepadariau nieko tokio, kad pelnyčiau stebuklo. Mane labiau neramina „Nina“ ir Visentė. Keista, kad laiviūkštis iki šiol dar nesubyrėjo į šipulius. Juk kiauras kaip rėtis, o kiekvienos bangos smūgis korpuse pramuša vis naują skylę. „Nina“ nugarmės į dugną dar iki ryto. Dieve, padėk Visentei.

— Žinoma, Visentės gaila, — linktelėjo Franciskas. — O kiek „Ninoje“ aukso!

— Admirolas turės už ką pragare nusipirkti vandens!

Laikas, atrodė, sustojo, ir praėjo visa amžinybė, kol ėmė aušti. „Pinta“ tebeplaukė, nors triume jau teliuškavo vanduo. Jį pumpuodami, matrosai dirbo kaip išprotėję, o Pinsonai baugščiai žvelgė į pilkai melsvą vandenyną. Bet nematė nieko, tik bangų virtinę. „Nina“ dingo.

Martinas Alonsas, mirtinai nuvargęs, krauju pasruvusiomis akimis, kiaurai permirkusiais drabužiais, pažvelgė į brolį. Visą naktį vertė jį būti šalia, tikriausiai manydamas, kad kartu skęsti geriau.

— Atrodo, buvau neblogas pranašas. Admirolas nu-

skendo, nusitempęs su savimi ir mūsų Visentę. Pasigailėk, Viešpatie, jų sielų!

— O gal audra vieną laivą nubloškė į vieną pusę, kitą — į kitą? — dar dvejojo Franciskas.

— Nesąmonė! — Martinas Alonsas papurtė galvą. — Juk plaukėme ta pačia kryptimi, nuogomis rėjomis. Jeigu „Nina" nebūtų nugarmėjusi dugnan, būtinai ją išvystume.

Pinsonai pažvelgė vienas į kitą. Abudu liūdėjo žuvusiojo brolio ir paslapčia džiaugėsi, patys vargais negalais išvengę tokio likimo.

O „Pinta", nors ir mažytė, bet sąžiningai pastatyta, sugebėjo išsilaikyti vandens paviršiuje,sveikas išliko ir bizanstiebis.

Vėjas pamažu rimo. Po dviejų dienų, kai stojo geras oras, Pinsonai ėmė suvokti, kad „Ninos" žūtis davė jiems nemažą naudą. Jeigu ne brolio mirtis, būtų galėję sakyti — nauda su kaupu kompensavo nuostolius.

— Jeigu jau „Ninos" nebėra, Indijos atradimas priklauso mums, — po ilgo svarstymo padarė išvadą Franciskas.

— Ir man atėjo galvon tokia mintis, — linktelėjo Martinas Alonsas.

— Laimei, mūsų laive yra keli indėnai, turime nemažai aukso, o ir kitų buvimo Indijoje įrodymų.

— Įrodymų turime daugiau negu reikia, — sutiko Martinas Alonsas.

Prie tos temos jie nebegrįžo pusę mėnesio, kol „Pinta" išmetė inkarą Baionos įlankoje. Sėkmingas grįžimas į Europą negalėjo jų nedžiuginti, nors dėl Martino Alonso, daugiausia laiko praleidusio kajutėje, ligos, jie atsidūrė toli nuo Paloso. Franciskas, mažiau patyręs jūrų keliautojas, karavelę nuvedė į Vakarus.

Tik dabar, kai jau nebegrėsė nė mažiausias pavojus. Martinas Alonsas galėjo įvertinti, koks maloningas jam bu-

vo likimas. Atsiveriančios džiugios perspektyvos teikė žvalumo, sugrąžino jėgas, išeikvotas kovoje su negailestingais štormais. Garbė, priklausanti Kolonui, pati riedėjo į jo rankas. Vienintelis likęs gyvas didžiosios ekspedicijos kapitonas taps visų privilegijų, priklausančių Naujojo Pasaulio atradėjui, paveldėtoju. Jis teisėtai galės pretenduoti į Jūrų ir Vandenynų admirolo laipsnį bei Indijos vicekaraliaus titulą. Tas plaukimas atvėrė jam kelią į garbingosios Ispanijos bajorijos gretas.

Žinoma, galėjo iškilti sunkumų. Šykštokas karalius Ferdinandas geranoriškai neišleis nė vieno maravedžio. Bet Martinas Alonsas turėjo labai svarių argumentų. Tik jis žinojo atradimo paslaptį, žinojo kelią į Indiją ir turėjo smulkius žemėlapius. Naujasis Pasaulis laukė kitos ekspedicijos, kurios misija — jo atrastų žemių įsisavinimas, aukso kasyklų eksploatavimas — tiesa, tų kasyklų jie dar nerado, bet atsivežė įrodymų — aukso ten yra! Šį kartą per vandenyną derėjo siųsti ne tris varganas karaveles, bet galingą eskadrą, nes Kolono fantazija virto realybe. Ir tos ekspedicijos raktą savo rankose laiko jis, Martinas Alonsas.

— Aš dar būsiu reikalingas, Franciskai, — užtikrino jis brolį. — Jeigu jų didenybės nebus pakankamai dosnūs, teks su jais pasiderėti. Ir aš dėsiu visas pastangas, kad mano atlygis nebūtų nė kiek mažesnis už Kolonui pažadėtąjį. Pasigailėk, Viešpatie, jo sielos.

— Iš tiesų, pasigailėk, Viešpatie, jo sielos, — lyg aidas pakartojo Franciskas. — Gal ir geriau, kad jis nuskendo. Jeigu būtų likęs gyvas, per savo išpuikimą būtų sumanęs atimti iš mūsų tai, kas teisėtai priklauso.

— Tikriausiai būtų pabandęs. Juk puikiai žinome, koks jis buvo. Dievas nubaudė Koloną už išdidumą ir godumą! — kone šūktelėjo Martinas Alonsas ir tuoj užspringo kosuliu. O atsigavęs, jau kalbėjo truputį ramiau: — Teisingumas triumfuoja, štai ir viskas. Galų gale, kam, jei ne

man, Kolonas turi būti dėkingas už Indijos atradimą? Jeigu nebūčiau patikėjęs jo projektu, ar frėjas Chuanas būtų puolęs įtikinėti karalienę? Jeigu ne mano parama, ar jis būtų radęs jūrininkų? Be manęs nebūtų ir atradimų. Taigi atradimo vaisiai priklauso man, tiktai man.

— Regis, pats dangus pasirūpino, kad jie tau atitektų, — pritarė Franciskas. — Taip, Martinai, o juk yra dar nelaimėlių, kurie netiki dieviškuoju teisingumu.

Prieš išplaukdamas iš Baionos, Martinas Alonsas išsiuntė laišką jų didenybėms, pranešdamas apie sugrįžimą iš Indijos. Suminėjęs atrastąsias salas, aprašė teritorijų didumą, tenykščių žemių turtingumą, pranešė apie „Ninos" ir Kolono žūtį grįžtant į tėvynę. Priminė, kad tik jo, Martino Alonso, didvyriškumo ir savitvardos dėka ekspedicija sėkmingai baigta, ir nuolankiai prašė jų didenybių priimti jį su naujųjų žemių, virš kurių nuo šiol plevėsuos Ispanijos vėliava, dovanomis.

Užantspauduotą laišką kurjeris išgabeno į Barseloną — Pinsonas sužinojo, kad ten dabar esąs karalių dvaras. Tada „Pinta" iškėlė inkarą ir nuplaukė Paloso linkui.

Įveikdami priešinį vėją, plaukė palei Portugalijos krantus, ir kovo keturioliktosios vidudienį aplenkę San Visento iškyšulį, penkioliktosios vakare priplaukė prie smėlėtos Salteso nerijos.

Martino Alonso sveikata blogėjo su kiekviena diena. Jėgų teikė tik mintys apie būsimą šlovę.

Žvalus dvasia, įplukdė jis karavelę į Paloso uostą ir jau rengėsi duoti komandą uždegti dagtį ir šūviu iš bombardos paskelbti apie sugrįžimą į gimtąjį miestą, kai prieš jo akis atsivėrė vaizdas, nuo kurio išblyško balčiau už popierių.

Tiesiai prieš jį išmetęs inkarą, bet dar su burėmis, pakeltomis prie rėjų, siūbavo audros apdaužytas, bet puikiai atpažįstamas laivas.

Franciskas Pintonas stvėrė brolį už peties.

— „Nina“! — perpykęs sušuko jis, akimirką pamiršęs, kad karavele plaukė ir jo tikras brolis. — Kaip ji čia atsirado?

— Ne kitaip, su šėtono pagalba, — sugergždė Martinas Alonsas.

Bombarda taip ir neiššovė, o Martinas Alonsas susvirduliavo ir būtų pargriuvęs denyje — Franciskas spėjo jį nutverti.

Martinas Alonsas jau nebetroško gyventi. Viltys apie dieviškąjį teisingumą neišsipildė. Jo širdis nebeišlaikė.

Martiną Alonsą nunešė į jo didelį ir gražų namą, stovėjusį čia pat, pakrantėje. Po kelių dienų ten jis ir mirė.

34 skyrius
PARPLAUKIMAS

Ko gero, nuostabiausia tos ekspedicijos istorijoje yra tai, kad dvi štormo išskirtos karavelės, plaukdamos skirtingomis kryptimis, po neįtikėtiniausių nuotykių į gimtąjį uostą atplaukė tą pačią dieną — antroji vos kelioms valandom praėjus po pirmosios.

Išvarpytašonė „Nina“, vedama tvirtos Kolono rankos, vasario aštuonioliktą dieną įplaukė į Santa Marijos uostą Azorų salose. Jūreivius sutiko nelabai maloniai. Kitą dieną Portugalijos gubernatorius įsakė areštuoti dvidešimtį matrosų, kai šie, basi, palaidais baltiniais, ėjo bažnyčion į šventąsias mišias — tokią priesaiką buvo davę per audrą. Kolonas ir gubernatorius stipriai susikibo, ilgai vienas kitam siuntė prakeiksmus, bet galiausiai admirolas nugalėjo ir, išvadavus matrosus, „Nina“ bemat išplaukė jūron. Vėl pakliuvo į štormą, karavelę nunešė toli į šiaurę ir prieglobsčio teko ieškoti Težo įlankoje. Čia, Portugalijos pakrantėje, jis prisistatė Kastilijos Jūrų ir Vandenynų admirolu ir paskelbė apie padarytus didelius atradimus. Kolonas žinojo: apie tai nedelsdami praneš karaliui Žuanui — ir džiaugėsi akivaizdžiai parodęs Portugalijos valdovui, kokį šansą jis išleido iš savo rankų, paklausęs neišmanėlių.

Kaip Kolonas ir manė, jį pakvietė į rūmus. Nuvyko. Indėnais, papūgomis, auksu be galo nustebino Portugalijos diduomenę. Koloną iškilmingai išlydėjo iš Lisabonos.

Prieš išplaukdamas, Kolonas parašė ilgą laišką don Luisui de Santancheliui, smulkiai apsakydamas buvimą San Salvadore, Kuboje , kurią pavadino Chuana — salos

pakrantės ilgis viršijąs Anglijos ir Škotijos pakrantės ilgį, ir Espanjolą, savo dydžiu lenkiančią Ispaniją. „Santa Maria“ žūtis, rašė Kolonas, privertė nutraukti ekspediciją, pasukti atgal ir pranešti apie laimėjimus. Admirolas akcentavo atrastųjų žemių turtingumą — ten su kaupu aukso, medvilnės, prieskonių, derlingų žemių, o indėnai esą paklusnūs ir darbštūs. Tie žmonės, rašė jis, taps ištikimi jų didenybių valdiniais ir su džiaugsmu priims krikščionių tikėjimą. Laišką prašė perduoti jų didenybėms, o raštelyje, skirtame tik don Luisui, pridūrė, kad plaukiąs į Palosą, kur lauksiąs žinios apie Beatričę — tikriausiai ji jau surasta, nes be jos triumfas nesuteiksiąs džiaugsmo.

Kovo tryliktąją pakėlusi inkarą, kovo penkioliktosios rytą „Nina“ buvo Palose. Iki vidudienio teko palaukti potvynio, nes tik tada galėjo įveikti smėlio neriją. Mažo laivelio su admirolo vimpelu bizanyje atplaukimas neliko nepastebėtas. Pirmieji jį išvydo žiopliai, be jokio tikslo slampinėję jūros pakraščiu. Netrukus kažkas atpažino „Niną“, vieną iš flotilės karavelių, prieš kelis mėnesius išplaukusią už vandenyno. Palosas jau buvo atsisveikinęs su viltimi kada nors pamatyti ją sugrįžtant.

Žinią apie reide pasirodžiusią „Niną“ persakė iš lūpų į lūpas, iš namo į namą, ir minia bematant užplūdo prieplauką. Mieste suskambo varpai.

Vidudienį, prasidėjus potvyniui, „Nina“, skambant krante susirinkusių žmonių džiaugsmingiems šūksniams, įveikė smėlėtą neriją.

Kolono žvilgsnis nukrypo į baltas La Rabido sienas, iš kur, tiesą sakant, ir prasidėjo jo kelionė. Aikštelėje priešais vienuolyną buvo susispietę vienuoliai. Vienas jų stovėjo truputį pasidavęs į priekį ir mojavo abiem rankom.

Kolonas, išdidžiai pasitempęs, svarbiojo įvykio proga tyčia apsivilkęs puošnų raudoną apsiaustą, triumfuodamas

iškėlė ranką ir pasveikino savo geradarį frėją Chuaną Peresą.

Netrukus išmetė inkarą ir nuleido į vandenį valtį. Po kelių minučių Koloną apsupo džiaugsmingai ūžianti minia. Matrosai, žvejai, statybininkai, net pasiturintys pirkliai — visas miestas subėgo pasitikti Kolono. Labiausiai lalėjo moterys. Sulaukusios saviškių, pakibo vyrams ant kaklų ir spiegdamos juokėsi. Kitos, neregėdamos mylimųjų, sūnų ar brolių, nerimaudamos klausinėjo apie jų likimą.

Admirolui sunkiai sekėsi nutildyti įsiaudrinusią minią. Aiškino, kad visi, kas su juo išplaukę, yra sveiki ir gyvi. Keturiasdešimt žmonių likę atrastosiose žemėse, ten įkūrę koloniją, kuri ateityje garantuosianti visos Ispanijos suklestėjimą. Keturiasdešimt atplaukę kartu su juo, o dar keturiasdešimt plaukią „Pinta", su kuria prieš mėnesį išskyręs baisus štormas. Bet jeigu jau sukežusi „Nina" atlaikė visas negandas, tai nėra ko nerimauti — kur kas tvirtesnė „Pinta" jau tikrai nenuskendusi. Ir galima laukti jos Palose pačiu artimiausiu laiku.

Tikriausiai Kolonas nė pats netikėjo, kad jo pranašystė taip greitai išsipildys.

Prasimušęs pro žmonių sieną, sveikinimų ir laiminimo krušos žodžiais barstomas, Kolonas žengė tarp pušų vinguriuojančiu takeliu, kuriuo kažkada, kaip nežinomas keleivis, vesdamas už rankos sūnų, lipo į La Rabido kalvą.

Frėjas Chuanas jo laukė prie vartų. Puolė pasitikti išskėstomis rankomis, spinduliuodamas tėvišku pasididžiavimu sūnumi,grįžusiu su pergale.

— Eikite šen, sūnau mano! Glauskitės prie mano širdies! Jau visi tik ir šneka, kad jūs visiškai pateisinote Ispanijos viltis!

— Ispanijos viltis! — Kolonas nusijuokė. — O Dieve! Juk vienos rankos pirštų užtektų suskaičiuoti ispanus, ku-

rie manimi tikėjo. Likusioji Ispanija, taip pat ir aukštoji komisija, mane laikė beprotiu.

— Sūnau mano, — užprotestavo frėjas Chuanas, — ar dabar laikas kartėlį lieti?

— Kartėlį? Ne! Pagiežą palieku tiems, kurie neįstengė sugriauti mano argumentų. O aš, atsakydamas į Ispanijos pajuoką, dovanoju jai Naująjį Pasaulį. Taigi jokio kartėlio nejaučiu.

35 skyrius
PABLO SUGRĮŽIMAS

Atsitiko taip, kad tuo pačiu laiku, kai Kolonas, nors ir šiek tiek rizikuodamas, ragavo pirmuosius pergalės vaisius, prie Portugalijos karaliaus rūmų Malagoje iš žvejų kečo* krantan išlipo vyras. Net patys artimiausi giminaičiai sunkiai būtų atpažinę, jog tai — Pablas de Arana. Barzdotas, įkritusiais skruostais, išsidraikiusiais plaukais, apsirengęs iš žvejų, prieš dvi savaites ištraukusių jį iš jūros, gautais skurliais.

Venecijiečiai, praradę viltį gauti Toskanelio žemėlapį, paskyrė Pablą į triremą** išpirkti nuodėmę prieš Dievą ir žmogų.

Trirema, į kurią jis pakliuvo, plaukė Ispanijon — į jų didenybių dvarą plukdė kažkokį aukštą asmenį. Laivas pakliuvo į umarų štormą — vieną iš tų, kurie 1493 metų pirmaisiais mėnesiais nusirito visomis jūromis. Venecijiečių triremai baigėsi blogiau nei Kolono karavelėms: neatlaikiusi vėjospūdžio ir bangų plakimo, ėmė skęsti.

Gyvenimo troškulys Pablui de Aranai suteikė jėgų, ir jis, išlupęs iš denio kabę, prie kurios buvo prirakintas, šoko į kunkuliuojantį vandenį ir plaukė kuo toliau nuo žūstančio laivo. Netrukus šis nuskendo, o ir Pablas vos nenugarmėjo dugnan, nes į gelmę tempė ant kojos likusi grandinė. Pablas be galo apsidžiaugė, išvydęs pro šalį ant irklo plaukiantį kitą vergą. Irklo įsitvėrė ir Pablas. Jo savininkas, irgi su grandine ant kojos, iš paskutiniųjų stengėsi juo at-

* Nedidelė dvistiebė jachta su įstrižomis burėmis.

** Irklinis karo laivas.

sikratyti: stūmė kuo toliau nuo savęs, rėkė, kad irklas dviejų neišlaikysiąs. Pablas manė lygiai taip — po akimirkos, nepaleisdamas iš rankų irklo, išniro iš vandens ir savo nelaimės broliui trenkė į tarpuakį. Šis, pusiau apakęs, atleido pirštus ir prasmego vandenyje.

— Tesaugo tave Dievas, — palinkėjo Pablas ir apžergė irklą.

Tarp bangų šmėžavo triremos likimo išvengusiųjų galvos. Vieni buvo pasigavę kokią laivo nuolaužą, kiti, iš paskutiniųjų teškendami kojomis ir rankomis, maldavo pasigailėti. Pablas nuo seno buvo įsitikinęs — reikia rūpintis tik savimi ir nekišti nosies į svetimus reikalus, jeigu iš to nematyti naudos. Todėl nutarė — bus geriausia laikytis toliau nuo žmonių, tuo labiau, kad visi tik ir geidė iš jo atimti irklą. Pablas iš paskutiniųjų kapstėsi, kol iš akių dingo paskutinė nelaimėlio galva.

Kai nebegrėsė akivaizdus pavojus, Pablas suprato — tikrasis išsigelbėjimas dar labai toli. Ne tik nesimatė žemės, bet jis net neįsivaizdavo, kurioje pusėje ji galėtų būti. Dangų užtraukė juodi debesys, pliaupė lietus, saulės nesimatė. Iš visko sprendžiant, vakarėjo. Irklas jau nebeatrodė patikima atrama. Jeigu nusišypsotų laimė, jis, žinoma, naktį išgyventų, gal ištvertų net kitą dieną. O kas paskui? Kas jo ieškos audringoje jūroje? Norom nenorom Pablui teko susimąstyti apie sielos nemirtingumą, net apgailestauti, kad ji nemirtinga. Kaip niekada aiškiai suprato: jo gyvenimas — viena begalinė nuodėmė, ir neturi vilties, kad už ją būtų atleista. Pablui visuomet atrodė,jog prieš susitikdamas su Sukūrėju jis spės rasti dvasininką, kuris išklausys jo išpažintį ir atleis nuodėmes, taigi į paskutinę kelionę leisis tyra sąžine. Bet jį apgavo, atėmė pirmučiausią krikščionio teisę, paliko numirti be išpažinties, su visomis nuodėmėmis, kurios be jokios abejonės nutemps į pragarą. Pablo siela pasipiktino dėl tokios neteisybės. Argi taip gali būti?! Ne, Die-

vas gailestingas ir būtinai padės išvengti tokio baisaus likimo, duos galimybę pradėti naują,teisingesnį gyvenimą, kurį pelnys per atgailą. Kas jam liko, jeigu ne pažadėti pasiekus krantą atgailauti už visas nuodėmes? Ir jis meldė Mergelę Mariją pasigailėjimo, žadėdamas už tai atlikti piligrimo kelionę į kurią nors šventyklą — eis basas, vienmarškinis, su žvake rankose, kaip nuolankiausias iš visų pasmerktųjų nusidėjėlių.

Štai tokią priesaiką visą naktį kartojo tas niekšas, tvirtai apžergęs irklą, kurį bangos mėtė lyg šapelį.

Apie vidurnaktį vėjas apsilpo, o prieš aušrą ir visai nurimo. Ir bangos jau nebesidaužė, bet lygiomis eilėmis bėgo viena paskui kitą. O kai visiškai išaušo, tolumoje Pablas išvydo krantą. Bet iki jo buvo gal dešimt mylių ir viltis pasiekti žemę geso su kiekviena akimirka. Jis jau vargiai beišsilaikė ant irklo. Buvo begaliniai nusilpęs, seko paskutiniai jėgų likučiai.

Tačiau nieko nepaisydamas, o gal labiau iš nevilties, jis iš paskutiniųjų yrėsi rankomis, gindamas irklą į krantą.

Iki vidudienio atstumas gerokai sumažėjo, nors ilsėtis jau turėjo vis dažniau, vis ilgiau, sunkiai alsuodamas, paslikas gulėjo ant irklo, nejausdamas nė rankų, nė kojų. Ir kai galutinai neteko vilties, priekyje išvydo mažytę burę.

Vėl pajuto jėgų antplūdį. Tiesa, daugiausia jų išeikvojo beprasmiam rėkavimui ir pastangoms kuo aukščiau iššokti iš vandens, tikintis, kad žvejai jį pamatys.

Regis, likimas tą dieną Pablui buvo maloningas. Iš sausumos pūtęs vėjas ir pakrantės srovės pasirūpino, kad kečas ir ant irklo sėdintis žmogus susikirstų viename taške. Jau beveik sąmonės netekusį Pablą žvejai ištraukė iš vandens ir įkėlė į denį.

Kaip skudurinė lėlė jis gulėjo ant nešvarių, žuvimi dvokiančių lentų. Žvejai davė gurkštelėti ugninės agardijentės, užklojo antklode. Žinoma, žvejai bemat suprato, kas

jis per vienas. Grandinė ant kojos ir rimbo randai nugaroje bylojo patys už save. Teliko tik išsiaiškinti iš kurios galeros pabėgęs. Gudrusis Pablas bemat susivokė galįs pasipelnyti.

Ir ėmė pasakoti esąs krikščionis kankinys. Ne bet kas, o Sevilijos bajoras, žiauriose jūros kautynėse musulmonų piratų paimtas į nelaisvę ir grandinėmis prirakintas alžyriečių galeroje. Nebeištvėręs netikėlių jungo, pasakojo Pablas, nutaręs rizikuoti laisvės vardan ir vieną naktį, per štormą, išlupęs iš denio kabę, prie kurios buvusi pririšta jo grandinė, ir šokęs per bortą.

Jo pasakos atidžiai klausėsi. Pablas jau įstengė sėdėti, nugarą atsirėmęs į stiebą. Jo barzdoje ir plaukuose baltavo druskos apnašos.

— Aha! — linktelėjo kečo kapitonas. — Bet jeigu tai tiesa, tai iš kur tas irklas? Kur jį gavai?

Apie irklą Pablas buvo pamiršęs. Bet bemat rado, ką atsakyti.

— Irklas? A, štai kas jus domina! — jis šyptelėjo. — Mes plaukėme vėtros nešami. Visi galerininkai miegojo. Aš ištraukiau irklą iš įkabos ir išmečiau vandenin, o tik po to pats iššokau. Per tamsą ir štormą niekas to nepastebėjo. Per mūsų Viešpaties ir Mergelės Marijos malonę mano karštas troškimas išsigelbėti išsipildė, ir aš vėl esu tarp krikščionių, — Pablas pakėlė į dangų liūdnas akis, persižegnojo, jo lūpos ėmė šnibždėti bežodę maldą.

Žvejai užjausdami tik lingavo galvomis. Vėl jį pavaišino agardijente. Pablas pasiskundė mirštąs iš alkio. Davė svogūną ir kriaukšlį duonos.

Žvejai nuplakė nuo Pablo kojos geležinį žiedą, prie kurio buvo pritaisyta grandinė, aprengė šiokiais tokiais drabužiais, atiprašė, kad negalį nieko geresnio idalgui pasiūlyti.

Tą patį vakarą kečas išmetė inkarą Malagoje, ir kapitonas nuvedė Pablą į augustiniečių vienuolyną. Čia jis pa-

kartojo savo pasakojimą. Gerieji vienuoliai išskėstomis rankomis priėmė nukentėjusįjį nuo maurų. Davė pastogę, pamaitino, aprengė padoresniais drabužiais. Rūpinosi, kad jis kaip galima greičiau vėl atsirastų draugų būryje. Vienuoliai rado pirklį, po kelių dienų vykstantį į Seviliją su savo prekėmis, ir pasiūlė Pablui prisidėti prie jo. Šis neatsisakė, nes iš pat pradžių buvo pareiškęs esąs kilęs iš Sevilijos. Apskritai, jis neturėjo priežasties atsisakyti. Nenorėjo plaukti tik į vieną vietą — į Kordobą, kur jį puikiai pažinojo, o tenykštis korechidoras, be abejo, turėjo gerą atmintį. Todėl sukčius nutarė — Sevilija nė kiek neblogesnė už kitus Ispanijos miestus, o jau naivuolių visur nors samčiu semk.

Tiesą sakant, Kordoba jį viliojo, nes ten galėjo būti Beatričė, už kurios pinigus jis buvo pratęs gyventi. Tuo labiau, kad sesutė jam buvo smarkiai įsiskolinusi. Pablas ją kaltino dėl visų jo daliai tekusių nelaimių. Jeigu Beatričė būtų įvykdžiusi tai, ko iš jos reikalavo, Pablas nebūtų pakliuvęs į galeras ir nežinotų, kas tai yra vaikščioti peilio ašmenimis, balansuojant tarp gyvybės ir mirties. Nes savo išsigelbėjimą Pablas vadino tik stebuklu. Jis neabejojo gausiąs iš Beatričės visko , ko tik pageidausiąs, nes ji buvo skolininkė. Žinoma, Pablas ją suras. Bet vykti į Kordobą ir jos paieškoti dar nerizikavo. Nutarė luktelėti tinkamesnio laiko.

O kolei kas jis tegalėjo pasikliauti tik savimi ir tais apgailėtinais pinigėliais, kuriuos pasisekė iškaulyti iš turtingų ir dievobaimingų piliečių, klausiusių liūdno pasakojimo apie žiaurų maurų elgesį su krikščioniu belaisviu. Pablas visuomet pabrėždavo, kad kitatikiai jį dar ir apiplėšę iki paskutinio skatiko.

Su ta išmalda jis ir patraukė į Sevilijos tavernas — ne tiek gerdavo, kiek žaisdavo kortomis ir kauliukais. Pablo ranka buvo lengva, ir kauliukais jis dažniausiai išlošda-

vo, ypač iš jaunų ir nepatyrusių, o su kitais paprasčiausiai nežaisdavo. Taip ir gyveno, ne ypatingoje gerovėje, bet ir ne varge, o jo priklausomybę bajorų luomui bylojo nebent kardas ir pliumažas kepurėje.

Kaip tik Posada de Palonareso tavernoje, kuri buvo ne per toliausiai nuo Puerta del Arenalo ir kurioje jis dažniausiai buvodavo, Pablas pirmą kartą ir išgirdo apie don Kristupą Koloną. Beveik negirdom pro ausis praleidęs tą vardą, netrukus sukluso, nes visi tik ir kalbėjo apie jį. To žmogaus garbė plito po Europą, ir kiekviena diena atnešdavo vis naujų nuostabių didžiosios ekspedicijos, labai išplėtusios žinomo pasaulio ribas, smulkmenų. Koloną kone lygino su Sukūrėju. O jau kiek buvo šnekama apie baidykles, gyvenančias iki šiol nežinomuose vandenyse ir žemėse! Delfinai, najadės, žmonės šuns galvomis ir uodegomis, pigmėjai, vaikštantys keturiomis, kiklopai su viena akimi kaktoje... Kalbėjo ir apie keistus gyvulius, kuriuos parsivežęs Kolonas, ir paukščius, kalbančius žmonių balsais. Aukso Naujajame Pasaulyje esą tiek, kiek purvo Ispanijoje, o brangakmeniais išklotos upių vagos. Rūmuose, pirkiose, vandenyne, tavernose, net bordeliuose tomis dienomis svarbiausia pokalbio tema tapo Kristupas Kolonas ir jo ekspedicija. Jo ilgą kovą už pripažinimą apdainavo gatvių dainininkai, į šuns dienas išdėdami Salamankos daktarus. Tiesą sakant, iš mokslininkų tyčiojosi visa Ispanija.

O paskui Seviliją tiesiog sukrėtė žinia, kad netrukus čia atvyksiąs didysis keliautojas. Jų didenybės leidusios jam apsilankyti Barselonoje, ir jis jau išvykęs iš Paloso, pradėdamas triumfo žygį po Ispaniją.

Kol Sevilija karštligiškai ruošėsi iškilmingai sutikti Naujojo Pasaulio atradėją, Pablas de Arana, kankinamas niūriausių minčių, sėdėjo prie vyno butelio. Jis niekaip negalėjo suprasti, kam visas tas bruzdesys. Išsišokėlis svetimšalis, bekilmis ligūrietis, eilinis jūreivis, neturėjęs ko

prarasti, išskyrus savo gyvybę, rizikavo perplaukti vandenyną ir rado naujų žemių. Na ir kas? Jeigu jau žemių ten yra, anksčiau ar vėliau vis tiek kas nors būtų jas atradęs. Tai kam kelti tokį triukšmą?

Be abejo, buvo tokių, kurie jam pritarė, bet dauguma atmetė panašius samprotavimus, o kai kas supykęs grasino tokius žodžius sukišiąs atgal į gerklę.

Didžiojo Kolono atradimo priešininkai neapmažino Pablo smalsumo, ir tą atmintiną sekmadienį kartu su visais miestelėnais jis išėjo į gatvę sutikti don Kristupo Kolono.

Sevilija padarė viską, kad deramai priimtų didvyrį. Gatves išpuošė palmių lapais, mirtų, jazminų, abrikosų, citrinmedžių šakelėmis, kone kiekviename lange kybojo gobelenai ir ryškiaspalvės aksomo drobulės.

Šventės atgarsiai prasiskverbė net į atkampiausius vienuolynus. Prie vienos gatvės, kuria turėjo joti Kolonas, šliejosi aklina Santa Paulos vienuolyno sodą supanti siena. Sode surentė paaukštinimus, kad seserys galėtų pažvelgti į kavalkadą. Vienuolyno vyresnioji, išsilavinusi moteris, puikiai suprato Kolono atradimų reikšmę ir norėjo, kad seserys, nors ir neišeidamos iš vienuolyno, parodytų jam deramą pagarbą. Kaip tik motinėlė tą žinią pasakė ir savo seserėčiai Beatričei, buvusiai dainininkei, o dabar pasaulietei seseriai, dievotumu stebinančiai net vienuoles.

— Jis atliko žygdarbį, vertą didžiojo Sido*, — šnibždėjo motina globėja. — Drąsus jūrininkas, vandenyno nugalėtojas. Maža, skylėta karavelė įveikė visas kliūtis, atrado Naująjį Pasaulį ir padėjo jį prie mūsų gerosios karalienės Izabelės kojų. Jis amžiams pašlovino Ispaniją ir mus, ispanus.

— Naująjį Pasaulį? — perklausė seserėčia. Ji sėdėjo prie lango ir siuvinėjo.

* Sidas Kampeadoras (tarp 1026 ir 1043–1099) — rekonkistos veikėjas, Kastilijos riteris.

— Taip. Jis atrado salas, kurių kiekviena didesnė už Ispaniją — bent jau taip man sakė, ir aukso ten tiek, kad mūsų šalis taps pati turtingiausia pasaulyje. Dalis tų turtų bus skirta pasiruošimui kryžiaus žygiui ir mes atkariausim iš netikėlių Viešpaties grabą. Don Kristupas, — pridūrė ji, — jau joja iš Paloso į Barseloną.

— Don Kristupas? — Beatričei užtraukė kvapą. Ji nemirksėdama žvelgė į aukštą ir išvaizdžią vienuolyno vyresniąją.

— Kolono kelias eina per Seviliją, — motinėlės akys žvilgėjo. — Laukiama atvykstant sekmadienį. Miestas rengiasi jį priimti su karališka pagarba. Santa Paula negali atsilikti. Sienas papuošime geriausiais savo gobelenais. Aš manau...

— Sakėte — don Kristupas? — dusliu balsu pakartojo Beatričė.

— Don Kristupas. Taip, — motina globėja entuziastingai išvardijo visus atradėjo titulus ir vardus: — Prakilnusis don Kristupas Kolonas, Jūrų ir Vandenynų admirolas, Indijos vicekaralius.

— Dieve, padėk man, — Beatričė mirtinai išblyško, atsilošė į kėdės atkaltę ir užsimerkė.

— Kas tau? Ar sergi, mano vaike?

— Ne, ne, — Beatričė susitvardė, vargais negalais nusišypsojo. — Viskas gerai. Jūs sakėte... don Kristupas Kolonas... Vicekaralius, sakėte...

— Būtent — vicekaralius. Indijos vicekaralius, nes jis atrado Indiją. Argi to nevertas? Kas iš gyvųjų labiau nusipelnė šito titulo? Žinoma, Granados užkariavimas — ypatingas įvykis. Bet ką reiškia provincija lyginant su visu pasauliu? Dabar supranti, kodėl mes turime tinkamai jį sutikti. Eime. Padėsi atrinkti gražiausius gobelenus.

Beatričė nusekė jai iš paskos, bet motinėlė pastebėjo

seserėčią esant nepaprastai išsiblaškiusią ir pabarė ją, be to, Beatričė kažkodėl nelabai džiaugėsi sėkmingu ekspedicijos sugrįžimu.

O Beatričė tų priekaištų neėmė į širdį. Visą laiką, išskyrus nebent vieną kitą akimirką, ji prisimindavo Kristupą ir dabar dėkojo Dievui, kad jo misija pasisekė. Kolonas taip aukštai iškilo! Beatričė jau beveik susitaikė su mintimi visiems laikams jį praradusi — tokia tyra ir nesavanaudiška buvo jos meilė tam žmogui. „O galbūt ir geriau, kad mūsų keliai išsiskyrė? — mąstė ji. — Kas aš šalia jo? Tik kliuvinys nuostabiame kelyje..." Ji nebuvo egoistė ir todėl linko su viskuo susitaikyti. Negalima sakyti, kad lengvai įveikė savo jausmus. Susitaikymas su lemtimi buvo sunkus lyg kelias į Golgotą ar kryžius, po kurio našta ji sulinko. Labiausiai širdį skaudėjo pagalvojus, su kokia neapykanta prisimena (jeigu apskritai prisimena) ją Kolonas.

Jeigu ji dabar susitiktų su Kolonu, skausmas būtų dar aštresnis. Bet ji negalėjo priversti savęs atsisakyti nuo išpuolusios progos, gal net vienintelės, jį pamatyti.

Paskutinę kovo dieną su kitomis vienuolėmis ji stovėjo ant paaukštinimo, iškilusio viršum sodą supančios aukštos sienos. Kaip ir visos vilkėjo juodą peleriną, tik galvą buvo prisidengusi ne kepuraite, o užsismaukusi gobtuvą.

Neilgai trukus po vidudienio varpų dūžiai paskelbė apie tai, kad don Kristupas Kolonas jau mieste.

Sevilijos alkaldas, lydimas raitų algvasilų garbės palydos, jį pasitiko prie Puerte de Kordobo ir tarė trumpą sveikinimo kalbą. Algvasilų būrelis jojo priekyje, skindamas Kolonui kelią siauromis, miestelėnų užtvindytomis gatvelėmis.

Alkaldas don Ruis de Saavedra norėjo kartu su admirolu joti procesijos priekyje. Bet šis sumanė kitaip — troško miestiečiams pirmiausia parodyti savo kelionės laimikius. Kolonas pats suformavo eiseną: paskui algvasilą nutįso ar-

klių ir mulų, apkrautų iš Naujojo Pasaulio atgabentu laimikiu, grandinėlė. Vienose dėžėse žvilgėjo auksas, kitos buvo pridėtos prieskonių ir brangakmenių. Du asilai tempė narvą, kuriame raitėsi iguanų porelė, šešių pėdų ilgio kiekvienas. Išvydę milžiniškus driežus,miestiečiai šaukė iš nuostabos ir baimės. Mažesniuose narvuose žėravo įvairiaspalviai rojaus paukščiai. Bent dešimt matrosų, pasipūtę iš išdidumo, už apynasrių vedė nematytus gyvūnus.

Tuoj po jų pėdino pulkelis indėnų. Laikydamiesi padorumo taisyklių, savo liaunus kūnus jie buvo prisidengę medžiagos atraižomis. Pirmoji pora nešė kartis su medinėmis ir auksinėmis kaukėmis, kurias Kolonui buvo padovanoję kasikai. Minia nustebusi aikčiojo, visų akys smaigstė čiabuvius: vienas buvo išsidažęs veidą, kiti plaukus pasidabinę paukščių plunksnomis, vyrai nešė drotikus arba lankus, o ant visų trijų moterų rankų tupėjo papūgos.

Seviliečiai ištempė kaklus, trokšdami geriau pamatyti visus tuos stebuklus. Ir šen, ir ten girdėjosi šūksniai: „Dieve, padėk mums!“ ir „Jėzau Marija!“ Bet labiausiai miestelėnus pritrenkė didelė papūga,tupėjusi ant procesijos pabaigoje einančio indėno rankos. Tereikėjo indėnui paglostyti papūgos galvą ir paukštis bemat išrėkdavo: „Viva el rei don Ferdinando i la reina donja Isabel!“*

Seviliečiai negalėjo patikėti savo ausimis ir klausė savęs, koks gi tas pasaulis, kurį atrado Kolonas, jeigu ten sugeba kalbėti net paukščiai?

Po indėnų vėl ėjo Kolono jūrininkai, o jau po jų ant balto arabų veislės šuolininko, alkaldo lydimas, jojo pats Indijos atradėjas. Išdidžiai lyg užsigimęs princas, Kolonas sėdėjo balne, vienplaukis, su purpurine, auksu dabinta liemene ir balta kaip sniegas palaidine. Miestelėnai matė švelniai pražilusius jo rusvus plaukus.

---

* Tegyvuoja karalius Ferdinandas ir karalienė Izabelė.

Sujaudintos minios šūksniai privertė jį nusišypsoti. Mėlynos Kolono akys žvilgėjo.

Jodamas pro Santa Paulos vienuolyną, Kolonas kilstelėjo akis — dėmesį patraukė karštai jį sveikinusios vienuolės. O Beatričė prieš akimirką iš baimės buvo pasislėpusi už savo kaimynės nugaros, taigi jo žvilgsnis teišvydo tik spinduliuojančius baltakykių vienuolių veidus.

Kai, pamojavęs ranka, Kolonas nutolo nuo vienuolyno, Beatričė pasistiebė, norėdama dar kartą išvysti bent jo nugarą ir pakaušį.

Taip jau susiklostė, kad Pablas de Arana procesiją stebėjo iš priešingos gatvės pusės, kaip sykis stypsodamas priešais Santa Paulos vienuolyną. Vos tik nudundėjo procesijos gale joję algvasilai, miestelėnai pasipylė jiems iš paskos — į Alkazarą, kur Indijos vicekaraliaus garbei miesto valdžia surengė banketą.

Tačiau Pablas nėjo kartu su minia. Žmonių srautas ritosi pro šalį, o jis stovėjo sustingęs lyg stulpas, mirtinai įkastas į žemę. Pagaliau gatvėje liko vienas. Vis dar nesiliovė stebėjęsis tuo, ką išvydo. Pagaliau apsisprendęs greitu žingsniu kirto gatvę ir palei vienuolyno sieną (vienuolės jau seniai buvo išsivaikščiojusios) pasuko prie žalių medinių durų. Skambučio grandinę timptelėjo su tokia jėga, tarsi būtų kėsinęsis ją nutraukti, ir įsiklausė į tolimą žvangčiojimą.

Atsidarė grotomis apraizgyto langelio langinė. Pablas išvydo vienuolyno sodininko susiraukšlėjusį veidą. Senio akys nesvetingai nužvelgė svečią.

— Ko tau reikia? — griežtai paklausė sodininkas.

— Pirmiausia, mandagumo, — sutramdė jį Pablas. — Pasakykite poniai Beatričei Enrikes de Aranai, kad iš Italijos atvyko jos brolis ir nori pasimatyti.

Senis žvelgė įtariai:

— Tai tu jos brolis?

— Taip. Mane vadina Pablu de Arana.

— Palauk čia.

Langinė užsivėrė. Pablas nekantraudamas mindžikavo ir jau vėl buvo begriebiąs varpelio grandinę, bet sugirgždėjo vyriai ir durys atsidarė.

— Gali įeiti.

Pablas atsidūrė gerai prižiūrimame sode su mirtų alėjomis.

Toliau, už kiparisų rikiuotės, apelsinmedžių ir granatmedžių, baltavo vienuolyno sienos.

Beatričė stovėjo prie granitinio fontano. Juoda pelerina iki kulnų, pilka paprasta suknelė be jokių papuošimų. Gobtuvą buvo atmetusi, ir saulės šviesoje tiršti kaštoniniai jos plaukai švietė lyg bronziniai. Išblyškusi, be galo rimta, išsigandusiom akim žiūrėjo į atžingsniuojantį Pablą.

— Ačiū Dievui, tu laisvėje, Pablai! — pasveikino jį.

— Už laisvę galiu dėkoti tik pats sau, — atšovė šis.

— Aš džiaugiuosi... labai džiaugiuosi, kad jie tave išleido.

— Išleido? — Pablas nusijuokė. — Išleido prie galerų! Štai kur mane išleido. Jie ir tu.

Šitaip jis aiškiai leido suprasti, kad atėjęs ne kaip mylintis brolis. Bet Beatričė nesijautė esanti kalta.

— Kaip mane suradai?

— Atsitiktinai. Tikiuosi, per laimingą atsitiktinumą. Dievas juk žino — aš turiu teisę į sėkmę. Visą gyvenimą ji retai man nusišypsodavo.

Beatričė pakvietė prisėsti ant granitinio suolo.

— Papasakok, kaip pabėgai.

Pablas atsisėdo.

— Galera pakliuvo į štormą ne per toliausiai nuo Malagos. Laivui pradėjus skęsti, spėjau iššokti. Jūroje praleidau visą naktį ir dieną, ir jau pusiau mirusį mane paėmė žvejai. Išlaipino Malagoje. Pasisakiau bėgęs iš turkų gale-

ros, ir mane priglaudė vienuolyne. Paskui atsigavau į Seviliją. Tegu velniai mane rauna, jeigu žinojau, kodėl, kol šį rytą išvydau tave už vienuolyno sienos. O ir dabar dar nežinau, ar vertėjo čia ateiti. Nematau, kad džiaugtumeis mane regėdama.

Kol jis kalbėjo, Beatričė atidžiai tyrinėjo brolį. Jos akys pastebėjo viską: ir menką apdarą, ir kardą, ir plunksnas prie kepurės, ir alkanų akių žvilgsnį, ir pastangas žvelgti į ją kankinio akimis. Anksčiau iš gailesčio Beatričė tik ir tegalvojo, kaip apsaugoti jį nuo kasdieninio gyvenimo sunkumų. Savo pareiga laikė apginti brolį, nes juk abudu išėjo iš tų pačių įsčių. Bėgo su juo iš Ispanijos. Dėl jo būtų paaukojusi savo gyvenimą. Bet visa tai liko tolimoje praeityje. Dabar Pablas jai buvo šlykštus, ir žinojo, kad ėmė juo šlykštėtis nuo to laiko, kai Venecijos požemyje jis maldavo parduoti savo kūną ir tokiu būdu išgelbėti jį nuo pelnytos bausmės. Tam tikra prasme — ačiū Dievui, ne visiškai! — ji elgėsi taip, kaip jis maldavo, pražudydama savo gyvenimą, atsisakydama laimės.

Galbūt Pablas atėjo ne laiku. Galbūt išvydus Kristupą, vėl atsivėrė jau ėmusios užgyti žaizdos. Bet Beatričė nė nemanė slėpti savo jausmų. Ji atsisėdo tolėliau nuo brolio.

— Atsiradai taip netikėtai, taip netikėtai. Ir užklupai mane iš pasalų.

— Siurprizas, ir ne iš maloniųjų — ar taip turėčiau suprasti?

— Argi galiu džiaugtis, jeigu žinau, kad Ispanijoje tau būti pavojinga, — žinoma, jos žodžiuose buvo dalis tiesos.

— Tšš! Po velnių! — jis baugščiai apsidairė, norėdamas įsitikinti, ar jų niekas nesiklauso. Neišvydęs nė gyvos dvasios, palengvėjusia širdimi nusišypsojo. — Vargu ar man gresia pavojus, jeigu laikysiuos toliau nuo Kordobos. Vargu ar kas beatsimena ir tai, kas kažkada atsitiko. Nors kita

vertus, tu, žinoma, teisi — man vertėtų išvažiuoti iš šios prakeiktos šalies. Galėtum man padėti.

— Padėti?

— Žmogus negali keliauti tuščiomis kišenėmis. O aš, kaip tyčia, be grašio. Pinigai man reikalingi labiau už viską.

— Neatsimenu, kad kada būtum jų turėjęs.

— Dar tyčiojies! — jis ir vėl ėmė vaidinti kankinį. — Dievas regi, man niekada gyvenime nesisekė.

— O ar bent kuo nusipelnei sėkmės?

Kraujas mušė Pablui į veidą:

— Dėl visko tu esi kalta! Tu sugadinai mano gyvenimą. O dabar dar priekaištauji. Manai, nežinau, už ką turiu tau būti dėkingas? Manai, Venecijoje man nepasakė už ką siunčia į galeras?

— Galeromis tave nubaudė už vagystę, — šaltai priminė Beatričė.

— Kad prarytum savo beširdį liežuvį! Jeigu būtum panorėjusi, seniai būčiau atgavęs laisvę. O, jie viską man papasakojo. Tau davė galimybę pasitarnauti Venecijai, ir tavo tarnystės kaina buvo mano laisvė. Bet argi tau rūpėjo brolio likimas? Ne, apgavai juos, pamiršusi mane. Mane, savo brolį. Brolį! Štai kokia tu mylinti sesuo, Beatriče! Mūsų šventoji motina — pasigailėk, Viešpatie, jos sielos, — jis persižegnojo, — tikriausiai apsiverstų grabe, sužinojusi apie tavo išdavystę! O drįsti man prikaišioti. Tai... tai neįtikėtina.

Nustebusi ji žiūrėjo į Pablą. Jis... jis neapsimetinėjo, nežaidė. Kalbėjo nuoširdžiai. Tikėjo, kad kaip tik ji kalta dėl visų jo nelaimių. Ir Beatričės širdyje pamažu užvirė pyktis.

— O ar jie tau pasakė, ko iš manęs reikalavo, ar sakė, į kokią niekšybę stūmę? Tai žinok — jie norėjo, kad aš važiuočiau į Ispaniją ir suvedžiočiau Kristupą Koloną.

— Koloną! Kristupą Koloną! — jis taip nustebo, kad

net žandikaulis atkaro. Dar netikėdamas tuo, ką išgirdo, pakartojo: — Koloną.

Susijaudinusi Beatričė išklojo jam daugiau negu derėjo:

— Taip, Koloną. Jie norėjo, kad aš pavogčiau iš jo žemėlapį ir tokiu būdu sutrukdyčiau jam tapti Naujojo Pasaulio atradėju ir amžiams išgarsinti Ispaniją. Štai ko jie iš manęs reikalavo ir dėl to aš išvykau į Kordobą, — jos akys žvilgėjo iš įniršio. — Dabar viską žinai.

Ji vis labiau degė iš pykčio, o Pablas visai nurimo.

— Garbės žodis, šito nežinojau. Vadinasi, persikėlei į Kordobą dėl žemėlapio. O paskui? Kas sutrukdė jį išvogti?

— Mano nuodėmingas kūnas. Ir mano širdis. Supratau — mane vertė padaryti niekšybę. Bet dėl tavęs, Pablai, aš padariau tai, kas atsirūgs man ir kitame pasaulyje.

Beatričė paniekinančiai nusijuokė.

Pablas pamanė — ji nusidėjo, bet norėjo, kad Beatričė aiškiau pasakytų.

— Ką gi tu padarei? Kalbi mįslėmis. Tavęs paprašė kažką padaryti, tu lyg ir nieko nepadarei, bet vis tiek laikai save kalta. Kažkokia nesąmonė.

— Nejaugi nesupranti? Kolonas krito man į širdį. Mes pamilome vienas kitą.

— Po velnių! Ką nori pasakyti? Tu buvai jo meilužė?

Nuo įtempto Pablo žvilgsnio Beatričės skruostai ėmė drebėti.

— Žinoma, jautiesi įžeistas, — ir Beatričė tarsi gindamasi pridūrė: — Jis man pasipiršo.

— Pasipiršo! Dieve mano! Ištekėti už Indijos vicekaraliaus! — Jo akys išsiplėtė. — Tu niekada nemelavai, Beatriče, ir aš turiu tavimi tikėti. Bet kad vicekaralius norėtų tave vesti... Dievo Motina! — jis staiga susimąstė ir dešinės rankos pirštais neramiai kedeno juodą barzdelę. — O kodėl ne? Iš tiesų, kodėl?

— Todėl, kad aš jau turiu vyrą, nors nevertą, kad jį prisiminčiau.

— Vyrą? Baziliną? Fu! Galima sakyti, jis miręs.

— Bet jis gyvas.

— Nubaustas likti galerininku ir liks prikaustytas iki paskutinio atodūsio. Kam apie jį užsiminei? Kvailė esi, Beatriče! Kaip galėjai praleisti tokią progą! Mes visą laiką kabinamės už šiaudo, kad kaip nors palengvintumėm savo gyvenimą, o tau pakliuvo tokia laimė! Jeigu dabar būtum Indijos vicekaralienė, tau nieko nereikštų padėti vargšui broliui. Ak, tiesa, tu juk niekada nepagalvoji apie mane. O juk viskas galėjo pasikeisti, — jis kone verkė.

O Beatričė karčiai nusijuokė:

— Šį kartą aš iš tikrųjų apie tave nepagalvojau.

— Šį kartą? O kada apskritai mane prisimindavai? Tu tik pati sau rūpi! Palikai mane trūnyti...

— Verčiau jau nebūčiau nei piršto pajudinusi, kad išvaduočiau tave iš požemių.

— Žinoma, tau būtų geriau. Kaip visuomet — geriau tik tau. Niekam kitam. Ne man. Ir dar drįsti į akis tai sakyti!

Beatričė staiga pašoko. Ji nenorėjo daugiau brolio nė akyse regėti. Kad ir ką sakytų, susilaukia vien tik priekaištų.

— Geriau eik savo keliais, Pablai. Niekaip nesuprantu, ko atsibastei. Nieko nelaimėsi...

Akimirką Pablui net žadą užtraukė. Niekada Beatričė su juo nekalbėjo taip abejingai, taip šaltai. Iš tikrųjų, tas rytas Pablui siurprizų negailėjo.

— Bet juk tu esi mano švelnioji, mylimoji sesutė. Nejaugi neturi širdies, Beatriče! Juk sakiau — neturiu nė grašio, o tu... tu... — jam net užtraukė kvapą. — O, aš šito neištversiu!

— Tau reikia pinigų? Todėl mane ir susiradai?

— Ne! — nustebęs sušuko jis. — Aš atėjau todėl, kad mano kraujas — ne vanduo, todėl, kad tu — mano sesuo, todėl, kad tave myliu kaip brolis, todėl, kad aš ne tokia bejausmė žuvis, kaip tu, Beatriče! Štai kodėl atėjau.

— Gailiuosi, jei tave nuvyliau, Pablai. Jeigu atėjai dėl pinigų...

— Juk sakiau — ne! Ne. Bet aš pakliuvau į tokią nesėkmių balą, kad negaliu atsisakyti pagalbos net savo pikčiausio priešo. Jeigu tenka rinktis — išdidumas ar badas, išdidumas turi nusileisti. Kai tuščias pilvas, nugaros neištiesi.

— Supratau. Palauk čia.

Ir Beatričė valandėlei paliko jį vieną benarpliojantį nelabai malonias mintis. Kad ir kokios buvo Pablo atėjimo pas Beatričę priežastys, susitikimas nedavė jam nieko, sukėlė vien nevilтį. Skaudu pasijusti artimiausio giminaičio nelaukiamu svečiu, matyti, kad tikrąją seserį nė kiek nejaudina tavo nesėkmės. Ir anksčiau jis nelaikė Beatričę labai protinga. Bet tik visiška kvailė galėjo praleisti tokį šansą, maloningai likimo pasiūlytą. Taip, tokia jau gyvenimo ironija, kad Viešpats Dievas visuomet pilnas rieškutes papila bedančiui.

Sugrįžo Beatričė ir nutraukė melancholiškus Pablo apmąstymus. Padavė jam žalią megztą krepšelį, pro kurio akutes švytėjo auksas ir sidabras.

— Tai viskas, ką galiu duoti, Pablai. Čia pusė mano pinigų.

— Geriau tiek, nei nieko, — padėkojo jis, pasverdamas krepšelį saujoje. — Iš ko gyveni, Beatriče?

— Mokau muzikos, pardavinėju siuvinius, padedu tvarkytis vienuolėms. Teta Klara man labai gera.

— Teta Klara? Na, žinoma! Visai buvau ją pamiršęs! Ji abatė, ar ne?

— Santa Paulos vienuolyno vyresnioji.

— Turėjau anksčiau tai prisiminti, — jis susikrimtęs palingavo galva. — Reikia ją aplankyti. Šiaip ar taip, ji juk mūsų motinos sesuo.

— Nė negalvok! — sudraudė Beatričė. — Teta Klara labai griežtų pažiūrų, ir apie tave viską žino... Apie visus nuotykius Kordoboje.

— Manai... — štai ir dar vienas nemalonus siurprizas. — Po velnių! Nieko neprikiši, turiu puikią šeimynėlę!

— Ką padarysi, su giminaičiais tau nepasisekė. Eime, Pablai, palydėsiu.

Niūrus kaip debesis pėdino jis paskui Beatričę. Netoli sienos stabtelėjo.

— Kodėl pasirinkai tokį liūdną gyvenimą, Beatriče. Siuvinėjimas, muzikos pamokos, — jis paniekinami išsiviepė.

— Man gana ir to. Radau ramybę.

— Ramybę ir skurdą. Bjaurus derinys. Tuo labiau tokiai išvaizdžiai moteriai kaip tu. Koks puikus tavo balsas, kokios gražios kojos! Už dainas ir šokius tave apipiltų auksu! Mudu vėl galėtume išvažiuoti į Italiją. Aš tavimi rūpinčiaus. Ir pats būčiau visiškai saugus. Žinoma, už Venecijos respublikos ribų. Ką pasakysi?

— Vadinasi, dėl to ir atėjai?

— Ši mintis tik dabar man šovė į galvą. Tegu čia pat krentu negyvas, jeigu meluoju! O juk mintis puiki! Šito neneigsi.

— Dėkoju už rūpestį, — Beatričės šypsena jam nepatiko. — Bet čia aš turiu viską, kas reikalinga, — ji pasuko prie vartelių, ir jam nieko kito nebeliko, tik sekti iš paskos.

— Velniai griebtų, Beatriče, argi šituo galima pasitenkinti?

— Galima. Juk Šventajame Rašte pasakyta: palaiminti romieji.

Ji atitraukė skląstį.

— Velniop visus šventuosius, — siuto Pablas. — Mano globojama, galėsi gyventi prabangoje. Ir nepersidirbsi.

— Nebus geriau nei čia, — Beatričė atidarė vartus. — Eik su Dievu, Pablai. Aš pasimelsiu už tave. Džiaugiuosi, kad esi laisvėje. Tikėkime, daugiau į cypę nepapulsi.

— Šventoji Marija! Kokia nauda iš laisvės, jei neturi pinigų? Pagalvok apie mano pasiūlymą. Aš dar užeisiu.

Beatričė papurtė galvą:

— Neverta, Pablai. Ir pavojinga. Juk čia teta Klara. Eik.

Pablas nenorom nupėdino, nesiliaudamas keikęs egoistę seserį. O Beatričė uždarė duris ir užstūmė skląstį, tarsi norėdama atsitverti nuo Pablo ir nuo gyvenimo.

36 skyrius
„TE DEUM“

„Nuo karalienės ir karaliaus don Kristupui Kolonui, jų didenybių Jūrų ir Vandenynų admirolui ir atrastų Indijos valdų vicekaraliui“.

Voką su tokiu užrašu karališkasis pasiuntinys Kolonui įteikė kitą rytą. Admirolas apsistojo grafo Sifuenteso rūmuose — jį priėmė su pagarba, rodoma tik karališkosioms esybėms.

Jau vien užrašas ant voko bylojo apie nepaprastą Ispanijos valdovų palankumą. Niekada karalių laiškuose valdiniams nebuvo tokių dėkingumo žodžių. O ką jau sakyti apie pripažinimą, kad valstybė esanti skolinga Kolonui, nes jo svajonė tapusi neaprėpiamu pasauliu, virš kurio spindinti Ispanijos karūna.

Tačiau Kolonas, gavęs tą laišką, nesprogo iš laimės, nes žinojo savo vertę. Nors meilūs žodžiai ir paglostė jo savimeilę, šito neparodė. O ir ko pūstis? Jo žygiai jau ir taip jį išgarbino, ir pasaulio akyse jis buvo kone viršesnis už karalių.

Tačiau laiške buvo ne vien komplimentai. Jų didenybės pageidavo, kad jis paskubėtų į Barseloną — troško iš jo lūpų išgirsti apie naująją imperiją. Ir siūlė tuoj pat ruoštis naujai ekspedicijai į Indiją, — iždininkas, su kuriuo neseniai ginčijosi dėl kiekvieno maravedžio, šį kartą suteiksiąs neribotą kreditą. Laišką baigė patikinimais — priėmimas būsiąs labai šiltas ir jo laukią nauji titulai bei iškilmingas pagerbimas.

Į Barseloną Kolonas atvyko tik balandžio viduryje —

tada jį jau garbino visa Ispanija, kaip garbindavo pargrįžusį Romos imperatorių.

Barselonos iškilmėms nebuvo lygių. Prie miesto vartų Koloną pasitiko rūmininkų kavalkada su labiausiai tituluotais bajorais. Triumfo arkos, gobelenais išpuošti balkonai, pabūklų šūviai, spalvingas lietus žymėjo jo kelią iki pat rūmų.

Jų didenybės Kolono laukė didžiojoje salėje po auksu spindinčios medžiagos padengte. Čia buvo susirinkę visi rūmininkai: Ispanijos grandai, apsirengę aksomo ir brokato drabužiais, Kalatravos ir Santjago riteriai, prelatai šviesiai violetinėmis sutanomis, purpuru spindintis Ispanijos kardinolas, karo vadai. Rūmų damos būriavosi už karalienės bei dešinėje jos pusėje.

Trimitininkai paskelbė apie Kolono atvykimą, ir rūmininkai jaudulingai suūžė.

Du patarnautojai atitraukė salės arką dengusius gobelenus. Kolonas, išdidžiai iškelta galva, žengė pirmyn. Ramus jo veidas neišdavė krūtinėje verdančio jaudulio. Apsivilkęs jis buvo prašmatnia raudona liemene,apkraštuota sabalo kailiu.

Akimirką stabtelėjo prie slenksčio. Į jį įsmego visų salėje buvusiųjų žvilgsniai.

Nuo Kolono akių neatitraukė ir nuostabioji markizė Moija, stovėjusi karalienės užnugaryje. Ji didžiavosi laimėjimais žmogaus, kuris, jeigu tik būtų panorėjusi, priklausytų jai siela ir kūnu. Santanchelio akys žiburiavo — Kolonas su kaupu pateisino jo viltis. Prie princo Chuano glausdamasis šypsojosi aukštas, dvylikametis jaunuolis Diegas Kolonas, pastarąsias savaites spinduliavęs savo mylimo tėvo garbės atšvaituose.

O kai Kolonas žengė prie padangtės, atsitiko precedentas, kokio neatminė net seniausias rūmininkas. Jų didenybės atsistojo ir Koloną pasitiko stovėdami.

Kolonas žengė dar sparčiau, kone lėkte nulėkė ant paaukštinimo, priklaupė ant kelio, norėdamas pabučiuoti atkištas karalių rankas, geranoriškai šypsantis jų didenybėms.

— Bučiuoju jūsų didenybių kojas.

Karalienė žvilgtelėjo į Fonseką, stovintį prie pakylos.

— Don Chuanai, — netikėtai tarė karalienė. — Būkite malonus, atneškite kėdę don Kristupui.

Geltonas Fonsekos veidas dar labiau pageltonavo, išsprogusios akys pikčiau sužibo. Maža to, kad tas svetimšalis avantiūristas sėdės jų didenybių akivaizdoje, dar jį, kilmingą Kastilijos bajorą, verčia kaip kokį tarną atnešti kėdę! Tačiau don Chuanui neliko nieko kito, tik nuryti geižulį ir įvykdyti įsakymą.

— Prašom sėstis, don Kristupai, — nusišypsojo karalienė ir pati atsisėdo į savo sostą.

Dabar virptelėjo net Kolonas.

— Pernelyg didelę man rodote garbę, jūsų didenybe, — atsisakė pasiūlymo.

Bet karalienės užmačiai pritarė ir karalius Ferdinandas.

— Tai pernelyg didelė garbė visiems, išskyrus didžiūnus, — tokios meilios šypsenos jo veide Kolonas dar nebuvo matęs. — Sėskis, mano vicekaraliau.

Ir Kolonas virpančia širdimi atsisėdo, nes suprato, kad Ispanijos valdovams jis jau nebe valdinys, bet lygus su jais. Jo žvilgsnis perbėgo pusračiu sustojusių grandų, prelatų, karo vadų veidais ir akimirką stabtelėjo ties markize Moija, kuri nežymiai jam mirktelėjo.

— Mes čia susirinkome, don Kristupai, — nusišypsojo karalienė, — norėdami išgirsti pasakojimą apie jūsų didžiąją kelionę.

Kolonas tučtuoj ėmė pasakoti ką jau buvo apmąstęs.

— Dievo mielaširdingumu, kurio rankose aš esu ne kas kitas, o tik instrumentas, Jo valios vykdytojas, ką visuomet sakiau, nors manimi ir netikėjo, jūsų didenybių džiaugsmui, dedu prie jūsų sosto imperiją, kurios turtus neįmanoma išmatuoti.

Po to, dar kartą pabrėžęs savo vaidmenį atrandant Indiją, jis ėmė kuo smulkiausiai pasakoti.

Tai, ką išgirdo, apstulbino net lakiausios vaizduotės žmones, o Kolonas stengėsi nepraleisti net menkiausios smulkmenos. Pakartojo žodžius, rašytus laiške jų didenybėms — savo ilgiu Kubos pakrantė lygi Anglijai ir Škotijai kartu paimtoms, o Espanjola plotu nenusileidžianti Ispanijai, jau nekalbant apie mažesnes salas, kaip antai San Salvadorą, atrastą pirma visų. Nepamiršo priminti apie nuostabiai švelnų salų klimatą, nepaprastą dirvos derlingumą, vaisių įvairovę ir gausą, vešlią augmeniją, bekraščius miškus su milžiniškais medžiais, medvilnę, prieskonius ir, žinoma, čiabuvius, dėl šavo nekaltybės net nežinančius, kas tai yra drabužis, paklusnius ir darbščius, trokštančius priimti krikščionių tikėjimą. O baigdamas pridūrė, kokios atrastosios salos turtingos auksu, perlų, brangakmenių. Auksą, teigė Kolonas, ten galima kasti kaip molį Ispanijoje. Reikia įrengti kasyklas, o darbo jėgos būsią pakankamai, nes naujieji jų didenybių valdiniai su džiaugsmu dirbsią karalystės šlovei. Ir dar Kolonas priminė susirinkusiems, kad nedera pamiršti, jog jis pabuvojo tik Naujosios Imperijos pakraščiuose, o kitus atradimus sutrukdžiusi „Santa Maria“ žūtis. Po to jam nieko kito nelikę, tik grįžti namo ir pranešti apie atradimus. Daugybė salų, kaip byloja ir čiabuviai, dar laukią savo atradėjo bei įsisavinimo, o už salų glūdįs visas žemynas.

Apie tai, kad Espanjola, jo įsitikinimu, ir yra Marko Polo Sipanga, Kolonas buvo linkęs nutylėti. Šiokios tokios

abejonės vis dėlto dar kirbėjo, ir jis nenorėjo daryti vienareikšmių išvadų.

Pasakojimą ne kartą pertraukė aikčiojimai ir susižavėjimo šūksniai, Naujasis Pasaulis jau žvilgėjo prieš susirinkusiuosius vaivorykštės spalvomis, o Kolonas paprašė jų didenybių leisti parodyti vieną kitą pavyzdėlį to, ko už vandenyno yra gausybė.

Ir tai, ką jų didenybėms leidus Kolonas pademonstravo, sukrėtė labiau už žodžius, nors atrodė, kad pasakojimas jau visus sužavėjo iki sielos gelmių.

Į salę įėjo šeši indėnai, trys vyrai ir trys moterys. Kolonas paaiškino, kad gerbdamas jų didenybių ir rūmininkų jausmus, nedrįsęs parodyti čiabuvius tokius, kokie jie yra savo kraštuose, todėl paprašęs prisidengti kūnus bent drabužių skiautėmis. Tačiau ir taip visi žiūrėjo į juos išsproginę akis.

Šiurkščius juodus vyrų plaukus puošė raudonos ir žalios papūgų plunksnos. Juodi ratilai apie akis ir dryžiai ant skruostų suteikė jiems nuožmią išvaizdą. Dar didesnę nuostabą kėlė moterys, lieknos, liaunos, ausinės spalvos.

Neskubėdami, lengva šokuojančia eisena vyrai artėjo prie sosto. Pagaliau Kolonas kilstelėjo ranką ir juos sustabdė.

Indėnai išsyk atsiklaupė, nusilenkė kakta siekdami grindis. Moterys žemai pritūpė.

Tada šeši indėnai pasitraukė į pakraštį ir į salę įėjo septintasis, klubus persirišęs tik raiščiu, visas išsidažęs, su plunksnelėmis juodoje plaukų sruogoje. Dešinėje rankoje jis laikė aukso plokštelę, o ant kairės sulenktos rankos tupėjo didelė žalia papūga.

Indėnas priėjo prie karalienės, atsiklaupė, paglostė papūgos galvelę, kažką sušnibždėjo. Paukštis sumojavo sparnais ir garsiai aiškiai ištarė:

— Viva el rei don Ferdinando i la reina donja Isabel.

Išgirdusi paukštį kalbant žmogaus balsu, karalinė net atsilošė iš išgąsčio, o dvariškiai nustebę ėmė tarpusavyje šnibždėtis.

Balti indėno dantys blykstelėjo, jis nusišypsojo ir atsistojo.

— Viva el Almirante! — sušuko papūga. — Viva don Kristupas!

— Tegyvuoja! — atsiliepė karalius. — Išvysti tokį stebuklą mes nesitikėjome, don Kristupai.

— Tai tik pradžia, jūsų didenybe, — patikino Kolonas. — Aš jums atvežiau dar daugybę kitų įdomybių.

Jis davė ženklą indėnui prisidėti prie šešeto, o į salę įžengė jūreiviai su dėžutėmis rankose. Iš jų Kolonas pasėmė aukso smiltis, išėmė aukso grynuolius, grubius aukso papuošalus, akmenis su aukso gyslomis ir įteikė jų didenybėms.

— Čia pavyzdžiai. Mažas trupinėlis to, ko ten yra. Jeigu mano triume būtų buvę pakankamai vietos, būčiau auksu užvertęs visą šitą salę.

— Prisiekiu Dievu, mes pasirūpinsime, kad kitą kartą vietos būtų sočiai! — karalius Ferdinandas sužavėtas žiūrėjo į blausiai šviečiantį aukso grynuolį.

Karalienės balsas drebėjo iš susijaudinimo:

— O, kokią galybę jūs duodate į mūsų rankas, don Kristupai.

— O aš, jūsų didenybe, laikau save laimingiausiu iš visų mirtingųjų.

„Tai iš tikrųjų tiesa“, — pagalvojo dvariškiai. Dauguma jų nejuto nė mažiausio džiaugsmo. Nes pavydėjo tam svetimšaliui išsišokėliui, užkariavusiam jų didenybių simpatijas ir pelniusiam jų pagarbą, kokios jie, nors ir kilmingi gimę, negalėjo nė sapnuoti. Ir ne vieno grando veidas pajuodo iš pykčio, Kolonui demonstruojant vis naujus stebuklus: kaukes, statulėles, išpjaustinėtas iš kieto kaip geležis me-

džio, medvilnės dėžutes, hamakus, strėles ir lankus, ryškiaspalvius paukščius. Rado tinkamą palyginimą — tikras gatvės prekiautojas, dėstąs savo prekes, norėdamas išvilioti atliekamą grašį iš puskvailės namų šeimininkės! O jų didenybės tik gyrė Koloną ir visaip reiškė savo dėkingumą.

Į valias išgarbinę admirolą, atsiklaupę tiesiog ant paaukštinimo, ėmė dėkoti Viešpačiui Dievui, ir visi dvariškiai bemat pasekė jų pavyzdžiu. Su ašaromis akyse karalienė tarė maldos žodžius:

— Nusižeminę dėkojame Tau, o Dieve, už mielaširdingą dovaną mums ir meldžiame Tavęs išmokyti mus pasinaudoti ja, kad dar labiau pašlovintume Tavo vardą.

Įkvėptas karalienės žodžių, matydamas, kokie jausmai jos širdyje, Talavera užgiedojo „Te Deum"* Akimoju visi dvariškiai pritarė dėkingumo himnui, ir jo garsai, aidu atsimušdami nuo skliautuotų lubų, pripildė milžinišką salę.

---

* „Tave, Dieve, šlovinam" — katalikų himno pradžios žodžiai.

27 skyrius
ZENITAS

Ir štai viskas baigėsi.

Grandiozinis priėmimas pasiekė kulminaciją giedant „Te Deum“ — žmonės, žodžiais kreipdamiesi į Dievą, širdyje dėkojo Kolonui.

Paskui Ispanijos valdovai pasikvietė Koloną draugiškam pokalbiui, užtikrino admirolą, kad jis kaip panorėjęs gali naudotis visais Kastilijos ir Aragono resursais.

Pokalbyje dalyvavo princas Chuanas, o princą atlydėjo Diegas, nepaleidęs tėvo rankos, kol šis kalbėjosi su jų didenybėmis. Koloną sveikino žymiausieji Ispanijos grandai, Mendosa — Ispanijos kardinolas, Ernandas de Talavera — Granados arkivyskupas (žinoma, jis nesimėtė komplimentais, tik pripažino apgailestaująs dėl to, kad nepasitikėjo Kolonu), admirolas don Matias Resendė, atsiprašinėjęs dėl pirmykščio skepticizmo. Ir daugelis daugelis kitų, kurie dar taip neseniai neištverdavo iš Kolono nepasišaipę. Suprantama, prie jų nepriskirtinas Kabrera ir jo gražuolė žmona. Jie juk nuo pirmojo susitikimo Koloną besąlygiškai palaikė.

Markizė, nuoširdžiai paspaudusi Kolono ranką, apdovanojo žvilgsniu, nuo kurio kažkada jis kone pametė galvą.

— Įrodęs savo tiesą, jūs patvirtinote mūsų samprotavimų teisingumą, Kristupai. Taigi ir mums priklauso dalis jūsų laimėtos pergalės.

Kabrera mirktelėjo Kolonui:

— Saugokitės jos. Dar ko gero, pareikalaus savo dalies iš atrastosios Indijos.

— Markizė tereikalauja tik to, kas jai teisėtai priklauso, — nusišypsojo Kolonas. — Argi ji neatrado atradėjo?

— Jūs dosnus, — markizė dar stipriau suspaudė Kolono ranką.

— Nepaprastai dosnus. O aš tedariau tik tai, ką galėjau padaryti.

— O rezultatai akivaizdūs.

Tačiau vėliau, likęs vien su Santancheliu, apie rezultatus jis kalbėjo kitaip.

Koloną apgyvendino gobelenais ir persiškais kilimais išpuoštuose rūmuose, ir tą patį vakarą jis priėmė senąjį iždininką, sklidiną begalinės laimės.

— Puikiai žinote, kaip aš jumis tikėjau, mano sūnau, — nepavargdamas kartojo don Luisas. — Bet jūsų atradimai viršijo visus lūkesčius. Tikriausiai nė pats šito nesitikėjote.

Kolonas geraširdiškai nusikvatojo. Likęs akis į akį su Luisu, galėjo nusimesti savimi patenkinto išdiduolio kaukę ir būti atviras.

— Nesitikėjau. Fortūna man buvo maloningesnė negu nusipelniau ir, tarp mūsų kalbant, tenubaudžia mane Dievas, jeigu aš žinau, ką atradau. Šiaip ar taip, ne tą Sipangą, kurį buvau pažymėjęs savo žemėlapyje

— Tačiau jūs tai žinote, — don Luiso žvilgsnis buvo tėviškai meilus. — Žinote, kaip išlaikyti ant pečių didybės naštą ir po ja nesugniužti. Tam reikia įgimto kilniadvasiškumo, — jis truputį apniuko. — Jūs susidursite su pavydu ir pagieža. Jums aršiai priešgyniaus. Bet aš tikiu — mokėsite duoti tinkamą atkirtį ir laimėsite.

— Cha! Bet ar verta tai imti į širdį? Sunku nuspėti, ką man parūošė likimas, tačiau manęs nė kiek netrikdo kai kurių žmonių intrigos ir klasta.

Don Luisui jo kalbos tonas nepatiko. Iždininkas valandėlę liovėsi vaikščiojęs po kambarį ir atidžiai pažiūrėjo

į Koloną. Šis sėdėjo alkūnėmis įsirėmęs į kelius, įsmeigęs žvilgsnį kažkur į tolį.

— Kristupai, kas jus kankina? Apie ką mąstote?

Kolonas atsiduso. Nusišypsojo:

— Apie ką? Aš apsvaigau nuo meilikavimo. Labai jau ilgai negėriau to vyno, ir jis trenkė man į galvą, aptemdė akis. Tai, kas buvo menka, tapo didžiu, šlamštas sužvilgėjo auksu, bet vos tik migla išsisklaidė, mano žvilgsnis tapo aiškesnis. Štai dėl ko kankinuosi, don Luisai.

Iždininko akys pasidarė apvalios lyg sagutės:

— Baisiausias nedėkingumas! Esate jų didenybių pamylėtas, jūsų rankose pinigai, žmonės, laivai, pats galite pasirinkti draugus, jums šypsosi visos moterys, ir nepaisant visko dar verkšlenate. Jeigu likote nepatenkintas šiandienos iškilmėmis, paprasčiausiai esate besotis.

— Kitoje situacijoje aš būčiau palaimos viršūnėje. Bet kas iš to žmogui, jeigu jis yra... vienišas.

— Vienišas? Tokią akimirką?

— Taip, vienišas. Įveikti vandenyno stichiją, veržiantis atrasti naujų žemių, man padėjo įsitikinimas, kad per tą laiką, kol manęs čia nebus, jūsų paieška sėkmingai baigsis.

— Kalbate apie Beatričę? — paklausė Santanchelis.

Kolonas linktelėjo.

— Laiškas, kurį iš jūsų gavau Sevilijoje, mano viltis pavertė niekais. Išdidumas ir tuščiagarbiškas pasitenkinimas iki šiol man suteikė jėgų, įkvėpė, maldė skausmą, — Kolonas atsistojo. — Žinoma, gerai jų didenybes užburti pasakojimu apie matytus stebuklus, priblokšti iš už vandenyno atvežtais trofėjais, žinoti, kad visas pasaulis žavisi mano atradimais. Šlovės spinduliai mane apakino, atitvėrė nuo realaus gyvenimo. Bet dabar, likęs vienas pats su savimi, aš regiu, kokie menki mano laimėjimai palyginus su tais, kokie galėjo būti, jeigu savo triumfo vaisius galėčiau padėti prie Beatričės kojų. O be jos mano šlovė — tik pelenų sauja.

— Ar ji taip daug jums reiškia? — Santanchelio balsas buvo kupinas užuojautos.

— Taip daug, — lyg aidas atkartojo Kolonas.

Iždininkas priėjo prie jo ir uždėjo ranką ant peties:

— Bet kodėl tokia baisi neviltis jus kankina? Paieška tęsiama. Beatričė kažkur Ispanijoje, ir anksčiau ar vėliau mes ją surasime.

— Kažkur Ispanijoje? Kažin. Pasaulis didelis. Ji buvojo užsienyje. Gal ir vėl išvyko, tuo labiau, kad gimtinėje niekam nebuvo prieraiši.Dar nežinia, ar apskritai ji gyva? O jeigu gyva, tai kaip gyvena? Ar jūs suprantate, koks kankinantis šis klausimas įsimylėjėliui? Nežinia, kur ją, likusią be skatiko, pastūmėjo gyvenimas! O aš... aš ja nepasitikėjau... Kas mane patikins, kad ji nenumirė? O jeigu gyva, tai jai nėra ko gėdintis. Dabar tikriausiai suprantate, ką reiškia visi mano atradimai lyginant su tokiu baisiu praradimu?

— Nenusiminkite, mano sūnau! Nenusiminkite! — Santanchelis bandė jį paguosti. — Jūs kankinate save įsivaizduojamomis baisybėmis, neturėdamas nė menkiausio įrodymo. Tikėkite, ir Beatričė atsiras!

Ištvermės Kolonui pakako, ir jis stengėsi niekam neparodyti širdies skausmo,nors Santanchelis jautė, kad šitaip susiklostęs gyvenimas neleidžia Kristupui mėgautis triumfu.

Ilgą laiką Kolonas kasdien dalyvaudavo iškilminguose priėmimuose ir bendraudavo su sūnumi. Sūnaus meilė šiek tiek apmalšino širdies skausmą.

Daug laiko jis praleido ir su Ispanijos valdovais. Gavo šeimos herbą, kuriame puikavosi Aragono liūtas ir Kastilijos pilis, ir tai sukėlė kilmingųjų grandų pavydą.

Dažnai jodinėjo Barselonos gatvėmis kartu su karaliumi Ferdinandu. Juos garsiausiai sveikindavo susižavėję miestelėnai. Didysis Mendosa, Ispanijos kardinolas, kurį ne

veltui vadino „trečiuoju karaliumi“, Kolono garbei surengė banketą, kuriame savo valia ir ne savo noru dalyvavo garsiausi iš gersiausių. Markizė Moija sėdėjo Kolono dešinėje ir rūpestingai jį globojo, duodama peno piktiems liežuviams. O Kolonas pasirodė esąs galantiškas kavalierius. Jo santykiai su markize liko tokie, kokie buvo, tačiau jos didžiulių akių žvilgsnis jau nebeprivertė smarkiau daužytis širdį, o balti krūtų pusapskritimiai gilioje suknelės iškirptėje neužde gė kraujo. Kolonui egzistavo tik viena moteris.

Daug laiko dabar jis skyrė pasiruošimui naujai ekspedicijai. Į Naująjį Pasaulį ketino plaukti ne dvi ar trys karavelės, o galinga eskadra iš dvidešimties ar daugiau laivų. Daugiau kaip tūkstantis žmonių troško įsisavinti jau Ispanijai priklausančias salas ir atrasti naujų žemių.

Ir štai atėjo diena, kai, dalyvaujant Santancheliui, ėmė aptarti ekspedicijos finansinius reikalus. Tačiau didžiausiam Ispanijos valdovų nepasitenkinimui viską teko atidėti: įvykiai Fuerose reikalavo skubaus Aragono karaliaus įsikišimo.

— Leiskite man pačiai užbaigti visus reikalus, — pasisiūlė karalienė, kuri norėjo tuoj pat padėti paskutinį tašką.

— Senjora, — meldė Ferdinandas, — atidėkime šį pokalbį. Priimant sprendimą, man atrodo, aš būsiu reikalingas.

Ir karalienė nesiginčijo:

— Jeigu jūsų didenybė taip nori... Vadinasi, spręsime rytoj vidudienį, don Kristupai. O po to liksite su mumis pietauti.

38 skyrius
SATISFAKCIJA

Tą pačią dieną, Kolonui grįžus į savo kambarius, pažas pranešė, kad kažkoks Pablas de Arana maloningai prašąs jį priimti.

Reikia pasakyti, kad Kolonas, labai aukštai pakilęs dvariškių hierarchijos laiptais, liko prieinamas visiems, kas tik norėjo su juo susitikti. Skirtingai nei daugelis įžymybių, neužsisklendė nuo pasaulio. Pablo de Aranos vardas jam nieko nepriminė, bet paliepė atvesti nepažįstamąjį.

Išvydo dar jauną, vidutinio ūgio, liesą, gan nerūpestingai apsirengusį vyrą. Blyškiame, barzda apžėlusiame veide žvilgėjo juodos akys.

— Ar jūs esate don Kristupas Kolonas? — pasidomėjo nepažįstamasis.

— Jūsų paslaugoms, — admirolas linktelėjo ir atsisėdo, ženklu parodydamas nepažįstamajam irgi prisėsti.

— Ko pageidaujate?

Nepažįstamasis į kėdę net nepažvelgė.

— Satisfakcijos.

Kolono antakiai iš nuostabos pašoko į viršų. Dingtelėjo — ar tik ne beprotis teikėsi jį aplankyti.

— Satisfakcijos? — perklausė. — Už ką?

— Už visa pikta, ką padarėte mano seseriai.

Čia jau Kolonas nebeištvėrė. Nusijuokė ir atsistojo:

— Tikriausiai per klaidą mane palaikėte kažkuo kitu. Aš neturiu garbės pažinti jūsų sesers.

— Taip kalba visi gundytojai, — Pablas buvo atkaklus. — Su manimi šis žaidimas nepavyks.

— Nepavyks? O ko norite?

— Kompensacijos. Štai ko iš jūsų reikalauju.

Kolonui jau ėmė įkyrėti neprašytasis svečias.

— Mano mielasis, durys už jūsų nugaros. Pasinaudokite jomis pats, kol nepašaukiau tarno, kad išvarytų lazda.

Nepažįstamasis susiraukė:

— Vargu, ar verta taip neprotingai elgtis? Dabar juk esate įžymybė, ar ne, don Kristupai? Admirolas, vicekaralius ir dar Dievas žino kas. Bet kad ir koks būtumėte didis, tai negelbės. Jei mane išvarysite, visas pasaulis sužinos apie jūsų padarytą piktadarybę. Vargu, ar tokia mielaširdinga bus karalienė, kai...

— Gana! — sudraudė Kolonas. — Lauk iš čia! Nebandykite mano kantrybės.

— Ką gi, jei taip norite... Aš tikėjausi apginsiąs jūsų vardą nuo gėdos, tikėjausi, kad paklausysite proto balso. Gerai, gerai, aš išeinu, — skubiai pridūrė, regėdamas, kaip kraujas mušė Kolonui į veidą. — Bet nenustebkite išgirdęs, kad aš vienam kitam papasakojau istoriją, ką padarėte vargšei Beatričei Enrikes.

— Kam? — suriko Kolonas.

Pablas jau buvo prie durų, bet ūmai suprato — dabar Kolonas jau nepuls jo kumščiuoti. Ir Pablo lūpose sušvito šypsena.

— Juk sakiau — Beatričei Enrikes. Tikriausiai iš karto nesupratote, apie ką kalbu. Ji mano sesuo.

Kolonas išblyško, ėmė dažniau alsuoti.

— Kur Beatričė? — pats šito nejausdamas, jis atsidūrė besiginančiojo vietoje.

O Pablas mitriai perprato pasikeitusią situaciją ir papurtė galvą:

— Šito aš nesakysiu.

— Kodėl? Kaip kitaip galėčiau atlyginti jai padarytą skriaudą? — admirolo balse jau girdėjosi maldavimas. —

Taip aš suprantu — buvau neteisus. Suprantu! Ir dėl to daug kentėjau, nors ir nepelnytai. Bet dabar, ačiū Mergelei Marijai, jūs atėjote pas mane, ir viskam padarysime galą. Tai kur ji? Sakykite!

Pablas tylėdamas žvelgė į Koloną. Jis tikėjosi visai kitokios įvykių eigos. Kažkur suklydo. Neliko nieko kito, tik tempti laiką ir susigaudyti, kas ir kaip.

— Kodėl turėčiau jums pasakyti, kur jinai?

— Kodėl? Suprantama, kad nieko nelaukdamas galėčiau pas ją nuvykti.

— O iš kur ištraukėte, kad jinai panorėtų su jumis pasimatyti?

Kolonas dar labiau išblyško.

— Nejaugi manote, kad ji man neatleistų?

— Argi jus tai stebina?

Kolonas neatsakė. Stovėjo sustingęs ir kažką mąstė. Pavaikščiojo po kambarį, atidžiai Pablo akių sekamas. Pagaliau sustojo priešais jį. Atlošė galvą. Jo veidas degė iš susijaudinimo, bet balsas tebebuvo ramus:

— Aš turiu rizikuoti. Turiu pas ją nuvykti. Pamatyti ją ir pasiaiškinti. Galų gale, kalbu juk apie jos laimę, lygiai kaip ir apie savąją. Kur ji? Sakykite!

— Negaliu laužyti duoto žodžio, — be mažiausios sąžinės graužatiės melavo Pablas.

— Beatričė už tai atleis. Sakykite. Neverskite manęs kankintis, — jo balsas drebėjo iš jaudulio.

Pablas truputį sutriko, nes Kolonas vienu ypu paneigė visus jo argumentus, kuriuos Pablas manė esančius labai svarius. Jis nesuprato, kaip Kolonas sužinojo Beatričę esant neišdavike. Kodėl Beatričė elgėsi taip, lyg būtų smogusi Kolonui nepagydomą smūgį? Kodėl ji mano, kad Kolonas jai niekada už tai nedovanos? Nebeišmanydamas kaip elgtis, Pablas tegalvojo tik kaip nors išsisukti nuo tiesaus atsakymo ir žiūrėti, kas iš to bus.

— Jūs, regis, blogai pažįstate Beatričę, jeigu manote, kad ji man atleistų.

O Kolonas tiesiog gręžė Pablą žvilgsniu. Dabar jo akys visai kitaip žvilgėjo, ir tai Pablą suneramino.

— O ko čia atėjote? Kalbėjote apie satisfakciją, nuostolių padengimą, ar ne? Kokį atlyginimą turėjote omenyje?

Neatlaikęs pilkų šaltų akių žvilgsnio, Pablas ėmė mindžikuoti ir neskubėjo atsakyti.

— O kaip paprastai atsilyginama apgautai ir pamestai moteriai?

— Nežinau. Niekada su tuo nesusidūriau.

Pablas suraukė kaktą. Jam nesisekė būti viršesniu. Gūžtelėjo pečiais:

— Man atrodo, viskas labai paprasta. Jeigu ji neturi lėšų pragyvenimui... — Pablas nebaigė sakinio ir nuleido akis.

— A! Pinigų! Štai ko jūs atėjote!

— Kaip tik jų.

— Suprantu, suprantu, — nuo jo balso tono Pablo nugara perbėgo šiurpas. — Ir drįstate teigti, kad jus atsiuntusi Beatričė?

Kolonas staiga kilstelėjo ranką ir užsimojo. Norėdamas išvengti smūgio, Pablas šastelėjo atatupstas ir atsakė:

— Žinoma, ne.

— Aha!

— Beatričė verčiau numirtų negu paimtų nors vieną jūsų maravedį, — skubėdamas pridūrė Pablas. — Bet tai nereiškia, kad neprivalote ja pasirūpinti, — ūmai jam pasidingojo, kad rado teisingą kelią. — Aš — jos brolis ir turiu dėti visas jėgas, kad jai nieko netrūktų.

— Teisingai kalbate. Ir galite manęs neįtikinėti. Visas mano turtas priklauso jai. Bet tai Beatričė išgirs iš mano lūpų. Taigi sakykite, kur ją rasti.

— Nė už ką! Beatričė nenori jūsų matyti ir nepaims iš jūsų nė sudilusio skatiko.

— Vadinasi, malonę ji gaus iš jūsų? Aišku. Bet ar galima jumis pasitikėti?

— Neturite kitos išeities.

— Dar galiu jums parodyti duris.

— Norite, kad pašlovinčiau didįjį don Kristupą Koloną? Kad paduočiau karalienei peticiją su prašymu nubausti mano sesers suvedžiotoją? Ar šito norite?

Ir štai tada, kai Pablas jau beveik patikėjo, jog laimikį turi savo kišenėje, Kolonas garsiai nusijuokė:

— Apgailėtinas padare! Atrodo, aš pradedu prisiminti, kas tu toks. Ar tik ne dėl to, kad tave išgelbėtų iš Venecijos galeros, Beatričė ryžosi išdavystei, kuri mus išskyrė?

O, kaip Pablui nepatiko tas klausimas! Ką dar apie jį galėjo žinoti admirolas? Jis prakeikė Beatričės plepumą.

— Na ir kas? — Pablas jau nieko nebepaisė. — Ji pakluso seseriškam instinktui.

— Arba pasidavė broliuko įkalbinėjama. Bet tu, matau, pabėgai iš galeros ir vėl nori imtis įprasto darbo.

— Iš venecijiečių galeros, — teisinosi Pablas. — O Ispanijoje Venecijos įstatymai negalioja. Ir gana apie mane. Ką jūs ketinate padaryti mano sesers labui?

— Viską, ką tik reikės, kai tik pasakysi, kur ją rasti.

— Mes sukame aplinkui. Daugiau nieko iš manęs neišgirsite.

— Drauguži, elgiesi nebroliškai. Juk sakei, kad rūpiniesi seserimi. Aš galiu ją padaryti laiminga ir pats rasti laimę. Nagi! Kur ji?

— Verčiate mane kartoti vieną ir tą patį. Nieko daugiau nepasakysiu.

— Net jeigu užmokėsiu?

Pablas netikėjo savo ausimis. Vis dėlto įvarė admirolą į kampą! Didysis Kolonas visiškoje jo valioje! Pablas papešiojo barzdelę, tyčia delsdamas atsakyti.

— Jūs mane gundote. Bet... Gerai, jeigu taip pagei-

daujate. Tūkstantis aukso florinų jums gryni niekai. Ir būkite garantuotas — Beatričę rasite ten, kur aš ją palikau. Ji vienuolyne. Tegu čia pat mirštu, jei meluoju! Tūkstantis aukso florinų, ir aš pasakysiu, kur galite ją rasti.

— Kuklūs tavo norai. Aš ketinau duoti kur kas daugiau.

— Iš tikrųjų? — Pablo akys sužvilgo lyg alkano žvėries. Jis nusilenkė: — Aš visiškai pasikliauju jumis.

— Protingai nusprendei. Nes kaina, kurią ketinau duoti už tai, kad pasakytum man jos buvimo vietą, — tavo gyvybė.

— Mano gyvybė?

Kolonas nusikvatojo. Staiga jo veidas tapo rūstus.

— Matai, apie tave aš šį bei tą žinau. Žinau, kodėl išvažiavai iš Ispanijos, pasiėmęs ir seserį, ir kad gyvenai iš jos uždarbio. Žinau, kad pasprukai iš Kordobos, nes ten nužudei žmogų. Jo vardą tikriausiai atsimena mano geras bičiulis don Ksaveras Pastoras, Kordobos korechidoras. Suprantama, jis padėkos man, jeigu nusiųsiu tave pas jį, o kaip tik tai aš ir padarysiu, jeigu nepasakysi, kur rasti Beatričę. Taigi pasirink pats, mano begėdi bičiuli.

Buvusio Aranos pasitikėjimo neliko nė pėdsako. Jo akys iššoko iš orbitų. Lūpos virpėjo. Dar ilgai negalėjo ištarti nė žodžio, o paskui ėmė baisiausiai keiktis. Įniršis ir baimė susiliejo į viena. Ne tiek jis niršo ant Kolono, kiek ant Beatričės, kuri jį išdavė.

— Gana! — Kolonui pabodo klausytis Pablo sapaliojimų. — Mes ir taip per ilgai gaištame. Pasirink!

— Prakeikimas! Tegu aš mirštu, bet tai neteisinga. Jūs nepaliekate man jokio pasirinkimo.

— Atvirkščiai. Aš duodu tai, ko nieku gyvu nenusipelnei. Korechidoras turi priemonių atrišti žmonių liežuvius, net pačių drąsiausių užsispyrėlių. O tu, atrodo, jei kuo ir skiriesi nuo kitų, tai tik ne drąsa. Todėl atsakyk į mano

klausimą. O kad nemanytum, jog su manimi galima pradėti žaisti naują žaidimą, noriu štai ką pasakyti: iki to laiko, kol sugrįšiu, pasėdėsi už grotų. Ir aš atiduosiu tave į korechidoro rankas, jeigu dabar man pameluosi. Turėk omenyje — aš įspėjau.

— O kokia garantija, kad manęs neapgausite, jeigu pasakysiu, kur yra Beatričė?

— Jokių garantijų negausi. Teks patikėti mano žodžiu. Bet aš negaiščiau tiek laiko, jeigu nesirengčiau paleisti į laisvę, kai tik surasiu Beatričę. Juk tuoj pat galėčiau išsiųsti tave į Kordobą, ir kankinimo suole viską noriai papasakotum.

Dabar Pablas jau galutinai suprato pralaimėjęs.

— Beatričė Santa Paulos vienuolyne, Sevilijoje.

Kolono akys sužibo:

— Ar tai tiesa?

— Prisiekiu savo siela!

— Abejoju, ar ją turi. Bet tiek to. Manau, neišdrįstum man meluoti. Kai sugrįšiu, gausi penkiasdešimt florinų ir dingsi iš Ispanijos. Jeigu šito nepadarysi ir dar kartą pabandysi pasimatyti su seserimi, surengsiu tau draugišką susitikimą su Kordobos korechidoru.

Jis suplojo delnais.

— Šitą žmogų laikykite griežtame arešte, — įsakė įėjusiam pažui. — Galite eiti, senjore Arana. Ir paskutinis mano perspėjimas: jokių fokusų.

Nuleista galva Pablas išsekė paskui pažą, keikdamas savo nelemtą likimą.

O Kolonas, nieko nelaukdamas, nuėjo pas Santanchelį.

— Džiugios naujienos, don Luisai.

Iždininkas, kažką rašęs prie stalo, padėjo plunksną, kilstelėjo galvą ir be galo nustebo: Kolonas atrodė pajaunėjęs dešimčia metų.

— Tepadeda man Dievas! Kas atsitiko? Žvelgiant į jus, galima pamanyti, kad padarėte dar vieną atradimą.

— Padariau. Patį svarbiausią, — Kolonas džiugiai nusijuokė. — Aš radau Beatričę. Ji Sevilijoje.

Don Luisas atsistojo — Kolono žodžiai nuoširdžiai jį nudžiugino.

— Ačiū Dievui!

— Nieko nelaukdamas, keliauju į Seviliją.

— Nieko nelaukdamas? — Santanchelio džiaugsmas pamažėjo. — Bet tikriausiai ne šiandien?

— Vėliausiai po valandos!

— Tai neįmanoma! — užprotestavo Santanchelis. Šį vakarą pietaujate su Arkoso hercogu. Jis juk rengia kviestinę vakarienę jūsų garbei.

— Atsiprašykite už mane.

Santanchelis sunerimo:

— Šito hercogas niekada jums neatleistų.

— Aš niekada neatleisčiau sau, jeigu pasilikčiau su juo vakarieniauti.

— Bet... — čia jau iždininkas visai įdūko. — Velniai jus rautų, argi pamiršote, kad jų didenybės pakvietė jus rytoj pietų?

— Jų didenybės kuo puikiausiai papietaus be manęs. Palinkėkite joms gero apetito ir paaiškinkite, kad dėl neatidėliotinų reikalų turėjau išvykti į Seviliją.

— Ar jūs beprotis?

— Galimas daiktas, — nusijuokė Kolonas.

— Negalite išvykti! Karalių valia...

— Dabar aš vykdau dangaus valią.

Santanchelis pasibaisėjo:

— Kaip galite šitaip kalbėti? Atsikvošėkite! Jų didenybės nekantrauja aptarti naująją ekspediciją.

— O aš nekantravau išvykti į pirmąją. Bet teko lauk-

ti. Dabar jų didenybės ir aš pasikeitėme vietomis. Štai ir viskas.

— Kristupai, mano drauge! — iždininkas grąžė rankas. — Tai juk tikra beprotybė! Paklausykite manęs, manasai beproti! Šitaip elgdamasis, jūs įsigysite naujų priešų, o jų ir taip gana. Ar įsivaizduojate, kokios pasklis kalbos, kiek ant jūsų išpils purvo? Ir jų didenybės gali paklausyti jūsų nedraugų, nes įsižeis, sužinojusios, kad jūs išvykote prieš jų norą. Karaliai labai pavydūs. Ypač kai kalbama apie jų teises ir elgesį su pavaldiniais. Pagalvokite, į kokį pavojų save statote.

Bet Kolonas nė klausyti nenorėjo:

— Aš tegaliu galvoti tik apie Beatričę. Ir apie nieką daugiau. Įsimylėjėlis nugalėjo atradėją. Nors suprantu, kad didis atradėjas negali rizikuoti, sukeldamas jų didenybių nepasitenkinimą ir piktą dvariškių pavydą, — jis apglėbė susijaudinusį iždininką. — Padėkite man — kaip draugas, pats artimiausias žmogus. Pašnibždėkite į ausį karalienei tikrąją mano išvykimo priežastį. Ji moteris, ir geros širdies — supras.

— O karalius? — liūdnai paklausė don Luisas. — Ką jam pasakyti?

— Įtikinkite, kad šitaip netikėtai išvykęs, aš jam sutaupysiu daug pinigų, — Kolonas nusijuokė. — Ir jis man atleis visas nuodėmes.

— Negalima juk visko paversti juokais! — sušuko Santanchelis

— O ką dar galiu daryti? — Kolonas nutvėrė iždininko ranką ir ją suspaudė. — Tesaugo jus Dievas, don Luisai, — ir lyg viesulas išlėkė pro duris.

APIE ŠIOS KNYGOS HEROJŲ

Kristupas Kolumbas (lot. Columbus, it Colombo, isp. Colon) gimė 1451m. Genujoje, mirė 1506 m. gegužės 20 d. Valjadolide. Surengė keturias keliones per Atlantą. 1476—84 m. gyveno Portugalijoje. Remdamasis antikinėmis žiniomis apie Žemės rutulio pavidalą ir netiksliais XV a. mokslo apskaičiavimais, manė, jog plaukiant į Vakarus nuo Pirėnų pusiasalio, galima rasti Indiją, ir sudarė kelionės projektą. Kai Portugalijos karalius jo projekto neparėmė, Kolumbas persikėlė į Kastiliją ir išsirūpino Ispanijos karaliaus leidimą vadovauti savo sumanytai kelionei. Per pirmąją kelionę (1492—93; 3 laivais — „Santa Maria", „Pinta" ir „Nina"; dalyvavo apie 120 žmonių) perplaukė Atlantą ir 1492 m. spalio 12 d. (oficiali Amerikos atradimo data) atrado Bahamų salyno San Salvadoro salą, po to Kubą ir Haitį. Antrai kelionei (1493—96) vadovavo jau būdamas admirolas ir atrastų žemių vicekaralius; plaukė 17 laivų, apie 1500 žmonių. Atrado Dominiką, Antigvą, Virginijos (dab. Virdžinijos) salas, Puerto Riką, Jamaiką ir apie 20 kitų salų (M. Antiluose). Patekęs į karaliaus nemalonę, Kolumbas prarado savo privilegijas ir III kelionės metu jau nebebuvo vicekaraliumi. Per III kelionę (1498—1500; 6 laivai, apie 300 žmonių) atrado Trinidado salą ir įplaukė į Orinoko žiotis (P. Amerika). Per IV kelionę (1502—04; 4 laivai, apie 150 žmonių) apiplaukė Jukatano pusiasalį ir Centrinės Amerikos šiaurės rytų krantus iki Urabos įlankos. Iki mirties manė pasiekęs Rytų Azijos krantus. Po Kolumbo atradimų prasidėjo intensyvi atrastų žemių kolonizacija, vietinių gyventojų naikinimas. Kolumbo atradimai turėjo didelę pasaulinę istorinę reikšmę.

TURINYS

1 skyrius.	Keleivis	5
2 skyrius.	La Rabido prioras	11
3 skyrius.	Laiduotojas	20
4 skyrius.	Pamirštasis prašytojas	28
5 skyrius.	Dožas	46
6 skyrius.	La Chitanilja	53
7 skyrius.	Inkvizitoriai	61
8 skyrius.	Brolis ir sesuo	70
9 skyrius.	Jaukas	74
10 skyrius.	Prošvaistė	79
11 skyrius.	Agentai	86
12 skyrius.	Pas Zagartę	93
13 skyrius.	Tinkluose	107
14 skyrius.	Don Ramono sugrįžimas	118
15 skyrius.	Palikimas	129
16 skyrius.	Dievo Kūno šventės išvakarėse	142
17 skyrius.	Dievo Kūno šventė	150
18 skyrius.	Komisija	155
19 skyrius.	Pranešimas	170
20 skyrius.	Čigonai	187
21 skyrius.	Markizė	197
22 skyrius.	Reabilitacija	208
23 skyrius.	Kančių taurė	213
24 skyrius.	Išsiskyrimas	222
25 skyrius.	Sąlygos	229
26 skyrius.	Paloso jūrininkai	250
27 skyrius.	Išplaukimas	267

28 skyrius. Plaukimas 275
29 skyrius. Sunkus išbandymas 296
30 skyrius. Žemė! 305
31 skyrius. Atradimas 310
32 skyrius. Martinas Alonsas 319
33 skyrius. Kelionė atgal 331
34 skyrius. Parplaukimas 338
35 skyrius. Pablo sugrįžimas 342
36 skyrius. „Te Deum" 361
37 skyrius. Zenitas 368
38 skyrius. Satisfakcija 373
Apie šios knygos herojų 382

Rafaelis Sabatinis
KOLUMBAS

Vertė *Leonas Balsys*
Dailininkas *Vladimiras Beresniovas*
Korektorė *Vėjūnė Gečiauskienė*

2000 02 16. 12 sp. 1. Užsakymas 2314
Išleido UAB „Dajalita", S. Nėries 16–2, Raudondvaris, Kauno rajonas
Iš leidyklos pozityvų spausdino SPAB „Aušra", Vytauto pr. 23, 3000 Kaunas
Kaina sutartinė

Mielas skaitytojau!

„LIKIMŲ“
neseniai

NEGESKI, VIZIJA ŽAVINGA!
Žymiųjų žmonių meilės istorijos

ŠTRAUSAS
Vienos valso istorija

RAFAELIS
Apysaka

JESENINAS
Poeto triumfas ir tragedija

• • •

Ruošiamos spaudai knygos apie:

TAGORĘ

MARKĄ TVENĄ

DIDRO

HUGO